

56
3/2

US

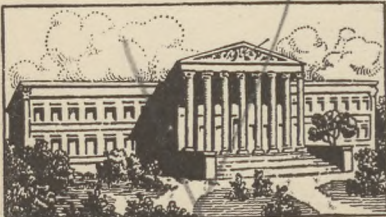
TAI

DE

R.

DA

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

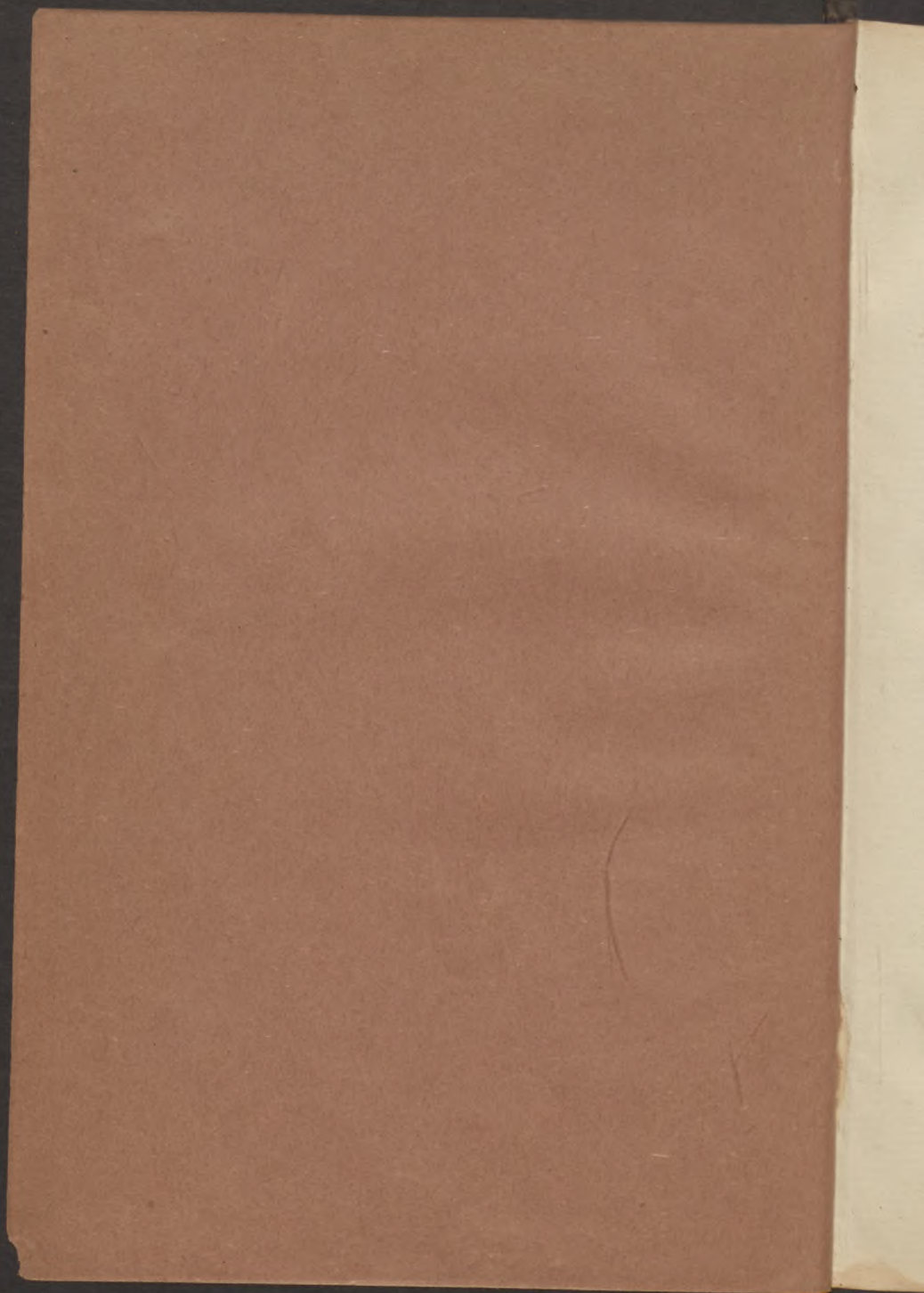
OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

011200

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

Klasszikus Regénytár

Klasszikus Regénytár

Szerkesztik

Ambrus Zoltán és dr. Voinovich Géza

Éj és virradat

II

Irta Bulwer

Fordította Balla Mihály

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.

1909

~~2. sz. g.~~
~~6780~~

10.256/3 1/2

M. H. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomat. Művelődésközp. b.
1909 .év. 227. sz.

ne
zá
ko
ko
ma
ny
ke
lő
va
eg
de
Ni
va
új
ról

terf

NYOLCZADIK FEJEZET.

»Keshedt Nyomor s Gúny száz egyéb ebével a pokolnak.«

THOMSON: A henyeség vára.

»Alattomos, bőszt ördög volt a másik.«

U. o.

»Im boldogságod! — S azzal fölemelte
Bűvös botját, a varázsszlatót,
Mely káprázattól elválaszt valót.«

U. o.

»De nekünk, kétségbeesés szülőtteinek —
Pokolig verteknek, — mi marad reményünk?
Elszántság! Elszántság!«

U. o.

Könnyű megfigyelni, hogy vannak évek, midőn a bűnnek valamely különleges neme kap lábra egy-egy civilizált országban. Lobog, lobog, a míg ideje le nem telik, akkor azután kialszik. Egyszer Burke módja szerint gyilkolják az embert* — máskor hurkot vetnek a nyakába — majd az öngyilkosság divatja járja — majd almás lepény-nyel mérgezik el a kereskedőnépet — majd apró gyermekek ölik egymást a bicskájukkal — majd meg közlegények lőnek rá az őrmesterükre. Majdnem minden évnek megvan a maga különleges bünténye; olyan az, mint az egy évi növény, mely felburjánzik az egész országban, de csak egyszer nyit és újabb virágot már nem terem. Nincs benne kétség, hogy a sajtónak jelentékeny része van az efféle járványok terjesztésében. Tessék csak egy újságnak hírt adni valami nem mindennapi ocsmányságról, mely magában hordja az újszerűség ingerét, s bizonyos

* 1829-ben végeztek ki egy Burke nevű gonosztevőt, ki szurkos vásznat terített áldozatainak arcára és tetemöket eladta a bonczoló-intézeteknek.

A ford.

romlott lelkek menten reáakaszkodnak, mint a piócza. Addig-addig rágódnak rajta és addig-addig forgatják elméjökben, míg nagyra nő bennük a gondolat, a szörnyű, rémséges monómánia;* és hirtelen, száz különböző helyen nyitja ki undok virágát az egyetlen vetés, melyet az ólombetűk szórtak világgá. Hátha még büntetlenül is maradt az először hírül adott, az eredeti bűn, mennyivel inkább csimpaszkodik belé az utánzás ösztöne. A rossz helyen alkalmazott szánalom nem is termékenyítő harmat, hanem egész halom dudva gyanánt hull a rút cselekedetre.

Nos hát, abban az időben, melyről szólok, vagy talán valamivel előbb, történetesen egy rettegett hamispénzverőt fedeztek fel és ítélték el Párisban. Ez az ember a tökéletességnek olyan fokát érte el mesterségében, hogy bűne valósággal csodálatot keltett; hozzá még dicsőséggel szolgált annak előtte Austerlitznál és Marengónál. A dolognak az lett a következése, hogy a közönség nem hogy állást foglalt volna ellene, hanem még a pártjára állott és a kormány három évi börtönre változtatta át büntetését. Mert a szabad nemzetek minden kormánya nagyobb súlyt vet a maga népszerűségére, mint arra, hogy igazságos legyen.

Az eset, mint hírül adták az újságok, pedig tudomást vettek róla a legkomolyabbak is, — a mi nem tartozik éppen a megszokott dolgok közé Franciaország skolasztikus ujságjainál — nagy kavarodást és feltűnést keltett és híres emberré tette a gonosztevőt; a vége pedig az lett a dolognak, hogy a hamis pénznek rövid idő múltával tömeges forgalma támadt.

Abban az esztendőben, melyről most írok, a hamispénzverés divatja járta. A rendőrség nagy munkában volt; tudomására esett, hogy a többi közt különösen egy

* Egy régi spanyol szerző, az inquisícióról szólva, néhány igen találó megjegyzést tesz az örültségnek arról a neméről, mely olyankor, midőn különös és elrettentő módon hívják fel a közfigyelmet egy bizonyos nemére a bűnnek, arra ösztönzi a beteges képzelődésű embereket, hogy magukat is megvádolják azzal a bűnnel. Megjegyzi, hogy midőn az inquisíció a legbarbárabb kegyetlenséggel üldözte a boszorkányság képzelt bűnét, igen sok embert hajtott reá ez a sajtószzerű örület arra, hogy boszorkánysággal vádolja önmagát. A bűn nyilvánosságra hozatala és emlegetett volta megkivántatta a bűnt az emberekkel.

banda üzi kiváló sikerrel ezt a mesterséget. A készítménye valóban oly kitűnő volt a maga nemében, annyira fölötte állt minden versenynek, hogy a közönség öntudatlanul többre becsülte a jó pénznél is. A mellett oly titokban üzte foglalkozását, hogy vele szemben hiábavalónak bizonyult minden nyomozás.

A rendőrség óriási jutalmat ígért bárkinek, ki elárulná a bűntársait, s a nyomozó bizottság élére monsieur Favart állította. Ez a férfiú maga is *faux monnoyer* volt egy időben, és avatottja volt e művészetnek, s ő volt az, ki leleplezte azt a rettegett hamispénzverőt, ki ezt a bűnt, oly hirhedtté tette az országban; — monsieur Favart éber éleslátással, a legfáradhatatlanabb nyomozó képességgel s hozzá oly bátorsággal megáldott férfiú volt, a mely tulajdonság talán jóval közönségesebb, sem mint hinné az ember. Megszokott tévedés azt hinni, hogy a bátorság bátorságot jelent minden tekintetben. Tessék egy ötszörös akadály elé állítani a tengeri hőst — és elsápad, ha egyébként nem gyakorlott lovas. Tessék a rókavadászt egy svájci sziklahasadék fölé állítani, melyen a hegyi lakó keresztül ugrik, mint a zerge, míg neki összekoczcznak a térdei. — Az emberek bátrak, de csakis abban a veszedelemben, melyhez akár képzeletükben, akár a gyakorlatban hozzászótkak.

Monsieur Favart is egyike volt a legvakmerőbb embereknek, ha arról volt szó, hogy gazemberekkel és orgyilkosokkal nézzen farkasszemet. Megfélemlítette őket szemének egyetlenegy pillantásával; és mégis köz tudomású volt róla az, hogy a felesége lependerítette a lépcsőn, valamint az is, hogy midőn besorozták a nagy hadseregbe, első csatájának előestéjén kereket oldott. Ilyen ellentmondásokból van megalkotva az ember, — mondják a moralisták!

De monsieur Favart megesküdött reá, hogy kinyomozza a hamispénzverőket, és soha még balul nem ütött ki az a vállalkozás, melyre ráadta a fejét. Egy nap oly diadalmas ábrázattal lépett a főnöke elé, hogy ez az éles szemű hivatalnok tüstént így szólott hozzá:

— Talán hallott valamit a messieur-jeinkről?

— Ügy van, hallottam, és ma éjjel tiszteletemet teszem náluk.

— Brávó! Hány embert visz magával?

— Tizenkét, vagy talán húsz emberre lesz szükségem, a kik künn őrt álljanak. De be csak egyedül mehetek. A dolog úgy áll, hogy egy czimborájuk, ki sokkal inkább félti az irháját, semhogy nyílt árulásra merné adni fejét, be fog vezetni a házba — nem, a szobájukba. Úgy mondja, okvetetlenül szükséges, hogy alaposan megismerkedjem a helyiséggel, mert másképp a menekülésük útját el nem vághatom; e szerint holnap éjszakára körülzárom a méhkast és kiszedem belőle a mézet.

— Kétségbeesett nép ám az a hamispénzverő; ajánlatos lesz az óvatosság.

— Elfelejtí, hogy magam is éltem közöttük, és ismerem titkos szokásaikat.

Körülbelül ugyanakkor, midőn ez a párbeszéd folyt a rendőrség hivatalszobájában, egymagában ült a városnak egy másik részében Morton és Gawtrej. Elmúlt néhány hét azóta, hogy visszatértek Párisba, és nyár lett a tavaszból. A Faubourg St. Germain előkelő negyedében volt az a ház, melyben laktak; a szomszédos utcákban a letűnt főnemesség régi, tiszteletreméltó palotái álltak; de az ő lakásuk egy szűk és piszkos sikátorra nézett s maga a ház nyomorúságosnak és roskatagnak látszott. Szobájuk a hatodik emelet padlás-során volt s a sikátor végére nyíló ablaka a jobbféle házaknak másik csoportjára nézett, mely összefüggésben volt a negyed egyik jelentékeny utcájával. Lakásukat oly csekély távolság választotta el a szemközt levő szomszéd lakásától, hogy a napsugár is csak bajjal férközhetett be közéjük. Nyár derekán is állandó volt itt az árnyék.

Mindketten az ablaknál ültek. Gawtrej, kifogástalanul öltözködve, símára borotvált képpel, mint életének legboldogabb napjaiban; Morton ugyanabban a köntösben, mely akkor volt rajta, midőn Párisba érkezett, csakhogy azóta megviselte, meg is tépte az idő. Pillantását a szemközt levő ablakra vetve, Gawtrej dűnnyögve így szólt: — Nem értem, hol járhatott Birnie, és miért

nem jött még vissza: kezdek gyanakodni erre az emberre.

— Gyanakodni? mily tekintetben? — kérdezte Morton. — A becsületességét illetőleg? Talán meg akarja rabolni?

— Megrabolni, engem! — Hm — talán! De lássa, visszajöttem Párisba, daczára a rendőrség figyelmeztetésének; lehet, hogy feljelent.

— Aztán miért hogy ő külön lakik?

— Miért? azért, mert ha mindegyikünk más házban lakik, két útja van a menekülésnek. Nem kell hozzá más, csak sötét éjszaka és egy létra, melyet átvetünk egyik ablakból a másikba s átjöhet ő hozzánk, vagy átmehe-tünk mi ő hozzá.

— De mi szükség van erre az óvatosságra? Ön el-ámít — ön rászéd engem; mit művelt? — mi a mostani foglalkozása? — Hallgat. — Hallja-e Gawtrej! Önhöz kötöttem sorsomat — és letettem minden reményről is. Néha közel vagyok a megőrüléshez, ha visszatekintek — és ön még sem bízik bennem. Mióta viszatért Párisba, egész éjszakákat tölt távol — néha egész napokat; rossz-kedvű és sokat gondolkozik — de bármi legyen is a fog-lalkozása, bizonyos, hogy bő hasznót hajt.

— Azt hiszi — szólt Gawtrej szelíden s hangjában egy nemével a részvétnek — de azért nem fogad el tő-lem annyit sem, hogy felcserélje rongyait.

— Mert nem tudom, honnan kerül az a pénz. Oh! Gawtrej; nem vagyok én olyan büszke, hogy ne fo-gadnám el az alamizsnát, de arra, hogy — —

Elfojtotta a szót, mely az ajkára kívánczozott, és így folytatta:

— Igen; a foglalkozása hasznót hajtónak látszik. Birnie épp tegnap adott át nekem ötven napoleont, azzal, hogy ön ezüstre akarja váltatni.

— Azt mondta? Az akasz — — No, és felváltotta?

— Magam se tudom miért, de nem tettem meg.

— Nagyon jól tette, Fülöp. Semmit se tegyen meg ez ember szavára.

— Akar hát bízni bennem? Valami szörnyű dologba

van belekeveredve! talán véres gatzettekbe! Nem vagyok már gyermek — szabad akaratom van — nem akarom, hogy siketen és vakon dőljek a romlásba. Ha már tovább megyek ezen az úton, megyek a magam elhatározásából. Bízzék meg bennem, de még ma, vagy ha nem, holnap elválunk egymástól.

— Türtöztesse magát. Jobb nem tudni meg bizonyos titkokat.

— Hiába minden! Én már határoztam: — várom az ön elhatározását.

Gawtreys néhány pillanatig mély gondolkozásba merült és hallgatott. Végre reáemelte szemét Fülöpre és így szólt:

— No hát, nem bánom, ha már meg kell történnie. Előbb vagy utóbb úgy is így kellett fordulnia s nekem szükségem van valakire, a kiben megbízhatom. Magában van bátorság, maga nem fog visszarettenni. Tudni kívánja, mivel foglalkozom — akar-e tanúja lenni ma éjszaka?

— Kész vagyok reá: ma éjszaka!

E pillanatban léptek zöreje hallatszott a lépcsőn — az ajtót megkopogtatták — és belépett Birnie.

Félre hívta Gawtreys, és néhány pillanatig sűgött-bűgött vele, szokás szerint.

Gawtreys biczentett a fejével, aztán fennhangon így szólt:

— Holnap minden titkolódzás nélkül beszélhetünk az én fiatal barátom előtt. Ma éjjel meglátogat bennünket.

— Ma éjjel! — helyesen van! — mondotta Birnie, hideg, kaján mosolyával. — Le kell tennie a fogadalmat; ön pedig kész-e felelni életével a megbízhatóságáért?

— Természetesen; ez a szabály.

— Űgy hát Isten vele, az ismétlätäsìg, — mondotta Birnie, és eltävozott.

— Szeretném tudni, — mondotta Gawtreys, elgondolkozva, az összeszorított fogai közt — beleeresztek-e még valamikor egy golyót ennek a ficzkónak az oldalába? Ho! ho! — és rengett a fal a nevetésétől.

Morton élesen a szeme közé nézett Gawtreysnek, ki hátradőlt székében és kifejezéstelen, szinte bárgyú te-

kintettel bámulta a szemközt levő falat. A könnyüvére, gondtalan, kedélyes kifejezést, mely jellemezni szokta e férfi vonásait, néhány hét óta nyugtalan, szorongó, néha bösz tekintet váltotta fel; olyan volt, mint a vadállat, mely kezdetben, midőn még messzire vannak tőle a kopók, s még erősek a tagjai, kedvét leli a vadászgatásban, melynek kiszemelt áldozata már ő maga is, de későbbesik dühében és félelmében, midőn végéhez közelít a nap és sarkában lihegnek már a halál kutyái: de ebben a pillanatban mintha kihalt volna minden szenvedély és minden akaraterő e csomósízmú, aczélidegű, kemény vonásokból és tompa, fáradt nyugalom foglalta volna el helyét. Végre felvetette szemét, Mortonra nézett s a gyermekes aggastyán mosolyával így szólt:

— Azt hiszem eltévesztettem életemet. Tehetséges ember voltam — s hinné-e? — volt idő, midőn nem voltam sem bolond, sem gazember! Ugy-e különös? Ugyan, adja ide azt a pálinkát.

De Morton könnyű borzadálylyal elfordult és kiment a szobából.

Gépiesen haladt tovább és végre eljutott a Szajna szépséges partjára: oda, hol legtöbb volt a járókelő; fényes hintók robogtak tova; a szellős, fehér házak vígan és pompázva bontakoztak ki a nyárelő kék ege alatt; mellette folyt a csillogó folyam, a tükrén úszó tarka fürdőházakkal: vidám volt a föld és derült az ég: csak az ő szíve volt sötét mégis: Éj belül — szép Reggel kívül! Végre megállt a hídon, mely büszkén hivalkodik a szobraival azoknak, kiket névvel tisztelt meg az idők szépsége; mert ha le is döntötték trónusukról! Zeust és isteneit, a míg csak a világ világ lesz, élni fog a Holtak tisztelete; — a hídon, mely a királyi Tuileriák, vagy a Rue de Rivoli túloldalán levő fényes utcák felől viszi át az embert a felszabadult Nép Szenátusához és a Faubourg St. Germain komor és sivár nagyságához, melynek tiszteletet parancsoló menedékében sereglenek össze most is a régi feudális zsarnokok elszegényedett ivadéakai; — a letűnt kiskirályok szellemei, büszke valamennyi a nagy nevek árnyékára. Midőn az angol száműzött megállt a híd közepén, és először emelve fel a mellére hor-

gasztott fejét, körülnézett, egyszerre eszébe jutott az a borzasztó és végzetes alkonyat, midőn reményvesztetten, jóbarát nélkül, kétsébeesetten alamizsnát kért a nagybátyja cselédjétől; eszébe jutott mind azzal az érzéssel, mely akkor (a Gawtreynak röviden elmondottakban csak vázlatosan és könnyedén érintette mindezt) lelkében dült és feketéllett, mely belehajtotta elhatározásába s hozzákötötte a vészjósló barátságához annak az embernek, kit már akkor is gyanúval és bizalmatlansággal telve fogadott el vezetőjéül. E helynek volt mind a két városban valami hasonlatossága és belső vonatkozása: amott végképpen kétségbeesett a sors kérlelhetetlenségén, merészelt megfélekedezni az isteni Gondviselésről és saját kezébe vette sorsát: az első hídon jutott az elhatározásra; a másodikon borzadva állt meg az eredmény előtt! — ott állt nem kevésbé szegényen — nem kevésbé megalázva — épp úgy lerongyolva és épp oly szennyesen; de vajjon most is oly magasan hordta-e fejét, szemének most is oly bátor volt-e a tekintete, a lelkiismerete olyan tiszta volt-e még s a becsülete most is oly szeplőtelen? Úgy érezte, hogy most titokszerűbb s a külső világgal való vonatkozásuknál szimbolikusabb jelentőséget öltenek ezek a kőboltozatok s az alattuk tovasuhanó folyam — hogy életének folyamát hidalják át ez ívek. Ily kúsza és borus gondolatokba mélyedve, szinte észre sem vette a nagy összevisszaságban azt az egyetlenegy fénysugarat, mely talán a lelkét alkotó elemek helyreállítását és újjáalkotását adta hírül; — megállt mellette két járókelő is.

— Lekésik a vitáról, — mondotta egyikök a másikonak. — Miért állt meg?

— Barátom, — mondotta a másik — soha sem fordulhatok meg e helyen a nélkül, hogy eszembe ne jutna az az idő, midőn itt álltam egy árva sou nélkül, s mint hittem, még a reménye nélkül is annak, hogy valaha egy soura is tehessek szert, és megrendült lélekkel az öngyilkosságra gondoltam.

— *Ön!* a ki most oly gazdag, hírnévben, rangban oly szerencsés! lehetséges volna? Hogyan történhetett? Szerencsés sorsfordulat? — váratlan örökség?

— Sem egyik, sem másik, hanem meghozta az Idő, a Hit és az Akaraterő, ez a három Jóbarát, melyet Isten a szegényeknek juttatott.

A két férfi tovább haladt; de Morton, ki feléjük fordította arcát, észrevette, hogy az, ki utóljára szólt közülök, sokat jelentő pillantással függesztette reá sugárzó, derült tekintetét; s midőn e férfi eltűnt szeme elől, Fülöp megismételte és szíve mélyéből köszöntötte e szokat, mint valami felülről jött szózatot.

Akkor aztán hirtelen, mintegy varázsütésre, a bátorság és az elszántság világos formáit öltötte magára lelkének előbbeni dúltsága. — Igen, — mormogta — eleget teszek a ma éjszakára szóló megállapodásnak, meg akarom ismerni a titkát ez emberek életének. Tapasztalatlanságomban és elhagyatottságomban engedtem mindeddig a csábításnak és társuk voltam, ha nem is a vétkes és bűnös életmódban, de mindenestre gyanús üzelmeikben és a szemfényvesztésben. Felébredek gondtalan gyermekkoromból, jobbik valómnak méltatlan feláldozásából. Ha Gawtreys csakugyan az, a minek, félek, hogy nem ok nélkül tartom, ha csakugyan bűnös és gyűlöletes üzelmekbe van bonyolódva azzal az undok czimborájával — akkor — — Elhallgatott, mert a szíve azt súgta neki: — Igen ám, de ha úgy van is, az a bűnös ember eltartott és ruházott téged! — Akkor, — így fűzte tovább gondolatát, mintegy feleletül a szívének — térdemen csúszva megyek hozzá, hogy meneküljön, a míg nincs későn, hogy dolgozzék, kolduljon, koplaljon, s pusztuljon el inkább, ha már másképp nem lehet, mintsem hogy elveszítse azt a jogát, hogy pirulás nélkül nézhessen az emberek szemébe, és a lelkiismeret mardósása nélkül térdelhessen Istene előtt!

S a hogy idáig ért gondolataiban, hirtelen úgy érezte, mintha újra észrevenné és gyönyörködve nézné a Természetet, s a Világot, mely körülötte árad. Eltűnt lelkéből az *Éj*, magába szívta a levegő illatát, átérezte azt a gyönyörűséget, melyet a pazar Június a földre árasztott, előre tekintett és szeme elragadtatással telt meg a szelíd kék ég mosolyától. A *Reggel* mintegy része lett saját valójának, és úgy érezte, hogy valamint szép

a világ, ámbár viharok is vannak, az Isten is jó, daczára minden megpróbáltatásnak. Tovább haladt, átkelt a hídon, de a járása nem volt már a régi, — megfedkezett rongyairól. Miért is szégyelte volna magát? És ekkor ez új, e csodálatos érzés fellángolásában, váratlanul szemközt találta magát egy csomó fiatal emberrel, ki ott lézengett a pompás Rue de Rivoli egyik legelőkelőbb szállója előtt, mely ismert tanyája a Gazdagságnak és az angoloknak. Egy lovász, nyeregben ülve egy második lovat jártatott fel s alá az utcán, s a fiatal emberek dicsérték mind a két lovat, különösen pedig az utóbbit, mely csakugyan páratlanul szép és értékes állat volt. Morton, kiben élénken élt még fiatakori kedvtelése, maga is megállt, hogy gyönyörködve legeltesse gyakorlott és bámuló szemét a nemes állat szép formáján és járásán, s a mint ott állt, egy nagyon is jól ismert név ütötte meg fülét.

— Annyi bizonyos, hogy Beaufort Arthur a legirigylésreméltóbb fiú egész Európában!

— Hogy is ne volna az, — mondotta egy másik a fiatal emberek közül; — van pénze bőven, csinos, pokoli módon jólelkű, okos fiú és úgy szórja a pénzt, mint egy fejedelem.

— Neki vannak a legjobb lovai!

— Páratlan szerencséje van a *roulette*-ben!

— A legszebb lányok szeretik!

— És senki sem éli a világát különben, mint ő. De íme, itt jön!

A csoport ketté vált, midőn egy könnyed, kellemes alak kilépett a szálló mellett lévő ékszeresbolt ajtaján és derülten megállt a lézengők között. Mortonnak az volt az első gondolata, hogy futva menekül e helyről; de a következő gondolata megállásra készítette, és félre vonulva egy kissé, félig elrejtőzve az utcát díszítő oszlopcsarnok egyik boltíve alatt, a Száműzött figyelő szemmel nézte az Örököst. A két fiatal ember külsejének természetadta előnyeit össze sem lehetett hasonlítani egymással; mert Morton Fülöp, kegyetlen sorsának minden hányattatása mellett, ritka tökéletességét érte el immár az

alkat és a vonások fejlettségének. Domború melle, egyenes tartása, karcsú és arányos termete szerencsés módon egyesítették magukban a testi erőt a mozgékony-sággal; és ámbár sötét arczán nyoma sem volt az ifjúkor rózsás üdeségének, és ámbár ez arcz simaságát a bánat és a gond jeleivel szántották meg egyes vonások, melyeknek később kellett volna támadniok: az értelem és a bátorság kifejezése, melyet korától még nem várt volna senki, és a szembetűnően edzett, önmegtartóztató, erőteljes épség hozzájárult ahhoz, hogy teljes mértékben érvényre juttassa alkatának körvonalait, melyeket, a mily nemesek és szabályosak, s mégis szilárdak és férfiasak voltak, bármely művész mintául vehetett volna a csatába készülő spártai ifjúról alkotott eszményképéhez. Arthurnak, ki vézna volt a betegességig, a barátságos, nyílt arcza pedig sápadt, jó részben a víg életmódja miatt, vonásai arányosság és kifejezésteljesség dolgában meg sem közelítették az unokaöcscse vonásait: de mit határozott ez? Mindaz, a mit a ruházkodás választékossága nyújthat, a fényűző életmód finomságai, az a szóval le nem írható kedvesség, mely a lélek és a modor előkelőségéből folyik — az egyiknek az irodalmi műveltség, a másiknak a társadalmi érintkezés lévén a kútforrása: oly igézetességgel vette körül az örökös lényét, minőt a természet egymagában meg nem adhat soha. Vidámság, a lélek derüje, a jókedv egész légköre áradt körülötte, jeléül annak, hogy szeretettel csüng az életen.

— Ezt mondom aztán szerencsének! Úgy örülök, hogy itt látlak mindnyájatokat! — mondotta Beaufort Arthur azon a tisztán csengő hangon, és azzal a megnyerő mosolylyal, mely épp úgy hozzátartozik az ember boldog tavaszkorához, mint a zene és a napfény a föld tavaszához. — Velem kell ebédelnetek Vereynél. Szükségét érzem valaminek, a mi felüdítsen ma; mert csak a reggel vetett haza a Salon-ból.*

— De nyertél?

— Úgy van, Marsden. A manóba is! Mindig nye-

* Páris leghíresebb játékháza volt, mielőtt a kormány helyén való szigorával feloszlatták a játékházakat.

rek: én, a ki oly szépen elbírnám, ha veszítenék is: szinte resteltem a szerencsémét!

— Könnyű elkölteni azt, a mit úgy nyer az ember, — jegyezte meg velősen Marsden; — s úgy látom, az ékszerésznél jártál! Ajándék Cécile-nek, hé? No, nem kell ám azért mindjárt elpirulni, jó fiam. Mit is érne az élet, ha nem volna asszony a világon?

— És bor? — mondotta a másik.

— És játék? — mondotta a harmadik.

— És pénz? — mondotta a negyedik.

— Neked pedig van részed mindegyikben! Boldog fiú! — mondotta az ötödik.

A száműzött szemébe húzta a kalapot és elsietett.

— Ez a kedves Páris! — mondotta Beaufort, szórakozottan és öntudatlanul kísérve szemével azt a sötét alakot, mely a boltíven át eltávolodott; — ez a kedves Páris! Ki kell vennem a részemet minden öröméből, míg itt leszek. Csak néhány hete vagyok itt, s a jövő héten már el kell mennem.

— No, az egészséged ugyancsak megjavult: olyan vagy, mintha kicseréltek volna.

— Csakugyan azt hiszed? Én bizony nem tudom: az orvosok azt mondják, hogy vagy a német fürdőkre menjek — már meg is nyílt az évadjuk — vagy — —

— Vagy — —?

— Vagy pedig kevesebbet forogjak ily kedves társaságban, jó fiam! De a mint mondottátok, mit is érne az élet, ha nem volna — —

— Asszony!

— Bor!

— Játék!

— Ha! ha! A kutyának azt az orvosságot: nekem ugyan nem kell!

És Arthur könnyű mozdulattal a nyeregbe pattant, s a hogy vígan tova ügetett, a legújabb opera kedvelt áriáját dudolva magában, lova ráfeccsentette a sarat egy gyalogjáróra, ki épp megállt az utcák keresztezésénél. Morton visszafojtotta kitörni készülő dühös felkiáltását; és a mint utána nézett a fényes alaknak, mely tovarugtatott a Champs Elysées irányában, szeme a

hídon álló szobrokra esett, s egy hang — mintha őrangyalának szava lett volna, — így szól újra a szívében: „*Idő, Hit, Akaraterő!*”

Arcza egyszerre nyugodt kifejezést öltött, s a mint tovább bandukolt, úgy tetszett neki, mintha lelke levetette volna magáról a mult idők terhét, és derülten, elszántan nézett volna szembe a jövő minden bajával és viszontagságával. Láttuk, hogy a lelkiismeret, vagy a büszkeség aggálya, mely nem volt a nemesség minden vonása nélkül, visszautasította vele Gawtreys rábeszélését, hogy kevésbbé piszkos ruhát szedjen magára; ugyanez az érzés vezette akkor is, midőn következetesen elutasította magától azt a gazdag és ízletes ételt, melyben Gawtreys különös gyönyörűségét lelte. Mert ez a rendkívüli ember, kit csudálatosan szerencsés vérmérséklete és szervezete minden viszonyok közt erősen fogékonyrá tett az élet meleg, érzéki gyönyörűségei iránt, napnyugtakor igyekezett mindig kibújni nyomorult lakásából, és bízva álöltözetében, melyet valóban remekül forgatott, benézett egyikébe vagy másikába a jobbféle vendéglőknek, és gondjait egy-egy jó vacsorába temette. Gawtreys William csöppet sem törődött volna Damokles átkával. A kard, mely az ő feje fölött függ, ugyan cseppet sem zavarta volna meg étvágyát! Hozzá mostanában sokkal jobban neki adta magát az ivásnak, mint annakelőtte, éles esze mindjobban eltompult, és elrenyhült; és Morton ennek a látványnak nyugodt szemlélője nem maradhatott. De oly nagy volt Gawtreysban az életerő, hogy ha akkora tömegét nyelte is le a bornak és a szeszfélének, mely bőségesen elég lett volna, hogy egész csomó parlagi gavallért levegyen a lábáról, s ha egynémelykor féktelenül vad kedvével, vagy keserű önvádjaival el is árulta, hogy Bacchus isten thysrusával ő is megsebezhető: mihelyt szüksége volt elméjének rugalmasságára, vagy különösen, mielőtt azokra a titkos újtaira indult, melyek néha fél, néha egész éjszakán át távol tartották lakásától, fejét hideg vízbe mártotta, annyi vizet ivott, hogy többet egy lovász sem mert volna adni a lovának, szemét lezárta egy félórára, s oly hidegen, oly józanul, oly tiszta öntudattal

ébredt fel, mintha soha sem tért volna el Szokratész vagy Cornaro életszabályaitól!

De hogy visszatérjünk Mortonhoz: szokása volt, hogy a mennyire lehetett, nem vette ki részét társa jólétéből; és most, a hogy a Champs Elysées-re lépett, pillantása egy kis családra esett, mely állt egy fiatal munkásemberből, feleségéből és két gyermekükből, kik a gondját elvető szórakozásnak azzal a kedvtelésével, mely most is jellemző vonása még a francziáknak, éltek az ünnepnap jó alkalmával és a fák árnyékában költöttek el egyszerű ebédjüket. Éhességében vagy irigykedésében-e, Morton megállt, és nézte a boldog csoportot. Az úton egymást érték a robogó úri fogatok, és toporzékoltak a lovai azoknak az embereknek, kiknek ünnep az egész életük. Azon a részen voltak az élvezetek, e fák alján a boldogság. Az egyik gyermek, körülbelül hat éves kis fiú, kinek szemébe tűnt az előttük megálló idegen magatartása és tekintete, odaszaladt hozzá, kedvesen odanyújtott neki egy darabka durva süteményt és szívet megnyerő hangon így szólt hozzá: — Itt van, nekem már elég volt! — Mortonnak ez a gyermek eszébe jutatta az öcscsét — elérzékenyedett — ölébe kapta a kis szamaritánust, és kihullott a könnye, a mint megcsókolta.

A gyermek anyja észrevette ezt és felállt. Kezét a kezére tette: — Szegény fiú! miért sír? nem lehetnénk valamiben segítségére?

Mortonnak úgy tetszett most, mintha az égből szállt volna alá az emberiségnek ez a fényes sugara, mely hirtelen átlövelt eddigi életének sötét képein és emlékezesein, mintegy megpecsételve és megszentelve azt az elhatározását, hogy megbékül sorsával.

— Köszönöm, — mondotta, letéve a földre a gyermeket, és végighúzva kezét a szemén — köszönöm — igen! Hadd ülök le önökhöz. — És leült, odavette magához a gyermeket, és együtt falatozott velök és jól érezte magát társaságukban, — a büszke Fülöp! — vajjon nem kezdette-e már felismerni a „pompás drágakövet“ abban az ő „rút és méreggel itatott“ balsorsában?

A munkás, ámbár egészben véve jókedvű ficzkó

volt, még sem volt egészen ment a helyzetével való elégedetlenségtől, a mi közös vonása ez osztálynak; mindamellett nem zúgolódással, hanem tréfával könnyített elégedetlenségén. Csípős megjegyzéseket tett az arra járó hintókra és lovasokra; és leheverészve a pázsiton, jókat nevetett azokon, kik nála előkelőbbek voltak.

— Hallgass! — mondotta hirtelen a felesége; — itt jön madame de Merville; — és már fel is kelt és tiszteletteljesen meghajolt egy nyitott hintó előtt, mely előttük ment el éppen és lassan a város felé tartott.

— Madame de Merville? — mondotta utána a férfi, s azzal maga is felkelt és megemelte a kalapiját. — Oh, ez ellen nincs semmi kifogásom!

Morton ösztönszerűen a hintóra nézett, s egy szép arcot látott maga előtt, mely kedvesen megfordult, hogy viszonzozza a munkás és felesége köszöntését — azt az arcot, mely sokszor megjelent álmában, ámbár mostanság elhomályosodott az ő keserű gondolataitól — az idegen nő arcát, melyet Gawtrej irodájában látott, midőn még edesebben hangzó nevet viselt ez az érdemes férfiú. Felugrott és elváltozott a színe: úgy látszott, a hölgy is megismeri most hirtelen; mert a szemök összetalálkozott, és a nő élénken előrehajolt. Meghúzta a kocszi zsínórját — a hintó megállt — intett a munkás feleségének, ki hozzá sietett.

— Dolgoztam egyszer ennél a hölgnél, — mondotta a férfi, és hangjában megrezdült az érzés; — s midőn a feleségem múlt télen megbetegedett, ő járatta hozzá az orvosokat. Oh, valóságos angyala a jósnak és az emberszeretnek!

Morton alig hallotta ezt a magasztaló beszédet, mert madame de Merville arcának eleven és kérdő kifejezésén, s azon a meglepődésen, melylyel a munkás életépárja arra a helyre fordította fejiét, a hol ő állott, észre vette, hogy róla folyik beszélgetésük. Hirtelen felébredt benne ismét az érzet, hogy voltaképpen rongyos ruhában jár, s a szégyen természetes ösztönével, attól tartva, hogy emberszeretetét a hölgy reá is kiterjeszthetné — va-

lami gyors köszöntés-félét rebegett a munkásnak, és feléje se nézve többé a hintónak, elsietett.

Nem járt még messzire, midőn az asszony lélekszakadva utána szaladt. — Madame de Merville beszélni akarna önnel, uram! — mondotta jóval nagyobb tiszteletadással, mint a minőnek eddigi magatartásával jelét adta. Fülöp megállt egy pillanatra, aztán tovább ment.

— Félreértés lehet a dologban, — mondotta sebtében. — Nem tarthatok jogot ily megtisztelésre.

Átvágott a kocsijúton, elérte a túlsó sort, és eltűnt, mielőtt az asszony visszaért volna madame de Merville kocsiához. De lélekben még mindig ott volt előtte az a nyugodt, halovány s egy kissé mélabús arc; s a hogy megint végigmérte a város utczáit, édes-bájos képzetek ostromolták s rajzolták körül szívét. Ezen az enyhe nyári napon, mely annyi sok néma, de jelentős eseménynyel vált emlékezetessé arra a belső világra nézve, mely előkészítője a külső világ katasztrófáinak; miként abban a régióban, melyről Virgilius énekelt, ott pihennek és lebegnek a később megszületendő emberek alakzatai — ezen az enyhe nyári napon érte el — úgy érezte Fülöp — azt a kort, midőn az Ifjúság kezd valamely emberi alakba öltöztetni vágyának és szerelmének első bizonytalan eszményképét.

Ily gondolatok és folytonos barangolás közben teit el a nap, míg eljutott egyikébe azoknak a szűk utcáknak, melyek körülveszik a vidám nagyváros büneinek, ledérségének és üres pompájának e csillogó mikrokozmoszát, — a Palais Royal kertjeit és oszlopcsarnokait. Csoválkozva, hogy oly későn van már, mert az óra hetet ütött, éppen arra gondolt, hogy haza megy, midőn harsányan megszólalt mögötte lakótársának hangja és Gawtrey, megveregette hátát, így szólt hozzá:

— Halló, fiatal barátom, jó, hogy találkozunk! Ma éjszaka erős próbát kell ám megállania. Az éhes gyomor elgyöngíti az idegeket. Tartson velem! ma együtt ebédelünk. Jó ebéd és egy palaczk ó bor — gyerünk már! boldonság, tartson velem, ha mondom! *Vive la joie!*

Beszéde közben karon fogta és minden szabadkozása ellenére magával vonszolta néhány lépésnyire Mor-

tont; de éppen ebben a pillanatban, midőn kiejtette e szót: *Vive la joie*, némán és dermedten megállt, mintha mennykő csapott volna a lába elé; és Morton érezte, hogy az a nehéz kar reszket a karjában, mint a falevél. Feltekintett és a Palais Royal bejárójának épp azon a részén, a hol Verey és Vefour *restaurant*-jai vannak, megpillantott néhány lépésnyire maguktól két férfiút, a kik nagyon merően nézték őt és Gawtreyt.

— Ez az én gonosz szellemem, — dörögte Gawtreyt, a fogát viczorítva.

— És az enyém! — tette hozzá Morton.

Az ily módon aposztrofált két férfiú egyike, a fiatalabbik, egy lépést tett Fülöp felé, midőn társa visszahúzza és ezt súgta a fülébe: — Hová gondolsz — ismered azt a fiatal embert?

— Az unokatestvérem ő; Beaufort Fülöp természetes fia!

— Ő volna? No, akkor kerüld el egyszer s mindenkorra. Európa egyik legveszedelmesebb gazemberével van egy társaságban!

Abban a pillanatban, midőn ezt lord Lilburne, — mert ő volt — oda súgta az unokaöccsének, Gawtreyt oda toppant eléje; és erősen a szeme közé nézve, mély és tompa hangon így szólt hozzá: — *Van még pokol, lordom, — megyek és poharat ürítek a találkozásunkra!* — Így szólva, csúfondáros udvariassággal megemelte kalapiját, és eltűnt Vefour közeli vendéglőjében.

— *Pokol!* — mondotta Lilburne fagyosan mosolyogva; — *játékbartlangon* jár az esze a gazficzkónak!

— Én pedig megint elszalasztottam Fülöpöt, — mondotta Arthur, vádolva önmagát; mert abban a perczben, midőn Gawtreyt megszólította lord Lilburne-t, Morton eltűnt a sikátorok tömkelegében. — Hogyan tartottam meg én az eskümet!

— Jer! a vendégeid már megérkezhetnek. A mi azt a nyomorult fiatal embert illeti, ne legyen benne semmi kétséged, hogy az már testestől-lelkestől élaljasodott.

— De azért mégis csak a vérbeli unokatestvérem.

— Ej! természetes gyermekekkel nem szokás rokonságot tartani: egyébként reád talál az még minél

hamarább. A rongyos örökségkeresők nem sokáig büszkék a koldulásra.

— Komolyan beszélsz? — mondotta Arthur határozatlanul.

— Oh! bízzál csak az emberismeretemben — *Allons!*

És ugyanannak a vendéglőnek egyik különszobájában, közvetlen szomszédságában annak, melyben a magános Gawtreys étellel-itallal fojtotta el a lelkiismeretét, — megfélekezve majdnem mindenről ezen a világon, csak a jelen pillanat rózsáiról nem, a kedvverítő bor harmatában fűrésztöttek vidám lelkeket Lilburne, Arthur és jókedvű barátaik. Oh, véglelei az emberéletnek! Oh, Éj! Oh, Virradat!

KILENCZEDIK FEJEZET.

«Megrázó látvány tárult elbök,
A kórház.»

THOMSON: A henyesség vára.

Éjfélre járt az idő. Annak a sikátornak a bejáratánál, hol Gawtreys lakott, négy ember állt együtt. Nem messze tőlük, a széles utczáról, mely derékszögben éri a sikátort, kocsik robogása és zeneszó hallatszott. Egy szépségéről, nemes szívéről, szeplőtelen hírnevéről ismert hölgy fogadta ismerőseit!

— Monsieur Favart, — mondotta az egyik férfi a négyük legkisebbikéhez; — remélem, megértette a felteteleket — húszezer franc és szabad futás?

— Semmi sem természetesebb — a dolog rendben van. Mindamellett megvallom, szeretném, ha jobban a kezem ügyében volnának az embereim. Nem szoktam félni; de a kísérlet veszedelmes.

— Jó eleve tisztában volt a veszedelmével és megnyugodott bennne. Egyedül kell velem bejönnie, vagy sehogyan sem. Ne feledje: azok az emberek esküvel fogadták, hogy megölik azt, ki elárúlja őket. Nem venném fel húszszor húszezer francért sem, ha megtudnák, hogy én voltam a besugó. Nem adnék egy napot sem az éle-

temért. De ha bízik felismerhetetlenségében, akkor nincs semmi baj. Akkor megláthatja őket munkájuk közben — utóbb reájuk ismerhet személyük szerint — a vizsgálat során tanúságot tehet ellenük — nekem pedig lesz rá időm, hogy elmeneküljek Franciaországból.

— Jól van, jól! a mint tetszik.

— Meg ne feledkezzék róla, hogy velők kell maradnia, míg el nem oszlanak. Úgy helyeztük el az embereit, hogy akármelyik utczába fordulnak hazatérő útkokban egyesek, mégis egész csöndben és egyszerre kézrekeríthetik őket. A legbátrabbat és a legravaszabbat valamennyiök közt, a ki, bár csak az imént csatlakozott hozzájuk s mégis ő már a vezérük; — őt, a kiről szóltam, s a ki ebben a házban lakik, hazatérte után az ágyában kell foglyul ejteni. Jobbra a hatodik emeleten, jól megjegyezze: itt a kulcs a szobájához. Rettentő erejű ember és élve nem adja meg magát, ha ébren van és fegyver van a keze ügyében.

— Ah, értem! — Gilbert! — és Favart egyik társához fordult, ki még nem szólt semmit — végy magadhoz három embert, járj el az utasítás szerint, melyet adtam — a kapus majd bebocsájt bennünket, a mint megbeszéltük. Ne csapjatok semmi zajt. Ha nem jövök vissza négy óráig, ne várjatok reám, hanem lássatok a dolgotokhoz haladéktalanul. Jól megtöltsétek a pisztolyaitokat. Élve kerítsétek kézre, ha lehet — a legrosszabb esetben holtan. Most pedig — *mon ami* — előre!

Az áruló biczczentett a fejével és lassú léptekkel útnak eredt. Favart megállt és sebtében odasúgta annak a társának, kit Gilbert néven szólított az imént:

— Kövess nyomon — eredj a pincze ajtajához — állíts ide nyolcz embert, hogy meghallhassák a füttyntésemet — meg ne feledkezzél a tolvajkulcsokról és a szekerczékről. Ha füttyntést hallotok, nyomuljatok be; ha nem hallotok semmit, akkor tudhatjátok, hogy nincs semmi bajom és áll az első parancs, hogy szobájában kell lefűlelni a vezért.

E szókkal Favart utána sietett a vezetőjének. Tárva volt egy nagy, de kietlen formájú ház kapuja — beléptek — minden baj nélkül áthaladtak az udvaron —

lementek néhány lépcsőfokon; a vezető kinyitott egy pinczeajtót, és tolvajlámpát vett ki a köpenye alól. Midőn előre tolta a reteszt, a derengő világosság dézsákra és boroshordókra esett, melyek, úgy látszott, egészen elfoglalták a helyiséget. A vezető, félrefordítva egyiket a helyéről, felemelte a csapóajtót és leereszkedett a lámpájával. — Jöjjön utánam, — mondotta; és a két férfi eltűnt.

* * * * *

A hamispénzverők benne voltak a munkában. Egy férfi, íróasztalnál ülve, számsorokat írt egy nagy könyvbe. Ez a férfi Gawtrej William volt. E közben a tisztas munkasziporosságával és pontosságával haladt előre, különböző csoportokra váltan, a sötét ipar gépezete. Oldalvást — egyedül — egy hosszú asztal végében, ült Morton Fülöp. A valóság túltett legzordabb sejtelsein. Beleegyezett s letette az esküt, hogy nem árul el semmit sem abból, a minek élő tanúja lesz; s midőn e barlangba bevezették, és leoldották szeméről a köteléket, elmúlt néhány perc, míg tisztába jött vele, mily kétségbeesett és bűnös munkában állnak a szörnyű alakok, kiknek tömegéből kimagaslott jóltevőjének hatalmas termete. Midőn lassankint eléje tárult a valóság, borzadva huzódott félre Gawtrej mellől; de, miután a barátja sülyedésén érzett mély részvét elnyelte a látottakon érzett irtózatát, bele vetette magát egy nagy karosszékre s érezte, hogy közöttük immár elszakadt minden kötelék, s hogy másnap reggel megint egyedül lesz a világon. De azért, midőn megütötték fülét azok a durva tréfák és az a szörnyű káromkodás, mely időről-időre végigrengett a boltívek alatt, büszke szemét oly megvetően jártatta végig a csoportokon, hogy Gawtrej, ki figyelve nézte, reszketett az életéért; és Fülöp ajkán csakis tehetetlenségének érzete s az a derék, nem gyáva kívánsága, hogy ne ilyen kezeztől pusztuljon el, csakis az némította el a még mindig büszke és becsületes lélek indulatának heves kitörését. A jelen voltak mind fel voltak fegyverkezve késsel és pisztolylyal, az egy Morton kivételével, ki figyelembe se

vette
ver

téve
nap
hassu
kat.

munk
legüg
kezet
gyárt

regge
rait!

hami
kopo
áldás

lépve
öblös

Gaw
ket.
hozz

üggye
ottho
nyés
Birni
élette

verő
bálya

Gaw

— Is

vette s ott hagyta az asztalon a neki felajánlott fegyvereket.

— *Courage, mes amis!* — mondotta Gawtreys, betéve a könyvét, — *Courage!* — csak egynéhány hónap még, s eleget gyártottunk arra, hogy visszavonulhassunk és gond nélkül élhessük le hátralevő napjainkat. Hol van Birnie?

— Nem szólt önnek semmit? — mondotta az egyik munkás, és feltekintett. — Kinyomozta Franciaország legügyesebb kezű emberét — azt a ficzkót, ki segédkezett Bouchardnak valamennyi ötfrancos pénzének gyártásában. Megigérte, hogy ma éjjel idehozza.

— Igen, emlékszem, — felelte Gawtreys — ma reggel mondotta — nagyszerűen csalja lépre a mada-rait!

— Én is a'mondó vagyok! — jegyezte meg egy hamispénzverő; — mert ő csalta lépre önt is, a legjobb koponyát, melyre kezünknek szüksége volt, s ki igazi áldása mindannyiunknak — *sacré fichtre!*

— Hízkelkedő! — mondotta Gawtreys, az asztalhoz lépve íróasztala mellől s beleürítve egy palaczk bort egy öblös serlegbe. — Egészségükre!

E pillanatban kinyílt az ajtó és bebújt Birnie.

— Hol van a prédája, *mon brave!* — mondotta Gawtreys. — Mi csak pénzt teremtünk, maga embereket teremt, ellátja őket saját veretével, és forgalomba hozza őket az ördögnek!

A hamispénzverők, kik nagyra tartották Birniet az ügyességéért (mert az egykori vésnök csodálatosan otthonos volt a mesterségében), de gyűlölték a keserűessége miatt, jót nevettek ezen a vágáson, melyet Birnie egyáltalán nem látszott figyelembe venni, ha csak élettelen szemének gonosz pillantásával nem.

— Ha Jacques Giraumondot, a híres hamispénzverőt érti alatta, az odakünn várakozik. De ismeri szabályainkat. — Nem vezethetem be engedély nélkül.

— *Bon!* megadjuk, igaz-e, messieurs? — mondotta Gawtreys.

— Megadjuk, megadjuk! — kiáltották egynehányan. — Ismeri az esküt, és megtudja mindjárt, mi a büntetés.

— Úgy van, az esküt ismeri, — felelte Birnie, és megint kisompolygott.

A következő pillanatban visszatért egy munkás-bluzba öltözött kis emberrel. A jövevény republikánus — őszbe vegyült, rőt — bajuszt és szakálat viselt s épp olyan színe volt a hajának is; és a fél szemére tapasztott fekete flastrom még visszatetszőbbé tette arcának kifejezését.

— *Diable!* Monsieur Giraumont! ön ugyancsak jobban hasonlít Vulkánra, mint Adonisra! — mondotta Gawtrej.

— Vulkánról nem tudok semmit, de azt tudom, hogy hogyan csinálják az ötfrankosokat, — mondotta monsieur Giraumont kihívóan.

— Szegény-e?

— Mint a templom egere! Mert a mióta visszatérték a Bourbonok, ez az egy lény maradt meg szegénynek azok közt, a kiknek közül van a templomhoz.

E csipős ötletre a hamispénzverők, kik az asztal köré gyülekeztek, hangos tetszésben törtek ki, a mit a franciák nem szoktak megtagadni semmiféle elmésségtől.

— Hüüm! — mondotta Gawtrej. — És ki áll jót életével az ön hűségéért?

— Én, — felelte Birnie.

— Vegyék ki tőle az esküt.

Hirtelen előre lépett négy férfiú, megragadta a jövevényt és a boltozat alól egy másik, mélyebben befelé eső boltozat alá vitte. Néhány pillanat múlva visszatértek.

— Letette az esküt és meghallgatta, minő a büntetés.

— Halál reá, a feleségére, a fiára és az unokájára, ha elárul bennünket!

— Se fiam, se unokám nincsen; a mi a feleségemet illeti, monsieur le Capitaine, inkább tekintem jóval biztatásnak, mint fenyegetésnek, midőn a haláláról beszél!

— *Sacré!* ön csakugyan nyeresége lesz körünknek, *mon brave!* — mondotta Gawtrej, és kaczagott; a borzalmas társaság pedig ujjongva helyeselt megint.

— De a saját életét, azt hiszem, mégis csak félti egy kissé?

— Ha nem félténém, inkább éhen veszttem volna, mintsem hogy ide jöjjek, — felelte a szófukar jövevény,

— Végeztem önnel. Az egészségére!

E szóra a hamispénzverők körülfogták monsieur Giraumontot, kezet ráztak vele és mindenféle kérdéssel ostromolták, hogy megbizonyosodjanak avatottságáról.

— Mindenekelőtt hadd látom, hogyan verik a pénzt; úgy veszem észre, bélyegzővel is dolgoznak, öntenek is. Hm! ez a darab itt nem rossz — vasbélyegzővel verték? — helyesen — az élesebben hozza ki a vonalakat, mint a gipsz minta. De a mesterségnek mégis a legszegényesebb és legveszedelmesebb részét üzik, midőn a bel-földi piac számára dolgoznak. Én megmutathatom a módját, hogy tizszerannyit gyárthassanak a legnagyobb lelki nyugalommal! Ide nézzenek! — és monsieur Giraumont elővett a zsebéből egy hamis spanyol tallért, oly tökéleteset, hogy csodálkozásba esett rajta az egész műértő társaság, — ezt ezerszámmra lehet elterjeszteni egész Európában, csak Franciaországban nem, és van-e, a ki valaha a nyomukra akadna! Persze jobb fölszerelés kellene hozzá, mint a minőt itt látok.

Imigyen szólva, monsieur Giraumont nem vette észre, hogy mr. Gawtreyn nagyon élesen és vizsga-szemmel méregeti. De Birnienak felöltött vezérük figyelő tekintete s egyszer próbált is közelébe férni új czimborájának, de Gawtreyn a vállára tette kezét és visszatartotta.

— Ne szóljon addig a barátjához, míg én nem mondom, mert — — s elhallgatott és kezét a pisztolyaira tette.

Birnie egy árnyalattal sápadtabb lett, de szokott gúnyos mosolyával csak ennyit felelt:

— Gyanakszik! — no, annál jobb! — és közömbösen az asztalhoz ülve, pipára gyújtott.

— Most pedig, monsieur Giraumont, — szólta Gawtreyn s elfoglalta az asztal fő helyét, — üljön a jobbomra. Legyen ma félünnepünk az ön tiszteletére. Félre ezekkel a pokoli szerszámokkal; és több bort ide, *mes amis!*

A társaság helyet foglalt az asztal körül. A kétségbeesett emberek szinte mindig kaphatók a vidámságra. A magános gazembernek rendszerint rossz kedve

van, de a gazemberek együtt, víg czimborák. A hamispénzverők csevegtek és harsányan kaczagtak. Mr. Birnie, megátalkodott némaságával, olyan volt, mintha nem is tartozott volna a társasághoz, pedig a kellő közepén ült. Mert zajos körben a hallgató száj falat von a gazdája körül. De ez az érdemes férfiú alattomosan fürkészve jártatta szemét Giraumonton és Gawtreyn, kik, úgy látszott, nagyon barátságosan csevegnek egymással. A mai est ifjabbik rekrutája nem kevésbé hallgaton és nem kevésbé élesen figyelve ült az asztal végében, mint Birnie. Kínos, meg nem határozható sejtelem fogta el attól a pillanattól fogva, midőn monsieur Giraumont belépett; s ez érzésében még jobban megerősítette Gawtreyn különös viselkedése. Rendkívül éles megfigyelő képességével valami visszásságot fedezett fel a vezérnek a jövővénynyel szemben tanúsított különös szeretetreméltóságában, valami veszedelmet abban a villámló tekintetben, melyet Gawtreyn, midőn Giraumonttal beszélt, mindig reászegzett e férfi ajkára, a mint várta feleletét. Mert Gawtreyn, ha gyanuperrel élt valaki ellen, annak az embernek nem a szemét, hanem az ajkát figyelte.

Felébredve keserű révedezéséből, úgy érezte Morton, hogy figyelmét valami sajtászerű varázslat a vezérre és vendégére vonja, és nyitott szájjal és feszült hallgatózással előrehajolt, lesve, hogy mit beszélnek egymással.

— Egy kissé különösnek találom, — mondotta mr. Gawtreyn emeltebb hangon, úgy, hogy az egész társaság meghallhatta, — hogy olyan ügyes pénzverőt, mint monsieur Giraumont, nem ismer egyikünk sem, csak éppen barátunk, Birnie.

— Nincs benne semmi különösség, — felelte Giraumont; — egyedül dolgoztam Bouchard-ral és két másikkal, kik azóta a gályára jutottak. Nagyon kis társaságunk volt — valahogy csak kezdődni is kell mindennek a világon.

— *C'est juste: buvez donc, cher ami!*

A kancsó körbe járt, és újra megszólalt Gawtreyn:

— Gonosz baleset érhetne valamikor, monsieur Giraumont, — hogyan is vesztette el a félszemét?

— A csendőrökkel akadtam össze akkor éjjel, midőn Bouchard a csapdába esett, én pedig elmenekültem: játék közben könnyen éri az embert efféle baleset.

— *C'est juste: buvez donc, Monsieur Giraumont!*

Újra elhallgattak és újra megszólalt Gawtreys mély szava:

— Azt hiszem, parókát visel, monsieur Giraumont? a szemöldökét látva, úgy vélem, hogy szebb színe volt a saját hajának.

— Nem a szépség a fődolog, hanem az, hogy fel ne ismerjék az embert, gazdám! a rendőrségnek pedig éles szeme van.

— *C'est juste, buvez donc — vieux Rénard!* — mikor is láttuk mi egymást legutóbb?

— A mennyire én tudom, soha sem!

— *Ce n'est pas vrai! buvez donc, MONSIEUR FAVART!*

E név hallatára rémülten és zavarodottan szökött fel a társaság, és a rendőrtiszt, egy pillanatra megfedekezve magáról, felugrott helyéről és jobb kezét a zubonyába dugta.

— Ohó! — árlás! — kiáltotta Gawtreys mennydörgő hangon; és torkonragadta a boldogtalant.

Pillanat műve volt az egész. Morton, a hogy ott ült, látott viaskodást, hallott egy halál-ordítást. Látta, hogy a hamispénzverők fejének óriási alakja magasán kiemelkedik a többi közt, körülötte pedig kések villognak és szemek villámlanak. Látta, a hogy azok a hatalmas karok magasra emelték a szerencsétlen vendég tehetetlenül vonagló testét, mely a következő pillanatban nagyot nyekkent a hosszú asztalon, üvegek csörömpöltek, az asztal megrázkódott súlya alatt, és eltorzult, életelen tömeg hevert Morton szeme előtt. Ugyanabban a pillanatban felugrott az asztalra Gawtreys és sötét pillantásával kiválasztotta a csoportból a megrémült árló fakóra vált, hullaszerű arcját. Birnie felugrott az asztal mellől, már-már elérte a titkos ajtót, s ekkor a vállai közt hátrafordított arcza szembe találkozott a vezér tekintetével.

— Ördög! — ordította Gawtreys szörnyű hangon,

melyet mindenfelől visszavert a pincze boltozata, — nem adtam-e kezembe lelkemet, csak hogy az életemre ne törj? Ide hallgass! így hal meg rabságom és minden titkunk! — A pisztoly dördülése elnyelte félig az utoljára kiejtett szót, s az áruló, kinek a golyó az agyvelejét járta keresztül, egyetlen sóhajtással összerogyott, — aztán borzasztó, halálos csend következett, a míg a füst lassankint eloszlott a rémületes helyiség hosszú boltíve alatt.

Morton visszaesett székébe és eltakarta arcát mind a két kezével. Immár az utolsó pecséttel is meg volt pecsételve a *Bűnös Ember* végzete; lelkét a sors rettentő és titokszerű áramlatának utolsó hulláma oly partra vetette, honnan nincs többé visszatérés. Hiába volt e percztől fogva humor, érzelmesség, nyílt szív, társas ösztön, mely veszedelmes varázserővel ruházta fel ez aczélos emberalakot, s táplálta a reménységet, hogy eljön számára a megbánás, a megváltás ideje még ezen a világon. Űtött az Ora s a Körülmények megragadták martalékukat; s az önvédelem, mely kénytelenség lett volna a törvényszerű életpályán, a vér kitörölhetetlen szennyét hagyta ez ember végzetén!

— Barátaim, megmentettelek benneteket, — mondotta Gawtrej, merőcn nézve második áldozatának tetemére s közben visszarejtve pisztolyát az öve mellé; — nem remegtem ez ember szeme előtt (és így szólva, bosszútálló gúnnyal lökte félre a rendőrtiszt tetemét), a nélkül, hogy szívem rejtékében őriztem volna kifejezését. Felismertem abban a pillanatban, midőn belépett, felismertem, daczára álruhájának, pedig mondhatom, hogy ügyesen leplezte magát! Fordítsátok meg a fejét s nézzétek meg most; soha bennünket többé meg nem ijeszt, ha csak nem igaz az, hogy vannak kísértetek.

Mormolva és remegve gyűltek most az asztalhoz a hamispénzverők és megnézték a holtat. De félbeszakította őket Gawtrej, mert éles szeme a rendőrtiszt zubbonya alatt talált pisztolyok között megpillantott egy különös szerkezetű érczsipót és gyanította rögtön, hogy még közel van hozzájuk a veszedelem.

— Megmentettelek benneteket, mondom, de csak

erre az egy órára. Ez a tett el nem alhatik, lássátok, volt közelben segítsége is, csak szólítania kellett volna. A rendőrség tudja, hol keresse bajtársát — oszoljunk szét. Ki-ki gondoskodjék magáról. Szaporán, osztzkodjatok meg a zsákmányon! *Sauve qui peut!*

És Morton, a hogy ott ült, kezét az arczára szorítva, zűrzavaros hangok lármáját hallotta, pénz csörrenését, lábak dobogását, ajtók csikorgását, — aztán csönd lett mindenütt!

Egy erős kéz elhúzta szeméről a két kezét.

— Ime, első élménye, a hol élet állt szemben az étellel, — szólalt meg Gawtreys szava, mely borzasztóan elváltozottnak tetszett Fülöpnek. — Ej! mit gondolna még a csatáról? Jerünk a sásfészkünkbe: a tetemek már nincsenek itt.

Morton irtózáttal nézett körül a pinczében. Egyedül volt Gawtreyyal. Szemével kereste azokat a helyeket, a hol a halottak voltak — eltakarították már őket — a teteknek nyoma sem látszott, vércsepp sem volt sehol.

— Menjünk, vegye fel a kését menjünk! — szólalt meg újra a vezér, ki tolvajlámpájával, — immár egyedüli világosságával a földalatti boltozatnak — ott állt az ajtónyílás árnyékában.

Morton felállt, gépiesen kezébe vette a fegyvert és nyomon követte szörnyű vezetőjét, némán és öntudatlanul, mint a hogy a Lélek követi az Álmodást az Alvás Birodalmában!

TIZEDIK FEJEZET.

»Ne legyenek többé álmaid!«
MACBETH.

Midőn végigárták a sötét folyosók egész útvesztőjét, s a pinczéknek egy másik sorozatába jutottak, nem abba, melyen a boldogtalan Favart hozzájuk érkezett, végre kibukkant Gawtreys egy sötét, szűk és sok helyütt leromlott lépcsőre, mely valószínűleg cselédlépcső volt a ház fénykorában. E lépcsőn följutottak padlásszobájukba. Gawtreys az asztalra tette lámpását és szó nélkül leült. Morton, ki visszanyerte önuralmát és készen volt hatá-

rozatával, néhány pillanatig maga is némán tekintett reá; végre megszólalt:

— Gawtrej!

— Megkértem már, hogy ne szólítson ezen a néven, — mondotta a hamispénzverő; mert mondanunk sem kell, hogy új foglalkozásával egyidőben új nevet is vett fel.

— Ehhez tapad a legkevesebb bűn azok között, a melyeken ismertem, — felelte szilárdan Morton. — Utoljára szólítom ezen is! Látni akartam, miből tartja fenn magát az az ember, kinek kezére bízam sorsomat. Most láttam, — folytatta a fiatal ember még mindig szilárd hangon, de sápadt arczczal és ajakkal — és közöttünk örökre elszakadt minden kötelék. Ne szakítson félbe! nem illik hozzám, hogy gáncsoljam. Kenyeréből ettem, poharából ittam. Vakon megbízva önben s abban a hitben, hogy tiszta legalább azoktól a sötét, azoktól a rettentő bűnöktől, melyekre nincs engesztelés, legalább ebben az életben nincs, s nyomorúság által megbénított lelkiismerettemmel s a kétségbeesés által elaltatott lelkemmel, kiszolgáltattam magam egy embernek, ki engem kétes, gyanús, vagy talán tisztességtelen utakra vezetett — de még sem borzalommal és vérfoltokkal szennyezett útra, — úgy reméltem. Felébredek az örvény szélén — anyám keze int felém a sírból; úgy rémlik nekem, mintha az ő szavát hallanám, a hogy önt szólítom — visszafordulok, míg lehet — elválnunk egymástól, mindörökre!

Gawtrej, kinek lelkét erősen fogva tartotta a bőszenvedély, eddig sötét, daczos némasággal, összevont szemöldökének bősziült összeránczolásával hallgatta e beszédet; de most fölkelte és szitokra fakadt:

— Elválni! hogy újabb árulót bocsássak szabadjára! Elválni! mikor éppen most jövök szeme láttára egy olyan cselekedetről, mely, ha csak suttogva beszélnek róla, a guillotine kése alá juttat! Elválni — soha! legalább élve nem!

— Megmondtam, — szólt Morton, nyugodtan összefonva karját; — megmondtam szemébe, pedig alattomban is elhagyhatnám. Véreskezű ember, hiába néz reám

oly sötéten! Én épp oly kevésbé félek, mint ön! Még egy percz, és megyek.

— Oh, hát ennyire vagyunk? — mondotta Gaw-trey; és körülnézve a szobában, melynek két ajtaja volt, az egyik, melyet eltakart az ágy mennyezete, arra a lépcsőre nyílt, melyen az imént följöttek, a másik meg a közös fölépcsőre: az előbbihez fordult, mely kezéhez esett, reáfordította a zárat és zsebetette a kulcsot, aztán reátolta a másikra a nehéz reteszt, mely csikorogva szaladt be üregébe, — iromba nagy testével odaállt a küszöbre és harsány, bösz kaczajra fakadt, — Ho! ho! rab-szolga és bolond; a ki egyszer a kezembe került, enyém örökre, testestől, lelkestől!

— Kisértő, daczolok veled! félre az utamból! — És Morton, elszántan és rettenthetetlenül reávetette kezét az óriásra.

Gawtrey inkább csodálkozni, mint bosszankodni látszott. Keményen a szeme közé nézett vakmerő czimborájának, kinek ajkán alig serkent még a bajusz.

— El innen, gyerek! — mondotta, — ne keltsd föl bennem újra az ördögöt! Egy nyomintással szétmorzsolhatnálak.

— Lelkem erősíti a testemet, és van fegyverem is, — mondotta Morton s a késére tette kezét. — De hát ön nem bánthat engem, én sem önt; mert ha vér tapad is önhöz, nekem ön mégis hajlékot, kenyeret adott; de ne illessen váddal azért, hogy meg akarom menteni lelke-met, midőn még van rá idő! — Hát hiába áldott volna meg anyám a halálos ágyán?

Gawtrey félreállt és Morton, hirtelen támadt érzéssel, megragadta kezét.

— Oh, hallgasson reám — hallgasson reám! — kiáltotta nagy megindulással. — Szakítson ezzel a borzasztó étellel; az, a ki belevitte és belekényszerítette, nem csálhatja meg és nem fenyegetheti meg többé! Szakítson vele s én nem hagyom el önt el soha. Az ő kedvéért — Fannyja kedvéért — álljon meg, úgy, mint én, míg el nem nyel bennünket az örvény. Meneküljünk! — el, messzire, az új világba — olyan országba, hol tisztességes tér nyílik izmainknak és idegeinknek, erős kezünk-

nek és szívünknek. Akárhány olyan kétségbeesett ember, mint mi vagyunk, lábraállt már becsületes elhatározással. Hozza magával árváját is. Dolgozni fogunk érte mind a ketten. Hallgasson reám, Gawtrej! Nem az én hangom szól önhöz — hanem a jó angyalának szava!

Gawtrej visszaesett a falnak, melle zihált.

— Morton, — szólt fuldokló, reszkető hangon, — menjen; hagyjon sorsomra! Vétkeztem ön ellen — gyalázatosan vétkeztem. Olyan jól esett a lelkemnek, hogy van egy barátom; — olyan sok volt fiatalságában, egész lelkében, a mihez hozzáfónódtak szívem kemény ideg-szálai, hogy nem tudtam elviselni a gondolatot, hogy elveszítem önt — hogy olyannak mutassam magam ön előtt, mint a minő voltam. Megtévesztettem, megcsaltam önt a viselt dolgaimat illetőleg; rosszúl tettem: de megfogadtam szívemben, hogy nem teszem ki semmi veszedelemnek és megörzöm, tisztán mindattól a bűntől, mely az én utamra reávetette árnyékát. Meg is tartottam ezt a fogadalmamat mind a mai éjszakáig, midőn látva, hogy kezd tőlem visszahúzódni, és félve, hogy elhagy, azt hittem, magamhoz kötöm mindörökre, ha belekeverem ebbe a bűnszövetkezetbe. Megbűnhődtem érte s méltán. Menjen, ismétlem — hagyjon sorsomra, mely már-már utólér. Gyermekek még — én pedig már nem vagyok fiatal. A megszokás második természetévé válik az embernek. Még tudnék megbánást érezni, — tudnék új életet is kezdeni. De megnyugodni! — visszatekinteni! — emlékezni, — üldöztetve éjjel és nappal oly tettek által, melyek szembe kerülnének velem a maguk valóságában utolsó napomon — —

— Ne szaporítsa a kísérteteket! Jöjjön — meneküljön még ma éjjel — még ebben az órában!

Gawtrej nem szólt, tűnődött és ingadozott; ámde e pillanatban léptek közeledését hallotta a lépcső aljáról. Felpattant — mint odujában a vadkan — és figyelt, sápadtan, lélekzete fogytán.

— Csitt! — nyomunkban vannak! — jönnek! — a mint ezt suttogta, kívülről megfordult a kulcs a zárban, — az ajtó megrendült. — Lassan! — a retesz megvéd bennünket — utánam! — És a hamispenzverő a mellék-

lépcső
csot
ugro

betol
bere

Nyisc
letet!

út —

totta
csön
üldöz
a kö
háron
a ves

trey;
mes,
a ké
mási
jen l
men

hang
míg

állni
emb
tem
mind
lehe
csak
— F
nem
meg

lépcső aijtájához lopózkodott. Megfordította benne a kulcsot és óvatosan kinyitotta. Az így támadt nyíláson begrogt egy iérii.

— Add meg magad! — foglyom vagy!

— Soha! — kiáltotta Gawtrej s visszalódította a betolakodót és becsapta az aijtót, ámbár más, erős emberek is minden erejükből nekivetették magukat.

— Ho! ho! Ki fogja kinyitni a tigris ketreczét?

Most mind a két aijtó felől hangok hallatszottak. — Nyisd ki, a király nevében, vagy ne várj semmi kíméletet!

— Pszt! — suttogta Gawtrej. — Van még egy út — az ablak — a kötél.

Morton kinyitotta az ablakot, Gawtrej szétbontotta a kötelet. Virradt; világos volt az utcza, de azért csönd volt odakünn. Az aijtók recsegtek és ropogtak az üldözők fejszeapásaitól. Gawtrej átvette az utcán a kötelet a szemközti levő ablak párkányára: két vagy három kísérlet után a kampó szilárd támasztékba akadt, a veszedelmes ösvény készen állt.

— El! szaporán, ne tétovázzék! — suttogta Gawtrej; — tudom, hogy ügyes — a dolog nem oly veszedelmes, mint a milyennek látszik — fogózzék meg mind a két kezével — húnyja be szemét. Ha odaát lesz a másik oldalon, amott van Birnie szobájának ablaka, lépjen be rajta, menjen le a lépcsőn, ki a házból, és megmenekült.

— Menjen előre, — mondotta Morton épp olyan hangon — nem hagyom el most: önnek tovább tart, míg átjut, mint nekem. Én őrt állok itt, míg átért.

— Ugyan! ugyan! — megbolondult? *Maga* akar őrt állni? Micsoda az ön ereje az enyémhez képest? Húsz ember sem mozdítja meg ezt az aijtót, a míg a nehéz testemmel nekitámaszkodom. Előre, mert így elveszünk mind a ketten. Azután majd tarthatja a kötelet, mert lehet, hogy a nélkül el sem bírná súlyomat. Várjon! — csak egy pillanatig. Ha megmenekül, és én elpusztulok, — Fanny — atyám, ő majd gondjába veszi — ugye, nem feledkezik meg róla? — köszönöm! — Bocsásson meg mindent! Menjen; így jól van!

Nyugodt fogással vetette magát Morton a vésztől jósó hídra, mely lengett és pattogott súlya alatt. Szaporán csúsztatva markát — lélekzetét visszatartva — fogát összeszorítva — behúnyt szemmel — tovább és tovább kúszott — elérte a párkányt — minden baj nélkül átjutott a túlsó oldalra. És most, szemét megerőltetve, a nyitott ablakon át benézett a szobába, melyet az imént elhagyott. Gawtreyc még mindig a fölépcsőre nyíló ajtónak támaszkodott, mert az volt a gyöngébbik, s azt ostromolták jobban a kettő közül. Most hirtelen fegyverdörrenés hallatszott; belöttek az ajtó deszkáján át. Úgy tetszett, hogy Gawtreyc megsebesült, mert előre támolgott és böcczültén felordított; egy pillanat, s elérte az ablakot, — megragadta a kötelet — s a tátongó mélység fölött lebeggett! Morton letérdelt a párkányon, görcsös erőfeszítéssel egy helyben tartotta a vaskampót, és szorongó félelmében berbe boruló szemmel nézte a temérdek alakot, mely élet-halál közt lebegett e hitvány fonadékon!

— *Le voilà! le voilà!* — kiáltotta egy hang a szemközi oldalról. Morton levette szemét Gawtreycről; az ablak sötétlett az üldözők alakjaitól — betörték a szobába — egy rendőrtiszt kiugrott a párkányra és Gawtreyc, felismerve a veszélyt, kinyitotta szemét, és továbbtovább kúszva, reámeredt ellenségére. A rendőrtiszt megfontoltan felemelte pisztolyát — Gawtreyc megállt — az oldalán ütött sebből lassan és feketén szivárgott a vér, egyik csöpp a másik után, az alant levő kövezetre; még a törvény emberei is borzadva nézték — haja égnek meredt — arcza fehér volt — ajka görcsösen felhúzódtott fogáról, s a szeme vadul meredt ki a haláltusáját vívó, fenyegető arczból, a melyről még akkor is lerítt a daczos és fékezhetetlen férfierő. Merev, átható, sötét pillantása megfélemlítette a rendőrt, kinek reszketett a keze, midőn elsütötte fegyverét. A golyó a párkányba fúródott, egy hüvelykkel alább, mint az a hely, a hol Morton térdelt. Tagolatlan, vad, hörgő hang — félig kiáltás, félig kacszaj — gúnyos és diadalmas hang röppent el Gawtreyc ajkáról. Lendített magán — mind közelebb és közelebb jutott — már csak egy rőfnyire volt a párkánytól.

— Megmenekült! — kiáltotta Morton; de ebben a

pillanat
elbori
enyés
a leg
talpra
ten s
szenv
bert —
a gye
azzá l
dön e
mivé
kön ör

döző.

jesiten
golyót,
fala m

E
midőn
mással
ki a sz
történe
M
kán esi
London
szóban
hölgy,
M
férjhez
temény
mérték
tehetség
e feltét

Bulwe

pillanatban sortűzet adtak a végzetes ablakból — a füst elborította a két menekült — a düh, a kétségbeesés, az enyészet hörgése, vagy inkább ordítása megremegtette a legbátrabbat is azok közül, a kik hallották. Morton talpra ugrott és lenézett. Mélyen alant, a rossz kövezen sötét, alakatlan, mozdulatlan tömeget látott — a szenvedelmekkel és könnyelműséggel teli hatalmas embert — az óriás, ki úgy játszott lelkével és életével, mint a gyermek játékszerével, melyet bámul és összetör — azzá lett, a mivé lesz császár és bélpoklos egyaránt, midőn elszállt porhüvelyéből Isten lehellete, — azzá, a mivé dicsőség, lángész, hatalom és szépség lenne örökön örökké, ha nem volna Isten!

— Amott van még egy! — kiáltotta az egyik üldöző. — Tüzelj!

— Szegény Gawtrej! — mondotta Fülöp. — Teljesítem utolsó kívánságodat; — és észre is alig véve a golyót, mely elfütyölt mellette, eltűnt a párkány védő fala mögött.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

»Lágyan legyinti
Szelid szellője suhogó selyemnek«.
DECKER.

Emlékezhetik reá az olvasó, hogy abban az időben, midőn monsieur Favart és mr. Birnie tanakodtak egymással a szűk utczában, vigalom hangjai hallatszottak ki a szomszédos utca egyik házából. E házba hív most történetünk.

Mulatság, bál vagy *soirée*, gondolom, nagyon ritkán esik meg Párisban az évnek abban a szakában, mely Londonban legmegszokottabb évadja az effélének. A szóban forgó vendégség keresztelői lakoma volt s a hölgy, a ki adta, rokona az újszülöttnek.

Madame de Merville fiatal özvegy volt; még mielőtt férjhez ment volna, feltűnt irodalmi munkásságával; költeményeket írt, melyek fölője emelkedtek az átlagos mértéknek; s mivel szép, előkelő és gazdag is volt hozzá, tehetsége jóval nagyobb érdeklődést keltett, mint a minőt e feltételek hiányában keltett volna. Költészete lágy, ér-

zelmes volt. Ha való az, hogy a költészet a szív értékmutatója, akkor el lehetett róla mondani, hogy igaz és mély szerelemre született. Mindamellet, minthogy — a francia leányok megszokott módja szerint — nem szívénék hajlandósága, hanem szüleinek óhajtása szerint ment férjhez, házassága csak amolyan *mariage de convenance* volt. Monsieur de Merville józan gondolkodású, értelmes férfiú volt, ki életének delelőjét már túlhaladta. Minthogy nem volt barátja a költészetnek és semmiképpen sem óhajtotta, hogy hivatásos író legyen a felesége, az alatt a négy év alatt, a meddig házasságuk tartott, tőle telhetőleg zavarta feleségének Apollóval kötött *liaisonját*. De a nő nyughatatlan, forró lelke nem fosztatta ki magát kincseiből. Huszonnégy éves korában özvegyiségre jutott, oly évi jövedelemmel, melyet még Angolországban is jelentékenynek tartottak volna egy magános nő számára, s mely nem volt mindennapos vagyon Párisban. De bármily előkelő szellemű hölgy volt madame de Merville, fényűző, vagy önző nem volt; gyermekei nem voltak és visszavonult életet élt otthonában, mely szép volt ugyan, de éppen csak hogy megfelelt szerény háztartásának, mert a szárazföldön bevett szokás szerint nem engedte meg magának azt a fényűzést, hogy külön házban lakjék. Jövedelmének — melyel korlátlanul rendelkezett — legalább fele részét nem éppen gazdag rokonainak támogatására és irodalmi ösztönzésekre fordította. Ámbár visszariadt a nyilvánosság istenítéletétől, költeményeit és regényvázlatait mégis fel szokta olvasni barátainak, az előadó képesség olyan adományával, mely ritkán párosul az övéhez hasonló szerénységgel. A híre így, ha nem hordották is szárnyaikon a szelek, a maga körében mégis jelentékeny volt, a rokonai pedig, a társaságban elfoglalt előkelő helyzetére és gazdagságára való tekintettel, családiuk fejének tekintették; amolyan *femme supérieure*-t láttak benne és tanácsa annyi volt előttük, mint a parancs. Eugénie de Merville egyéniségében csodálatos módon egyesültek a nőies és a férfias tulajdonságok. Egyrésről erős akarata, független nézetei voltak; bizonyos határig semmibe se vette a világot és saját hajlandóságait követte, félre

téve
más
szeli
tett
jellen
korc
vüli
elég
hezv
lelke
ták
tehat
niség
szept
fogla
mada
válog
dand
büszk
szárn
ösztö
doga
ki vá
csak
mind
zössé
zálog
fiatal
ellenk
kellet
A fér
nézte
gyöny
czoko
Eugén
mét s
csak
dám
mélab

téve minden szolgálai tekintetet a mások véleményére; de másrésről érzékeny volt és regényes; a lelkülete merő szelidség, meleg érzés, jóindulat. Mr. Love irodájában tett látogatása meggondolatlan cselekedet volt ugyan, de jelleméből folyt épp úgy, mint a munkás feleségével gyakorolt jótékonyága; férfias és független volt, ha rendkívüli dolgot kellett végbevinnie — ha tudásvágyának kielégítéséről vagy az asszonyi diplomácia művének véghezviteléről volt szó — és nőies, gyöngéd és szelíd volt a lelke, mihelyt jóindulatához folyamodtak, és meghatották szívét. Éppen három év óta viselte az özvegyiséget, tehát huszonhétéves volt. Jó híre, költészetének és egyéniségének minden elolvadó lágysága mellett, tiszta és szeplőtelen volt. Soha sem volt szerelmes. A nagyon elfoglalt emberek nem egy könnyen esnek szerelembe; madame de Merville hozzá még nagyon rátartó, nagyon válogatós volt és hősöket keresett ott, a hol csak csinos dandykat, csúf írókat talált. Azonfelül Eugénie hiú és büszke teremts is volt. — hiú a hírnevére és büszke a származására. Olyan nő volt, kit szívbeli jósága arra ösztönzött szünetlenül, hogy előmozdítsa a mások boldogságát. Nagylelkűsége és jótékonyága nem elégítette ki vágyait, hanem kész volt támogatni embertársait nemcsak jó szolgálatokkal, hanem pénzzel is. Szerette is mindenki. Az a kicsiny gyermek, kinek a keresztény közösségbe való felvételét ünnepelték ma este, olyan frigy záloga volt, melyet madame de Merville hozott létre két fiatal lélek közt, kik mindketten rokonai voltak. Szülők ellenkezését kellett megtörni — pénzbeli akadályokat kellett elhárítani — és Eugénia rendbehozott mindent. A férj és feleség — szerelmes pár még mindig — úgy néztek reá, mint boldogságuk földi gondviselésére.

A mai est ünnepiessége ennélfogva nem közönséges gyönyörűségekkal volt telve s az öröm nem csak az arcokon fénylett, hanem egyenesen a szívből fakadt. Ám Eugéniának, ha olykor-olykor a fiatal párra vetette szemét s látta, hogy tekintetükkel hogyan keresik mindig csak egymást, — mily szép, mily gyöngéd és mily vidám volt ez az emberpár! — elborította homlokát a mélabú árnyéka, és felsóhajtott akaratlanul. A fiatal asz-

szony, madame d'Anville, egyszer csak, félénken közeledve hozzá, így szólt:

— Oh, kedves cousine, mikor látunk téged is oly boldognak, mint mi vagyunk? Oly nagy boldogság az, — tette hozzá ártatlanul és elpirulva — mikor az ember anyja! — az a kicsiny élet, mely egészen a miénk — az ember a nap minden órájában reá gondol!

— Talán, — mondotta Eugénie mosolyogva, és igyekezett más irányt adni a beszélgetésnek, mely nagyon közelről érintette amaz érzelmeit és gondolatait, melyeket büszkeségében elárulni nem akart — talán te csináltál oly nagy kedvet bátyánknak, a szegény monsieur de Vaudemontnak, hogy most minden áron házasodni akar? Kérlek, légy óvatosabb vele szemben! Mennyi bajomba került, míg megakadályozhattam, hogy olyan asszonyt hozzon a családukba, ki nevetségessé tett volna mindnyájunkat!

— Az már igaz, — mondotta d'Anville, és nevetett. — De hiszen a vicomte olyan szegény és úszik az adósságban. Aligha abba a hölgybe volt ő szerelmes, hanem inkább a hozományába. *A propos*, mily ügyesen használtad ki ellene saját vallomását, hogy megszakíthassad összeköttetését azzal a házasságszerző irodával.

— Úgy van, magam is dicsérem ezt a sakkhúzásomat. Mert igaz, kellemetlen dolog volt olyan házba mennem (elvégre ide csak nem hívhattam Love urat), de azért sokkal kellemetlenebb lett volna, fogadni egy olyan madame de Vaudemont-t, a minőt bácsink mutatott volna be nekünk. Gondold csak, — egy fűszeresnek volt a vetélytársa! Hallottam, hogy különös vége lett annak az irodának; de monsieur de Vaudemonttól sohasem tudtam kicsikarni az eset részleteit. Azt hiszem, nagyon restelte a dolgot.

— Milyen furcsa foglalkozások is vannak Párisban! — mondotta madame d'Anville; — mintha nem házasodhatnának az emberek a nélkül, hogy úgy menjenek élet-párt keresni egy irodába, mint a hogy az ember cselédet keres! Tehát megszűnt az az iroda? És nem is láttad többé azt a fekete, szilajtekintetű fiút, ki annyira megragadta érdeklődésedet, hogy őt vetted mintája gyanánt

a Murillószerűen megrajzolt ifjúnak abban a kedves elbeszélésedben, melyet a minap este olvastál fel nekünk? Ah, cousine, azt hiszem, vonzódol hozzá egy kissé; annak a bureau de mariage-nak megvolt a maga vonzó ereje számodra is csak úgy, mint a mi szegény cousinunk számára! — A fiatal anya ezt nevetve és minden mellékes gondolat nélkül mondotta.

— No 'iszen! — felelte madame de Merville, és ő is nevetett; de azért mégis könnyű pirosság futotta át arcának természetes halovány színét. — De miért éppen a vicomteről beszélünk? Tudod, hogy milyen kegyetlenül viselte magát azzal a szegény fiúval szemben, a ki az angol feleségétől született, hogy nem is látta gyermekkorától s betette valami angol iskolába; s mindezt csak azért, mert hiúságában el akarja titkolni a világ előtt, hogy már tizenkilenczéves fia van. Nos hát, én reá bírtam, hogy hívja haza ezt a szegény fiút.

— Csakugyan! és hogyan sikerült ez neked?

— Nem nagy dolog az, — felelte Eugénia, s mosolygott, — kölcsönre szorult a szegény ember s ennél fogva kamat fejében föltételeket szabhattam neki. De egyben meg is barátkoztattam őt azzal az indítvánnyal, a menyinyben fölvettem előtte azt a gondolatot, hogy ha csinos a fiú, összeköttetéseink révén szerencsésen házasodhatik s ez esetben, ha az atyja méltányosan és jól bánik vele, természetesen részt juttat atyjának is abból a jólétből, melyet majd a házassága révén szerez magának.

— Oh, mily kitűnő diplomata vészett el te benned, Eugénia; jó útra tereled az embereket, mert mindig a szíved sugallatát követed. De csitt, éppen most jön a vicomte!

— Elragadó bál, — mondotta monsieur Vaudemont, közeledve a ház aszonyához. — Kérem, vagyonos-e az a rózsaszínű ruhás ifjú hölgy? Csinos ám, igaz-e? Látják, éppen engem, akarom mondani minket néz!

— Kedves cousin, mily nagy bókot mond a házasságnak. Két felesége volt már s még mindig résen áll és lesi, hogy jelentkezik-e már a harmadik!

— Tehettem-e másképp? — tisztára lehetetlen el-

lenállnunk elragadó nemök csábjaianak. Hm, hogyan áll vagyon dolgában?

— Egy sou-ja sincs; egyébként el van ígérkezve.

— Oh! most látom csak igazán — nem is szép — egyáltalában nem szép. Tévedtem. Nem őt gondoltam. Azt a kékruhás ifjú hölgyet gondoltam.

— Hiba, még nagyobb hiba, mert az meg férjnél van már. Bemutassam neki?

— Ah, monsieur de Vaudemont, — szólt közbe madame d'Anville, — talált már egy új *bureau de mariage*-t?

A vicomte úgy tett, mintha ez a kérdés elment volna a füle mellett, s Eugéniához fordulva, félre vonta és a lehető legbánatosabb arczczal így szólt hozzá: — Tudja jól, kedves cousine, hogy kedvében akarva járni, kész voltam idehozatni a fiamat, jöllehet, mint mindig is mondtam, fölöttébb kellemetlen a magamféle, élte virágkorában álló férfiúnak, hogy egy tizenkilencz vagy húsz éves nagy fiuval mutogassa magát a világnak. Az emberek mindjárt azt mondják, hogy „az öreg Vaudemont, meg a fiatal Vaudemont“. De hát az emberek soha sem hivatkoznak hiába az apai érzelmekre. (Vicomte de Vaudemont e szavakkal a szeméhez szorította a zsebkenőjét, és némi szünet elmúltával, így folytatta:) Elküldöttem érte, sőt fölkerestem már a kegyed öreg dadáját, madame Dufourt is, mert hozzá akartam adni szállásra, és ma — képzelje csak fájdalmamat, fekete pecsétetes levelet kapok. Meghalt a fiam! — egy heves lázroham — borzasztó!

— Meghalt! szörnyűség! — a fia, kit alig hogy látott — s különösen gyermekkorá óta egyáltalán soha!

— Úgy van, s ez nagy mértékben enyhíti bánatomat. Most pedig, beláthatja, hogy meg kell házasodnom. Ha csinos lett volna a fiú, és hasonlított volna hozzám, és így tovább, nos akkor, mint kegyed megjegyezte, jó partit csinálhatott volna, s biztosított volna számomra egy bizonyos összeget, vagy együtt élhetünk volna mind.

— És ön, kinek meghalt a fia, bálba megy?

— *Je suis philosophe*, — mondotta a vicomte, vállát vonva. — És, mint kegyed mondja, nem is láttam őt soha. A dolog reám nézve évi hétszáz franc tiszta meg-

takar
hírül,
tartó
nek t
várha
ha el
belát
tova

utols

mere

köny
egy
tott
most
lárok
geli
kön.
Vala
talál
szok
lová
volt
sek.
szen
szin
pillá
lág

takarítást jelent. Ne szóljon róla senkinek, s én sem adom hírül, hogy meghalt, szegény fiú! Kérem, legyen titoktartó! Lássa, vannak rosszindulatú emberek, kik feltűnőnek tarthatnák, hogy nem zárkózom el a világtól. Ezzel várhatok, a míg egészen elnéptelenedik Páris. Kár volna, ha elszalasztanék most bárminő alkalmat, mert *most*, beláthatja, meg *kell* házasodnom! — És a *philosophie* tova lejtett.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

«GUIOMAR: Az érzelmet, mit felajánlok,
Szívembe véstem s nem e könyvbe irtam.»

RUTILIO (belép).

»Üdöznék — zárva minden kikötő,
Nincs menedék — hátul s elöl,
Mindenfelől körülfogott az ellen.«

BEAUMONT és FLETCHER: A népszokás.

A társaság eloszlott éppen — pitymallott — s az utolsó kocsí robogása is elhalt a messzeségben.

Madame de Merville elbocsátotta komornáját, és elmerengve ült szobájában, fejét a kezére hajtva.

Mellette volt az asztal, rajta a kéziratai s néhány könyv, közben pedig egy-egy virágváza. Az ablak előtt egy talpazaton Dante márványmellszobra állott. A nyitott ajtón át végig lehetett nézni a szobák során, melyet most hagytak el a vendégei, a gyertya égett még a csillárookban és a karos gyertyatartókban, küzködve a reggeli világossággal, mely beszűrődött a félig zárt függönyökön. A lakó egyénisége összhangzásba olvadt a szobával. Valami sajátyszerű báj ömlött végig rajta, melyet az írók, találóbbr jelző hiányában, klasszikusnak vagy antiknak szoktak mondani. Arczának színe, bár a szokottnál is halványabbnak tetszett e világításban, lágy és gyöngéd volt mégis, vonásai szép metszésűek, de finomak és nőiesek. Arczán a legritkább ígézetesség: az értelem és a szendeség ülte közös diadalát. Kökény szemének komoly, szinte mélabús volt a kifejezése; de hosszú, sötét szempillái, a nem nagy, de hosszan metszett szem az elolvadó lágyssággal határos szelidséget kölcsönöztek a belőlük su-

gárhozó léleknek s e kifejezést talán még feltünőbbé tette a szemgyűrű körül és alatt levő könnyű árnyalat, minőt gyakran lát az ember azoknál, kik nagyon megerőltették vagy a lelkeket, vagy a szívöket. Arczának körvonalai, bár minden élesség és szögletesség nélkül valók, mégis veszítettek már valamit az ifjúság üde kerekdedségéből; és a kéz, melyre támaszkodott, talán nagyon is fehér és nagyon is finom volt ahhoz a szépséghez képest, mely hozzátartozik az egészséghez; de a nyaka és a melle páratlanul arányos volt.

— Nem vagyok boldog, — suttogta magában Eugénia, — pedig magam is alig tudom, hogy miért nem. Ugy volna-e csakugyan, a mint mi regényíró nők addig-addig hajtogattuk, míg egészen elkoptattuk, hogy nem a dicsőségre van teremtvé a nő, hanem a szerelemre? Elég különös akkor, hogy én, ki annyiszor lefestettem, hogy milyennek kellene lenni a szerelemnek, soha a maga valójában meg nem ismerhettem ez érzést. És most, és most, — folytatta félig fölemelkedve, és szívébe nyilalt a fájdalom, — ifjúságom legszebb napjai oda. Ha szeretnék, vajon viszont szeretnének-e? Mily boldognak látszott az a fiatal pár — ők soha sincsenek egyedül!

E pillanatban, némi távolságból, fegyverdörrenés hallatszott s megismétlődött újra. Eugénia felriadt, és hívta a szolgáját, ki a mai éjszakára fölfogadott kisértővel éppen eltakarította és közben csipegette is az est maradékait. Mi lehet ez ilyenkor? Nyissák ki az ablakot és nézzenek ki!

— Semmit sem látok, asszonyom.

— Megint — most már harmadízben. Menjen le az utcára és nézzen körül, valaki veszedelemben foroghat odalenn.

A szolga és a kisértő, kíváncsi mind a kettő, s nem akarva elhagyni egymást, lesiettek a lépcsőn s onnan ki az utcára.

E közben Morton hiába rázva Birnie ablakát, melyet az áruló gondosan bezárt és elrekeszelt, hogy ne menekülhessenek el kiszemelt áldozatai, gyorsan végig kúszott a háztetőn, melynek védő-párkánya nemcsak a lö-

vése
a mi
utcz
és la
iszor
fogly
állt.
kény
tevő
meg,
üldöz
háta
rend
— g
mint
mely

czát
zott

ifjan,
megt
állt n
tetét
Ez a
rette
toitá
emés
meg
az, a
megh
muta
kime
törő
pár
ban-
dik
midő
véte

vésektől óvta meg, hanem az ellenség szemétől is. De a mint éppen arra a pontra ért, a hol a sikátor a széles utczával összesarkallott, átvette pillantását a falon, és látta, hogy az egyik rendőr reámerészkedett az iszonyu hídra: üldözőbe vették — fölfedeztetése és foglyul ejtése elkerülhetetlennek látszott. Lihegve megállt. Ő, ki egykor oly nagy örökség várományosa, oly kényeztető szeretet középpontja volt — mostan gonosztevők halálra hajszolt czinkosa! Ez a gondolat bénította meg, — a gyalázat, nem pedig a veszély. De előbbre volt üldözőjénél — tovább loholt — befordult a szegleten, háta mögött rivallgást hallott a szemközti sor felől — a rendőr átért a hídon: — Végre is még csak egy ember, — gondolta és orrlyuka kitágult, keze ökölbe szorult, a mint tovább kúszott és szemügyre vett minden ablakot, melyet útjában talált.

A míg az ifjúkor és az erő így vívta élet-halál harczát a Törvénnyel, közvetlen közelében a halál tusázott a szűkséggel és a betegséggel.

Nyomorúságos padlásszobában egy munkás, még ifjan, és hivatása közben kapott sorvasztó betegségtől megtámadva, lassan búcsúzott e világtól, mely komoran állt már bölcsőjénél és nem fordította el róla zord tekintetét most sem, hogy elviselhetővé tegye haldoklását. Ez a férfi szerelemből házasodott meg, a felesége szerette; s a korai házasság gondjai mégis csontig sorvasztották. De a végső nyomorúság, ha sokáig tart, megemésztí a szerelmet is, midőn már nem talál mást, a mit megemészsen. És ha sokáig tart az ember haldoklása, az, a ki vele szenved és miatta nyugtalankodik, kezd megbarátkozni a „szerencsés megváltás“ szép és képmutatás által oly gyakran fölkapott szóvirágával. Ez a kimerült s az éhenpusztulás határán álló asszony sem törődött már egy cseppet sem haldokló férjével, kinek pár évvel ezelőtt megfogadta, hogy szeretni fogja és jobban-rosszban gondját viseli. De azért úgy *látszott*, törődik vele mégis, mert sóhajtozott, búsult és siránkozott, midőn egyre gyöngébb és gyöngébb lett a férfi lélekzetvétele.

— Oh, Jean! — zokogta — mi lesz belőlem, sze-

gény, elhagyott özvegyből, ha nem lesz kenyérkeresőm? — És e gondolatra még jobban odáig lett.

— Megfulladok, — mondotta a haldokló, és körüljártatta a szobában kísérteties szemét. — Mily meleg van! Nyisd ki az ablakot; szeretném látni még egyszer a fényt, a nap világosságát.

— *Mon Dieu!* mire nem gondol, szegény ember! — mormogta az asszony és meg sem mozdult.

A szegény ördög kinyújtotta csonttá aszott kezét és karon ragadta az asszonyt.

— Nem sokáig leszek már terhedre, Marie! Levegőt — levegőt!

— Még betegébbé teszed magad, Jean — és ráadásul magam is holtra hülök. Alig van rajtam egy rongy, de azért tüstént kinyitom az ajtót.

— Bocsáss meg, — sóhajtott a szenvedő, — de hagyj magamra.

Szegény ember! E pillanatban talán mélyebben bántotta őt feleségének ridegsége, mint az a heves köhögés, melynek rohamánál mindig hányta a vért. Nem szeretete, hogy oly közel van hozzá, de azért nem korholta. Még egyszer mondom, — szegény ember!

A nő kinyitotta az ajtót, átment a szoba túlsó oldalára, leült egy vén ládára és foltozgatni kezdte a nagykendőjét. A csendet nemsokára megszakította ismét a végtusáját vívónak nyögése, ki ágyában hanykolódva, elfonnyadt, vértelen ajkával megint csak ezt pihegte:

— Megfulladok! — Levegőt!

Ennek a kérésnek már nem lehetett ellenállni; olyan volt az, mint a végső kívánság. Az asszony letette tüjét, magára vette a kendőt és kitárta az ablakot.

— Jobban érzed most magad?

— Áldjon meg az Isten, Marie — jobban; így jó — nagyon jó. Eszembe juttatja ez a jó levegő azokat a boldog napokat, midőn még nem voltunk Párisban. Bár dolgozhatnék érted *most*, Marie!

— Jean! szegény Jeanom! — mondotta az asszony s elfásuló szívével visszaszállt a letűnt idők virágos rétei, gyöngéd érzelmei felé. És odament ágyához, amaz

pedig keblére hajtotta a halál verejtékétől nyirkos homlokát.

— Keserves nyűg voltam rajtad, Marie; nem kellett volna oly korán összeházasodnunk; de azt hittem, erősebb vagyok. Ne sírj; hála Istennek, nincsenek gyermekeink. Sokkal jobb lesz neked, ha én már nem leszek.

S a mint e szókat, erőlködve és nehezen elsőhajtotta, — hirtelen elhallgatott s úgy tetszett, mintha álomba merülne.

Felesége igyekezett kíméletesen visszafektetni vánkosára — feje nehezen lehanyatlott — az álla leesett — a fogai előtűntek — a szeme felnyílt és üvegessé lett — a nő előtt rémesen világossá lett minden!

— Jean — Jean! Istenem, meghalt! és én rideg voltam hozzá utóljára is! — E szavakkal reáomlott a tetemre — szerencsére maga is öntudatlanul.

Ugyanebben a pillanatban egy emberarcz nézett be kémkedve az ablakon. S a nyíláson, pillanatig tartó gondolkodás után, egy fiatal ember ugrott be könnyű szökéssel a szobába. Gyors pillantással körülnézett, de alig vette figyelembe a szalmazsákon elterült alakokat. Beérte azzal, hogy aludni látszottak s őt nem vették észre. A szobán át az ajtóhoz lopódzott, melyet Marie nyitva hagyott, és lement a lépcsőn. Már-már leért az udvarra, melybe a lépcső vezetett, midőn hangokat hallott odalenn a kapus fülkéjéből.

— A rendőrség hamispénzverő-bandát fedezett fel!

— Hamispénzverőket!

— Úgy van, egyet agyon is lőtt közülök! láttam a tetemét az utcán a folyókában; a másik elmenekült a háztetőkön — kétségbeesett ficzkó! Majd utána nézünk Jerünk föl a lépcsőn, álljunk ki a háztetőre és lesünk reá.

A tetszés morájából, mely nyomon követte ezt az indítványt, Morton egész helyesen azt következtette, hogy több embernek szólott, kiket kíváncsiságuk és a pisztolylövések csaltak ki ágyukból, s most körülállták a kapus páholyát. Mit tegyen? — tovább nem mehetett: visszavonulhatott-e még? — végre is csak ez az egy út állt nyitva előtte; visszarohant a lépcsőn; ezen felért az

első emeletre, midőn lefelé haladó léptek zaját hallotta; ekkor hirtelen végigczikkázott elméjén a gondolat, hogy odafenn nyitva hagyta az ablakot — hogy a rendőrtiszt, ki úzóbe vette, kétségtelenül ez okatlan óvatossághiány következtében jutott a nyomába. Mit tegyen? — meghal, mint Gawtreys! — inkább választja a halált, mint a gályákat. A mint ezt elhatározta, szeme jobbról egy szoba nyitott ajtajára esett; benn még lobogtak a gyertyák. A szoba néptelennek látszott — hirtelen és merészen belépett s maga után bezárta az ajtót. Az asztalon még bor és ételmaradék szerte-széjjel; aranyos tükrök verték vissza a magános betolakodó feldúlt ábrázatát; itt és amott egy-egy szál művirág; a padlón egy szalagcsokor; megannyi jele és nyoma a fényűző élet örömeinek és kellemességeinek — a táncznak, a vígságnak, a lakomának — mindez egy szobában itt! — fenn, ugyanabban a házban, a szalmazsák — a holttest — az özvegy — ínség — siralom! Ilyen a nagyváros! és ilyen, különösen, Páris, hol ugyanegy földel alatt elérnek a társadalmi élet ily szélsőségei! Nincs ebben semmi különös; de különös és szomorú az, hogy az egymáshoz oly közel lakó emberek oly keveset tudnak egymásról, hogy e szobák lakójának érző szíve volt minden emberi nyomorúság iránt, s még sem tudott semmit a közvetlen közelében tengő nyomorúságról. A zene, mely elragadta vendégeit, vidáman hatott fel a halálküzdelem és az éhség meggyötrött füléhez. Morton áthaladt az első — a második szobán — belépett a harmadikba, és Eugénie de Merville, ki e pillanatban feltekintett, oly jelenést látott maga előtt, mely ijedelemmel töltötte volna el a legbátrabbat is. Mortonnak födetlen volt a feje — a sötét haj, vad és zilált gazdagságával beárnyékolta halovány arcját és vonásait, melyek szépek voltak ugyan, de szépségük olyan volt e pillanatban, minővel egy ifjú gladiátort ékesítene föl a képiró — a kihívó dacz, a fenyegető vész, a kétségbeesés kifejezése ült rajtuk. Rendetlen ruházata, — vad tekintete, — sötét szeme, mely a szó valódi értelmében világított a szoba félhomályában, — mind ez csak megdöbbenőbbé tette a nem várt látományt.

— Kicsoda ön? — Mit keres itt? — mondotta reszketve a nő, s e szókkal a csengőre tette a kezét.

E gyöngé kézre reátette kezét Morton.

— Az életemet keresem! Üldöznek! Kezében tartja sorsomat! Ártatlan vagyok! Megmenthet-e?

E szavai közben hallani lehetett, hogy a legszélső szoba ajtaja megnyílik s léptek és hangok közelednek.

— Oh! — kiáltotta, és visszatántorodott, a mint arczára ismert. — És önhöz kellett menekülnöm?

Eugénia is megismerte a jövevényt; és kölcsönösen volt valami a helyzetükben, — egyiké az esengés, másiké a pártfogás — mely hatalmába ejtette a nő képzeletét s értelmét. Könnyű pír futotta el arczát, — szelídség és részvét sugárzott szeméből.

— Szegény fiú! oly fiatal! — mondotta. — Csendesen!

Kezét visszavonta kezéből, néhány lépésnyire hátrált, félrevont egy kárpitot, mely egy falmélyedést takart — és egy hálófülkére mutatva, melyben a francia lakás ismert bútora, a pamlagágy állott, suttogva így szólt:

— Lépjen be — meg van mentve.

Morton szót fogadott, és Eugénia ismét összevonta a kárpitot.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

GUIOMAR:

«Szólj, ki vagy?

RUTILIO:

«Figyelj, kegyes hölgy. Idegen vagyok;

Kérdéseidre, im, ez válaszom.»

BEAUMONT és FLETCHER: A népszokás.

Eugénia ismét összevonta a kárpitot. És alig hogy ezt megtette, a léptek a szélső teremből szobájához értek. A szolgálja jött két rendőrtiszttel.

— Bocsánat, asszonyom, — mondotta egyik az utóbbiak közül; — de mi egy gonosztevőt keresünk. Azt hisszük, ebbe a házba jött okvetlenül, felülről egy ablakon át, míg szolgálai lenn jártak az utcán. Megengedi, hogy kereshessük?

— Természetesen, — felelte Eugénia, és leült. — Ha ide jött, nézzenek körül a lakás többi részében. Ebből a szobából nem mozdultam el.

— Igaza van. Kérjük szíves elnézését.

S a rendőrök megfordultak, hogy kifürkészszenek minden zúgot, a hol *nem* volt a menekülő. Mert Justitia őrszemei hasonlítottak ebben úrnőjükre: mikor is járt helyes nyomon az emberi igazság?

A szolga késett még, el akarta mondani, mit látott, mit hallott oda lenn — midőn csak látja, hogy a hálófülke függőnye könnyen megmozdult. Elkiáltotta magát — odaugrott az ágy mellé — kezével megérintette a függőnyt — Eugénia megragadta karját. Semmit sem szólt; de midőn a szolga csodálkozva nézett reá, látta, hogy reszket s hogy arcza fehér, mint a márvány.

— Asszonyom, — szólt, s habozott, — valaki van itt a fiulkében.

— Van! Hallgasson!

Gyanú villámlott át a szolga lelkén. A hófehér, a büszke, a szeplőtelen Eugénia!

— Valaki van itt! az asszonyom szobájában! — hebegte öntudatlanul.

Eugénia gyors pillantása felfogta az ocsmány gondolatot. Szeme lángolt, arcza bíborvörösre vált. De fenkölt és nemes természete elfojtotta a méltatlankodás és a harag kitörését, mely már az ajkán lebegett. Az igazság! — megbízhatott-e vajjon ez emberben? Egy kétség, s elárulva a reá bízott emberélet. A vér elhagyta arczát, szemébe könny szökött.

— Jó asszonyod voltam, François. Szót se!

— Asszonyom bízik bennem, ez elég, — mondotta a franczia meghajolva és könnyű mosolylyal ajkán; és tiszteletteljesen megfordult.

Az egyik rendőrtiszt visszatért.

— Végeztünk, nincs itt, asszonyom. Ahá! az a függöny!

— Az a madame ágya, — mondotta François. — De én oda is benéztem.

— Végtelenül sajnálom, hogy háborgattuk, — mon-

dotta a rendőr, beérve a felelettel; — de azért a kezünkre kerül még. — És visszavonult.

Az utolsó léptek is elhangzottak, a lakás utolsó ajtaja is bezárult a rendőrtisztek mögött, és Eugénia magára maradt a szolgájával, szótlanul nézve egymást kölcsönösen.

— Elmehet, — szólott hozzá végre; és erszényét felvéve az asztalról, a kezébe adta.

A férfi elvette, sokat jelentő pillantással.

— Asszonyom megbízhatik titoktartásomban.

Eugénia egyedül volt ismét. A fülében harsogtak azok a szavak. Eugénia de Merville, az inasának titoktartására bízva! Visszarogyott székére, s minthogy felindulását kimerültség váltotta fel, arczát a kezébe rejtette és könnyekre fakadt. Halk szó riasztotta fel, szemét felvetette, és a fiatal ember a lábai előtt térdelt.

— Távozzék, távozzék! — mondotta. — Megtettem érdekében mindent, a mit csak tettem. Hallotta — hallotta — hozzá még a saját cselédem volt! Megmenekült, jó hírem veszedelmével. Távozzék.

— A jó híre veszedelmével! — mert Eugénia megfedkezett róla, hogy pillantások s nem szók sebzették meg büszkeségét, — a jó híre veszedelmével, — ismételte; s a mint körül nézett a szobában, a pipereasztalon, a kárpiton, a fal mélyedésén, melyből épp kilépett, mind ez egy tiszta nő legtisztább szentélyéről beszélt, melybe egy idegennek belépni annyi, mint megszensteleníteni — egyszerre felfogta szavai értelmét. — A jó híre! — a cselédje! — Nem, asszonyom, — nem! — S e szavakkal felugrott a lába elől. — Ne hozzon értem ilyen áldozatot! Ne fizessen ily nagy árt a jóságáért. Ide jöjjenek! Én vagyok az, a kit keresnek. — És az ajtó felé indult.

Ez a válasz megrázta Eugéniát. Oda ugrott hozzá, megfogta a ruhájánál fogva.

— Hallgasson! hallgasson! Az Isten szerelmére! Mit akar tenni? Azt hiszi, lehetnék valaha boldog az életben, ha a bizalomnak, melyet belém helyezett, árulás lenne a bére? Hallgasson — semmit se szóljon. Nem

tudtam, mit beszélek. Könnyű lesz ez embert felvilágosítani, később, majd ha biztosságban lesz. Mert ártatlan, — ugy-e az?

— Oh, asszonyom, — szólalt meg Morton, — lelkem mélyéből mondom, hogy ment vagyok — nem a szegénységtől — a nyomortól — a tévedéstől — a szégyenérzettől; de a bűntől ment vagyok. Áldja meg önt az Isten!

S a hogy a karján pihenő kezét tiszteletteljesen megcsókolta, oly megindító volt szava, modora annyira elütött külsejétől, hogy Eugénia álmélkodásában egészen elmerült a részvét, a meglepődés, sőt talán a csodálat érzelmeibe.

— És óh! — mondotta Fülöp szenvedélyesen, s reá nézett sötét, ragyogó, az izgalom könyeiben úszó szemével, — ön kedvessé tette az életemet, midőn megmentette. Ön — ön — kiről az első, majdnem az egyetlen percztől fogva, hogy megláttam, annyit álmodoztam, annyit gondolkoztam. De most már, bármi sors érjen, lesznek emlékeim, oly emlékeim, melyek — melyek —

Elhallgatott, mert csordultig volt a szíve; és Eugénia számára sokkal beszédesebb volt ez a némaság, mint ha Rousseau minden ékesszólása égett volna ajkán.

— És ki ön, mi ön? — kérdezte némi hallgatás után.

— Száműzött — árva — hontalan vagyok! Nincs nevem! Isten önnel!

— Ne — ne menjen még el — még nem múlt el a veszély. Várjon, míg a szolgám lefeküdt; még hallom, hogy ébren van. Üljön le, üljön le. És hová megy aztán?

— Nem tudom.

— Nincsenek barátai?

— Nincsenek.

— Nincs otthona?

— Nincs.

— S a párisi rendőrség oly éber! — kiáltotta Eugénia, s a kezét tördelte. — Mit tehetek? Hiába mentettem

meg — reá találnak! Mivel vádolják? Csak nem rablás-
sal — nem — —

S most ő is elhallgatott, mert nem merte kimondani
ezt a zord szót: „Gyilkosság!”

— Nem tudom, — felelte Morton, s kezét a hom-
lokára tette, — csak azt tudom, hogy barátja voltam az
egyetlen embernek, a ki jó volt hozzám — s ők meg-
ölték!

— Majd elmond mindent máskor.

— Mások! — kiáltotta élénken — tehát viszont-
láthatom?

Eugénia elpirult ez örömteli hangra és pillantásra.

— Igen, — mondotta — igen. De hadd gondolko-
zom. Legyen nyugton, ne szóljon most. Oh! szerencsés
gondolat!

Leült, sebtében papírra vetett néhány sort, lepecsé-
telte, és átadta Mortonnak.

— Itt ez a levél, madame Dufournak szól; így majd
bizton szálláshoz jut. Olyan asszony ő, kiben megbíz-
hatom, régi cselédje volt anyámnak, s tőlem kis nyug-
díjat kap. Van kiadó lakása — nemrég üresedett meg —
megigérttem neki, hogy gondoskodom számára lakóról —
menjen — ne szóljon semmit arról, a mi történt. Beszélni
fogok vele és rendbe teszek mindent. Csitt! — várjon egy
kissé! — minden csendes! Előbb megyek és megnézem,
nem leselkedik-e reá senki. Megálljon, (kinyitotta az ab-
lakot és lenézett az udvarra.) A kapu nyitva — ez sze-
rencse! Előre gyorsan, és Isten kísérje!

Néhány pillanat múlva Morton künn volt az utcán.
Kora reggel volt még, a boulevardok néptelenek, a bol-
tok még zárva. A levél meglehetősen messzire eső ut-
czára volt címezve, a Szajna túlsó partjára. Fülöp
ugyanazon a rakodón ment végig, melyen alig néhány
órával az előtt fordult meg; ujjáéledve kelt át azon a
hidon, melyen kétségbeesetten állott, és elérte a Rue
Faubourg St. Honoré-t. Egy fiatal ember, kinek szép ar-
czán az átvirrasztott éjszakák és a kicsapongó élet lázas
pirossága égett, kabrioletjében ülve, kényelemben tar-
tott hazafelé a játékházból, hol a szokottnál is nagyobb

szerencséje volt — minden zsebe telve volt bankóval és arannyal. Előre hajolt, a hogy Morton elhaladt előtte. Morton, ábrándjaiba mélyedve, nem vette észre, és tovább ment. A gentleman befordult a balkéz felé eső utcák egyikébe, megállt, és így szólt a szolgájához, ki a kabriolet hátulsó ülésén szundikált.

— Eredj utána annak a gyalogjárónak! De óvatosan; jegyezd meg jól, hogy hol lakik; tudd meg okvetetlenül, s adj róla hírt nekem. Én majd nélküled megyek haza. — E szavakkal elhajtattott.

Fülöp, kinek sejtelve sem volt róla, hogy kémkednek utána, megérkezett a csendes, de tisztos utca egyik kis háza elé, s több ízben meghúzta a csengőt, míg végre, hálófököttösen, a hogy volt, bebocsájtotta maga madame Dufour. Az öreg asszonyság kérdő és ijedt tekintettel nézett a nem várt alakra. De a levél, mint látszott, egyszerű megnyugtatta. Fülöpöt felvezette egy első emeleti kicsiny, de csinosan, sőt előkelően berendezett, nappali szobából és hálófülkéből álló lakásba, aztán nyugodtan így szólt:

— Meg van vele elégedve, monsieur?

A monsieurnak úgy tetszett, mintha palotába lépne. Morton igenlően bólintott.

— Talán lepihen egy kissé, monsieur?

— Igen.

— Az ágy rendszeren ki van szellőztetve. A szobák csak három napig álltak lakó nélkül. Szolgálhatok valamivel, a míg a málhája megérkezik?

— Nem.

Az asszony magára hagyta. Ő lehányta magáról a ruhát, az ágyra vetette magát, és dél volt, mire felébredt.

Midőn kinyitotta szemét és körülnézett az egészséges, tiszta, kényelmes, békét lehelő szobában, sokáig tartott, míg megbizonyosodott róla, hogy ébren van s nem álmodik. Hiányát érezte Gawtreys harsány, mély hangjának, a halálfejes tajtékpipa füstfelhőjének, a zord padlásszobának, a piszkos falaknak, a gyűlölt Birnie alattomos suttyogásának; emlékezetében csak lassan de-

reng
esen
midő

four.
van-
uram
szék
Kézé
lezár
és n
száz

kitől

— m
jogáv
aszt
val a
kérd
hogy
tudon
jött
gyed

zönsé
ratlan
frakk
egysz

Talán
Egy
san
ritkán
jóval
szív
benne

rengtek újra a múltak s a legutóbb lefolyt tizenkét óra eseményei. Sőhajtott, és nyugtalanul hánykolódott ágyán, midőn halkan kinyílt az ajtó. Indulatosan felugrott:

— Ki van itt?

— Csak én vagyok, uram, — felelte madame Dufour. — Háromszor is benn voltam már, hogy ébren van-e. Egy levél van itt, gondolom, kegyednek szól, uram; ámbár nincs rajta név, — és letette a mellette álló székre a levelet. — Tőle jött vajjon, a védő angyalától? Kezébe vette. A borítékon semmi írás; kis pecséttel volt lezárva, mintha pecsétgyűrűt nyomtak volna reá. Feltörte és négy ezerfrancos bankjegyet talált benne, körülbelül százhatvan font sterlinget a mi értékünk szerint.

— Ki küldötte ezt, talán — talán — az a hölgy, a kitől a levelet hoztam?

— Madame de Merville? Ő bizonyára nem, uram, — mondotta madame Dufour, ki az élemedett kor előjogával fesztelenül hozta rendbe a mosdót és a toilettetasztalt. — Egy fiatal ember járt itt, körülbelül két órával azután, hogy kegyed lefeküdt; és leírva kegyedet, kérdezte, hogy itt lakik-e, s hogy' hívják. Azt feleltem, hogy csak az imént költözött ide, s a nevét még nem tudom. Erre eltávozott, de félóra múlva megint visszajött ezzel a levéllel, s meghagyta, hogy adjam át kegyednek okvetetlenül.

— Fiatal ember, — úri ember volt?

— Nem, uram; jól kiöltözködött, de merőben közönséges fiúnak látszott. — Mert a világ dolgaiban járatan madame Dufour a levél hozójának sima fekete frakkjában nem ismerte fel az angol úr lovászlegényének egyszerű libériáját.

Kitől jöhetett, ha nem madame de Merville-től? Talán az elhalt Gawtreys valamelyik barátja küldötte. Egy pillanatig Beaufort Arthurra is gondolt, de bosszúsan vetette el magától ezt a gondolatot. Az emberek ritkán hisznek abban, a miben hinni nem akarnak. Mi jóval is voltak hozzá eddig a Beaufortok? Hagyták tört szívvel meghalni az anyját, elrabolták tőle öcscsét, és benne elidegenítették tőle az egyetlen szívet, kitől joggal

remélhetett hálát és szeretetet! Nem, csak madame de Merville küldhette, senki más! Leküldötte madame Dufourt tollért, papirosért, felkelt, levelet írt Eugéniának, hálás, de büszke levelet, és mellékelte hozzá a bankjegyeket. Aztán beszólította madame Dufourt és elküldötte vele a levelet.

— Ah, madame, — mondotta a *ci-devant bonne*, midőn megérkezett Eugéniához. — Szegény fiú! Milyen szép és mily szégyenletes dolog a vicomte-től, hogy olyan ruhában járattja!

— A vicomte-től!

— Őh, drága úrnőm, ne tagadja. Azt írta levelében, hogy ne kérdezzek tőle semmit, de azért rögtön kitaláltam. A vicomte maga mondotta nekem, hogy néhány nap múlva itt lesz a fia. Ne szégyelje őt. Meg fogja látni, mily különbséget tesz majd külsején a ruha; és magamra vettem a felelősséget, hogy elküldöm hozzá a szabót. A vicomte okvetetlenül meg fogja nekem téríteni.

— Szót se a vicomte-nak egyelőre. Meglepiük őt, — mondotta nevetve Eugénia.

Madame de Merville egész áldott reggel azon törte a fejét, hogy kitaláljon valami történetet, mely elfogadhatóvá tegye a lakó iránt tanúsított érdeklődését, s íme, hogyan kedvezett neki most a szerencse!

— De nekem szól ez a levél?

— Én pedig majd hogy meg nem feledkeztem róla, — mondotta madame Dufour, és átadta a levelet.

Ámbár a Morton személyével kapcsolatos dolgok nem egy tekintetben megragadták Eugénie de Merville érdeklődését, s már eddig is felcsigázták regényes képzelődését, mégis fokozott mértékben hatott reá a hangja annak a levélnek, melyet most olvasott. Mert ámbár Morton, ki otthonosabb volt a franczia beszédben, mint az írásban, kevésbbé szabatosan és kevésbbé választékos és hangzatos szólamokkal fejezte ki gondolatait, mint azok az írók és előkelőségek, kikkel levélváltásban állott; de levelének minden sora oly veleszületett és természetes nemességgel — oly erős és mély érzéssel volt tele, hogy olvasva, nőttön-nőtt Eugénia ámulata és csodálkozása.

— Minden, mi körülveszi — minden, mi reá vonatkozik, saajátszerű és titokzatos! — suttogta magában; és leült, hogy válaszoljon levelére.

Midőn madame Dufour eltávozott e levéllel, Eugénia egy óránál hosszabb ideig némán gondolataiba merült, s előtte volt a levél, melyet Mortontól kapott. És minden ziláltságuk mellett édesek voltak a lelkét ostromló képek és emlékezések.

Morton, megnyugtatta Eugénia komoly és ünnepestyos biztosításaitól, hogy nem ő volt a leveléhez visszaszacsatolt pénz ismeretlen küldője, miután mindhiába tépelődött még azon, hogy akkor honnan is eredhetett, úgy érezte, hogy jelen körülményei közt képtelen Don Quijotizmus volna részéről, eldobni magától a Gondviselés-küldötte segítséget, holott új életre kelt bizalmával a Gondviselés kegyébe ajánlotta magát. És ez a segítség mindenekfölött megóvta attól, hogy felajánlja számára anyagi támogatását az, kitől legkevesbbé lett volna szabad elfogadnia. Így hát jóváhagyta a bőbeszédű szabó minden előterjesztését. És bajos lett volna felismerni a vad és zilált menekültet abban az ifjú szépséggel és az előkelő származás büszkeségével ékes, választékosan öltözött, daliás alakban, mely másnap ott ült Eugénia oldalán. S e napon elmondotta életének szomorú és viharos történetét, s Eugénia sírt: s e naptól fogva elment hozzá minden nap; és elmúlt két hét — boldogan, álomszerűen, mámorítóan mindkettőjükre nézve; s midőn az utolsó nap is nyugovóra hajlott, Fülöp ott térdelt Eugénia lábánál, s kinek szellem, lángész s a gazdagság jóléte mindhiába ajánlotta fel addig hódolatát, akadozva tárta fel az Első Szerелеm féktelen, izgalommal teljes, gyönyörűséges titkait. Szólt, és felkelt, hogy Istenhözadot mondjon mindörökre — midőn egy pillantás s egy sóhaj visszatartotta.

Eugénie de Merville másnap, álmatlan éjszaka után, magához kérette Vaudemont vicomte-ot.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

»Ezüst patak suhan . . .
Csengő szava
Édes dana,
S a hogy zeng szüzi-bájosan,
Víg madárdal csattog bele . . .
Aranybillentyű-, ezüsthúr-zene.«
SIR RICHARD FANSHAW.

Egy este, néhány héttel az imént említett események után, egy idegen férfiú, kis gyermeket vezetve kézen, belépett H — temetőjébe. Csak az imént áldozott le a nap, s nyár derekának rövid esthajnala uralkodott a nyugodt levegő-égen; a sírokra boruló fák lombjai között víg madárdal hallatszott; — mit bánta az ég polgára a halottakat, kik ott lenn alszanak? — érdekelte is őt más, mint e helynek zöld színe, csöndje — hogy kert volt-e vagy sírhalom, az neki egyre ment. Midőn a férfi s a gyermek elhaladt előtte, a vörösbegy, alig zavartatva magát a magas fűben, egy sírdomb oldalán járó lépteik által, ragyogó, vidám szemével nyomon kísérte őket. Pompás tanyája volt a vörösbegynek ez a vén temető! A szelid madárka, „az emberek barátja“, a hogy a poéták szokták emlegetni, remek lakmározást csapott a férgekből.

Az idegen, a szent telek közepéig érve, megállott és gondolatokba mélyedve körülnézett. Aztán lassú és habozó léptekkel közeledett egy hosszúkás márványlap-hoz, melybe még ép és vadonatúj betűvel e szavak voltak bevésve:

E SÍRKÖVET EGY MEGRÁGALMAZOTT ÉS MÉLTATLANUL
SÉRTETT NŐ EMLÉKÉNEK SZENTELI
FIA

Ilyen volt, a születés és a halál napjának megemlékezésével, az emléktábla, melyet Morton Fülöp anyjának haló pora fölé állíttatott; és egyszerű rácskerítés vette körül, mely megvédte a gyermekektől, kik néhány napján, fittyet hányva a temető őreinek, az előbbi nemzedék porai fölött üzték játékaikat.

— A fiad! — suttogta az idegen, míg mellette nyu-

godtan
a ma
— a fi
bik fia
a szer
leggyő
désekt
sze a
anyám
nem t
Talán
mélyer
vembe
az eml
neked
bár, d
éltem
gyok!

Így
dult é
Fanny
közelé
és árt
téged?

ságom
H
lalt M
lált. F
hogy
s még
S e lá
oldozá
borza
gatja-

Fanny
és kö
kik jó
nem

godtan állt a gyermek, örömét lelve a fában, a fűben, a madarak énekében, és bánatra, halálra nem gondolt, — a fiad! de nem a kedvesebbik, a becézett, a kisebbik fiad; a földnek melyik pontján néznek le vajjon *reá* a szemeid? Égi szerelmed bizonyára megóvta őt, kit leggyöngédebben szerettél e földön, azoktól a szenvedésektől és megpróbáltatásoktól, melyekből kijutott része a kevésbbé kedvelt száműzötteknek. Oh, anyám, anyám! — nem az ő — nem Fülöp hibájából történt, hogy nem teljesítette mindvégig örökölt *reá* rótt kötelességét! Talán jobb is, hogy így fordult! És oh! ha emléked oly mélyen van bevésve öcsém szívébe, mint az én szívembe, hányszor fogja őt megóvni és megmenteni! Ez az emlék! — számomra életem jó angyala volt! Neked — neked köszönhetem, haló porodban is, hogy eltévelyedtem bár, de bűnös nem vagyok, hogy én, ki bélpoklosokkal éltem egy földél alatt, megfertőzve tőlük még sem vagyok! — És ajka most elhallgatott — de a szíve nem!

Így múlt el néhány perc; akkor a gyermekhez fordult és szeliden, reszkető hangon így szólt hozzá: — Fanny, megtanítottak imádkozni — itt lakol majd e hely közelében — eljössz-e néha ide, és imádkozol-e, hogy jó és ártatlan lehess, és áldása légy azoknak, kik szeretnek téged?

— Eljön-e mindig papa, és meghallgatja-e imádságomat?

Ez a szomorú és öntudatlan kérdés a szívébe nyílt Mortonknak. A gyermek nem tudta megérteni a halált. Fülöp igyekezett megértetni vele, de ő megszokta, hogy holtak tartsa védőjét, valahányszor elszakadt tőle, s még mindig erősen hitte, hogy új életre fog kelni ismét. S e lázadó, bűnös ember, ki megbánás és bűneinek feloldozása nélkül lépett a bűnből az Úr ítélőszéke elé: mily borzalmas volt a kérdés, hogy *ez* az ember meghallgatja-e imádságát?

— Igen, — mondotta némi hallgatás után, — igen, Fanny, van Atya, ki meg fogja hallgatni könyörgésedet; és könyörögi hozzá, hogy legyen irgalmas azok iránt, kik jók voltak hozzád. Fanny, meglehet, hogy mi ketten nem látjuk többé egymást az életben!

— Hát te is meg akarsz halni? *Méchant*, Fannynak mindenki meghal! — és kedvesen hozzásimulva, összecsiücsöritette ajkát, hogy megcsókolja. Fülöp az ölébe kapta: s a gyermek, érezve, hogy könnycsepp hull a rózsás arczára, így szólt: — Ne sírj, bátyám, hiszen szeretlek!

— Igazán szeretsz, édes Fanny? Akkor, ha erre a helyre jössz, és virágot kapsz valakitől, szórd erre a köré, az én kedvemért. Most pedig elmegyünk valakihez, a kít szintén szeress, s a kihez, mint mondtam, ő küld téged; ő, ki — Jer!

A mint így szólt, és megint letette Fannyt, megrendült lélekkel látta egy öreg ember mozdulatlan alakját azon a helyen, hol egykor már látta azt a jelenséget, — ugyanazon a helyen, hol az apa megátkozta fiát. Morton inkább ösztönszerűleg, mint emlékezetének erejével, reáismert arra az emberre, kihez megbízása szólt.

Lassú léptekkel feléje tartott; de Fanny hirtelen elszakadt mellőle s egy éjjeli pillangó után futott, mely feketén csapongott a sírok fölött.

— Ha nem tévedek, uram, önt Gawtrej Simonnak hívják! — szólította meg Morton. — Azért jöttem Angliába, hogy felkeressem.

— Engem? — szólt az öreg ember félig felemelkedve, és immár egészen megvakult szemei világtalanul tévelyegtek Morton alakján. — Engem? — mi végből? — Kicsoda ön? — Nem ismerem a hangját.

— A fia küldött önhöz!

— A fiam! — kiáltott fel az öreg ember nagy indulattal, — az az elvetemült! — az a becstelen! — az a gyalázatos! — az az átkozott — —

— Csendesen! Holt embert gyaláz!

— Holtat! — mormogta a boldogtalan apa, és viisszaroskadt arra a helyre, honnan felkelt, — holtat! — és oly velőtrázó volt a hangja, hogy a lábainál ülő eb, melyet eddig nem vett észre Morton, kietlen vonítással felelt reá, emlékezetébe idézve Fülöpnek azt a baljóslatú napot, midőn látta, hogyan szakad el apjától a fiú, utóljára ezen a világon.

E hang odacsalta hozzájuk Fannyt is; és vidám ka-

czajja
a fűb
így l
szem
tetlen
kor
életre

takar
gény

sem
egy
volna
vígá
megt
— (d
mint

megil
Fann
és bi

kold
az ör
meg

sítsa
viszo
fájda
dig s

embe
gyon
halt-

álnev
ket á
hogy

czajjal, mely az ellentét különös erejével hatott, leguggolt a fűbe és játszadozni kezdett az állattal. A halál tanyáján így került együvé a Nagy Lánczolatnak e négy láncz-szeme: — az erőteljes viruló élet — az elhagyott és tehetetlen aggság — az öntudatra még alig ébredt gyermekkor — és az ostoba állat, melynek nincs joga az örök életre!

— Meghalt! meghalt! — ismételte az öreg, el-takarva világtalan szemét a két sorvadt kezével. — Szegény William!

— Emlegette önt mind haláláig. Kért, hogy keressem fel önt. Kért, hogy pótoljam a bűnös fiú helyét egy oly lényvel, ki tiszta és ártatlan, mint ő lett volna, ha bölcsőjében hal meg, egy gyermekkel, a ki vigasztalása lesz öreg napjainak! Térdepelj le, Fanny, megtaláltam számodra az apát, ki gondodat fogja viselni — (oh, megteszi, uram, ugy-e, megteszi?) — épp úgy, mint az, kit soh' sem látsz többé az életben!

Volt valami ünnepesség Morton hangjában, mely megillette és megrázta az aggot és a gyermeket; és Fanny, hozzásimulva imígyen kijelölt gyámolítójához, és bizalommal térdére helyezve kezét, így szólt:

— Fanny szeretni fog, ha papa úgy kívánta. Csókold meg Fannyt.

— Övé ez a gyermek — az övé? — szólt zokogva az öreg. — Jer a szívemre; ide — ide jöjj! Oh, bocsáss meg nekem, Istenem!

Morton nem tartotta időszerűnek, hogy most világossítsa fel a szegény gyermeknek az elhunythoz való igazi viszonyáról; és bevárta szótlanul, míg Simon, a keserű fájdalom és gyöngédség kitörése után felkelt, s még mindig szívéhez szorítva a gyermeket, megszólalt:

— Bocsásson meg, uram! — nagyon gyarló öreg ember vagyok — nagy hálával tartozom önnek — és nagyon sokat kell még megtudnom. Szegény fiam — nem halt-e meg nyomorúságban, — vagy igen?

Gawtreys sorsának részletei, valódi nevével és sok álnevével megjelentek a francia újságokban s egyrészükét átvették az angol hírlapok is, és Morton azt remélte, hogy megkímélheti magát a borzalmas katasztrófa kínos

elbeszélésétől; de az öreg kor teljes elvonúltsága, testi fogyatkozása és különös szokásai mindeddig elzárták az aggot minden híradástól, melyet most Fülöp volt kénytelen magára vállalni. Morton habozott egy kissé, aztán így szólt:

— Későre jár az idő; még nincs felkészülve sem arra, hogy magához vegye ezt a szegény gyermeket, sem arra, hogy meghallgassa a részleteket, melyeket el fogok mondani. Csak ma érkeztem meg Angliába. De ha majd bizonyos leszek benne, hogy elfogadja és megőrzi boldogtalan fiának ezt a szent és végső hagyományát, akkor elviszem önnek holnap a reám bízott gyermeket, s akkor nyugodtabban beszélünk a multakról, mint most beszélhetnénk.

— Nem felel a kérdésemre, — szólt ingerülten Simon; — feleljen erre s akkor türelemmel bevárom a többi. Azt mondják rólam, hogy zsugori vagyok! Azért küldöttem-e világgá egyetlen gyermekemet, hogy éhen pusztuljon? Feleljen erre!

— Legyen nyugodt. Nem halt meg szükségben; sőt némi kis vagyont is hagyott Fannyra, melyet kívánsága szerint, az ön kezére kell bíznom.

— E szerint meg akarta vesztegetni a vén zsugorit, hogy emberségre bírja! Jól van, jól! Haza megyek.

— Támaszkodjék reám!

Az eb vígan ugrált fel a gazdájára, midőn felkelt, Fanny pedig kisiklott Simon karjaiból, hogy kedveskedjék, és csacsogjon az állattal a maga módja szerint. Míg lassú léptekkel átmentek a temetőn, Simon egy ideig összefüggéstelen szokat dűnnyögött magában, s Morton nem akarta zavarni, ha már meg nem vigasztalhatta.

Végre hirtelen így szólt az öreg: — Megbánta-e bűneit a fiam?

— Remélem, — felelte Morton kitérően, — hogy jobb útra tért volna, ha tovább él.

— Ej, uram! — túl vagyok már a hetvenen; bűneinket megbánhatjuk — de soha meg nem javulunk! — És Simon újra sötét és zavaros álmodozásba merült.

Végre megérkeztek a vak ember háza elé. A kaput egy kellemetlen és visszás külsejű öreg asszony nyi-

totta ki előttük, ki nagyon is czifra volt cselédnek, ám-
bár ebben a minőségben volt a háznál; de a fősvény vak-
sága megóvta a veszélytől, hogy rendreutasítsák túlka-
pásáért. A mint gyertyával a kezében ott állt az ajtóban,
kíváncsian és nem éppen barátságosan méregette gaz-
dája kísérőit.

— Mrs. Boxer, meghalt a fiam! — mondotta Simon
tompá hangon.

— Jó szerencse, hogy úgy történt, uram!

— Szégyelje magát, asszony! — kiáltotta felhábo-
rodva Morton.

— Nézze az ember! Kicsoda-micsoda ez az úr?

— Olyan valaki, — felelte Simon sötéten, — a ki-
nek jó lesz megadni a kellő tiszteletet. Áldást hoz a há-
zámhoz, hogy könnyebben viselhessem veszteségemet.

Az asszony olyan volt, mintha villámcsapás érte
volna, de hamarosan összedte magát, és síránkozó han-
gon így szólt:

— Hogy kemény szóval illessek valakit, a ki az én
drága jó gazdámnak kedves! Uramfia! milyen édes ki-
csiny teremtés! Jer ide, drágám!

De Fanny visszaretent és sehogy sem akarta el-
ereszteni Fülöp kezét.

— Tehát holnap, — mondotta Morton; és már-már
elindult, midőn hirtelen egy gondolat cikázott át az
öreg ember lelkén.

— Álljon meg, uram, — megálljon! Én — én —
talán azt mondotta a fiam, hogy gazdag vagyok? Na-
gyon, nagyon szegény ember vagyok én, — üres a há-
zam tája, máskép már rég kiraboltak volna!

— Engem azzal bízott meg a fia, hogy pénzt hoz-
zak, nem pedig azzal, hogy pénzt kérjek öntől!

— Hogy pénzt kérjen! Nem; de, — tette hozzá az
öreg ember, és ravasz értelmesség villant meg arcán —
de rossz társaságba keveredett. Hogy kérjen! — De-
hogy! — Zárja be az ajtót, mrs. Boxer!

Aggódva és nyugtalanul bízta Morton másnap Si-
mon kezére a gyermeket, kit már a szívébe zárt. Csak a
megholtak kívánsága iránt mindenkivel közös aggódó
tisztelet bírhatta reá, hogy ezt a menedéket válaszsza

számára; mert a sors, mely biztatóbbá tette saját kilátásait, más választást is engedett számára, madame de Merville jóindulatában. De Gawtrey oly komolyan szólt erről a dolgról, hogy úgy érezte, nincs rá joga, hogy habozzék. És nem volt-e benne némi jóvátétel mindazért, a mit a fiú az apja ellen vétett, midőn ily kedves gyámleányt küldött az öreg ember tűzhelyéhez?

De Fanny lelkének és egész valójának rendkívüli és sajátos volta csak fokozta aggodalmait. E gyermek bizonyára nem érdemelte meg, hogy a bárgyuság, vagy a gyöngélméjűség kegyetlen jelzőjével illessék, de azért különbözött még is minden más gyermektől; érzése finomabb volt, mint a vele egy korban levő legtöbb gyermeké, de a gondolkozásra nehéz volt megtanítani. Elméjében volt valami félszepség és fogyatkozás, mely igazolta a legborúsabb aggodalmakat; ámde sokszor, ha gondolatainak rendszertelen, összefüggés nélkül való, érthetetlen sorozatával elsomorította a hallgatót, nyomban reá különösségükkel oly megragadó képzetek, vagy finomságukkal oly behízelgő érzelmek következtek, hogy úgy látszott, e gyermek egyszerűben épp annyira állt a gyermeki felfogóképesség szokott mértékének. Oly istenteremtése volt, kinek a Természet kegyetlen, de pazar kedvében megadott mindent, a mi a költészetre tartozik, de megtagadott tőle mindent, a mi a földi pályán nélkülözhetetlen közönséges értelmet teszi; vagy olyan volt, mint egy kis manó, de nem torz és gonosz, a minőnek a közönséges babonahit festi, hanem kedvesebb az emberek szülötteinél, körüllegve egy szebb és tündéribb lét sejtelmes és egymást vívó emlékeivel, de merőben képtelen arra, hogy elsajátítsa azokat a száraz és nehéz ismereteket, melyek a való élet tudományát alkotják.

Morton, a mennyire tőle tellett, igyekezett felvilágosítani Simont Fanny értelmi fogyatkozásairól. Nyomatékosan a figyelmébe ajánlotta, hogy gondoskodjék lelkiismeretes neveléséről és Simon meg is ígérte, hogy a közelben található legjobb iskolába küldi; de az öreg, a míg így beszélt, oly különös súlyt vetett arra a föltevésre,

lám-
de
ólt
gy
rt,
m-
és
ek
gy
ért
o-
er-
é-
a-
ha
ló,
m-
gy
gy
je
a
ly
de
re
á-
gy
a
bb
n-
de
az
át
o-
a-
i-
i-
g
e,

hogy Fanny csakugyan William gyermeke, és részvétele vagy jóindulata oly elválaszthatatlanul össze volt bonyolodva az önösség és a kapzsiság fonalával, hogy Morton úgy vélte, kockára vetné a gyermek érdekét, ha kiábrándítaná tévedéséből. Ennélfogva, — talán menthető okból, — hallgatásba burkolódzott e kérdést illetőleg.

Gawtrey háromszáz font sterlinget adott át a kolostor főnöknőjének, azzal a meghagyással, hogy csak annak adja ki a gyermeket, ki valódi — a főnöknővel bizalmasan közölt — nevén követeli tőle. A mi a pénzt illette, arra nézve szentül megesküdött, hogy becsületes úton szerezte, s nem is nyúlt hozzá soha, semmi bajában és szerencséjének semmi változásában. Ezt az összeget, levonva belőle azt a csekély részt, mely a kolostort illette belőle, Morton átadta Simonnak. Az öreg ember görcsösen markolta föl a pénzt, mely jobbára francia aranyakból állott; aztán mintha elszégyelte volna magát önfeledtsége miatt, így szólt:

— De talán egy rész — úgy értem, hogy méltányos rész — jól esnék belőle önnek is?

— Nem! s ha úgy volna is, az a pénz épp oly kevéssé illeti meg önt, mint engem, mert egészen a gyermeké. Őrizze meg számára és pótoljon hozzá annyit, a mennyit képes.

Fanny e beszélgetésük közben mrs. Boxer gondjaira volt bízva, s Fülöp most fölkelte, hogy lássa és elbúcsúzzék tőle, mielőtt eltávozik.

— Lehet, hogy meglátogatom még önt, mr. Gawtrey; s vajha úgy találнам akkor, hogy áldást hoztak egymásra ön és Fanny. Oh, jusson eszébe, mennyire szeretne őt fia!

— Jó szíve volt, daczára minden bűnének. Szegény William! — mondotta Simon.

Morton Fülöp hallotta ezt és ajka megrándult, keserű és jogos megvetéssel.

Ha akkora, midőn Gawtrey William, tizenkilenczéves korában, odahagyta az apai ház küszöbét, ha akkoron gondolja azt az apja, hogy fiának jó szíve van, akkor e fiú életben volna még s a becsület és a boldogság ösvényén járna. Nem ingerel-e kacajra benneteket, óh, ti

mindent halló gonosz Ellenségek, midőn az emberek dicsérik a holtakat, kiknek erényeit nem voltak képesek fölfedezni, míg az élők közt voltak? Sok márvány kell a sír megépítéséhez, — mily kevés lécz és vakolat lett volna elég a padlásszoba kijavításához!

Belépve egy kicsiny szobába, mely szomszédos volt, azzal, melyben Gawtreyc üldögélt, Morton nagy szomorúságban találta Fannyt egy homályos, piszkos ablaknál, mely egy kis udvar rideg falaira nézett. Mrs. Boxer, az asztalnál ülve, egy kalap díszítésével bíbelődött és kérdéseket tett Fannyhoz azon a kedveskedő fisztulangon, melyen azok szoktak beszélni a gyermekkel, kik nincsenek hozzászokva a kicsinyekhez.

— Így hát, kedvesem, nem is tanítottak írni, olvasni soha? Szörnyen elhanyagoltak téged, szegény kicsikém!

— El kell követnünk minden tőlünk telhetőt, hogy helyrepótoljuk a mulasztást, — szólott Morton, a mint belépett.

— Szent Isten, ön az, uram? — s a gouvernante hirtelen fölállt és mélyen meghajolt; mert Morton, ki most gentleman módjára volt öltözködve, magatartásával és egész valójával olyan ember volt, ki nem tévesztette el hatását a közönséges emberekre.

— Oh, bátyám! — kiáltotta Fanny, mert kívánsága szerint ezen a néven szólította, és hozzá sietett. — Menjünk innen, rossz itt lenni — úgy fázom.

— Mondottam gyermekem, hogy itt kell maradnod; de remélem, hogy idő multával viszontlátjuk egymást. Jó szívvel lesz-e madame ehhez a szegény teremtéshez? Bocsássa meg, hogy megbántottam az este, és kötelezzen le azzal, hogy elfogadja tőlem ezt, jeléül, hogy jó barátok maradtunk. — S e szókkal kezébe csúsztatta erszényét. — Mindig lekötelezettjének fogom magam érezni mindenért, a mi jót Fannyval tehet.

— Fannynak nem kell senkitől semmi; Fannynak csak a bátyja kell.

— A lelke! Tartok tőle, hogy nem barátkozik meg velem. Szereti-e majd nénikét, miss Fanny?

— Nem! Eredj innen!

— Ej, ej, Fanny! jusson eszedbe, hogy engem sem

türtél eleinte. De oly kedves gyermek ő, madame; soha sem felejtí el, ha valaki jó volt hozzá.

— Elkövetek uram mindent, hogy kedvére lehessenek. E szerint hát csakugyan a gazdám unokája volna? — E szókkal az asszony oly éles pillantást vetett Mortonra, hogy ez valósággal zavarba jött és válasz helyett vigasztalni, becézni kezdte Fannyt, ki most már, úgy látszott, teljesen tudatára ébredt a reá váró szomorúságnak: mert ámbár nem sírt — nagyon ritkán szokott sírni — remegett vézna testében — szeme lecsukódott — arca, de még ajka is fehérre vált — és gyöngye kezével szorosan átölelte a nyakát annak, ki azzal a gondolattal járt, hogy idegenek gondviselésére bízza.

Morton erősen meg volt illetődve. — Csókolj meg, Fanny! és ne felejts el, míg viszontlátjuk egymást.

A gyermek az arczára szorította ajkát, de ajka hideg volt. Fülöp kíméletesen letette a földre; Fanny szótlanul, ellenkezés nélkül állt előtte.

— Jusson eszedbe, hogy az ő kívánságára hagylak itt, — suttogta Morton, s ezzel oly érvre hivatkozott, mely soha sem tévesztette el hatását. — Szót kell fogadnunk neki: most pedig — áldjon meg az Isten, Fanny!

Fölkelt és az ajtó felé indult; a gyermek tágra nyitotta szemét és feszült, fájdalmas, esdeklő pillantással nézett reá: ajka mozgott, de nem szólt semmit. Morton nem viselhette el ezt a néma szenvedést. Vigasztalóan akart reá mosolyogni; de semmire sem ment a mosolygással. Behúzta maga után az ajtót és kisietett a házból.

E naptól fogva Fanny az élettelen, sötét kábultság egy nemébe merült; olyan volt, mint az alvajáró, kit a delejező elfelejtett fölébreszteni. Lelkének minden különösségébe és fogyatékoságába eddig valami féktelen és röpke vidámság vegyült. Ennek most vége volt. Keveset beszélt, soha sem játszott, a játék nem érdekelt, még a szegény ebről sem vett tudomást. Ha azt mondták neki, hogy tegye meg ezt vagy amazt, a semmiségbe nézett és meg se moczczant. De a világtalan aggastyán iránt mégis a néma tisztelt egy nemével viseltetett; oda húzódott a lábához és órák hosszáig elüldögélt mellette, nagy ritkán

szólva egyet, ha kérdéssel fordult hozzá; de szorongó érzéssel, aggodalommal és nyugtalansággal volt tele, midőn magára hagyta.

— Te is meg akarsz halni? — kérdezte tőle egyszer; az öreg ember nem értette meg s ő nem igen iparkodott fölvilágosítani. Egy reggel, néhány nappal azután, hogy Morton eltávozott, nem találták Fannyt sehol: nem volt sem a háznál, sem a sötét udvarban, a hová néha leküldötték, azzal a meghagyással, hogy játszadozzék egy kisé, — a mit nem fogadott meg. Az öreg ember nagy izgalomban szemére vetette mrs. Boxernek, hogy ő zavarta el a háztól; s oly hangosan dühöngött és fenyegetőzött, hogy az asszony, kedvtelenül bár, keresésére indult. Nagysokára megtalálta a temetőben, a hol elmerülve állt egy sírdomb előtt.

— Mit keresel itt, te kis semmiházi? — mondotta mrs. Boxer és durván megragadta a karját.

— Ezen az úton jönnek meg egyszer mind a ketten! Megálmodtam!

— Ha még egyszer itt talállok! — mondotta a gazdasszony, és egyik kezével megtörölve a homlokát, a másikkal ütött egyet a gyermekén. Fannyt soha sem ütötték meg eddig. Összerezzen félelmében és ijedelmében; és megérkezte óta először, sírva fakadt.

— Jer, jer, ne ordíts! és ha megmondod az úrnak, agyonütlek! — E szókkal az ölébe kapta Fannyt; s miután szitkozódva és fenyegetőzve addig járt vele föl s alá, míg félelmében elhallgatott, diadalmasan haza ment s e szavakkal rontott be a szobába: — Itt van a kis kedves, uram!

Midőn az öreg Simon megtudta, hogy hol találták meg a gyermeket, örült nagyon, mert rendes szokása volt, hogy ha szép volt az est, kutyájának vezetésével maga is kiosont ebbe a temetőbe és leült kedves helyére, a leáldozó nappal szemközt. Nem éppen a hely szentsége, vagy elmélkedésre hivatkozó volta miatt tette ezt, hanem inkább azért, mert szomszédságában ez volt a legközelebbi, legbiztosabb és legnyugalmasabb hely, a hol a világtalan ember friss levegőt szívhatott és sütkérezhetett az ég világosságában. Eddig nem vitte magával

a gy
m
dig
egy
lenn
ifjú
mely
ved
mell
egy
mit
gyer

vak,

gyer
term
déko
zett
valak
azért
fösvé
kerül
javul
ki, h
telt,
tett í
De v
tudat
lansá
hány
rad a
Itt Fa
ságár
percz
vasás
tott,
is fel
Csak
iek: t

Bul

a gyermeket, mert gondolta, szomorú ez a hely neki: s midőn magános sétájára indult, Fannyt csakugyan mindig lefektették. Most azonban vele tarthatott, és ott ült egymás mellett az aggastyán és a gyermek, mint a hogy lenn a sirookban is egymás mellett pihent az öregkor és az ifjúság. A gyermeki érdeklődés és kíváncsiság első jelét, melynek Fanny bizonyosságát adta, védelmezőjének szenvedése keltette föl. Egy este, a mint ott ültek egymás mellett, megmagyaráztatta vele magának a vaksággal együtt járó nyomorúságot. Úgy látszott, megértette, a mit mond, noha az öreg nem alkalmazta hozzá panaszát a gyermeki felfogáshoz.

— Fanny érti, — szólt meghatóan; — mert ő is vak, itt; — és a halántékára szorította kezét.

De Simon, bármily hallgatólag és különös volt e gyermek, s bár nem láthatta ritka szépségét, melylyel a természet, mintegy megbánó irgalommal, pazarul ajándékozta meg külsejét, nemsokára mélyebb szeretetet érzett iránta, mint eddig bárki iránt is érezett: mert lehet valaki még oly hideg a saját gyermekéhez, az unokáját azért mégis gyöngéden szeretheti. Vele szemben még a fősvénységéről is megfélemedezett. A mi eddig soha nem került takarékos asztalára: nyalánkságokat rendelt, hogy javuljon a gyermek étvágya; — játékboltokat fosztottak ki, hogy felrázzák egykedvűségéből. Még is sok időbe telt, míg reá szánhatta magát, hogy beváltsa Mortonnak tett ígéretét és megfoszsa magát a gyermek jelenlététől. De végre, megsokallva mrs. Boxer örökös siránkozását a tudatlansága miatt, és nyugtalanságot érezve gyámoltatlanságának nem egy jelén, mely megremegettette, valahányszor elgondolta, hogy mi lesz belőle, ha magára marad a világon, beadta a külváros egyik elemi iskolájába. Itt Fanny jó sokáig teljes mértékben igazolta az ostobaságáról esett legkeményebb kijelentéseket. A szemét két perczig sem volt képes a könyvén tartani, melyből az olvasás titkait kellett volna elsajátítania. Hónapokig tartott, míg megtanulta az ábéczét, s egy hónap múlva el is felejtette már, s kezdhették megint előlről a munkát. Csak egy dologra volt tehetsége, hogy ezzel a szóval éljen: tudott bánni a tüvel. A kolostorbeli nénikék sok csi-

nos dologra tanították e művészetben, s midőn látta, hogy csodálkoznak rajta az iskolában — hogy dicsérik, a helyett, hogy korholnák — jól esett hiúságának, s oly könnyen megtanult mindent, a mire ez eléggé hasznos közügyességben megtaníthatták, hogy mrs. Boxer alattomban és ravaszul eladogatta a kézimunkáit és rendszeres heti járadékot húzott a szegény kis növendék szorgalmából. Volt még egy adománya, mely közös sajátja szokott lenni a gyöngéértelmű embereknek s az alsóbbrendű lényeknek, — tudniillik rendkívül pontos és megbízható lokális emlékezete. Mrs. Boxert eleinte lelkiismeretesen kiküldötték reggel, délben és este, hogy elkísérje iskolába menet és iskolából jövet; de oly nagy gond volt ez Simon egyetlen gondviselőjének vállán, és Fanny oly hízelkedve kérte az öreget, hogy engedné egyedül mennie és hazatérnie, hogy végre is letettek a mindkét félre nézve kellemetlen kíséretéről. Fannyi lelkéből örült szabadságának; s mentében és jöttében soha sem mulasztotta el, hogy keresztül ne menjen a temetőn és reá ne vesse merengő tekintetét arra a sírhelyre, melyből egykor, rendíletlen hite szerint, eléje fog tűnni újra Morton. Fülöp emlékezetén kívül híven megőrizte régebbi, bűnnel terheltebb pártfogójának emlékét is; de más érzés volt ez a két érzelem, melyek közt így tett különbséget a maga módja szerint: „Papa levette róla kezét. Mert hiszen nem küldötte volna el, messzire — át a nagy vízen, ha gondolt volna reá, hogy viszontlássa Fannyt; de bátyja kénytelenségből szakadt el tőle — egyszer majd csak életre kel s akkor együtt fognak élni.“

Egyszer, ősz utólja felé, a tanítónő, ki egészben véve jó asszony volt, de korántsem volt megáldva azzal az éleslátással, hogy felismerhette volna, minő húrokat kell megérinteni azon a hangszeren, melyet oly ügyetlenül kezelt esetlen ujjával, a tanítónő, mondom, keresztelőre készült egyszer a külvárosban; ennek következtében a tanítványokat a délelőtti órák végeztével haza bocsátották az iskolából. Fanny, a hogy most, kezében a reménytelen ábéczéskönyvvel, az utolsók közt kijött az osztályból, hirtelen megállt és szeme vágyódva akadt meg egy délszaki virágokból készült nagy bokrétán, me-

lyet
haj
szen
rész
mess
még

dezt

leány

s a
hinte
tegn

denfe

ez a
talán
szála

kinyi
halán
húr;
kettő

nözz
csak
tőled

szerű
tanít
kező
nyain
néje,
keit.

lyet a jó asszony ékességül odatűzött a mellén keresztbe hajtott kendő közepére, melynek sárga csalánszöveve szemérmesen takarta el a nő szépségnek azt a gyöngéd részét, melyet hókebelnek mondtak a költők — dermesztő hasonlat! — Mondom, ősz volt; s a mezei, de még a kerti virág is mindegyre ritkult.

— Nem adna egy szálat abból a virágból? — kérdezte Fanny és leejtette a könyvét.

— Abból a virágból, te gyermek! Ugyan minek?

Fanny nem felelt; de egyik a nagyobb és okosabb leányok közül így szólt:

— Oh, tudja, madame, ő Franciaországból jött, s a római katolikusok virágot, szalagot s más efféjét hintenek a sírokra; nem emlékezik reá, madame, hogy tegnapi olvasmányunk a Père-la-Chaise-ról szólt?

— No, s aztán?

— És miss Fanny örömet elvégez helyettünk mindenféle munkát, ha virágot kap tőlünk érte.

— Bátyám megmondotta, hogy hová tegyem; de ez a szép virág! soha sem volt még ilyen virágom; ez talán visszahozza őt! Olyan jó leszek, ha ad belőle egy szálat, csak egyet!

— És megtanulod a leckédet, Fanny, ha adok?

— Oh! igen! Várjon egy pillanatig!

És Fanny visszasompolygott a padjába, elszántan kinyitotta a gyűlölt könyvet, mind a két kezét erősen a halántékára szorította, — *heuréka!* meg volt illetve a húr; és Fanny diadalmasan ment végig a fél oldalra való kettős hangzókon!

E naptól fogva már tudta a tanítónő, mivel ösztönözze, és Fanny megtanult olvasni: a tudás útja neki csakugyan virággal volt telehintve! Katalin, távol estek tőled a gyermekeid, de azért mégis volt virág a sírodon!

Csak természetes volt, hogy azok a rövid és egyszerű, sokszor vallásos tartalmú versikék, melyeket azért tanítanak az iskolában, hogy élesítsék a gyermek emlékező képességét, egy részét tették Fanny tanulmányainak; s alig, hogy megillette képzeletét a versek zenéje, úgy látszott, zavarba és izgalomba is hozta érzékeit. Olyan volt, mint a fuvalom, mely tánczra perdíti és

megrezgeti a vadnövény gyöngye leveleit. Már a kolostorban is kedvvel ismételtette azokat a gyermeki rímeket, melyekkel álomba ringatták, vagy elszórakoztatták a jó nénikék, most pedig még nagyobb kedvét lelte bennök. Csakhogy értelmetlen zagyvasággá keverte össze azt a mindenféle dalt és versikét, mely a fülébe jutott s oly módon szötte össze, hogy csak ő maga értette meg, de rejtett beszéd volt mindenkinek másnak; és sokszor, ha egymagában járta a zöldelő ösvényeket s a zajos utcák sorát, a járókelők szánakozva és aggódva fordultak meg utána s hallgatták, a mint félig énekelve, félig suttogva ismételtette a verseket, melyek más, mint zavart és beteg képzelet szüleményei nem lehettek. S mint-hogy mrs. Boxer sem mulasztotta el, midőn megfordult a külváros különböző boltjaiban, hogy sápirozva ne emlegesse szomorú sorsát, mely arra készíti, hogy ily kétségtelenül holdkóros teremtésnek viselje gondját, nem csoda, hogy a gyermek egész lényre és szokásai, s hozzá még az a különös kedvtelése, hogy örökösen a temetőt járta, a miről megint csak reá lehetett ismerni a gyöngye és bomlottelméjű lényre, megerősítették a róla terjesztett feltevéseket.

Így, ha vidáman és könnyű léptekkel végig tipegett az utcán, kitértek útjából a gyermekek, és megvetéssel vegyes babonás félelemmel suttogták: — A bárgyú leány! — Bárgyú! — mennyivel több égi fény lakozott ebben a felhőben, mint azokban a mécsesekben, melyek piszkos szobákban lobogva, szomorú dolgokra vetik bús világukat és azt hiszik magukról, hogy csillagok!

Hónapok, évek múltak el — Fanny tizenhárom éves volt, midőn új korszak virradt fel életében. Mrs. Boxer soha sem győzte le magában azt az idegenkedést, melyet Fanny iránt kezdettől fogva érzett. Mindig ridegen, néha kegyetlenül bánt a szegény gyermekkel. De Fanny nem panaszkodott, s minthogy mrs. Boxer Simon jelenlétében mindig képmutató és kedves volt hozzá, az öreg embernek soha sejtelve sem volt róla, mily viszontagságokon ment át a gyermek, kit unokájának hitt. Néhány évvel azelőtt megbotránkoztató hírek keltek

szárnyra a külvárosban a gazdának és gazdasszonyának egymáshoz való viszonyáról; s az utóbbinak czífra ruházkodása, kihívó nézése és magaviselete, s bizonyos mendemondák, hogy ifjúsága nem volt éppen Veszta tiszteletének szentelve, csak még jobban megerősítették e híreket. Az egyetlen ok, hogy miért nem merjük alaptalannak hinni e szóbeszédet, az, hogy: Gawtrej Simon nagyon is szigorúan ítélte meg a fia ifjúkori botlásait! Semmi kétség, hogy Fanny megérkezte előtt nagy befolyást gyakorolt a fősvényre ez a nő, és jelentékeny része volt benne, hogy oly megátalkodottan önző volt a boldogtalan Williammal szemben. És nem kevésbbé bizonyos az is, hogy számot tartott a zsugori kevés vagy sok megtakarított pénzére, mihelyt tetszenék a Gondviselésnek, hogy határt vessen életének. Tudta, hogy Simon évekkal azelőtt az ő javára írta meg végrendeletét, tudta, hogy nem másította meg ezt a rendelkezését: azt hitte tehát, hogy akármennyire szeresse is Fannyt, még is sokkal jobban szereti a pénzét, semhogy képes volna megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy olyan kezekre bízza, melyek gyámoltalanságukban nem tudnák megtartani. Ez a gondolat némiképpen megbékítette a gazdasszonyt a kellemetlen lakótárssal, kit mindamellet gyűlölt, mint a hogy gyűlöli egyik kutya a másikat, nemcsak, ha elveszi a csontját, hanem, ha csak reá néz is.

De Simon váratlanul megbetegedett. Hajlott kora valószínűvé tette, hogy meg is hal. Ágynak esett, lélekzete napról-napra gyöngült, úgy látszott, vége van. Fanny, mit sem gyanítva, szokása szerint ott ült ágyánál és visszafojtotta lélekzetét, hogy fel ne ébreszsze. Mrs. Boxer odasietett az íróasztalhoz, kinyitotta, és semmiképpen sem találta meg a végrendeletet; de talált három zacskó fényes régi guineát; ez a látvány megigézte. Kiürítette az íróasztal pecsétés zöld posztójára és számlálgatni kezdte; s e pillanatban az öreg ember, mintha delejes áram volna közte és a guineái közt, felébredt szendergéséből. Vaksága megóvta a fájdalomtól, mely talán végzetesen hatott volna reá, látva ez istentelenséget; de az ércz pengését mégis meghallotta. Már maga a hang visszaadta erejét. De a magával tehetetlen

ember mindig ravasz, s az öreg egy pissenéssel sem árulta el gyanúját. — Mrs Boxer, — mondotta gyenge hangon — azt hiszem, jól esnék egy kis leves. — Mrs. Boxer ijedten felugrott, óvatosan becsukta az íróasztalt és lesietett a lépcsőn, levesért. Simon élt az alkalommal és kikérdezte Fannyt; s a mint megtudta, hogy miben sántikál a reménybeli örökös, megkérte a kis leányt, hogy mindenek előtt zárja be az íróasztalt és vigye oda neki a kulcsot, aztán szaladjon el egy ügyvédhez (a címét oda adta neki), és hívja el haladéktalanul.

Gonosz mosolylyal vette át az öreg ember a levest a gazdasszonya kezéből. — Szegény mrs. Boxer, milyen önzetlen teremtés maga, — szólt elhaló hangon; — azt hiszem, nagyon fog sírni, ha elhunytok.

Mrs. Boxer zokogott, s még magához sem tért, midőn belépett az ügyvéd. Még aznap este elkészült az új végrendelet, s az ügyvéd udvariasan tudtára adta mrs. Boxernek, hogy holnap reggel már nem lesz szükség a szolgálatára, mert ápolónőt fogad a házhoz. Mrs. Boxer ezt hallva, nyomban határozott. Mihelyt Simon újra elaludt, besurrant a szobába — kivezette Fannyt, reázárta az ajtót — visszatért — megkereste az íróasztalkulcsot, s meg is találta végre Simon vánkosa alatt — magához vett mindent, a mi a keze ügyébe került — s másnap reggel örökre eltűnt! Simon vesztesége nagyobb volt, semmint az ember hitte volna; mert, nem szólva egy csekélyebb összegről, melyet a takarékpénztárban helyezett el, mindenét, a mije papírban és készpénzben volt, saját zára alatt tartotta. A vagyona tényleg csekélyebb volt, mint gondolták; mert a pénz nem fiadzik meg, ha nem kamatoztatják — s a fősvény magát csalta meg. A mi bankópénze volt, mrs. Boxernek hihetőleg volt annyi esze, hogy megsemmisítse; mert soha sem kerültek meg azok a számok, melyeket Simon megjegyzett volt magának; az aranyra pedig ugyan ki ismert volna reá? Nem szólva a takarékpénztárban elhelyezett csekélyeségről s a mi szerény jövedelmet a háza hajtott, az apa, ki gazdaggá tette cselédiét, a fiát pedig elűzte magától, vénségére koldusbotra jutott. Mindamellett, az orvos tanácsára, kit az ügyvéd a saját

felelősségére hívott a házhoz, gondosan titkolták előtte a dolgot, míg annyira össze nem szedte magát, hogy veszedelem nélkül viselhette el a csapást; s ez a késlekedés természetesen kedvezett mrs. Boxer szökésének. Simon néhány pillanatig nem volt ura sem szavának, sem gondolatának, midőn közölték vele a történeteket. Fanny, megrémülve növekedő sápadtságán, a keblére repült. Eltaszította. — El — el — el innen, gyermekek, — mondotta; — most már nem tudlak eltartani. Hagyj magamra s pusztuljak éhen.

— Éhen pusztulni! — mondotta Fanny elcsodálkozva; és félre húzódott s leült, mint a ki gondolataiba mélyed. Azután odasompolygott az ügyvédhez, ki éppen távozni készült, miután a vigasztalás közhelyeit teljesen kimerítette; és kezébe téve kezét, suttogva így szólt hozzá: — Beszélni szeretnék önnel — erre: — s a folyosón át kikísérte a szabadba. — Mondja meg, — szólt — ha a szegény ember nem akar éhen pusztulni, ugy-e, akkor dolgozik?

— Ugy van, kedvesem.

— Mert a gazdagok, ugy-e, megveszik a szegények munkáját?

— Minden bizonynyal, kedvesem; természetesen.

— Akkor jól van. Mrs. Boxer el szokta adni a kézimunkámat. Fanny eltartja majd a nagypapáját! Menjen és mondja meg neki, hogy ne mondja többé azt, hogy „éhen pusztul“.

A jólelkű ügyvéd meg volt illetődve. — Igazán tudsz dolgozni, szegény gyermekem? Nos, akkor tedd fel a kalapodat és jér, beszélj a feleségemmel.

S itt kezdődik az új korszak Fanny életében! Ki-maradt az iskolából. Most az élet iskolájába lépett. Értelmét megérlelte a kénytelenség. És nem egy szigorú szem borúlt könybe, midőn kézimunkájával telt kosárkájával tova sietett az utcán, összefüggéstelen dalának boldog töredékeit zümmögve mindig, mint a madár — férfiak és gyermekek tisztelettel mondogatták, és szavukban most már nem volt megvetés: — A bárgyú kis leány, a ki eltartja a vak öregapját.

Még mindig bárgyúnak mondogták!

NEGVEDIK RÉSZ.

»Hin zu einem grossen Meere
Trieb mich seiner Wellen Spiel;
Vor mir liegt's in weiter Leere,
Näher bin ich nicht dem Ziel.«

SCHILLER: Der Pilgrim.

ELSŐ FEJEZET.

«Oh, napnak szende fénye, tó habján csillogó!»

WILSON: A döghalál városa.

Ha láttad valamikor, olvasóm, a nagyító üvegen át a vízcseppben úszó szörnyeket, talán csodálkoztál magadban, hogy nem is tudtál addig Istennek e borzalmas alkotásairól — megítáltad a ragyogó elemet, melyet addig oly tisztának hittél — félig-meddig föltetted magadban, hogy lemondasz a vízivásról; de másnap megfélekedtél arról a félelmes életről, mely e kövér gömböcskében ezernyi rémalakjaival előtéd nyüzsgött; és szomjadtól ízve, nem riadtál vissza a hazug kristálytól, noha a rémes Láthatatlanok miriádjai czikáznak, falcák s emészti fel egymást a folyadékban, melyet oly nyugodtan lenyelsz; hasonlóképpen vagyunk azzal az ősi és legfőbb elemmel is, melynek Élet a neve. Síma kényelmedbe burkolva és végig nyújtózkodva nyílt öntudatod pamlagán — ha a megismerés üvegén át talán először pillantasz meg egy borzalmas cseppet a körülötted torló vízekben, melyek megtöltik nedvességükkel a föld likacsait, melyek átítatnak minden szemünkkel látható és érintésünkkel tapintható parányt

— elámulsz és megdöbbsz; azt mondd elmédben: „Hát lehetnek ily dolgok is? Soha álmomban sem gondoltam effélére! Azt hittem, hogy a mit szemmel nem látok, az nincs is a világon — reá fogok emlékezni e szörnyű kísérletre“. Másnap a kísérlet már feledve van. A Vegyész leszűrheti a cseppet, de megtisztíthatja-e a Tudomány a Világot is?

Nézzük most a tetszetős felszín a maga egészében, a mint kedvesen és nyíltan a közönséges szemlélő elé tárul. Ki értené meg igazán Isten nagy céljait, ha nem nézhetné mikroszkópium nélkül a rózsabokron reszkető vagy a nap fényében csillogó harmatcseppeket?

Tíz év múlt el amaz éjszaka óta, hogy Gawtrey William elveszett: átvezérellek, olvasóm, Anglia legkiesebb vidékére, azokra a szép tájakra, melyeket a pásztorélet egyedül igaz és örökkévaló költészete is a Szemlélődésnek s a Békének szentelt.

Az ősz kezdette kiszínesíteni a fák lombját Winandermere halmain. Szokatlanul szép és meleg volt a nyár; s ha kegyed ez évben meglátogatta volna az angol tavak vidékét, szeme a boldog henyélők csoportjai közt néhanapján érdeklődéssel, vagy talán irigykedve pihent volna meg különösen két emberalakon. Két emberalakon, melyet sajtászerű módon illőnek talált volna e derült és nyugalmas fészekbe; szép volt és fiatal volt mind a kettő. Szerelmes párt gyanított volna bennök mindenki; de oly szerelmeseket, kiket „Szent Pásztornő“-jének oltalma alá helyezett volna Fletcher — alakokat, kik bátran letelepedhettek volna

»Patak partján, a melynek himes
Virágain tündérnép tánca lendül
A sápadt holdvilágnál.«

Mert oly tisztaság és ártatlanság sugárzott ez emberpár szerelméből, mely mindenképpen illő volt mindkettőjük ifjúságához és szépségéhez. Meglehet, hogy a leány szerelme inkább azokból az érzelmekből fakadt, melyeket az élet tavasza vet felszínre, mint a föld tavasza a virágokat, s kevésbbé a lelkeknek abból a teljes és mély-séges egygyéolvasásából, mely egyedülvaló biztosítéka az örök és odaadó érzelemnek, s melyhez az első sze-

relem, vagy inkább az első ábránd, gyakran sokkal csekélyebb érzéssel fordul, mint az, mely az érettebb kor tisztultabb gyöngédségéből támad. Ám a szerelmes ifjú oly szokatlanul, oly sajátzerűen szép volt, hogy nincs mit csodálni rajta, hogy képes volt a legnagyobb mértékben lánggra lobbantani azt a szerelmet, melylyel a szem ajándékozta meg a szívet.

De kezdjük elülről. Egy előkelő hölgy a történetünk újra kezdődését megelőző év őszén üdülő útra kelt leányával, ki akkor tizenennyolcz éves lehetett. Elragadtatva Winandermere szépsége által, s mert partjain épp kiadó volt a legkényelmesebb villák egyike, ott maradt egész télen át. Tavasz elején komoly baj támadta meg az idősebbik hölgy egészségét, s mert hosszantartó lábbadozása után nem érezte magát eléggé erősnek arra, hogy részt vegyen a londoni season élvezeteiben, s talán nem is idegenkedett a gondolattól, — mert egykor ünnepelt szépség volt ő maga is — hogy elodázza még egy évvel leánya debut-jét, rövid megszakításokkal egy álló esztendőre terjesztette ki winandermerei tartózkodását. Férje, a nagy elfoglaltságú világfi, kit sokszerű dolga Londonban és szép falusi birtokain tartóztatott, csak néhanapján látogatta meg őket, és örült, a mikor megszabadulhatott a táj csendes szépségeitől, melyek jóvedelmet számára nem hajtottak, s ennél fogva meg sem is ígézték.

Winandermerebe érkezésük első hónapjaiban az anya és leánya nagy következtetésekkel járó ismeretségbe esett az itt elbeszélendő módon.

Egy este, midőn kertjöknek a tó partjára hajló gyepek útján sétáltak volna, fuvola-szót hallottak. Oly kiválóan művészi volt a játék, hogy ámulattal és elbűvölten közeledtek akaratlanul is a parthoz. Fiatal ember volt a zenész; csónakban ült, melyet kikötött otthónuk fái közt. Egyedül volt, azaz, hogy volt egy társa, egy hatalmas ujfundlandi eb, mely éberén örködve ült a csónak orrán, s úgy látszott, nem kevésbé leli kedvét a zenében, mint a gazdája. Midőn a hölgyek közelükbe értek, az eb elvakkantotta magát, s az ifjú elhallgatott, a nélkül, hogy még észrevette volna társa nemtetszésé-

nek szép okozóit. A lenyugvó nap minden fényét reávetette arczára, a mint körülnézett, s olyan volt ez az arcz, mint az, mely Delosz nimfáinak tünt elébe; Apolló arcza, de nem a hős, hanem a pásztor — nem az íjas, hanem a lantos Apollóé — nem a pythos-ölő, hanem az árnyas berkek ábrándos ifja, ő, kit hanyagul a fa törzsére támaszkodva ábrázolt a szobrász — a gyermekisten, ki a földi téreken jár még, s nem ismeri még a szférákat és az orákulumot.

E pillanatban az eb kiugrott a csónakból s az idősebbik hölgy ijedtében halk sikoltásra fakadt, mely figyelmessé tette s a partra készítette a fuvolást. Visszahívta kutyáját, s a bátortalanság és bizalom nem minden tetszetősség nélkül való keverékével mentegetőzött hivatlan látogatása miatt. Nem tudta, hogy laknak itt — kedves volt neki ez a hely — itt lakik, közel. Az idősebbik hölgyet megnyerte e beszédével, s meglepte külső valójával. Volt is modorában valami abból a leírhatatlan igézetességből, mely vonzóbb a közönséges értelemben vett személyes előnyöknél, s melyet utánozni vagy elsajátítani nem lehet. Mind a mellett úgy váltak el, hogy formaszerű ismeretséget nem kötöttek egymással. Pár nappal azután egy szomszédos család asztalánál találkoztak újra, s ekkor névszerint bemutatták őket egymásnak. A fiatal ember neve merőben idegennek tetszett a hölgyeknek; nem úgy az övék a fiatal embernek. Mikor meghallotta, elsápadt, s hallgatag, révedező volt egész este. Találkoztak aztán újra és gyakran; s az ifjú néhány hétig, sőt hónapig, tőle telhetően kerülni látszott oly sokat ígérő módon megnyílt ösmeretségüket; de úgy tetszett, hogy az ifjabbik hölgy szépsége lassan-lassan mégis csak győzedelmeskedik tartózkodásán és idegenkedésén. A szomszéd hegyek közé tett gyalogsútáik megint összehozták őket, s az ifjú végre önként meghódolt az igézetnek, melylyel kezdetben erős akarattal szembeszállt.

Ez a fiatal ember a tó túlsó partján lakott, egy nyugalmas család körében, melynek ő volt a bálványa. Élete majdnem szerzetesi tisztaságban és békében folyt le; művelt volt az ízlése, a lelkülete meg, úgy látszott, gyön-

géd és szelid; de a nyugodt külső alól néha előtörték a szenvedély villámai — a forró és ingerlékeny költői természet. Kora ifjúságától fogva alig hagyta el valaha ezt a magányt; nem ismerte a világot, ha csak könyvekből nem — versekből és regényekből. A kikkel együtt élt — rokonai, egy agglegény s az agglegény nővérei, öreg hajadonok — épp oly ártatlan és tapasztalatlan embereknek látszottak, mint ő maga. Olyan volt ez a család, hogy a gazdagok becsülték, s a szegények szerették — szelídlelkű, jótékony, nagy jólétben élő. Jelentékenynek látszó vagyonuk, minden jel szerint, ő reá nézett. E fiatal embert Spencer Károlynak hívták; a két hölgy: mrs. Beaufort, és leánya, Kamilla.

Mrs. Beaufort, ámbár élesszemű asszony volt, nem ismerte fel rögtön a veszedelmet Kamilla és az ifjabbik Spencer mind bensőbbé váló bizalmasságában. Kamilla nem volt kedves gyermeke, nem ő volt a tárgya minden gondolatának és becsvágyának. Teljes szívével és lelkével Arthur fián csüggött, ki jobbára a külföldet járta. Minthogy eléggé okos volt arra, hogy képesnek tartsa mindenki nem közönséges sikerek elérésére, feltéve, hogy van rá kedve, eléggé csinos, hogy szépnek mondják azok, kik jó pártúra lesnek, eléggé jólelkű, hogy közkedvességű legyen a maga társadalmi körében, annál is inkább, mert teli marokkal szórta a pénzt, — harminczéves korában Beaufort Arthur is szert tett arra a fényes, de mulandó hírnévre, mely rövid néhány évre kielégítetheti egy előkelő úri ember becsvágyát.

De a hírnévnek éppen ezt a nemét tartotta nagyra anyja s bámulta titkon még takarékosagra hajló apja is, bár a világ előtt egészen másképp szónokolt, s úgy tett, mintha helytelenítené fia életmódját. Ez a fiú volt — mondom — mindenük s aránylag vajmi keveset törődtek leányukkal. Hogyan is tarthatná fenn egy leány a Beaufortok büszke nevét? Bármily szerencsésen menjen is férjhez, mégis csak más házra áraszt dísz szépségével és kedvességével, s nem az ő házukra. Azonkívül pedig, minél szerencsésebben megy férjhez, természetesen annál nagyobbra kell szabni a hozományát, — a hozományt, melyet a családtól von el! És Arthurnak, a sze-

gény fiúnak! olyan költséges kedvtelései voltak, hogy csakugyan megérezné minden sixpence hiányát. Így gondolkozott az apa. Az anya kevesebbet elmélkedett a dolgról. Mrs. Beaufort, hervatag és sovány bájaival, csipkéinek és kasmirjainak díszében, féltékeny szemmel nézte leánya szépségét, s minthogy, az együgyű asszonyok eléggé szokott módja szerint, minél inkább növekedett éveinek száma, annál érzelmesebb lett és annál könnyebben állt neki a sírás, bele élte magát abba a gondolatba, hogy nincs semmi érzés Kamillában.

Beaufort kisasszony csakugyan ritka szelid és nyugodtvérű leányka volt; talán el lehet mondani, hogy az efféle vérmérséklet annál nagyobb hódítást tesz a férfiak közt, minél erősebbek és minél szenvedélyesebbek. Szigorúan nevelték — érzelmeit jó korán elfojtották és lehűtötték; könnyen is mozogtak most kötelességeinek derűs ösvényén. Tiszteletteljes félelemmel viseltetett szülei, s különösen atyja iránt, és soha álmában sem forgatta azt a gondolatot, hogy ellene szegüljön kívánságaiknak, vagy éppen parancsaiknak. Istenfélő, szelid és gyöngéd lelkületével bámulatosan jó gyermek volt s még bámulatosabban jó hitvesnek ígérkezett; meg lehetett bízni elveiben, ha egyáltalán kételkedni lehetett volna érzelmeiben. Ritka leány termelt reá annyira, mint ő, hogy szerelmet ébreszsen maga iránt. Nem is igen csodálkozott volna az ember, ha miatta botrányra vagy örültségre ragadtatta volna magát a legokosabbnak tartott férfiú is. Nem éppen csak a szépsége tette ezt, ámbár nem is annyira szép, mint végtelenül kedves leányka volt, telve a szeretetreméltóságnak azzal a nemével, mely ígézzel hat mindenkire: alakja, különösen a mi karját, nyakát, keblét illette, ritka tökéletességű volt; az ajka körül gödröcskék voltak; fogai vakítóan fehérek s a szeme oly bársonyosan lágy, hogy belé tekinteni annyi volt, mint beléje szeretni. De legtöbb ígézetessége mégis a kedvességében volt, igaz ártatlanságában, mely a legmegejtőbb, mert öntudatlan kaczérsággal volt vegyes. Hozzá annyi üdesség, kedv, szűzi, elragadó nyíltság volt hangjában, kaczájában — majd hogy azt nem mondom, a mozdulataiban is. Ilyen volt Beaufort Kamilla életének ebben a sza-

kában. Ilyennek látták mások. A szülei csak nagy leánynak nézték, a ki félig-meddig az útiokban áll. Beaufortné vetélytársának tekintette, mr. Beaufort a vagyonát terhelő tartozásnak.

MÁSODIK FEJEZET.

* * * »A hold az ünnepélyes éjre
Bús fényt vet, ám e búval egybeolvad
Zavartalan békének lehelése.«

WILSON: A döghalál városa.

* * * »Mondd, el kell mondanod
Sorsát nekem! Mondd: él, vagy mondd: halott:
De mondd — mondd meg nekem! —|

* * * * * U. o.
Nem látom immár, felhő rejti őt.«

Egyszer (majdnem egy évvel azután, hogy megismerkedtek egymással), midőn jó ismerősök társaságában sétalovaglást tettek azon a vadregényes tájon, mely a verőfényes Winandermere s a sötét, borongós Wastwater közt terül el: Kamilla és Spencer Károly közt jóval személyesebb tárgyakra fordult a beszélgetés, mint bármikor annak előtte, mert ha érezték is a szerelmet, nem ejtettek róla szót soha.

A szűk ösvényen csak kettesben lovagolhattak egymás mellett a kirándulók, s a kettő, kire most elbeszélésem szorítkozik, sereghajtónak maradt a kis társaság mögött.

— Mennyire szeretném, ha itt volna Arthur! — szólt Kamilla; — bizonyos vagyok benne, hogy megszeretné.

— Igazán? Sokat forog a világban — a világban, melyről én vajmi keveset tudok. Hát olyanok vagyunk, hogy megértenők egymást?

— A legkedvesebb, a legjobb a teremtetett lények közt! — mondotta Kamilla, kissé kitérőleg, de nagyobb melegséggel, mint a minő szelíd és halk szavában egyébkor megcsendült.

— Olyan kedves? — szólt elgondolkozva Spencer.
— Úgy lehet. De ki az, a ki másminő is lehetne kegyed-

hez? Oh! szép is a kötelék a bátya és a nővére közt — nekem soha sem volt nővérem!

— Hát fivére van? — kérdezte Kamilla, egy kissé meglepődve, és reávetette nyílt tekintetét.

Spencer elpirult — egészen a halántékáig: hangja reszketett, midőn azt felelte: — Nincs; — nincs fivérem! — aztán sebesebben így folytatta: — Különös, magános élet volt az én életem. Árva vagyok. Keveset érintkeztem a magamkorabeliekkel: ebben a környezetben éltem le gyermekkoromat és ifjuságomat; a nevelésem olyan volt, a minő a természettől és a könyvektől telik, nem vezérelt, nem gyámolított senki más, mint nevelő atyám, — a kedves aggastyán! Így aztán a világ, a városok pezsgő élete, a becsvágy, a vállalkozó szellem olybá tűnik nekem, mint valami távol ország tartozéka, melyet felkeresni én nem fogok soha. De azért nekem is megvoltak a magam álmai, miss Beaufort; álmaim, melyeknek egy részét alkotja ez a magány, a melyet még sem élek egyedül. És mostanában azt gondolom, hogy talán próféta lélek szól ez álmaimból. És kegyed, mondja, szereti-e *kegyed* a világot?

— Úgy vagyok én is, mint ön: alig ismerem, — szólt Kamilla édes nevetéssel. — De jobban, oh! sokkal jobban szeretem a magányt, mint a mi keveset a városi életből eddig megismerhettem. De az, hogy ön — folytatta kedves habozással — hiszen a férfi olyan egészen más, mint mi vagyunk, — hogy ön idegenkedik a világtól — ön, ki oly fiatal s hozzá tehetséges — megvallom — különösnek tűnik fel előttem.

— Meglehet, hogy igaza van, de nem mondhatom meg, minő szorongó érzés, a félelem minő bizonytalan sejtelmek vesznek rajtam erőt, ha gondolatban elszakadok e magánosságtól. Úgy lehet, jó nevelő atyám —

— A nagybátyja? — szakította félbe Kamilla.

— Igen, a nagybátyám — neki is része lehet benne, hogy oly érzelmek támadtak bennem, melyek, mint kegyed mondja, különösnek hatnak koromban, pedig —

— Pedig —?

— Gyermekkorom rég elmúlt idejét, — folytatta Spencer, elfulladás lélekzettel, és arcza haloványra vált,

— nem ebben a mostani boldog otthonomban töltöttem; nagyon korán megismerkedtem én a kín és a szenvedés nehéz iskolájával. Ez idők emléke sötét árnyékot vetett lelkemre — s ez az árnyék reáborúl minden gondolatomra, mely a más emberek életének küzdelmével és fáradalmával foglalkozik. De — folytatta aztán mély, komoly, szinte ünnepélyes hangon — de, végre is, gyávaság ez vajjon, vagy bölcsesség? Nekem ez a nyugalmas élet nem egyhangúság és nem unalom. Nincs-e bizonyos erkölcs, bizonyos hit abban a lélekben, melyet az elzárkózott, mezei élet áraszt magából? Ily életet élve, nem ismerjük azokat a rút szenvedélyeket, melyeket, úgy mondják, a becsvágy és a vetélykedés szokott lánggra lobbantani. Soha írigy, vagy féltékeny másokkal szemben nem vagyok; a gyűlöletet nem ismerem; sajkám, lovam, kertünk, a zene, a könyvek, s élhetek ezzel a kifejezéssel: az az ünnepélyes derű, melyet egy más élet remény-sége áraszt, — mindez békés, boldog és felhőtlen gondolatokkal és vágyakkal tölti el minden órámat, a legutóbbi időkhöz, midőn — midőn —

— Mit midőn? — kérdezte Kamilla ártatlanul.

— Midőn szerettem volna, de nem mertem megkérdezni egy valakitől, hogy kielégítené-e, ha ily sorsnak válnék részesévé?

Így szólva, a leány elpiruló arczára fordította szelíd kék szemét, és Kamilla mosolygott is, sóhajtott is, midőn megszólalt:

— Társaink mennyire járnak előttünk, — mondotta s elfordította arcát — s lássa, most már nagyon jó az út. — E szókkal gyorsabb ügetésnek eresztette lovát, és Spencer, ki sokkal kevésbé ismerte még a nőket, sem-hogy kedvező jelnek tekintette volna azt, a mint kitért szavai és pillantásai elől, mélységes hallgatásba merült, kirándulásuk egész hátralevő idején át.

Midőn esthajlat felé magános útján hazafelé tartott, szívét oly izgalmak és szenvedelmek dagasztották, melyek mindezideig ismeretlenek voltak életében, s melyekről, hajh! azt képzelte, hogy oly nyugalmas életen, mint az övé, nem vehetnek erőt soha.

— Nem szeret, — suttogta félig hallhatóan; — el-

hagy,
gyöny
Még h
az aty
formas
nak-e
még h
vajjon
— a b
lalkozá
a pelle
majd a
türelm
tól, me
dosan
mely k
S
istálló
melybe
zsitra

It
büszke
pillant
ben eg
azokna
vöket
nek, m
szóvirá
cséreté
vallás
tudálék
lyek a
ból var

B
a legid
szott;
lamikor
sik két
tek egy
rült bá

hagy, és mit ér akkor nekem ennek a vidéknek minden gyönyörűsége? És hogyan is merészelek reá tekinteni? Még ha bele egyeznék is hideg, üreslelkű anyja — s az atyja, kiről azt beszélük, hogy maga a megtestesült formáság és kicsinyesség: vajjon akkor is nem járnának-e utána születésem és származásom titkának? S még ha szemet hűnynának is az egyik szégyenfolt előtt, vajjon nincs-e, nem lelnek-e még egy másikat is? Az ő — a bátyám egykori életmódja és bűnei — homályos foglalkozása, melynek egykor, úgy lehet, a gyalázat, a bűn, a pellengér, a bitófa vet határt, vajjon szemet hűnynak-e majd az előtt is? — Így szólva, hangosan felsóhajtott, s türelmetlenségében mintegy menekülni akarva önmagától, megsarkantyúzta lovát, s meg sem állt, míg a gondosan megnyirbált, józan örökzöld sövényhez nem ért, mely körülvette mindezideig boldog otthonát.

Szabadjára eresztve lovát, hogy magától találjon az istállóba, a fiatal ember keresztülment néhány szobán, melyben nem volt senki, és a ház túlsó oldalán lévő pázsitra ért, mely a tó síma vizéhez hajlott.

Itt, az egyetlen nagy fa alján, mely a gyepes térség büszkesége volt, reá borítva hatalmas árnyékát, megpillantotta nevelőatyját, ki tétlenül merengve ült, kezében egy sokszor át meg átolvasott könyvvvel, egyikével azoknak a könyveknek, melyekben vak hittel lelik kedvöket az irodalmi álmodozók — régi angol írók könyveinek, melyek hemzsegnek a félig bohókás, félig fenséges szóvirágoktól és ötletektől, telve vannak a mezei élet dicséretével, át vannak hatva inkább költői, mint orthodox vallásossággal és fel vannak cziczomázva a szerzetesi tudálékosság és velős mondások furcsa keverékével, melyek a való élet nagy fáradsággal szerzett tapasztalásai-ból vannak összeszedve.

Balfelől, a ház és a tó közé épített üvegház mellett, a legidősebbik aggszűz fehér ruhája és szikár alakja látszott; övé volt a virágok ápolásának gondja — mert valamikor boldogtalanul szeretett; nem messzire tőle a másik két nővér ült kézi munkájával és suttogva beszélgettek egymással, hogy ne háborgassák elmélkedésbe merült bátyjokat, nyilván az unokaöccsükről, ki mindenük

volt a világon. Az est legcsöndesebb órája volt, s e nyugalmas alakok, egyszerű s ártatlan foglalatosságuk — ha ugyan foglalatosságnak lehetett mondani — a nyár derekának mozdulatlan, dús lombja; a háttérben az ódivatú, igénytelen, de nem szegényes ház, melynek nyitott ajtai és ablakai bepillantást engedtek belsejének nyugodt kényelmébe; előttük a tó, melyen hullám se látszott s mely visszatükrözte az alkonyati felhők fényét; — mindez a tökéletes csend és nyugalom oly képét mutatta, mely hol megvigasztalja, hol meg elszomorítja az embert, a szerint, amint kedve a *megelégedettség*re érez vagy nem érez vágyat.

A fiatal ember lábujjhegyen oda lépett gyámatyjához és megérintette vállát. — Beszélhetek önnel, uram? — Csöndesen! ők ne lássanak most bennünket! Csakis önnel szeretnék most beszélni.

Az idősebbik Spencer felállt; és kezében tartva még a könyvet, öcscsével a fa árnyékába lépett s vele együtt egy ösvényre tért, mely jobbfelől kis darabon a tó partján húzódott végig, s melyet hátulról sűrű cserjés összefonódó ágai takartak el a szem elől.

— Uram! — szólalt meg elsőnek s észrevehető izgalommal a fiatal ember, — hiába volt minden óvása és figyelmeztetése! Szeretem azt a leányt — a fenhéjázó Beaufortok leányát! Szeretem — jobban szeretem, mint az életemet!

— Szegény gyermekem, — mondotta szelíden a nagybácsi, és karját gyengéden vállára tette — ne hidd, hogy korholni tudnának, tudom én: mi az, reménytelenül szeretni!

— Reménytelenül! — de miért reménytelenül? — kiáltott fel az ifjabbik Spencer kitörő indulattal, melyben épp annyi volt a hév, mint a gyötrelem. — Szerethetne — és fog is szeretni! — és lángoló szeméből és felegyenesedett természetéből talán először életében szólt meg ritka személyes tulajdonságainak büszke öntudata. — Nem mondják-e rólam azt, hogy kegyesen hánt velem a természet? Miféle vetélytársam van itt? Nem fiatal ő? — És (mélyebbre váltva hangját, mely szinte

olyanná lett, mintha zene zsongana) nem ragadós-e a szerelem?

— Nem kételkedem benne, hogy szerethetne — ki nem szerethetne téged? de — de — a szülei, megadják-e azok valaha beleegyezésüket?

— Meg! — felelte a szerelmes, ki most a szenvedély szokott következetlenségével csökönyösen czáfolta mással szemben azokat az aggodalmakat, melyeknek az imént még rabja volt maga is. — Miért ne? végre is nem vagyok a vérükből való vér? Nem az idősebb ágból származom-e? Nem nőtem-e fel épp oly bőségben s még csillogóbb reménységek közt, mint ők? És anyám — az én szegény anyám — nem erősítette-e végső pillanatáig törvényes születésünket — saját becsületét? A véletlen vagy a törvény nem jogtalanul fosztott-e meg bennünket megillető rangunktól? Ha elnézésről van szó, nem mi vagyunk-e azok, a kik elnézést gyakorolhatnánk azért, hogy megraboltak bennünket? Nem *én* vagyok-e valósággal az, a ki leereszkedik — ki fátyolt borít a holtak sérelmére s az élők örökségére?

A fiatal ember még sohasem szólt ily hangon, még sohasem árulta el, hogy a keserűség érzetével s az elszenvedett méltatlanság emlékével gondol születésének történetére. Merőben ellenkezett ez a hang szokott nyugalomával és megelégedettségével, meg is döbbenette nagyon nevelőatyját, s az idősebb Spencer hallgatott egy ideig, mielőtt válaszolt: — Ha úgy érezed (a mi egyébként csak természetes), annál nagyobb okod van rá, hogy harczra kelj ezzel a szerencsétlen érzellemmel.

— Éreztem ezt magam is, uram — felelte keserűn a fiatal ember. — Hiszen küzdöttem ellene! — s most is csak azt mondhatom, hogy mindhiába! Szembe fogok hát szállni minden akadálylyal! Születésem — tegyük fel, hogy a Beaufortok azt elnézik. Nem mondotta-e, hogy mr. Beaufort levelet írt önnek bátyám váratlan és kihívó látogatásáról, s arról az elhatározásáról, hogy ezt soha sem fogja megbocsátani? Azt hiszem, jól emlékezem rá, sok évvel ezelőtt történt.

— Igaz! — felelte mr. Spencer — s tényleg éppen

bátyádnak ez a magaviselete szolgáltatja az egyetlen okot arra, hogy soha többé a saját nevedet fel ne vedd! soha el ne árulhasd, még annak a családnak sem, a melylyel házasságod révén összeköttetésbe lépsz; s nem árulhatod el főképpen a Beaufortoknak, kik már ez egy ok miatt is visszautasítanák kérésedet.

A fiatal ember felsóhajtott, egyik kezével eltakarta szemét, a másikkal pedig görcsösen megragadta nevelőatyja kariát, mintha meg akarta volna akadályozni, hogy tovább beszéljen; de a jó ember, ki nem is gyanította gondolatát s egészen elmerült tárgyába, tovább izgatta a megérintett sebet.

— Jusson eszedbe! bátyád, még mint gyermek, anyja halálának idején, alig, hogy megmenekült attól, hogy a tolvajság bűnébe essék, futva menekül a jószándékú keresők elől egy közismeretű elvetemült ember társaságában; aztán, mikor holmi tisztátalan lóvásárlási ügybe keveredik, elutasít magától mindent, minden kezét, mely megmenthette volna és maga szántából csökönyösen ragaszkodik a legalávalóbb társasághoz és a legalantasabb szokásokhoz, eltűnik az országból, s végre, mintegy tíz évvel ezelőtt, midőn a szakáll is alig pelyhedzik az állán, Párisban látják együtt ugyanazzal az elvetemült emberrel, kit az imént említettem; körülbelül egy nappal azelőtt, hogy ez a czimborája, a hamispénzverő, a gyilkos, rendőrkéz által vész el! Emlékezhetsz reá, hogy, midőn tizenhét éves korodban kedvet mutattál reá, hogy felvedd újra nevedet s nemcsak, de fel akartad keresni ezt a bűnnel terhelt bátyádat is, szomorú és kegyetlen kötelességérzéssel oda tettem eléd azt az újságlapot, melyben részletes tudósítás volt nyomorult czinkosának, a hirhedt Gawtreynak haláláról és viselt dolgairól. És, megmondva neked, hogy jóval azelőtt levelet kaptam mr. Beauforttól, mely tudtomra adta, hogy fia és lord Lilburne együtt látták bátyádat azzal a gonosztevővel, közvetlenül azelőtt, hogy utolérte végzete, sőt, hogy minden valószínűség szerint ő volt az a fiatal ember, a kit az újságtudósítás szerint ott találtak vele együtt a szobájában, de megmenekült az üldözők elől — én akkor azt kérdeztem tőled, hogy hát le akarod-e most vetni

álarczodat, s le akarsz-e mondani arról a védelemről, mely örök időkre megóv a világ gúnyjától, a gyalázzattól, melyet bátyád előbb vagy utóbb a nevedre hoz!

— Igaz, igaz! — kiáltotta az állítólagos unokaöcs a lelki gyötrelem hangján és remegő, vértelen ajakkal. — Elfog az iszonyat, ha a multjára vagy a jövőjére gondolk. De — de azóta nem hallottuk hírét, senki sem tud azóta sorsáról. Talán — talán — (és mintha megkönnyebbült volna lelke) — talán nem is él már a bátyám!

Szegény Katalin — szegény Fülöp — hát ennyire jutottatok? Könnyebbség, öröm volt az egyik testvérnek az a gondolat, hogy meghalt, s úgy lehet, erőszakos, szegyetlen halállal halt meg árvaságának osztályosa! Mr. Spencer kételkedve rázta fejét, de semmit sem felelt. A fiatal ember mélyen felsóhajtott s néhány lépéssel előbbre ment gondviselőjénél, aztán megfordult s a vállára tette kezét.

— Igaza van, — mondotta halkan, és lesütötte szemét — örökre viselnem kell ezt az álarczot, ezt az álnevet! Miért ne próbálnám szerencsémét s miért ne védéném érdekemet, mint az ön öcsce — mint ilyen tisztelt és példás ember unokaöcsce?

— Büszke és világias embereknek mondják őket — jól tudod, hogy családom egyszerű iparos család volt — de — mindamellet — és mr. Spencer kételkedő hangja most csüggeteggé vált, — mindamellet, jusson eszedbe, hogy ha mrs. Beaufort nem emlékezik is már a dologra, de a férje és a fia láttak engem, ismerik nevemet. Ha megismerkednek veled egyszer, nem jönnek-e nyomára a cselnek? Vajjon, ettől való féltedben nem éppen te kívántad-e, hogy kerüljem a család ismeretségét? Mr. Beaufort is, Arthur is láttak gyermekkorodban s ha egyszer felébred bennök a gyanu, rögtön felismernek; vonásaid kifejlődtek, de nem változtak meg egészen. Jer, jer! fogadott, kedves fiam, rázd le magadról ezt az ábrándot, míg lehet: menjünk el erről a vidékről; elutazunk, együtt olvasgatunk, veled tartok, a hova — —

— Uram — uram! — kiáltotta a szerelmes fiú, szíve szakadtán, — mindig tele van jóssággal, részvéttel, nagy-

lelkűséggel; de ne fosszon meg, ne fosszon meg minden reményemtől. Soha, a csüggettség egyes pillanatait kivéve, soha sem éreztem — hála önnek érte — születésem átkát. És most, mily keservesen érzem! Hol keressem vígasztalásomat?

A mint így beszélt, harangszó csendült végig az alkonyati levegőn és a szendergő tapon: megszólalt a harang, mely minden este és reggel imára hívta ez ártatlan és ájtatos lelkű családot. Az aggastyán arcza elváltozott, a mint meghallotta — máskor egykedvű, révedező, érzéstelen arcza komoly, szinte ihletett kifejezést öltött.

— Hallod-e! — mondotta, és felmutatott az égre; — hallod-e! hogyan korhol téged. Ki az, ki így szólhatna, „*hol* keressem vígasztalásomat“, míg Isten van az égben?

A fiatal ember, ki annyira beleélte magát a hitbe és a vallásosságba, hogy áthatotta egész lelki világát, bűnbánatosan hajtotta le fejét, s köny tölult a szemébe.

— Igazad van, *atyám* — mondotta szeliden, és különös nyomatékot vetett e megérdemelt, bensőséges névre. — Most már meg vagyok vígasztalódva!

Így tért vissza a házba, egymás mellett, csöndben és szótlánul, az ifjú és az aggastyán. Midőn a nyugalmas szobába értek, hol rendszerint összegyűlt a család, a nővérek és a cselédség már ott voltak az asztal körül. Letérdeltek már, midőn beléptek a késve érkezők. Szokás szerint az ifjabbik Spencerre várt a kötelesség, hogy felolvassa az imádságokat; s a hogy most e tisztét végezte, és szép arcza bágyadtabb volt egy kissé s kellemes hangja komolyabb, mint közönségesen: hallva őt, ki hitte volna, hogy a szenvedélynek oly bősz vihara dúlt e szívben? Avagy nem ebben az órában, nem ebben az ünnepies együttlétben könnyebbült-e meg bánata? Oh, jószágos Teremtő! Ki beoltottad a föld minden népébe az *imádkozás vágyát*, nem a legboldogítóbb ajándékkal áldottál-e meg bennünket e legistenibb ösztönünkben?

HARMADIK FEJEZET.

Bertram: Azt hiszem a dolognak nincs vége, mert félő, hogy hallok róla még.

* * * * *

Első katona: Ismered ezt a Dumain kapitányt?

MINDEN JÓ, HA JÓ A VÉGE.

Egy este, néhány héttel az előbbi fejezet eseményei után, egymagában ült Berkeley-squarei házában Beaufort Róbert úr. Reggel érkezett meg Beaufort Courtból, útban Winandermere felé, hova feleségének levele szőlitotta.

Mozgalmas és eseményekben gazdag volt ez év Angliára nézve, és mr. Beaufort az imént esett át egy választás izgalmain, bár erős ellenjelöltje nem volt; mert népszerűsége és nagy birtoka kilátástalanná tett vele szemben minden küzdelmet a saját grófságában.

A gazdag férfiú az imént végzett az ebédvel és édes semmittevésben ült a tűznél, melyet — bár szeptembert írtak — nem annyira a melegség kedvéért gyújtattott meg, mint inkább azért, hogy kellemesebbé tegye számára az egyedülletet; éppen ki akarta hörpönteni madeiráját, és félig lehúnyva szemét, czukrozott biscuitjét ropogtatta.

— Bizonyos, — dünnyögte magában — hogy jóformán magam sem tudom, mit tegyek; — feleségem maga is elintézhetné a leány dolgait; — a fiú már egészen más — a leánynyal törődjék az anyja. — Hm!

— Sir, — mondotta egy kövér szolga, kinyitva az ajtót — egy úr rendkívül fontos ügyben kíván beszélni önnel.

— Ügyben, ilyenkor! Mondd meg neki, hogy forduljon mr. Blackwellhez.

— Igenis, uram.

— Megállj! talán választó, Simmons. Kérdezd meg tőle, hogy a grófságból való-e?

— Igenis, uram.

— Nagy birtok nagy gond, — dünnyögte mr. Beaufort; — olyan a nagy terület is. Végre mégis csak kellemesebb a lordok házában ülni. Azt hiszem, ott

ülhetnék, ha úgy akarnám; de az sincs minden bosszúság nélkül. Beszélni fogok Lilburne-nel. Hm!

A szolga visszatért.

— Bocsásd be! — Miféle ember?

— Amolyan úrféle, uram; azaz, hogy. — folytatta a szolga, megemlékezve az öt shillingről, melyet az imént nyomott a markába az idegen — igazi úr.

— Akkor több bort ide — szítsd föl a tüzet.

Néhány percz múlva bevezették a szobába a jövevényt. Ötven-hatvanéves ember lehetett, de szemmel láthatólag súlyt vetett reá, hogy fiatalnak lássék. Öltözködése a katonásság látszatát igyekezett kelteni; állig begombolt kék zubbonyból, fekete nyakkendőből, kozákos szabású bő bugyogóból állott és sarkantyút viselt hozzá. Fején pazar gesztenyeszínű, dúsfürtű paróka volt; épp olyan volt a színe hosszú pofaszakállának, csak a tövénél látszott némi szürkesség. A szoba félhomályában nem lehetett észrevenni, hogy a ruhája kopottas volt egy kissé, s hogy oldalvást felrepedt lábbelije alól nem éppen vakító fehérséggel kandikált elő a harisnya. Mr. Beaufort kelletlenül állt fel kényelmes ültéből, melybe szívesen hanyatlott vissza ismét, egy székre mutatott, és igyekezett kedves és barátságos mosolylyal köszönteni vendégét. A szolga odaállította a bort és a poharakat a jövevény elé; — a házigazda és vendége magukra maradtak.

— Így, uram, — mondotta mr. Beaufort bágyadtan, — — shireből való, ugyebár; gondolom, a csatorna dolga hozta ide — szolgálhatok egy pohár borral?

— Tartom kiváló szerencsémnek, uram, egészségére! — és az idegen láthatóan jóleső érzéssel hörpintette ki borát ez udvarias köszöntő után.

— A csatorna dolga? — ismételte mr. Beaufort.

— Nem, uram, nem! Ugyancsak sok zaklatásban lehet része a képviselő úrnak — igen szép az uradalma, mint hallom, uram. Engedje meg, uram, hogy jó nejének egészségére üritsem poharam!

— Köszönöm, mr. — mr. — minek is mondotta becses nevét? Ezer bocsánatot kérek.

— Szóra sem érdemes, uram; csak semmi czere-móniát miattam — rendkívül finom ez a madeira!

— Szabad kérdezni, hogy mivel lehetek szolgál-tára? — szólt mr. Beaufort, nem tudva, bosszankod-jék-e, vagy óvja-e magát az udvariatlanságtól. — És kérem, megtisztelt-e szavazatával az utolsó válasz-táson?

— Nem, uram, nem! Nagy ideje már, hogy nem fordultam meg a kerületében, ámbár magam is arra a vidékre való vagyok.

— Akkor voltaképpen nem érthetem — szólt mr. Beaufort és méltósággal teljes szünetet tartott.

— Hogy mi járatban vagyok itt, — egészítette ki gondolatát a jövevény és pálczájával megveregette a csizmáját; de aztán észrevette nyomban a rajta mutat-kozó repedést, s mindkét lábát az asztal alá nyujtotta.

— Azt nem mondom, de ilyenkor nem igen érek rá — nem, mintha nem állnék mindig rendelkezésére vá-lasztóimnak, jobban mondva: *szavazóimnak!* — Mr. — — bocsánatot kérek, de nem jegyeztem meg magamnak a nevét.

— Uram, — mondotta az idegen, harmadszor töltve meg borral a poharát; — ezt gyermekeinek egészségére! Most pedig térjünk a dologra. — A látogató ezzel köze-lebb húzta székét a házigazdájához, fontoskodó ábráza-tot öltött, és enyhítve egy kissé a finnyás kiejtésén, így folytatta: — Ugy-e, volt bátyja?

— Ugy van, uram, volt, — mondotta mr. Beaufort, nagyon elváltozott arczczal.

— S e bátyjának volt felesége is!

Ha ágyút sütöttek volna el Beaufort Róbert úr füle mellett, attól sem rázkódhatott volna meg jobban, mint amaz egyszerű szavaktól, melyekkel a látogatója befe-jezte mondatát. Visszaesett a székre — szája nyitva ma-radt, szemével reámeredt az idegenre. Mondani akart valamit, de a nyelve odatapadt a szája padlásához.

— E nőnek két fia született a házasságából!

— Az nem áll! — kiáltotta s felugrott mr. Beaufort, ki végre ismét ura lett a szavának. — Aztán kicsoda ön, uram? és miféle szándékkal — —

— Csendesebben! — szólt a jövevény a legnagyobb egykedvűséggel és újra felöltötte nyafogó beszédének méltóságát, — jobb lesz, ha a szolgeek nem hallanak meg semmit. A magam részéről azt tartom, hogy a szolgeeknek van a leghosszabb fülük minden teremtetett lény között, nem véve ki a szamarakat sem; füleik a cseléd-szobától a fogadósobáig nyúlnak. Csak csendesen, uram! pompees ez a madeira!

— Uram! — mondotta mr. Beaufort, s nagy erőfeszítést tett, hogy megóvja, vagy inkább hogy visszacserezze lélekjelenlétét, — magaviselete nagyon különös; mindamellett engedje megjegyeznem, hogy merőben rosszul van értesülve. Bátyám sohasem házasodott meg; s ha önnek valami mondanivalója van ama fiatal embe-
reket — az ő természetes fiait illetőleg — forduljon ügyvédemhez, mr. Blackwellhez, Lincoln's Inn-be. Jó estét önnek.

— Uram — hasonló jót — nem terhelem tovább; tiszteera előzekénységből tettem, hogy felkerestem — nem vagyok hozzászokva, hogy így fogadjanak — én ő felségének szolgálatában állok, uram — ön pedig meglátja, hogy az esküvő tanúja jelentkezni fog; akkor majd eszébe jutok, és, úgy lehet, sajnálni fogja, hogy így történt. De végeztem, legaleezatosabb szolgeeja, uram! — És az idegen, kezének intésével, az ajtó felé fordult.

Látva különös vendégének határozottságát, hideg, kellemetlen, visszás sejtelem vett erőt mr. Beauforton. Nem villámként, hanem inkább fagyasztóan lepte meg az emlékezés bátyjának ünnepélyes, de hihetetlen biztosításáról, arról a megátalkodottságról, melylyel Katalin fiainak törvényes jogait vitatta, azokat a jogokat, melyeket igazolni nem tudott, mert az esketés tanúja nem volt feltalálható sehol. Ez emlékezést s e gondolatokat bizonytalan aggodalmak rémes sokasága követte nyomon — tanúk, bírói ítélet, lemondás, vagyonvesztés — hátralékok — anyagi romlás!

A férfiú, ki már az ajtóhoz ért, visszafordult, és önelégült, már-már diadalmaskodó, kaján mosoly ült minden szégyenérzetből kivetkőzött arczán, a mint reá nézett.

— Ismétlem, uram, — szólalt meg mr. Beaufort szelíden — hogy legjobban tenné, ha érintkezésbe lépne mr. Blackwellel.

A kísértő látta, hogy diadalmaskodik. — A titok, melyet közölni akarok, olyan természetű, hogy legjobb lesz, ha nem adja tovább. Mit gondol, hány emberrel értekeztem még róla? Jöjjön uram, nem kell ide ügyvéd, vagy ha úgy véli, hogy igen, tessék neki személyesen megmondani. Most vagy soha, mr. Beaufort.

— Nem lehet ellene kifogásom, hogy közölje velem, a mi mondani valója van, — szólt a gazdag férfiú, jóval szelídebben, mint az imént; s erőltetett mosolylyal hozzátette: — Ámbár jogaim sokkal erősebb alapon állnak, semhogy kétség férne hozzájuk.

Ügyet sem vetve ez utóbbi kijelentésre, az idegen hidegvérrel visszatért, helyet foglalt a széken és mindkét könyökével az asztalra támaszkodva, erősen a szeme közé nézett mr. Beaufortnak, és így folytatta:

— Két tanuja volt, uram, Beaufort Fülöp és Morton Katalin házasságának: az egyik meghalt, a másik külföldre ment — s ez még életben van!

— Ha úgy áll a dolog, — mondotta mr. Beaufort, kivel ész és ravaszság dolgában nem bánt mostohán a természet s a ki már csodálatosan élesedni érezte ez adományait, és el volt reá határozva, hogy alaposan végére jár az aggodalmát felkeltő okoknak, — ha úgy áll a dolog, miért nem jelent meg a per tárgyalásán az az ember, — szolga volt, uram, férficseled — kire mrs. Morton, mint bizonyító tanúra hivatkozott?

— Mint említettem, azért, mert külföldön volt és nem lehetett megtalálni; vagy talán azért, mert nem jól vezették utána a nyomozást, ügyetlenségből, vagy a pénz hiánya miatt.

— Hm! — mondotta mr. Beaufort — egy tanu, az csak egy tanú, jegyezze meg, hogy csak egy! — engem az vajmi kevésbé aggaszt. Nem az a fődolog, uram, hogy mit vall egy ember, hanem az, hogy mit fogad el valóságnak az esküdtszék! Aztán mi lett a fiatal emberekből? — Évek óta nem hallatszik róluk semmi. Úgy lehet, nem is élnek már; s ebben az esetben törvényes örökös vagyok!

— Mindenesetre tudom, hogy hol találhatom meg az egyiket.

— Az idősebbiket? Fülöpöt? — kérdezte aggódva mr. Beaufort, és szorongva emlékezett vissza unokaöcsésének korán megnyilatkozott elszánt és erőszakos jellemére.

— Bocsánat! Erre a kérdésre nem felelhetek.

— Uram! Az efféle pör, melylyel a birtokban levőt támadják meg, fölötte kétséges, és — tette hozzá fölegyenese a gazdag férfiú, — és talán nagy költséggel is jár!

— A fiatal embernek, kire én gondolok, vannak jó barátai, kik nem sajnálják a pénzt.

— Uram! — mondotta mr. Beaufort, felállva és háttal fordulva a tűznek — mondja meg, uram, mi czélja van ezzel a közlésével? Talán a fiatal ember nevében jött és egyezséget akar ajánlani? — Ha így áll a dolog, teessék nyilatkozni!

— A magam nevében jöttem. Az ön dolga aztán, kívánja-e, hogy a fiatal emberek ne tudjanak meg róla semmit.

— És mi az ön kívánsága?

— Évi ötszáz font, a míg a titok titok marad.

— És mivel bizonyíthatja be, hogy egyáltalán lehet szó titokról?

— Azzal, hogy elhozom a tanút, ha úgy tetszik.

— S ő megosztja önnel az évi ötszáz fontot? — kérdezte mr. Beaufort ravaszul.

— Az az én dolgom lesz, uram — felelte a jövővény.

— Mindaz, a mit ön mond, — kezdette újra mr. Beaufort — oly rendkívüli, oly meglepő, s nekem egyelőre oly kevéssé valószínűnek tetszik, hogy időt kell engednie reá, hogy gondolkozzam róla. Ha egy hét múlva újra eljön hozzám, és bemutatja bizonyítékait, akkor majd megadom válaszomat. Nem vagyok az az ember, uram, ki meg akarna fosztani bárkit is igaz jogaitól, de más részről azt se szeretném, hogy lépre csaljanak.

— Ha nem akarja őket megfosztani jogaitól, leg-

jobb lesz, ha megyek és megmondok mindent a fiatal embereknek — szölt az idegen fagyosan és arczátlanul.

— Mondom, hogy idő kell hozzá, — ismételte, kiesve sodrából, Beaufort. — Azonkívül nem csak magamat kell néznem, uram, — tette hozzá méltóság-teljes nyomatékkal — mert családapa vagyok!

— Mához egy hétre újból tiszteletemet teszem. Jó estét, mr. Beaufort! — És barátságos leereszkedéssel feleje nyújtotta kezét.

A tekintélyes mr. Beaufort elváltoztatta színét, habozott és végre átengedte két ujját látogatójának, kit teljes szívéből oda kívánt, a honnan nem tér vissza látogató. Az idegen mosolygott, az ajtóhoz lépdelt, ujját az ajkára tette, bizalmasan intett, mintha mondaná: „hiszen értjük egymást!“ — és eltűnt, martalékul hagyva mr. Beaufortot a bizalmatlanság, az aggodalom és a félelem érzelmeinek, minőt az olyan ember érezhet, kit, sikamlós, két ujjnyi széles sziklán állva, hirtelen körül fog az ár.

Néhány pillanatig mozdulatlanul állt, s a hogy körülnézett a félhomályos, tágas szobában, megakadt szeme a gazdagság és a fény sok-sok bizonyítékán. A hatalmas pohárszék fölött, mely ünnepi alkalmakkor roskadozott a Beaufortok temérdek ezüstedényének súlya alatt, aranyos keretben a családi birtok nagy festett képe függött, a remek oszlopos tornáczokkal, a fenséges parkkal, szarvas-csoportozatokkal; s köröskörül a falon, itt-ott a rég elköltözött ősök, lovagok és hölgyek arczépeivel váltakozva, az olasz és flamand művészet nemzedékről-nemzedékre lassankint felhalmozott remekei függtek, míg a Beaufort-képtár, a műértők érdeklődésének középpontja és a fiatal tehetségek tanulmánytárgya lett.

Úgy tetszett, mintha a csendes szoba, a néma festmények és még a nehézkes pohárszék is megelégedtek és hangos beszéddel fordultak volna hozzá. Kezét mellényének ránczaiba mélyesztette és görcsösen a saját húzába markolt; aztán fel-alá járva a szobában, igyekezett rendbe szedni gondolatait.

— Nem merek mrs. Beauforttól kérni tanácsot — dűnnyögte; — nem, nem, esztelen asszony ő! Különben itt sincs. Nem késlekedhetem — megyek Lilburnehöz.

Alig, hogy átczikázott fején ez a gondolat, már sie-tett is, hogy a szerint cselekedjék. Csengetett a kalapijáért és keztyűjéért, s útnak eredt gyalogszerrel lord Lilburne park-lanei háza felé — a távolság csekély volt, a türel-metlenség pedig nagy léptekkel jár.

Tudta, hogy lord Lilburne a városban van, mert ez a férfiú szerette Londont Londonért magáért, s még szeptemberben is az öreg Queensbury herczeggel tartott volna, ki, midőn valaki megjegyezte, hogy nagyon üres London, azt felelte neki, hogy: — Igen; de még mindig népesebb, mint a vidék.

Mr. Beaufort kanapéján heverve találta lord Lilburne-t, a fogadó-szobájának nyitott ablakánál, melyen beragyogtak az első csillagok az elhagyott park fényben úszó lombjai és ezüstös pázsitja fölött. A kanapé mellé állított kis asztal, nem úgy, mint tiszteletreméltó sógorá-nak egyszerű estebédjén, a legkíváncsabb gyümölcsce-sel és a legnemesebb francia borokkal volt megrakva; s mi-dőn a formaságok és rendszeresség kimért embere az egyik ajtón a szobába lépett, egy suhogó selyemruha, mely eltűnt a másikon, elárulni látszott egy bizalmas tête-à-tête-t, mely valószínűleg kedvesebb volt lord Lilburne szemében, mint az, melyről egyedül fog szólni tör-ténetünk.

Azok számára, kik szeretik megfigyelni az emberi természet sötét és alattomos vonásait, érdekes tanul-mány lett volna látni az ellentétet az elbeszélő és hall-gatója közt, a mint Beaufort, nagy kertelgetéssel, sok színlelt megvetéssel és valódi aggodalommal elmondotta a közte és látogatója közt lefolyt különös és vészjósló beszélgetést.

A szolgál, midőn bevezette mr. Beaufortot, több vi-lágítót is hozott a szobába. S a gyertyák teljesen meg-világították mr. Beaufort arczát és alakját. Ez úri embe-ren minden oly tökéletesen megfelelt a világias formák-nak és az uralkodó nézeteknek, hogy első tekintetre lerítt róla az erkölcs! Mióta nagyon meggazdagodott, nem volt már oly száraz és halovány; alakjáról eltűnt minden

szögleletesség. Homlokán semmi nyoma sem volt a korábbi indulatoknak. Semmi különösebb bűn sem tette soha élessé arczának kifejezését — a kicsapongás semmi bűne sem szántotta soha mélyre vonásait. Valóságos példaképe volt ő a grófsági képviselőnek, — oly síma, oly higgadt, oly üzletszerű; s a mellett oly csinos, oly kifogástalan, oly úriás. És most a páthosz egy neme ömlött el deres haján, ideges mosolyán, nyughatatlanul mozgó kezein, állásának gyors és kelletlen változtatgatásán, hangjának rezgésén. Annak, a ki csak látta, de beszédét nem hallotta, az az érzése támadhatott volna, hogy ime, a Jó Ember, kit megpróbáltatások érnek. Hidegen, némán és mozdulatlanul, látszólag egykedvűen, de valósággal élesen figyelve, hallgatta beszédét lord Lilburne; még mindig a kanapén feküdt, hátravetett fejjel, de egyik szemét a beszélőn tartva, kezét összekulcsolva mellén; s ily nyugodtnak látva, ugyan ki olvasta volna le arczáról és egész lényéről életének és egyéniségének oly egészen más történetét! Minő istenadta éleslátás e vizsga szemben! Minő szilárd elszántság e tág orrczimpában és szigorú ajakban! Mily gúnyos megvetése mindennek a világon a szája körül levő bonyolult vonásokban! Minő élvezni tudása mindennek, a mit egyébként megvetett, e finom idegrendszerben, mely a szervezet őseréjével párosulva, még mindig elárúlta magát a kéz és a halánték erein és a felső ajak meg-megrándulásán! A testalkotása olyan volt, hogy mindenekfölött az tette képessé az élvezetekre — domború mellű, erős, izmos, de a szikárságig sovány — alkatában és végtagjaiban kényes egészen a nőiességig. Hanyag testtartása, még a ruházkodása is — bár nem silány, de kényelmes, bő, gondtalan — reá vallott e férfi élet- és gondolkozásmódjára — a külsőségek iránt érzett teljes megvetésére.

Míg Beaufort el nem végezte szavait, lord Lilburne nem változtatta meg helyzetét s ki sem nyitotta száját; de akkor aztán sógora felé fordította nyugodt arczát és szárazan így szólt:

— Mindíg gondoltam, hogy bátyád feleségül vette azt az asszonyt; olyan ember volt, hogy kitellett tőle. De meg hogyan is szánta volna rá magát az a nő, hogy

pört indítson minden nyoma nélkül a bizonyítékoknak, ha nem lett volna meggyőződve a saját igazáról? A csalárdság soha sem indít pert, ha nincs valami bizonyítéka. Csak az ártatlanság olyan bolond, hogy azt képzelet: csak szólnia kell és hisznek neki. De azért nincs rá okod, hogy nyugtalankodjál.

— Nincs reá okom! — De azért azt hiszed, hogy a házasság megtörtént.

— Tiszta sor, — folytatta Lilburne, ügyet sem vetve e közbeszólásra — hogy annak az embernek, akármily bizonyos a dolgában, nincs elég bizonyítéka. Ha volna neki, inkább menne a fiatal emberekhez, mint hozzá: nyilvánvaló, hogy azok sokkal nagyobb jutalmat ígérnének neki, mint a minőt te tőled remélhetne. Az emberek mindig nagylelkűbbek azzal, a mit remélnek, mint azzal, a mijök van. Tudja ezt minden gazficzko. Ezért híznak a zsidók és az uzsorások inkább az örökösökön, mint a birtokban levőkön; ez a *post obit*-ok filozófiája.*) Merném mondani, hogy ez az ember reáakadt a házasságkötés igazi tanújára, de reá jött arra is, hogy e tanú vallomása nem volna elég arra, hogy kiforgasson birtokaidból. Úgy lehet, hitelt nem érdemlőnek nyilvánítanak — a gazdag embereknek akárhányszor módjukban áll, hogy megbízhatatlannak tüntessék fel a szegény tanúkat. Jusson eszedbe, hogy nem szólt semmit az anyakönyvi bejegyzés elveszett másolatáról, bármi legyen az értéke ennek az okiratnak, a mit megítélni én nem tudok, mert nem vagyok hozzá eléggé jogász — sem valamely levélről, melyben bátyád beismeri házasságát. Gondold meg, hogy az anyakönyvet is elpusztították — a pap meghalt. Ej! nem kell attól megijedni.

— Igaz — mondotta Mr. Beaufort, nagyon megkönnyebbülten; — micsoda emlékezőtehetség van neked!

— Természetesen. A feleséged hugom — gyűlölöm a szegény rokonokat — s ennek következtében nagyon érdekelt örökséged és pered. Nem — e dolog miatt nyu-

* A *post obit* halálesetre szóló ajándékozás. Adóslevél, melylyel az adós kötelezi magát, hogy egyvalakinek halála után le fog fizetni egy nagyobb összeget.
A fordító.

godtan alhatol, a mennyiben *szerencsésen végződő* per-ről van szó. De felmerül a kérdés: akarod-e, hogy egyáltalán pörre kerüljön a sor? S nem volna-e érdemes megvásárolni azt a ficzkót? Erre nézve nem szólhatok semmit, míg vele magával nem beszélhetek.

— Bár megtenné!

— Nagyon szívesen: kedvem telik az effélében — szívesen érintkezem gazficzkókkal — mulattat a dolog. Mához egy hétre? Ott leszek a házadban — mint helyettesed; jobban megcsinálom én azt, mint Blackwell. S minthogy említetted, hogy a Tavakhoz szólítanak, eredi oda és bízzál reám mindent.

— Ezer köszönet. Ki sem mondhatom, mennyire hálás vagyok. Annyi bizonyos, hogy te vagy a legkedvesebb és legokosabb ember a világon.

— Nem lehetsz rosszabb véleménynyel a világ okosságáról és kedvességéről, mint jómagam, — volt Lilburne meglehetősen kétértelmű válasza erre a komplimentumra. — De miért akar veled beszélni hugom?

— Óh, majd elfelejtem! — Itt a levél. Erre nézve is kérni akartam tanácsodat.

Lord Lilburne átvette a levelet és átfutotta olyan ember gyors pillantásával, ki meg szokta lelteni mindennek a magvát és velejét.

— Házassági ajánlat csinos hugomnak — mr. Spencer — hozományt nem kíván — nagybátyja reáhagyja minden vagyonát — (szegény együgyű öregember!) Mindenét! Hogyan! Csak ezer font évenként. Csak nem veszed valami nagyon komolyan? Nem értem, hogyan is kérdezheti véleményedet az efféléről hugom.

— Hát tudod, Lilburne, — szólt mr. Beaufort, egy kissé zavarodottan — nem kérdi, van-e hozománya — semmit sem von el a családtól; és Arthur csakugyan úgy szórja a pénzt; s ha jól menne férjhez, nem adhatnék kevesebbet, mint tizenöt vagy húszezer fontot.

— Ahá! — értem, — kiki a maga módja szerint: itt a leány — amott a hozomány. Átkozottul szereted a pénzt, Beaufort. Egy kissé zsugoriak vagyunk, — mit?

Mr. Beaufort nagyon elpirult erre a megjegyzésre

és kérdésre, és mosolygásra erőltetve magát, így szólt:

— Szigorúan ítélsz. De te nem tudod, mi az, ha le-gény fia van az embernek.

— Akkor sok fiatal asszony tartott engem csúnya hazugsággal! De igazad van a *magad* szempontjából. Nem, nekem soha sem volt nyílt igényekkel fellépő örökösöm, hála Istennek! Nem tukmál reám a törvény gyermekeket — természetes ellenségeket, kik számlálják az éveket amaz óraütés közt, mely nagykorúságukat hirdeti s ama másik között, mely halálom óráját fogja je-lenteni. Beérem azzal, hogy van egy öcsém s egy hu-gom — hogy az öcsém fia fogja örökölni birtokaimat — s hogy addig is dühöng reám ez óra minden ketyegésé-nél. Miért is ne? Ha ő lett volna az *én* nagybácsim, ha-sonlóképpen cselekedtem volna én is. Különben oly rit-kán látom, a mennyire a neveltség csak megengedi. A gazdag ember örökösének arczára reá van írva a gaz-dag ember számára a memento mori! De *revenons à nos moutons*. Nos igen, ha nem adsz hozományt leányodnak, halálo-d annál hasznóhajtóbb lesz Arthurnak!

— Csakugyan, nagyon különös szemmel nézed a dolgot, — szólt Beaufort, mód nélkül megütközve. — De úgy látom, nem vagy barátja a házaseletnek; lehet, hogy igazad is van.

— Valóban, nem vagyok részrehajló ebben a kér-désben; sohasem ártom magam apák és gyermekeik dolgába. De ha magammal volnának gyermekeim, mond-hatom, megnyugtatósodra, hogy tőlem házasodhatnának kedvök szerint — én ugyan nem állnám útjokat. Boldog-nak érezném magam, hogy megszabadúlhattam tőlük. Ha szerencsésen ütne ki házasságuk, az emberre csak tiszt-ség háramlanék belőle; ha pedig balúl, akkor meg volna reá az ürügy, hogy az ember kitagadja őket. Mon-dottam az imént, hogy nem szenvedhetem a szegény ro-konokat. Ámbár, ha Kamilla, férjhezmenetele után, a ta-vak vidékén lagnék, legfőlebb, ha egy-egy levél jönne tőle; az is csak a feleségednek volna baj, nem pedig ne-ked. De az a Spencer — ugyan miféle Spencer! — mi-

féle család? Nem Spencernek hívták-e azt az úri embert, ki Winandermereben lakott — ki — —

— Csakugyan, ki velünk tartott, midőn azokat a fiúkat kerestük. Minden valószínűség szerint ugyanaz — igen, az lesz. Mindjárt gondoltam.

— Eredj csak holnap a Tóvidékre. Úgy lehet, hírt hallasz ott az *öcséidről*; — mr. Beaufort megrázkódott e szóra. — Jó lesz résen lenni.

— Ezer köszönet jó tanácsaidért, — mondotta felkelve Beaufort, és boldog volt, hogy megszabadulhatott; mert ámbár úgy ő, mint a felesége nagy becsben tartották lord Lilburne útbaigazításait, azért mindig megszenvedték nyugodtan és egykedvűen osztott szúrásait, melyek együtt jártak a mézzel. Lord Lilburne ritkította párját ebben a tekintetben, — a tőle telhető legjobb tanács-csal szolgált mindenkinek, a ki hozzá fordult, de főképp a rokonainak; és senki jobb, más szóval: *világiasabb* tanácsot ő nála nem adott. Ily módon, bár a legcsekélyebb jóakarat nélkül, sokszor a legnagyobb szolgálatokat tette; de képtelen volt segítséget nyújtani a nélkül, hogy annyi áloét és epealmalevet ne keverjen az italba, a mennyit csak keverhetett. Gyönyörűségét lelte benne, ha minél gazdagabb módon ragyogtathatta értelmét. De a szíve nem kisebb gyönyörűségét lelte abban az egyedül kínálkozó kegyetlenségben, melyet a finomult életmód tartott fenn zsarnokainak a magukhoz hasonlókkal szemben; — hogy túsúrásokkal illethetik érzelmeiket és kerékbe törhetik önszeretetüket. De abban a pillanatban, midőn mr. Beaufort felhúzta keztyűjét, s már az ajtó felé tartott, mintha valami gondolata támadt volna lord Lilburnének.

— Mellesleg szólva, — mondotta — remélem, tudod, hogy midőn megigértem, hogy megpróbálom rendbehozni számodra ezt a dolgot, csak azt értettem alatta, hogy végére járok annak a kérdésnek, van-e okod az aggodalomra, vagy arra, hogy kiegyezzel azzal a ficzkóval. A mennyiben az utóbb említett mód mutatkoznék ajánlatosnak, beláthatod, hogy nem árthatom magam a dologba. Törbe eshetném, holott Beaufort Court nem az én birtokom.

— Nem értelek egészen.

— Pedig elég világosan beszélek. Ha pénzelésről lesz szó, a végből lesz reá szükség, hogy el lehessen nyomni azt a bizonyos dolgot, a mit *igazságnak* szoktak mondani — hogy ezeket az öcséidet ki lehessen forgatni az örökségükből. Már most, ha ez valaha kitudódna, csúnya botrány támadna belőle. Az, ki a felelősséget vállalja, nem lehet más, mint az, a kié a birtok.

— Ha tisztességbe vagy becsületbe vágónak tartod — mondotta Beaufort határozatlanul.

— Én! Érzés dolgában sohasem adhatok tanácsot. Legfőlebb arról mondhatok véleményt, hogy mit követel meg az okosság. Ha nem hiszel benne, hogy az a házasság megtörtént-e, csak megfér a becsülettel, ha elejét veszed egy pör kellemetlenségeinek.

— De ha képes lesz nekem bebizonyítani, hogy megesküdtek egymással?

— Ostobaság! — mondotta Lilburne, felhúзва szemöldökét a lenéző türelmetlenség könnyű kifejezésével; — tisztára tőled függ, hogy képes-e a *te* megnyugvasodra bebizonyítani, igen-e vagy nem! A magam részéről, mint részrehajlatlan harmadik, meg vagyok győződve, hogy a házasság megtörtént. De ha Beaufort Court az enyém volna, homlokegyenest ellenkezően alakulna meggyőződése. Nagyon örülök, hogy szolgálatodra lehetek. De senkitől sem lehet méltányosan elvárni, hogy kockára vesse jó hírnevét, vagy játékot üzzön a törvénnyel, midőn nem a saját egyéni érdekéről van szó. *Akkor*, természetesen a maga szempontja szerint határoz. Isten veled! Whistre várom néhány idegen — carlista — barátomat. Beállnál te is?

— Tudod, hogy nem szoktam játszani. Ugyebár leszel oly szíves és írsz nekem Winandermerebe: és mindenestre függőben hagyod vele a dolgot, míg visszatérek?

— Mindenestre.

Beaufort, ki a beszélgetésnek az utóbbi részén jóval kevésbé épült, mint az elején, késlekedett és háromszor vagy négyszer is megnyomta az ajtó kilincset; de a hogy a sógorára pillantott, fagyos arczán oly csekély

rokonérzést látott a küzdelem iránt, melyet érdeke és lelkiismerete vívott egymással, hogy legjobbnak látta, ha rögtön visszavonul.

Midőn eltávozott, Lilburne azonnal beszólította a komornyikját, ki évek sora óta állt szolgálatában és meg-hitt embere volt kisded szerelmi kalandjaiban, melyekkel még mindig fel-felderítette életének őszidejét.

— Dykeman, — szólt — kibocsátottad-e azt az asszonyt?

— Kibocsátottam, uram.

— Nem vagyok itthon, ha megint keresni talál. Ostoba teremtés; nem lesz rá képes, hogy még egyszer magához csalja azt a leányt. Olyan kalandot bízik reád, hallod-e, te Dykeman — mely eszedbe fogja juttatni ifjkorunk idejét. Az a bájos teremtés — mondom neked, hogy ellenállhatatlan, — még a bolondságai is megigéznek. Meghagyom neked — no, mi az, a mi nyugtalanít? Mit akartál mondani?

— Lordom, többet is tudok már felőle — és — és —

— No, csak ki vele!

A szolgál közelebb hajolt és súgott valamit a gazdája fülébe.

— Akkor az a féleszű, a ki mondja — felelte Lilburne.

— És, — hebegte amaz, az emberi érzés pírjával arczán, — nem érdemli meg lordságod figyelmét — szegény — —

— Igen, tudom, hogy szegény; s már ezért sem járhat különös nehézséggel a dolog, ha jól intézik. Úgy látszik, sohasem hallottad híret egy bizonyos Fülöpnek, ki Maczedónia királya volt; hát majd megmondom, hogyan szólt egykor, már a mennyire emlékezetemben tartottam: „Terhelj meg egy szamarat egy véka arannyal; küldjed a szamarat a város kapuja elé, és elszalad onnan minden ör.” Szegény! — hol a szerelem, ott a bőkezűség is, Dykeman. Aztán meg — —

Lilburne arcza itt egyszerre a sötét és bőszi indulat színét öltötte, és magában dörmögve, fel s alá járt a szo-

bában. Most megállt, és csípőjére tette kezét, s arczának vonásait újra eltorzította a fájdalom.

— Még mindig fáj a csípőm, Dykeman. — Alig voltam huszonegy éves — midőn nyomorék lettem örök életemre. — Elhallgatott, nagyot lélegzett, mosolygott, csöndesen megdörzsölte a kezét és hozzátette: — Soh'se félj — te leszel a számár; és így kezdi töltögetni a vékát maczedóniai Fülöp. — És erszényét a szolga kezébe dobta, kinek arczáról, mint látszott, eltűnt a félnék zavar az arany érintésére. Lilburne csöndes gúnynyal nézte: — Eredj! — az utasításaimat megadom majd a vetkezésnél.

— Igen! — ismételte magában — még mindig fáj a csípőm. De ő meghalt! — lepuffantották, mint valami szarkát vagy görényt! Itt van még az újság ebben az asztalfiókban. Úgy halt meg, mint az emberi társaságból kivetett — gonosztevő — gyilkos! Én pedig, a ki meggyaláztam nevét — elcsábítottam kedvesét — én — John lord Lilburne vagyok!

Tíz óra tájban vagy féltuczat látogató érkezett London ama jókedvű híveiből, kik — jobbára közepes korú, nőtlen emberek — épp úgy, mint Lilburne, kitartottak a város kedvességei mellett, holott a közönségesebb imádók már odahagyták napégette utczáit. S nem sokára ezután jött még három vagy négy előkelő idegen, kik számkivetésének útján elkísérték Angliába a szerencsétlen X. Károly királyt. Arczuknak büszke s egyben szomorú kifejezésével — lecsüngő bajuszukkal, hosszúra eresztett szakállukkal — eleinte sajtószzerű ellentétet alkottak a borotvált képű, vidám angolokkal. De Lilburne, ki nagy kedvelője volt a francziák társaságának, s ki, ha akarta, nagyon udvarias és kedves tudott lenni, csakhamar felderítette a száműzöttek kedvét; s a nagyban való játék izgalmában csakhamar elenyészett a kedv és hangulat minden különbözősége. Javában virradt már, midőn a vacsorához ültek.

— Nagy szerencsével játszott ma éjjel, milord, — szólt az egyik franczia, és szerencsekívánatába írgységgel vegyült.

— De annyi bizonyos, — mondotta egy másik, ki sokat nyert, mert egynéhányszor partnere volt a házi-

gazdájának, — hogy milord a legpompásabb játékos, kit valaha láttam.

— Kivéve mindenesetre Deschappelles és * * * * urakat, — felelte Lilburne egykedvűen. És más irányba térve a beszélgetést, azzal a kérdéssel fordult egyik vendégéhez, hogy miért nem hozta még össze egy érdemes és kiváló francia tiszttel. — Kivel, — mondotta lord Lilburne — úgy hallom, bizalmas lábon áll, s kit sűrűn emlegetnek honfitársai.

— De Vaudemont-ot érti. Szegény fiú! — mondotta egy közepes korú s a többinél komolyabb külsejű francia.

— De miért „szegény fiú“, monsieur Liancourt?

— Oly gyorsan haladt a forradalom előtt. Nem volt nála vitézebb tisztje a hadseregnek. De szerencséje csak addig tartott, míg katona volt, és pályafutásának vége.

— Míg vissza nem térnek a Bourbonok, — mondotta egy másik karlista, a bajuszát sodorgatva. .

— Valóban nagy megtiszteltetésnek venném, ha összehozna vele, — szólt lord Lilburne. — De Vaudemont — jó név — talán szokott whistezni is.

— De, — jegyezte meg az egyik francia — nem vagyok benne egészen bizonyos, hogy a lehető legkétségtelenebb joga van-e ehhez a nevéhez. Az eset eléggé különös.

— Szabad-e hallanom? — kérdezte a házigazda.

— Minden bizonynyal. Rövidre fogva, a következőképpen áll: — Élt Párisban egy öreg Vicomte de Vaudemont; származásra előkelő, de mód nélkül szegény. — amolyan *mauvais sujet*. Két felesége is volt már s mindkettőnek elverte a vagyonát. Minthogy vén és ocsmány alak volt, s az olyan férfiaknak, kik már két asszonyt tettek sírba, rossz híre szokott lenni Páris férjhezmenő hölgyei közt, bajosan találkozott számára harmadik. Kétségbeesve a *noblesse* körül, reményeivel a *bourgeoisie* felé fordult. Családja örökösen valami nevetséges *mésalliance*-től rettegett. E rokonok egyike volt madame de Merville, kinek talán hallotta hírét.

— Madame de Merville! — Óh, igen! Szép asszony volt, ugyebár?

— Úgy van. Közismert dolog volt, hogy madame de Merville, kinek gyöngéje volt a büszkeség, nem egyszer meghiusította a szerelmes vicomte házassuló szándékát. A madame körében egyszer csak egy nagyon szép ifjú jelent meg váratlanul. Úgy mutatta be barátainak minden forma szerint, mint vicomte de Vaudemontnak egy angol hölgygyel kötött második házasságából származó fiát, ki Angliában született s kit csak most ismernek el nyilvánosan. Valami botránkozató hír kelt szárnyra — —

— Uram, — szakította félbe monsieur de Liancourt, nagyon komolyan — az a botránkozató hír olyan volt, hogy az affélét minden tisztességes ember feltétlenül elítéli és megveti — valami hazug lakáj fecsegésén alapult az egész — azt mondotta ez a hír, hogy a fiatal ember Párisba jöttének első napjától fogva szeretője volt egy szeplőtelen hírű asszonynak. Kezességet vállalok érte, hogy alaptalan volt az a szóbeszéd. Mindamellett elismerem, hogy ez a szóbeszéd volt az, mely nem csak madame de Mervillet, ki érzékeny — nagyon is érzékeny lelkű nő volt, hanem barátomat, az ifju Vaudemontot is reábirta a házasság gondolatára, holott sokkal büszkébb volt, semhogy anyagi előnyeitől vissza ne rettenjen.

— Helyes — mondotta lord Lilburne — e szerint az ifjú Vaudemont feleségül vette madame de Mervillet?

— Nem — felelte Liancourt szomoruan, — más-képp rendelte a sors; mert Vaudemont, oly érzelmektől indítva, a melyek reá vallanak a gentlemanre, s melyeket nagyrabecsülök, bármily bensőséges és hálás vonzalom kötötte madame de Mervillehez, szeretett volna elérni valami megtisztelő kitüntetést, mielőtt megkérné azt a kezét, melyre nálánál sokkal fényesebb anyagi helyzetben levő férfiak is hiába vágyakoztak. Nem szégyellem bevallani — folytatta rövid szünet mulva — hogy én is egyike voltam a visszautasított kérőknek s hogy még mindig tisztelettel őrzöm Eugénie de Merville emlékét. Úgy volt tehát, hogy a fiatal ember belép az ezredembe. Am, mielőtt ezt megtehetette volna, s míg boldognak érezte magát abban az igaz szerelemben, melyet

egy fiatal ember érez oly asszony iránt, ki úgy volt megalkotva, hogy a legforróbb érzelmeket ébreszsze maga iránt, ő — ő — — A francziának reszketett a hangja; aztán erőltetett nyugalommal folytatta: — Madame de Merville, kinek szívénél jobb és nemesebb szív nem dobogott még emberi kebelben, megtudta egyszer, hogy egy szegény özvegy asszony halálos betegen fekszik padláslakásában, ugyanabban a házban, melyet ő lakott — hogy nincs, a ki gyógyíttassa és nincs a ki táplálja — mert nem régen vesztette el férjében egyetlen barátját és eltartóját. Pillanatnyi felbuzdulásában maga vette ápolásába az özvegyet — átragadt reá az emésztő láz, maga is ágynak dőlt, tíz napig volt beteg — és meghalt, mint a hogyan élt, másoknak szolgálva és megfedkezve önmagáról. — Legyen elég ennyi, uram, a botrányos hírről, melyet az imént említett.

— Intő példa gyanánt, — jegyezte meg lord Lilburne, — hogy az ember ne vesse kockára az egészségét könnyű szerrel, merő hiúságból, hogy hivalkodhasék jó szívével, melyet közönségesen a keresztényi szeretet néven szoktak emlegetni. Ha otthon kezdődik, *mon cher*, a jótékonyság, a szalonban van a helye, s nem a padlósszobában!

A franczia a megvetés egy nemével nézett házigazdájára, ajkába harapott, és hallgatott.

— Mindamellett — folytatta lord Lilburne, — nagyon meglehet, hogy volt fia az önök öreg vicomtejának; s nagyon érthetem, miért nem kívánta, hogy útjában álljon, a míg módjában volt, elkerülni ezt a kellemetlenséget; nem is érthetem, miért kétségeskedtek az ifjabbik Vaudemont származásában.

— Azért, — mondotta a franczia, ki a történetet megkezdette — mert a fiatal ember nem volt hajlandó megtenni a törvényes lépéseket származásának igazolására s nem akarta megszerezni a franczia polgárjogot; mert alig, hogy madame de Merville meghalt, oda hagyta az apát, kit csak az imént fedezett föl, odahagyta Franciaországot, s néhány más tiszttel együtt, a vitéz *** vezetése alatt, egy indiai benszülött fejedelem szolgálatába állott.

— De talán szegény volt, — jegyezte meg lord Lilburne. — Nagyon szép dolog az apa, és szép dolog a haza is, de pénzre is van szüksége az embernek; s ha érdeünkben nem tesz sokat az apa, példáját követi rendszerint a haza is.

— Lordom — szólt Liancourt, — a barátom elfelejtette megemlíteni, hogy madame de Merville, mielőtt meghalt (igaz, hogy szerelmesének tudtán kívül), az ifjú Vaudemont-t tette általános örökösévé; s hogy ez, midőn madame de Merville halála után értesült e dologról, s a fájdalom kábultságából eléggé magához tért, magához kérte a megboldogult rokonait, kijelentette előttük, hogy sokkal kedvesebb neki az elhunyt emléke, semhogy a gazdagság megvigasztalhatná elvesztéseért, és megtartva magának egy szerény összeget, mely éppen hogy elég volt egy úri ember legmérsékeltebb igényeinek fedezésére, a többit elosztotta köztük s keletre ment; nem csak azért, hogy elűzze bánatát a mozgalmas élet újszerűségével és izgalmaival, hanem hogy saját erejéből vívja ki magának a derék és vitéz férfiú hírnevét. Barátom megemlékezett a rég eltemetett botrányról, de a nemes cselekedetről megelégedezett.

— A barátja, lássa, kedves monsieur de Liancourt, sokkal világiasabban gondolkozik a dolgokról, mint kegyed!

— S épp az imént akartam még megjegyezni. — szólt a jóbarát, kit e hivatkozás illetett, — hogy éppen ez a cselekedet látszott igazolni azt a hiresztelést, hogy lappangott valami sakkhuzás a Vaudemont-család e váratlan megnövekedése mögött; mert ha rokonságban állt madame de Merville-lel, miért akkor ez idegenkedés attól, hogy elfogadja az örökséget?

— Nagyon elmés megjegyzés — mondotta lord Lilburne s a tisztelet egy nemével nézett a beszélőre; — s megvallom, nagyon érthetetlen magatartás ez, azt hiszem, hogy sem ön, sem magam az efféle hibába nem igen esnénk. No és az öreg vicomte?

— Nem élt már sokáig! — mondotta a francia, ki nek szemmél láthatólag jól esett a házigazda bókja, míg Liancourt komoly megütközéssel vetette hátra ma-

gát székében. — A fiatal ember néhány évig Indiában maradt, s midőn visszatért Párisba, jelenlevő barátunk, monsieur de Liancourt (ki nagy kegyében állott akkor X. Károlynak) és madame de Merville rokonai felkarolták. Külföldi szolgálata révén meg volt már alapítva hírneve, befogadták az udvarhoz és beosztották a király testőrségébe. Megengedem, hogy okvetetlenül szép jövő néz reá, ha közbe nem jön a Három Nap. De így Londonban láthatja őt, mint minket többieket is, a száműzöttek sorában.

— S úgy sejtem, egy árva sou nélkül.

— Nem, azt hiszem, hogy Indiában nem hogy megőrizte, de meg is növelte azt az öröksézt, melyet madame de Merville hagyatékából fentartott magának.

— S ha nem whistezik, kellene whisteznie — szolt Lilburne. — Fölkeltette érdeklődésem; remélem, megismertet vele, monsieur de Liancourt. Nem vagyok politikus, de engedjék meg elmondanom ezt a köszöntőt: „Sok szerencsét azoknak, kiknek van eszük a tervelésre és erejük a megvalósításra“. Más szóval: „Éljen az Isteni jog!“

Nem sokára ezután eloszlottak a vendégek.

NEGVEDIK FEJEZET.

»ROSENKRANZ: Szerencsére, másodszor is eljött hozzájok.«

HAMLET.

Este volt, egy nappal amaz est után, midőn az iménti fejezetben említett beszélgetés történt; este volt a csendes H — — külvárosban. A nagyváros szeptemberi elhagyottsága és csendje átragadt a közvetlen környékre is; falú sem lehetett volna csendesebb az ország kellő közepében; a lámpákat meggyújtották, sok boltot be is zártak már, néhány helybeli józanéletű emberpár és magánakvaló koros hajadon lassú léptekkel haza felé tartott még itt-ott a rendes esti sétájáról; két vagy három kuvasz, daczolva a falakra kifüggesztett hatósági tilalom-

mal (megannyi manifesztum, mely halállal fenyegette a kutyákat és hajmeresztő betegséggel a járókelőket), vígan kergetőzött a főúton, csak itt-ott zavartatva meg játékaiban a várost a külvárossal összekötő hepehupás úton lassan döcögve járó szekerek vagy a száguldó postakocsik által, melyek a fölvert porfelhővel és a kocsivezető kürtszavával jelezték jöttüket. Lassan-lassan eltiéntek az életnek ezek a jelei is — a járókelők tovaszáledtek, elhangzott a kocsik robogása, a kutyák átengedték a teret utódaik, a „holdvilágba szerelmes“ macskák későbbi és titokteljesebb kirándulásainak. Itt és amott fényt vetettek a homályos utcára félig zárt ablakaikból a rőföskereskedések, a patikák és a pálinkásboltok jelentékenyebb üzlethelyiségei: de nem szólva e kivételekről, a külváros sürgő élete elült.

Ez időtájban lépett ki egy divatárúsnő házából (a külső látszatról ítélve, nem is nézte volna az ember boltinak s előkelőségét és — hogy klasszikus ízű kifejezéssel éljek — a kapelokráczia fölött való felsőbbbségét a tölgyfaajtó fölé erősített ércztábla jelezte, ezzel a fölírással: „Miss Semper, ruha- és divatárúkészítő, azelőtt madame Devynél“), ez időtájban, mondom, s ebből a házból lépett ki egy ifjú leány könnyű és ígézetes alakja. Balkezében kis kosarat tartott, melynek tartalmát (mert a kosár üres volt) minden valószínűség szerint most helyezte el; s a hogy' végig ment az utcán, a lámpafény az ifjúkor első virágzásában álló arcra esett, melyen a gyermeki ártatlanság és nyíltság kifejezése ült. Szabályos és rendkívül bájos volt ez az arcz, de kifejezésében volt valami mégis, a mi lehangolta az embert; az ember maga sem tudta, hogy miért, mert ez az arcz nem volt szomorú; ellenkezőleg, ajka mosolygott és a szeme ragyogott. A hogy most könnyű és szapora léptekkel tovasietett a homályos utcán, óvatosan előlépett egy férfiú, ki eddig egy ügyvéd házának kapualjában húzta meg magát, és csekély távolságban nyomon követte. Nem sejtve, hogy utána lesnek, és nem tartva, mint látszott, semmi veszedelemtől, könnyű léptekkel sietett tova a leány, vígan himbálta kosarát és halk, de kellemesen zsongó hangon valami verset zümmögött, mely gyer-

mekversikének látszott inkább, mint a dalos ajkú szép leány korához illőnek.

Midőn egy szeglethez ért, melyet a főutca alkotott egy gyéren megvilágított szűk sikátorral, az őt álló rendőr élesen a szeme közé nézett, aztán megérintette kalapját, a tisztelet egy nemével, melyhez némi szána-kozás vegyült.

— Jó éjszakát, — szólott tovasiettében a leány, nyílt, vidám hangon.

— Ne kísérem haza, kisasszony? — kérdezte a férfiú.

— Minek? Nincs semmi bajom! — felelt a leányka, az ártatlan csodálkozás hangján és tekintetével.

Az az ember, ki eddig nyomon követte a leányt, épp ebben a pillanatban ért oda hozzájuk, és befordult a sikátorba.

— Igaz, — felelte a rendőr; — de sötét lesz ám már, kisasszony.

— Az van minden este, midőn hazamegyek, ha csak nem süt a holdvilág. — Jó éjszakát. A holdvilág, — ismételtette magában, a hogy tova ment — kis gyermekkoromban úgy féltem a holdvilágtól; — s kis vár-
tatva halkan zümmögni kezdé:

A hold magános, kósza lélek,
Csak éjjel jár, az elhagyott.
De milyen bús e kósza csillag,
S lám, mégis fényesen ragyog!

Szemébe néztem kis koromban,
És megszádlult szegény fejem,
S most sírva nézem, mindig, egyre,
Nem gyógyulok meg sohasem.

Midőn elhangzott a dal az utca távolában, mely elnyelte a kis lány alakját, a rendőr, ki figyelve állt egy darabig, szomorúan csóválta meg fejét és elmenőben így szólt:

— Szegényke! nem kellene mindig magában el-
ereszteni; de igaz, hogy ki is bántaná meg ezt a gyer-
meket?

E közben a leány tovább haladt az utcán, mely ki-
csiny, de nem szegényes házakból állott, s egy átlós út-

ban ért véget, mely a temetőbe vitt. Itt volt az utolsó utczalámpás, s az égen feltűnő egynéhány csillag halovány fényt vetett a magas fűre és a szétszórt sírkövekre, a nélkül, hogy átalhatotta volna azt a mély árnyékot, melyet a kápolna vetett a szentelt föld jelentékeny részére. A hogy éppen reá tette lábát ez útra, közeledett hozzá az a férfiú, kit az imént említettünk s ki a temető palánkjára támaszkodott, mintha várna valakit, s nyájasan így szólt hozzá:

— Őh, kisasszony, nagyon elhagyott hely ez arra, hogy magánosan járjon benne az oly szép leány, mint kegyed. Soha sem volna szabad gyalog járnia.

A leány megállt és bámúlva, de minden ijedelem nélkül a szeme közé nézett a férfiúnak.

— Menjen innen! — mondotta, félig bátortalan, félig nyájas, de parancsoló hangon. — Nem ismerem.

— De engem azért küldött valaki, a ki ismeri kegyedet, kisasszony, hogy beszéljek kegyeddel — valaki, a ki az örülésig szereti kegyedet — a ki találkozott kegyeddel mrs. West házánál. Oly bús, ha arra gondol, hogy önnek gyalog kell járnia — önnek, kinek, mint mondja, bőségben kellene úsznia, — hogy elküldötte a hintáját kegyedért. Ott várja a hintó a temető másik oldalán. No jöjjön; — és kezét, bár kíméletesen, a karjára tette.

— Mrs. West házánál! — mondotta a leány, s hangján és arcának kifejezésén most már meglátszott a félelem. — Tüstént menjen el innen! Hogyan mer hozzám nyúlni?

— De kedves kisasszonyom, sejtelve sincs róla, hogy mennyire szereti kegyedet az én megbízóm s hogy milyen gazdag ő! Nézze, önnek küldötte mind ezt a pénzt; arany, valóságos arany. Meglesz mindene, a mit csak kíván, ha eljön velem. No, ne legyen együgyű, kisasszony.

A leány nem szólt semmit, hanem gyors szökéssel, faképnél hagyta a férfiút s könnyű és szapora léptekkel továsietett az úton, épp ellenkező irányban azzal, melyet a csábító mutatott, midőn felajánlotta neki a hintót. A

férfi, meglepetve, de el nem veszítve fejét, rögtön utána vetette magát és megkapta a ruhájánál fogva.

— Megálljon, velem kell jönnie — okvetetlenül! — mondotta fenyegető hangon; és eleresztve a shawliját, átfogta kariával a derekát.

— Ne bántson! — sikoltotta esengve a leány, és láthatóan megszeppenve, üldözője felé fordította szelid szép arczát, és összekulcsolta kezét. — Ne bántson! Fanny csakugyan együgyű! Senki sem bántja soha a szegény Fannyt!

— Nem is fogja bántani senki, kisasszony, — mondotta a férfiú, láthatóan megilletődve; — de nem mehetnek haza kegyed nélkül. Nem tudja, mi az, a mit visszatásít. Jőjjön; — és vissza akarta húzni kíméletesen.

— Nem, nem! — mondotta a leány, nem könnyörögve már, hanem felháborodva, és hangja rikácsolórá vált. — Nem, nem!

— Akkor hát, — szakította félbe a férfiú és aggódva körülnézett; s gyors és ügyes mozdulattal nagy kendőt borított a fejére, s míg fél kezével óvatosan az ajkára szorította a kendőt, a másikkal felemelte őt magát. Késébeesetten küzdve még mindig, a leány nagy bajjal letépte magáról a kendőt s rémült kiáltása még egyszer végig rivalt a megháborított szent térségen.

E pillanatban megszólalt egy átható, mély hang: — Ki kiált? — s úgy tetszett, mintha valamelyik sírból kelne ki és lépne elő a kápolna árnyékából egy hatalmas emberalak. Még egy pillanat, és erős kéz nehezedett a rabló vállára. — Mi dolog ez? Hozzá még a holtak nyugóhelyén! Bocsásd el, nyomorúlt!

A férfi, reszketve babonás, de egyszersmind valóságos félelmében, elbocsátotta foglyát, ki most megsza-
badítójának lába elé borult.

— Ne bántson maga is. — mondotta és kihullott a könny szeméből. — Jó gyermek vagyok — s a nagyapám világtalan.

Az idegen lehajolt és magához emelte; aztán körülnézve a támadó után, oly szemmel, melynek sötét tüze áthatott a félhomályon, látta, hogy a hitvány em-

ber tova lopózik. Nem méltatta reá, hogy üzőbe vegye.

— Szegény gyermekem, — mondotta oly hangon, a hogy az erős szokott szólni a gyöngéhez — a férfi a megsebzett gyermekhez — a gyengéd fölényesség és részvét hangján — nincs már mitől félnie. Legyen nyugodt. Közel lakik? Haza kísérjem?

— Köszönöm! Kegyed jó! Kérem, tegye meg. — És ártatlan bizalommal fogta meg kezét, mint a gyermek a felnőttnek; s így mentek tova.

— És — szólt az idegen — ismeri azt az embert? Bántotta már máskor is?

— Ne, ne beszéljen róla: *ce me fait mal!* — És kezét a homlokára szorította.

A franczia szokat oly hibátlan francziasággal mondotta, hogy az idegen némi kíváncsisággal vetette szemét egyszerű ruhájára.

— Jól beszél francziául.

— Igazán? Bár több szót tudnék; — csakhogy nagyon kevésre emlékezem. Ha nagyon boldog vagyok, vagy nagyon szomorú, akkor eszembe jutnak. De most boldog vagyok. Szeretem az ön hangját, szeretem önt magát. — Oh! elvesztettem a kosaramat!

— Visszamenjek érte, vagy vegyek helyette másikat?

— Másikat? — Oh, ne! Visszamegyek érte. Mily kedves ön! Oh már látom! — és elsietett, s odaszaladt érte, hogy felvegye.

Midőn kezében volt ismét, kaczagott, beszélt neki, megcsókolta.

Kísérője mosolyogva szólt hozzá:

— Nagyon szerethette azt, kitől ezt a kosarat kapta; pedig úgy látom, egészen közönséges kis kosár.

— Az enyém volt, oh, mindig, mióta — mióta — nem is tudom, hogy mennyi idő óta! Velem jött Francziából, tele volt játékszerrel. De az már mind odavan, úgy búsulok utána!

— Hány éves?

— Nem tudom.

— Szép kicsikém, — mondotta az idegen, és lélekreható szava tele volt mély részvéttel — még sem volna szabad, hogy anyja ily későn ereszsze el egymagában.

— Anyám — anyám! — mondotta utána a leány elcsodálkozó hangon.

— Talán nincs édesanyja?

— Nincs! Valamikor volt atyám. De azt mondják, meghalt. Nem láttam meghalni. Sokszor sírok, harágondolok, hogy nem látom többé soha, soha! De — szólt és felvidult bánatos szava — neki is lesz majd itt sírja, úgy, mint a többi leány atyjának — szép sírkő is lesz rajta — mind, mind az én pénzemből!

— A maga pénzéből, gyermekem?

— Abból, a mit én keresek. Eladom a kézimunkámat s a pénzt nagyapának adom; de egy keveset minden héten elhúzok belőle, apám sírkövére.

— *Ebben* a temetőben lesz az a sírkő? — Egy másik utczába tértek át most; s az idegen, míg hozzá szólt, megállította és föléje hajolva, hogy az arczába nézhessen, magában suttogva így szólt: — Lehetséges volna? — úgy kell lennie, — úgy!

— Igen, ebbe: szeretem ezt a temetőt; a bátyám azt mondta, hogy hozzak ide virágot; és nyáron itt ülünk mindig nagyapóval, egy szót se szólva. De nem is beszélek sokat, inkább csak dalolok:

Kinek vidám, jó lelke van,
Dalol repesve, hön —
A fürge uju kis leány,
Madár az ágtetőn;
Templomban a kicsiny gyerek,
Mennyben angyalsereg —
Ha kis baba jó, nem annyira, mint
Ha meghal egy öreg.

És nem gyanítva a vers utolsó rímei közt elrejtett tanulságot, mely lehet sötét vagy derűs, a szerint, a mint e földi lét értékét nagyra vagy kicsinyre tartjuk, Fanny az idegenhez fordult és szólt: — Miért örülnének az angyalok, ha meghal egy öreg?

— Azért, mert megszabadult e hazug, ez igazságtalan és nyomorúságos világtól, melyben pártütő volt az

első ember, és gyilkos a második! — dörmögte az idegen a fogai közt, melyek összecsikordultak, míg beszélt.

A leány nem értette meg: szelíden rázta fejét és semmit sem felelt. Néhány pillanat múlva megállt egy kis ház előtt.

— Itt lakom.

— Úgy van, — mondotta kísérője, komoly pillanattal vizsgálva a ház külsejét; — és Fannynak hívják.

— Igen, mindenki ismeri Fannyt. Jöjjön be; — és a leány megnyomta az ajtó kilincset.

Az idegen meghajtotta magas termetét, midőn átlépett az alacsony küszöbön és nyomon követte vezetőjét egy kicsiny szobába.

Egy asztalnál, melyen homályosan, s le nem kopantott kanóczzal egy magános gyertyaszál égett, hajlott korú ember ült; s a mint arcát az ajtó felé fordította, az idegen észrevette, hogy világtalan. A leány odaszaladt a székéhez, megölelte az öreg ember nyakát a két kezével és megcsókolta a homlokát; aztán odasímult a lábához, és összekulcsolt kezét hízelkedve a térdére nyugtatva, így szólt:

— Nagyapa, hoztam valakit, a kit szeretnie kell. Olyan jó volt Fannyhoz.

— És nem jutok eszébe egyiküknek sem? — szólalt meg a vendég.

Az öreg ember, kinek érzéketlen arczán meglátzott, hogy hanyatló korát éli, az idegen szavának hallatára félig felemelkedett.

— Ki ez? mondotta zsémbes, gyöngye hangon. — Ki akar tőlem valamit?

— Elveszett fiának barátja vagyok. Én vagyok az, ki tíz évvel ezelőtt, fiának utolsó kívánsága szerint, házába hoztam és gondjaira bízam Fannyt. És ön megáldotta fiát és megbocsátott neki, és megfogadta, hogy atyja lesz Fannyjának.

Az öreg ember, ki most lassan fölegyenesedett, erősen reszketett és kinyújtotta a két kezét.

— Jöjjön közelebb, közelebb, hadd teszem fejére a kezem. Nem láthatom; de Fanny sokszor emlegeti és imádkozik érte; és Fanny az életem jó angyala volt!

Az idegen közelebb lépett és félig a térdére bocsátkozott, míg az öreg, érthetetlen szavakat mormolva, fejére tette kezét. E közben Fanny sápadtan, mint a halál, nyitott ajakkal, élénk, gyötrelmes kifejezéssel arczán, kérdőleg nézte a jövevény sötét, jellegzetes vonásait, és lépésről-lépésre odasompolyogva hozzá, bátortalanul megérintette ruháját, karjait, arczát.

— Bátyám, — mondotta végre, félénken és habozva — bátyám, azt hittem, soha sem tudnálak elfelejteni! De te nem hasonlítasz a bátyámhoz; idősebb vagy, mint ő; te — te — nem! nem! te nem vagy az én bátyám!

— Nagyon megváltoztam, Fanny; de te is megváltoztál nagyon!

Mosolyogva szólott; és ez a mosoly, ez a nyájas, résztvevő mosoly egyszerre más kifejezést adott arczának, mely egyébként komoly, rideg és büszke volt.

— Most már megismertelek! — kiáltotta Fanny, vadul örvendő hangon. — Abból a sírból jöttél vissza! A virágaim végre mégis visszahoztak! Tudtam, hogy úgy lesz! Bátyám! Bátyám!

S a keblére vetette magát és görcsösen zokogott. Aztán, hirtelen visszahúzódva, ujját a karjára tette és esengve nézett reá.

— Kérlek, mondd meg most, csakugyan meghalt? Ő, az atyám! őt is elvesztettem, épp úgy, mint téged. Visszatérhet-e még ő is, mint a hogy te visszatértél?

— Hát még mindig bánkódoz utána? Szegény leány!

— mondotta az idegen kitérőleg, és leült. Fanny még mindig várta a választ megható kérdésére, de látva, hogy nem kap feleletet, elhúzódott a szoba egyik zúgába, arczát a két kezére támasztotta és gondolkozni látszott, míg a könnyek, a hogy ott ült, végigperegtek arczán, és sírt, de némán és észrevétlenül.

— De uram, — mondotta a vendég rövid szünet múlva — hogy lehet az? Fanny azt beszéli nekem, hogy ő tartja el őnt a munkájával. Hát annyira elszegényedett? Hiszen itt hagytam a fia hagyatékát; és önről is azt hallottam, hogy ha nem volt is gazdag, de szükségét nem látott!

— Átok volt az aranyaimon — szólt az aggastyán komoran. — Elrabolták tőlünk.

Ujabb szünet következett. Simon szakította félbe.

— És ön, fiatal ember, hogy' ment sora? Remélem, boldogult az életben.

— Úgy vagyok, a hogy' évekkkel ezelőtt voltam — egyedül állok a világon, rokon és jóbarát nélkül. De hála az égnek, azért nem vagyok koldus!

— Rokon és jóbarát nélkül! — mondotta utána az öreg ember. — Sem apja, sem fitestvére, sem hitvese, sem huga!

— Senkim sincsen! Nincs senkim, a ki törődnék velem, hogy élek-e, halok-e — felelte az idegen, a büszkeség és a szomorúság keverékével hangjában. — De, a mint a nóta mondja:

»Mit nekem a mások gondja,
Mást se' bánt az én bajom!«

Volt némi páthosz abban a gúnyos hanglejtésben, melylyel az ismeretes sorokat elmondotta, ámbár egyben kifejezésre jutott az önérzete is, mintegy tudatában annak az erőnek és vigasztalásnak, melyet másoktól nem függő és egyedül a saját aczélos testében és férfias szívében föllelt forrásokból meríthetett.

E pillanatban gyöngé érintést érzett kezén, és látta Fannyt, a ki még patakozó könyein át reá tekintett.

— Hát senki sem törődik veled? Ne mondd azt! Jer és lakjál velünk, bátyám; gondoskodunk rólad. Soha sem feledkeztem meg a virágokról, — sohasem! Jer! Fanny szeretni fog. Fanny tud dolgozni *háromért* is!

— És erről mondják azt, hogy bárgyú! — dünyögte az aggastyán, semmitmondó mosolylyal az ajka körül.

— Testvérem! Légy csak te az én testvérem! Te elhagyott — kit a természet is megcsalt és elárult! Testvérem! — lásd, mindketten árvák vagyunk! Testvérem! — kiáltotta szenvedélyesen és megtört hangon az a sőtét, zordon férfiú; és kitérta karját, és Fanny, a szégyenkezés pírja, vagy csak gondolata nélkül is, a keblére borult. A férfi megcsókolta homlokát, oly csókkal,

mely valóban szent volt és tiszta, mint a testvéri csók: és Fanny érezte, hogy egy könnycseppet hagyott arcán, mely nem a saját szeméből hullott.

— Nos, — szólt, egészen más hangon és megfogta az aggastyán kezét, — mit gondol? Ide költözzem-e? Van egy kevés pénzem; megvédelmezhetem és segíthetem mindkettőjüket. Gyakran leszek távol, Londonban vagy másfelé, és nem alkalmatlankodom sokat. De ön világtalan, és ő (e szóval hirtelen félbeszakította a mondatot, aztán folytatta) — nem szabad, hogy ön magára maradjon. S ez a szomszédság, ez a temető kedves nekem. Én is elvesztettem a szülőimet, Fanny; és az a sír — —

Elhallgatott, aztán remegő hangon hozzátette: — És vittél-e virágot arra a sírra?

— Maradjon nálunk, — mondotta a világtalan; — nem a mi kedvünkért, hanem a maga kedvéért. Gonosz hely a világ. Rég meguntam már. Úgy van! Jöjjön és lakjék a temető közelében; minél közelebb van a sírhoz, annál biztosabb a dolgában; s mint mondja, van egy kis pénze is!

— Tehát itt leszek holnap. Most vissza kell men-nem. Holnap, Fanny, ismét látjuk egymást.

— El kell menned? — mondotta Fanny gyöngéden. — De úgy-e, visszajössz; tudod, hogy azelőtt hal-lottnak hittem azt, ki maga hagyott el engem. Most már okosabb vagyok. De ha elhagysz, bizonyos, hogy Fannyra nézve meghalsz!

E pillanatban, a hogy e három emberalak elhelyezkedett, oly tartást és arczkifejezést öltött mindegyikök, hogy örömmel tanulmányozhatta volna minden kellő érzékkel és ügyességgel megáldott festőművész. A látogató az ajtóhoz ért; s a mint ott állt, előkelően magas termete, első virágzásában álló férfikorának pompás ereje és egészsége feltűnő ellentétet alkotott a végső öregkor szinte kísérteties gyöngeségével épp úgy, mint a félig még gyermekkorában, félig már leánykorában álló Fanny ígézetes bájával. Volt valami idegenszerűség egész lényében, és félig katonás ruházatán, melyet csak szembetűnőbbé tett a Bourbon-lovagrend piros szalag-

csokra. Arczának sötét volt a színe, mint a mórok arczbőrének és hollófürtjei dúsan koronázták meg szép fejét. Szigorú ajkára árnyékot vetett a katonás bajusz, mely tömött volt, de fénylett, mint a selyem; és hegyes szakállá, minőt a száműzött karlisták viseltek, még kifejezőbbé tette arczának határozott, büszke vonásait és marciális kifejezését.

De midőn meghallotta Fanny elhaló hangját, elfordította félig ezt a büszke ábrázatot; s a sötét szemek — fényökkel és mély árnyékolásukkal szinte a Keletre emlékeztetők — szelídnék és elolvadónak tetszetek. És ott állt előtte Fanny, oly nagy öntudatlan szomorúsággal testtartásában — oly gyermeki ártatlansággal; karját lecsüggesztette — arczát epedve fordította az ő arcza felé — és félig mosolygó ajakkal, a mi meghatóbbá tette az arczán még fel nem száradt könnyeket. Mellette lefogyva, erőtlensül, árnyékszerűen, hófehér hajjal és redős arczczal, révetegen jártatta világtalan szemét az agg a semmiségben; s arcza, melyet máskor csak a zsémbes czinizmus vert fel a tehetetlen aggkor lethargiájából, most hirtelen komoly, sőt merengő kifejezést öltött, a mint Fanny a halált emlegette!

ÖTÖDIK FEJEZET.

»ULYSSES: Általvetőt hord az Idő a hátán,
És alamizsnát vet belé

A feledésnek.

* * Kírtatás, kedves ur,
Az tartja fényben a becsét.«

TROILUS és CRESSIDA.

Nem kerestem — holott némi leleménynyel könnyű lett volna e történet előbbi részében — hogy az alsóbbrendű érdekesség bárminő hatását váltsam ki a nevek és a szereplő személyek titokszerűségéből. Valamint Spencer Károlyban első tekintetre felismerhette az olvasó Morton Sidneyt, épp úgy Philip de Vaudemontban is (az idegenben, ki megmentette Fannyt) egyszerre reáismerhetett történetem hőséire; de minthogy e két ifjú

egyikének sem volt több joga arra a névre, melyet levetett, mint arra a másikra, melyet fölvetett, egyszerűbb és megfelelőbb lesz, ha azon a néven emlitem őket, melyen most ismeri őket a világ. Valóban, Philip de Vaudemontnak alig is volt már köze Morton Fülöphöz. Az idősebb Gawtreynál tett ama rövid látogatása alkalmával, midőn az öregnek gondjára bízta Fannyt, nem mondotta meg nevét; s azt, melyet most vett fel (midőn másnap este Simon lakásába visszatért), az öreg ember most hallotta először. Visszaesve ismét szokott érzéketlenségébe, Simon egyáltalán nem adta jelét csodálkozásának, hogy egy francia ember oly kitűnően beszél angolul — alig ötlött fel neki az is, hogy francia neve van. Simont az életkora napról-napra közelebb juttatta ahhoz az állapothoz, midőn az élet merőben gépiessé válik, s a távozni készülő lélek nem vet már ügyet porhüvelyére, mely némán és elhanyagoltan omlik vissza porába. Vaudemont csekély málhával jött (mert volt szállása Londonban is) és szolga nélkül, — egyetlen egy lovat állított be a szomszédos fogadó istállójába, s úgy látszott, hogy — a katona-emberek szokása szerint, több gondja volt a lova kényelmére, mint a magáéra. Egy magános nőcseléd volt csak az egyszerű háztartásban, az látott el minden durvább teendőt; mert Fanny keresetéből erre is tellett. Ez egyetlen cseléddel és ez egyszerű ellátással nagyon beérte az igénytelen és edzett kalandor.

Fanny örömtől sugárzó arczczal fogta meg kezét és bevezette a szobájába. Szegény gyermek! a nőnek azzal az ösztönével, mely nem hagyta el soha, egész nap törte magát, hogy a saját fogalmai szerint való minél nagyobb kényelemmel rendezze be ezt a szobát. Elhúzott szerény tőkéjéből annyit, hogy néhány apró bevásárlást tehetett, a mire nézve meghallgatta a külvárosi nénikék tanácsát is. S egészen lakályossá tette a szobát, virágot tett az asztalra és lobogó tüzet gyújtott a kandallóba.

Éber figyelemmel leste, a hogy Fülöp körülnézett a szobában, és csalódottnak érezte magát, midőn várakozása ellenére nem fejezte ki csodálatát. Végre is elkedvetlenedve a közömbössége miatt, mely a testi ké-

nyelem dolgában valósággal természetévé vált, meg-rántotta a kabátja ujját és így szólt:

— Mért nem beszélsz? Nem szép? Fanny megtett mindent, a mi csak tőle telt.

— Köszönöm is Fannynak ezerszer! Többet nem is remélhettem.

— Van ott még egy másik szoba is, mely nagyobb, mint ez, de ott hált az a csúnya asszony, a ki meg-rabolt bennünket; aztán meg azt mondottad, hogy szeretted a temetőt. Nézd! — és kinyitotta az ablakot, és reámutatott a temetői kápolna tornyára, mely sötétben rajzolódott bele az alkonyati levegőbe.

— Többet ér ez minden másnál! — mondotta Vaudemont; és kinézett az ablakon néma merengéssel, melyben nem háborgatta Fanny.

És most volt otthona! A hányatott, zilált és változatos élet után megpihent a kalandor e szerény zugolyban. De a pihenés még nem lelki nyugalom, az ismeretlenség nem meglegedettség. Gyakran, midőn reggel és este nézte azt a helyet, hol szeretetet és bánatot nem érezve már, anyjának szíve porladott, a meggyötört és elűzött, anyja nevét tisztázni nem tudó fiú méltatlankodó és keserű érzelmek elűzték a szelid és megnyugvó mélabút, melyre enyhíteni szokta az idő a holtakért való bánatot s melylyel legtöbbször a távol multra s egykor vidám ifjúságunkra szoktunk emlékezni!

E férfi keblében, a látszatos nyugalom színe alatt, oly emlékek és vágyak szunnyadtak, melyek épp oly erősek, mint a szenvedély. Letűnt éveiben, midőn oly nehéz tusákat vívott a megélhetésért, nem ért reá, hogy sokat és mélyen elmélkedjék igaz jogainak bitorlásáról, anyja nevének elrágalmazásáról, mely először borított éjszakát életének virradatára. A Beaufortokra ugyan még mindig nagy keserűséggel gondolt, de nem volt egyenletesség e fel-fellángoló indulatában. Abban a mértékben, a mint ritka és regényes események következtek, minőket a Lelemény nem tud kitalálni, s melyeket a mesemondó a Való Élet nagy kincsházából szokott elorozni, magasabbra és magasabbra lépett a társadalmi élet lépcsőfokain, ugyanabban a mértékben

világosabbá és kézzelfoghatóbbá lett előtte minden, a mit gyermekkorá elvesztett, minden, mit öröksége elrabló nyertek, a *Gazdaság* nagysága és hatalma, de mindenekfölött a szeplőtelen név birtokának állandó és nyugodt boldogsága. Szerette Eugéniát, mint a hogy a gyermekifjú szerethet első fellángolásával egy fenkölt lelkű asszonyt. Oly érzelmekkel tekintett reá, a finomlelkű, nemes, nagytehetségű nőre, mint valami felsőbb lényre, örök emlékezéssel mint védangyalára, ki ragyogó fényt szórt útjára, midőn a tátongó örvény szélén állott. Ő volt az első lény, ki fordított sorsán, az első, ki visszavezérelte a helyes útra, az első, ki megfékezte a lelkében dúló vad indulatokat: mert olyan volt ő, mint a fiatal oroszlán, kit az Egyetlen féken tart tekintetével. Történetének főbb vonásait helyesen mondták el lord Lilburne házánál. Daczára büszkeségének, mely fellázadt minden oly lekötelezettség ellen bárkivel, s különösen egy nővel szemben, mely szabadkozott és küzdött amaz álarczoskodás ellen — mely egyesegyedül óvhatta meg a mult felfedezésétől és a jövő borzalmaitól — meghajolt előtte, a bölcs és nemes lélek előtt, mert nem kételkedhetett ítéletében; s a lakáj hitvány rágalmai, kinek titoktartására inkább bízta reá Eugénia Gawtreys halálának éjszakáján a saját becsületét, mint egy másnak az életét, valóban nem hagytak (Liancourt találó megjegyzése szerint) más választást Fülöpnek, mint hogy megtegye azt, a mit madame de Merville, akár saját boldogsága, akár jó hírneve érdekében a leghelyesebbnek ítélte. Rövid tavasz következett ezután, életének ünnepe, az ifjú remény és lángolás, a ragyogó fény és édes öröm tavaszideje, melynek végét szakította az a hirtelen haláleset, mely ismét magára hagyta a világon.

Midőn felocsudott az Eugénia halálát követő fájdalomból s egy keleti udvar idegen alakjai és izgató képei közt látta magát, kérlelhetetlen megvetéssel és utálattal fordult el minden élvezettől, melyet hűtlenségnek tartott volna a halottal szemben. Erőt vett rajta a becsvágy — lelke megacézósodott, mint a hogy bronz-színűvé vált arcza is a nap égető sugaraitól — edzett teste, korán felébredt akarataereje, a veleszületett megvetése minden

veszedelemnek — vitéz és nagyrahivatott katonává tették. Hírnévre és rangra tett szert. De idő multával, midőn becsvágya nagyobb czélok felé tört, úgy érezte, hogy szűk neki az a világ; a keleti semmittevés, mely kitöltötte a keleti tevékenység nagy hézagait, nem elégítette ki nyughatatlan vérmérsékletét: visszatért Francziaországba: jó hírneve, Liancourt barátsága és Eugénia rokonai, kik, mint az előbb említettem, hálások voltak nagylelkűségeért, melylyel lemondott javukra örökségének java részéről, új, de gyötrelmes és epével itatott életpályát nyitottak meg számára. Az indiai udvarnál soha sem keresték származását, olyan volt ott az egyik kalandor, mint a többi. De Párisban az olyan ember, ki emelkedni és érvényesülni akart, kihívta maga ellen az elmésség minden nyilát, a pártok minden ember-szólását; s a finom és előkelő világban ugyan mit ér a fegyverek ereje egy csípős megjegyzéssel szemben? Így az emberi haladás országában megint rágódni kezdett lelkén a megsértett önszeretet és a csalódott vágyak forrásából fakadó minden szenvedély. Be kellett látnia, hogy minél inkább előre tör a homályból, annál élesebben fürkészik valódi származását; és kínok közt vergődő büszkesége majd hogy halálra nem sebezte becsvágyát. Valóban nehéz volt e férfiúnak, hogy a megszokott módon jusson előbbre az életben: mindig visszariadva a névtől, melyet viselt — erős hittel remélve még mindig, hogy visszavívja azt, melyre hogy joga van: teljes meggyőződéssel hitte — megőrizve magában azt a nemzeti büszkeséget, mely soha sem hagyja el azt, a ki a Szabad Államban született, ha még oly mostohán bánt vele a szülőháza; és mindenekfölött, minden becsvágyának és minden indulatának ellenére, éppen a balsors miatt, mely nyomon kísérte, és enyészhetetlen hittel csüngve a végre mégis elmaradhatatlan mennyei igazságszolgáltatáson: — elutasította magától a gondolatot, hogy eltépje az utolsó köteléket, mely elvesztett örökségéhez és elhagyott hazájához fűzte, nem volt hajlandó megszerezni a franczia állampolgárságot — hogy ezzel megtámadhatatlan jogot biztosítson magának arra a névre, melyet viselt — megnyugodott abban,

hogy külföldinek tartsák. És Vaudemont voltaképpen nem is lelte helyét a társaséletnek abban a válságában, hol az újságok és a szó emberei háttérbe szorítják a tettek emberét. Az irodalmat nem művelte, azt, a mit tudott, nem a könyvekből merítette — a világ volt az ő iskolája, s a kérlelhetetlen élet az ő tanítómestere. Mindamelllett, kiváló fokát érve el azoknak a testi ügyességeknek, melyeket csodálnak az emberek, s melyekre törekednek a katonák, lényének nyugalmával és önuralmával, nagy egyéni kiválóságok és szerencsés tehetségek birtokában s a lélekismerők gyakorlott szemével megáldva, mindig győzedelmeskedett a körülötte levő akadályokon, s képes volt bevenni magát a hatalmasok kegyébe. Csak természetes volt, hogy az olyan ember, ki ily körülmények közt és úgy növekedett fel, mint ő, nem hevült az úgynevezett Népjogokért. Nem volt az állam polgára, idegen volt az országban. Sokkal többet szenvedett az emberek miatt, sokkal többet szenvedett még mindig, semhogy át lehetett volna hatva attól a sokszor ábrándos, de mindig nemes emberbarátiságtól, mely többnyire, valóban, a tanulmányainkból fakad, melyeket nem a fórumon üzünk, hanem otthonunk körében. Az emberek, hajh! igen sokszor ábrándulnak ki demokratikus lelkesedésükből abban a mértékben, a mint okot találnak reá, hogy gyanakvó szemmel nézzék vagy megvessék embertársaikat. S ha nem volna meg a Jövő reménye, melyet hogy ébren tartson bennünk, ez a kérlelhetetlen, gyakorlatias, mindennapos élet nem volna reá képes, — a Népjogokban való nagy hit ábrándja és dicsfénye bizony elhaloványulna a való élet igaztalansága, dőresége és bűnei, szertefoszlana a jelen idők henye pártossága miatt. Hozzá Vaudemont gondolkozásmódja és nézetei merőben katonásak voltak, megerősítve ama rendszerek által, melyekbe a Keleten beleélte magát: a csöcseléket olyan szemmel nézte, mint a fegyelemhez és rendhez szoktatott katona. Ennélfogva elméleteivel, vagyis inkább a járatlanságával abban, a mi egészséges rész van az elméletben, helyeselte tizedik Károly túlkapásait, de nem helyeselte azt a félénkséget, mely okozója lett annak, hogy e túlkapások trónvesztéssel és gyalázattal végződtek. Felháborodva lelkében,

melyet emésztett a büszke fájdalom, engedett a királyi parancsnak és követte a száműzött uralkodót; reményei füstbe mentek, pályájának Franciaországban örökre vége szakadt. De a mint Anglia földjére tette lábát, bízakodó és segélyforrásokban gazdag lelkiülete új táplálékhoz jutott. Azon a földön, hol nem volt neve, talán megalapozhatta újra szerencséjének épületét. Nehéz feladat volt — nem sok kilátással biztató remény; de a párisi hídon hallott szavak — az a három szó, mely sokszor megvigasztalta számkivetésének viszontagságai és veszedelmei közben, melyeket fölösleges itt apróra elmondani — fülébe csengtek újra, midőn hazájának földjére lépett: — „Idő, Hit, Akaraterő“.

Bár ilyen volt a lelki világa az élet nagyobb és távolabb vonatkozásaiban, sok ritka és nemes tulajdonsága ötlött fel a bizalmas érintkezés szűkebb körében is. Igaz ugyan, hogy rideg volt, sőt talán parancsoló — hiszen olyan volt már a vérmérséklete, hogy parancsolni igyekezett mindig; de lelke mélyén szelidségre hajlott, s ha félték is azok, a kik vele szemben álltak, alantasai szerették. Jelleme a dacznak és a szelidségnek abból a vegyülékéből volt megalkotva, melyet a bajnokok régi leírásaiból ismerünk. Ámbár az irodalomban vajmi kevéssé volt jártas, az élet felruházta mégis az érzelmek és a gondolatok némi költészetével: több költészettel, talán, azokban a néma gondolatokban, melyek boldogabb pillanataiban megnépesítették magányát, mint felelő részében azoknak a papírlapoknak, melyeket öcsce végigolvasott és teleírt a tó elandalító partjain. A gondolat bizonyos nagysága és az érzelem bizonyos nemessége gyakran ösztönözte őt olyan *tettek*re, minőkről a könyv csak *írni* szokott. Bármily indulatos volt, megvetette a féktelenséget; bármennyire áhította a gazdagsággal együtt járó *hatalmat*, lenézte a gazdagságot kísérő *fényűzést*. A maga egyszerűségében, férfiasságában, határozottságában és önmegtartóztatásában olyan volt, mint a régibb kor tettekben kiváló férfiai. Ám az eredményes tettekhez nélkülözhetetlenebb a körülmények kedvezése, mint a szerencsés tanulmányokhoz.

Előre volt látható, hogy minél jobban megszokja a

tisztább és nemesebb életmódot, a szégyennek annál nagyobb és mélyebb érzetével tekint vissza a közösségre, mely Gawtreychhez kötötte egykor. Ebben a tekintetben szigorúbb volt magával szemben, mint lett volna bárki más, ki átlagos igazságérzettel és becsületességgel ítél a dologról, — tekintetbe véve részrehajlatlanul a körülményeket: a nélkülözést, az éhséget, a kétségbeesést, melyek Gawtreych födele alá kergették, előbbi nevelésének fogyatékosságait, a gyermeki bizalmat és vonzódást, melylyel pártfogója iránt viseltetett, s tájékozatlanságát és ártatlanságát a szerencsétlen bűnös ember rút cselekedeteiben. De ha azzal a belátással, mely most már rendelkezésére állott, nyugodtan tekintett is a multra a *férfin*, a megbánás szégyenpirja égett arczán, ha eszébe jutott, hogy meggondolatlanságában közösséget vállalt oly gyanús és kétértelmű életmóddal, melynek igazi természetét hogy (az általunk jelzett körülmények közt) fel nem ismerte, a *fiúnak* meg lehetett bocsátani. Két haszna mégis volt ez eltévelyedésnek és e megbánásnak: először, a megalázás, melyet miatta érzett, bizonyos mértékben meghajtotta azt a büszkeséget, mely különben kihívó és visszatetsző lett volna; és másodsor, mint az imént említettem, hálaérzete az Ég iránt, hogy kiszabadulhatott a hálóból, mely ifjúságát romlással fenyegette, a komoly és mélyen érzett hit vezércsillagát adta jövőjének. Nem ismerte el, hogy az életben az eféle csak *vakeset*. Bármily tusákat kellett vívnia, bármennyire elborúlt a lelke, bármit tartott is a világ igaztalanságáról, kétségbe nem esett soha; mert most már semmi sem ingathatta meg azt a hitét, hogy van Gondviselés.

Vaudemont életmódja és szokásai nem ütöttek el attól az egyszerű háztartástól, melynek most vendége volt. Korán kelt, mint többnyire az erős szervezetű emberek, kik a munkás élethez szoktak hozzá s nem a tanuláshoz; — és rendszerint lóháton Londonba ment, s jó későn, délben tért vissza, az egyszerű ebédre. S ha abban az időben, a midőn Fanny és Simon már nyugalomra tért, sokszor még visszament Londonba, bármikor tért is haza, a zsebében hordott kulccsal benyithatott a házba a nélkül, hogy megzavarta volna álmát az otthon levőknek.

Néha, midőn már lemenőben volt a nap s meleg volt az idő, az öreg ember, ez erős karra támaszkodva, a közeli szűk utczákon át kicsoszogott a házból és mindig a temetőn át tért vissza otthonukba; vagy, ha a világtalan házigazda otthon maradt és egy kis szundításra hajtotta fejét a kandalló mellett, Fülöp elsietett Fannyval, s olyankor, midőn azért ment el hazulról Fanny, hogy eladja kézimunkáját, vagy elvégezze apró bevásárlásait, hűségesen elkísérte. És Fanny arcza égett a büszkeségtől, midőn látta, hogyan viszi mellette kicsiny kosarát, vagy hogyan várja meg az utcán, türelemmel és gondolataiba mélyedve, míg ő maga dolgát végezte a boltokban. Ámbár valósággal úgy állt a dolog, hogy Fanny értelme belsőleg folyton érlelődött, a látszat akárhányszor tévedésbe ejtette a szemet a mélységet illetőleg. Inkább látszott valószínűnek az, hogy lelki tehetségeit hátráltatja valami fejlődésükben, mint az, hogy hiányában volna e tehetségnek. Úgy tetszett, hogy tökéletlensége a gyermeklélek fogyatkozása inkább, mint gyógyíthatatlan elme gyöngeség. Például ügyesen és okosan vezette kisded háztartását; épp oly gyorsan végezte a szerény viszonyaihoz mért fejszámolást, mint akár Vaudemont; ismerte a pénz értékét, a mit nem mindig lehet elmondani rólunk, okos emberekről. A női kézimunka egy s más ágában már gyermekkorában figyelemreméltó ügyessége nemcsak kiartatlanság, hanem leleménye és sajátos tehetsége által is csodálatos és kiváló tökéletességgé fejeződött. Himző munkája, s kiváltképpen selyemre vetett virághimzése, a mi ritkaságszámba ment akkoriban, különösen keresett czikk volt London nagy divatáru boltjaiban, melyekhez mindig meglegelt az út miss Semper közvetítésével. Mindez képessé tette aztán arra, hogy éveken át elláthassa magát és világtalan gondviselőjét az élet minden mellőzhetetlen kényelmével. Szép volt az öreg emberről való gondoskodása, figyelmével, éberségével. Ott, a hol érdekelve volt a szíve, nyoma sem látszott az elme gyöngeségnek. Vaudemont meg volt illetődve, midőn látta, mily rokonérző és szánakozó becsülés veszi körül a szomszédságban, különösen az alsóbb néposztályok körében, — még az utcasarkon álló koldús sem kért tőle alamizsnát, ha-

nem Isten áldását kérte reá, midőn elment előtte; s a nyers, elégedetlen munkás szívesen kitért előtte az utcza során, és derült homlokkal viszonzta a mosolyt, melylyel az ártatlan gyermek megköszönte udvariasságát. Ifjúságának, szépségének, balsorsának és megható szorgalmának vonzóerejét valóban még jobban megnövelte a szegényebb szomszédok szemében nem egy vonása a kedvességnek és az emberszeretetnek; nem egy beteg gyermeket ápolt, és nem egy szegény asztal fogyasztott el valamicskét abból a pénzalapból, melyet atyja sírkövére tett félre.

— Nem gondolod, — suttogta egyszer Vaudemontnak — hogy jobban szeret bennünket az Isten, ha jók vagyunk azokhoz, a kik betegek s a kiknek nincs mit enniök?

— Minden bizonynyal, arra tanítottak bennünket, hogy úgy gondolkozzunk.

— Nos, akkor reád bízok egy titkot — de ne mondd el senkinek. Nagyapa azt mondotta egyszer, hogy gonosz dolgokat művelt apa; már most ha Fanny jót tesz azokkal, kiknek segíthet baján, azt hiszem, kegyesebben hallgatja meg Isten, ha arra kéri, hogy bocsássa meg atyjának azt, a mit elkövetett. Te is hiszed? Mondd, hiszen oly okos vagy te!

— Okosabb vagy te, Fanny, mint mi valamennyien; s én jobbnak és boldogabbnak érzem magam, midőn a szavadat hallom.

Csakugyan voltak pillanatok, midőn azt hitte Vaudemont, hogy rég helyre lehetett volna hozni értelmének fogyatkozásait avatott szellemi foglalkoztatás és a korabeliekkel való rendszeres összejárása által, de ettől az összejárástól Fanny visszaretent már az iskolában. Máskor meg úgy elrévedezett, valami olyan szórakozottság, vagy olyan ábrándos, összefüggéstelen valami volt lényében, hogy Vaudemont, a férfiú kérlelhetetlen, emberismerő szemével nem olvasott benne mást, mint elszomorító zavarodottságot. Ám, ha kusza is volt a gondolatok szövedéke, aranyfonál volt mégis minden egyes szála ennek a szövedéknek.

Fanny nagy célja — nagy becsvágya, egyetlen reménye — egy síremlék volt annak, a kit atyjának hitt. Azért-e, mert már korán magába szívta a sírhoz kapcsolódó hitet, mely leginkább a katolikus országokban hatja át az embereket s melyet a zárdában oltottak lelkebe; vagy talán azért, mert közel lakott a temetőhöz, s mindig szeretettel vonzódott e helyhez; — bármi volt is az oka, évek óta csak a sírről szötte álmát, mint ahogy a fiatal leányok az oltárról szoktak álmodozni. De a tőkéje vajmi lassan növekedett; majd az öreg Gawtreys betegedett meg; majd a szokottnál nehézkesebben folytak be a jövedelmek; majd a kézimunka árában állt be némi ingadozás; majd meg, s ez volt a leggyakoribb eset, igénybe vették a jótékonyságát, a mi aztán megviselte és megapasztotta a kegyes pénzalapot. Új barátja mély rokonzással osztozott ez érzületében; mert hiszen emlékezett rá, hogy ő is első aranyain állíttatta fel azt az egyszerű sírkövet, mely megőrizte már e földön anyja emlékét.

E közben múltak a napok és nem érte újabb támadás Fannyt. Vaudemont apránként megtudta, — mert Fanny nagyon zavarosan adta elő a dolgot — hogy mi-féle veszedelem volt az, melyben forgott.

A dolog minden valószínűség szerint a következőképpen állt: Egy alkalommal Fannyt a szép idő a külvároson túl levő mezőségre csábította; útközben megállította egy úri ember, ki hintóban ült, s Fanny elbeszélése szerint nagyon kedvesen szólt hozzá: és némi kérdezősködés után, melyre Fanny az ő rosszat nem gyanító ártatlanságával felelt, megtudta foglalkozását, ragaszkodott hozzá, hogy megvásárolja tőle egynéhány kézimunkát, mely éppen a kosárkájában volt, és megígérte, hogy gondoskodni fog számára állandó vevőről, sokkal jobb feltételekkel, mint a minőkben eddig volt része, ha ellátogat egy bizonyos Mrs West házához, mely körülbelül egy mérföldnyire van a külvárostól, London irányában. Fanny meg is ígérte, hogy megteszi, meg is tette a címzés szerint, melyet a férfitől kapott. Egy úrnő elé vezették, ki sokkal cziczomásabban volt öltözködve, mint azok az úri nők, kiket valaha látott — ott volt az a gentleman is —

mindketten elhalmozták hizelkedéssel és oly nagy árat fizettek a munkájáért, mely valóra látszott váltani a szegény leánynak Gawtrej William sírkövét illető minden reménységét, — mintha még a síron túl is üldözte volna gonosz végzete ezt a nyughatatlan vérű embert, s még a sírkövét is a csábító aranyán kellett volna megvásárolni! Az úrnő azután meghagyta neki, hogy jöjjön el hozzá máskor is; de időközben összetalálkozott Fannyval az utcán, s a mint beszélgetésbe ereszkedett vele, szerencsére úgy fordult, hogy arra járt éppen miss Semper, a divatárusnő — megfordult, erősen a szeme közé nézett annak az úrnőnek, nagyon kíméletlen hangon reátámadt, kézen fogta és elvezette Fannyt, míg a nő hirtelen elpárolgott; miss Semper elmondotta aztán, hogy nagyon rossz asszony az a nő, s hogy Fanny soha se álljon vele többé szóba. Fanny ezt örömet meg is ígérte. És ez időtől fogva nem is közeledett hozzá többé az az asszony, mert félt az utca népétől vagy a hatóságoktól.

— Én pedig, — mondotta Fanny — a pénzt, a mit kettőjüktől kaptam, odaadtam miss Sempernek, ki azt mondotta, hogy majd visszaküldi nekik.

— Jól tetted, Fanny; és a mint ígéretet tettél miss Sempernek, ígérj meg nekem is valamit: — hogy soha sem mégy el hazulról nélkülüm, vagy más valaki nélkül. Nem, ne menj senki *mással* — csak velem. Felhagyok mindennel, hogy veled mehessek.

— Igazán? Óh, igen. Megígérem! Mindig szerettem egyedül járni, de ez akkor volt, midőn még nem jöttél meg, bátyám.

S minthogy Fanny szavát tartotta, ugyancsak vakmerő utcabetyárnak kellett volna lennie, a ki alkalmatlankodni mert volna neki ily büszke és erős védelmező oldalán.

HATODIK FEJEZET.

«TIMON: Tolvaj minden: a törvény,
Mely, fék s ostor neked, nyers erejével
Lop szabadon.

* * * * *
A kellemes rang, melyet e világ
Azoknak oszt, kik tetszésök szerint
Rendelkezhetnek minden ingerével.»

ATHÉNI TIMON.

Azon a napon és abban az órában, melyre kitűzték a találkozót az idegennel, ki mr. Beaufortnál járt, lord Lilburne ott ült sógorának könyvtárszobájában; és a karosszék előtt, melyben kényelmesen elnyújtózott, ott állt régi ismerősünk, mr. Sharp, a Bow Street kitűnősége.

— Azért küldöttem el önért, mr. Sharp, — szolt a peer — hogy egy kis szivességre kérjem. Egy embert várok ide, ki azt mondja, hogy felvilágosítást adhat valami peres ügyben sógoromnak, mr. Beaufortnak. Meg kell ismernem bizonyítékának igaz értékét. Legyen oly szíves, helyezkedjék el a kapus székében odalenn a kapubejáró alatt; vegye szemügyre észrevétlenül, midőn belép — de minthogy valószínűleg nem ismeri őt, még élesebben vegye szemügyre, midőn kimegy a házból; kövesse őt bizonyos távolságban; tudja meg, hol lakik, kivel érintkezik, kikhez megy látogatóba, tudja meg a nevöket és a lakásuk címét, hogy mi a foglalkozása és miféle ember; szóval mindent, a mit csak lehet, és tapasztalatairól tegyen jelentést nekem minden este. Jól kifürkészse, ne veszítse el szem elől soha, szépen megfizetem érte. Remélem, megértett?

— Oh! — mondotta mr. Sharp — bizza csak reám, lordom. Álltam egyszer már szolgálatára lordságod sógorának is. Ismerjük már mi az ága-bogát az eféle dolognak.

— Nem kételkedem benne. A helyére tehát; itt lehet már minden pillanatban.

És csakugyan, alig helyezkedett el mr. Sharp a kapus székében, megkopogtatta az ajtót az idegen, — s a következő pillanatban már be is vezették lord Lilburne szobájába.

— Uram, — mondotta, föl sem kelve, ő lordsága — szíveskedjék helyet foglalni. Mr. Beaufort kénytelen volt elmenni a városból — engem kért fel, hogy beszéljek önnel — rokona vagyok — a felesége a hugom — épp oly nyiltan beszélhet velem, mint ő vele, vagy talán még nyiltabban.

— Kérem becses nevét, uram, — szólalt meg az idegen, igazítva egyet a gallérján.

— Előbb én kérem az önét; — az üzlet üzlet.

— Nos hát, nevem Smith kapitány.

— Miféle ezredből?

— Félzsoldban.

— Lord Lilburne vagyok. Smithnek hívják — hm! — folytatta a lord és egy pillantást vetett az előtte levő jegyzetekre. — Úgy látom, így hívták azt a tanut is, a kire Mrs. Morton hivatkozott — hm!

Erre a megjegyzésre, s méginkább a pillantásra, melylyel a lord kísérte, Smith kapitánynak az imént még szemtelen és magatelt arcza hirtelen zavarodott kifejezést öltött; köhécselt, és némi habozás után így szólt:

— Lordom, az a tanu még él!

— Semmi kétség — a tanu sohasem hal meg, a hol vagyoni kérdésről van szó és a hol valami csalafintaság készül.

E pillanatban belépett a szolga és egy csinosan öszszehajtogatott kis levelet tett lord Lilburne elé. Ez meglepődve nézett reá — felbontotta, és elolvasta a következő, czeruzával írt sorokat:

My Lord, — Ismerem ezt az embert; őrizkedjék tőle; egyike a legnagyobb gazficzkóknak, a kiket hátán hordott a föld; körülbelül három évvel ezelőtt a gályákra vitték s ha csak a kormány el nem engedte büntetésének végét, engedelem nélkül tért vissza. Dashing Jerry néven szottuk őt emlegetni. Az a fiatal legényke, kit mr. Beaufort kívánságára üldözőbe vetünk, czimborája volt. Bocsnat merészségemért.

Sharp J.

Míg lord Lilburne a gyertya elé tartotta és végig silabizálta ezt a közlést, Smith kapitány, összeszedve magát, így folytatta:

— Csalafintaság, lordom! Csalafintaság! Valóban nem értem a dolgot. Lordságod valóban oly gyanakvónak látszik, hogy szinte kellemetlen. Nekem ugyan egészen mindegy; s ha mr. Beaufort nem tartja szükségesnek, hogy személyesen beszéljen velem, legjobb lesz, ha ajánlom magam.

És Smith kapitány fölállt.

— Álljon meg egy pillanatra, uram. Hogy mr. Beaufort mit lesz teendő, azt én nem tudhatom; de annyit tudok, hogy önt nagyon súlyos vétséggel vádolták s ha a tanuja vagy tanui — miattam lehetnek akár ötvenen is — épp oly bűnös emberek, mint ön, annál rosszabb reájuk nézve.

— Valóban, nem értem önt, lordom.

— Akkor majd érthetőbben szólok. Vádolom önt, hogy gyalázatos hálót szőtt, hogy pénzt zsarolhasson. Lépjenek fel csak a bíróság előtt a tanui, én jót állok róla, hogy ön is, ők is és mr. Morton, az a fiatal ember is, kinek igényeit hangoztatják, bűnvád alá kerülnek összejátszás, a legsötétebb fajtájú összejátszás miatt, ha (mint a tanuira) reá bizonyítjuk a hamis esküt. Mr. Smith, én ismerem önt; és holnap tíz óra előtt tudni fogom azt is, hogy ő felsége engedelmével mondott-e búcsút a gyarmatoknak! De most már, úgy vélem, elég érthetően szóltam, uram!

És lord Lilburne hátravetette magát székében és hidegen nézte a legázolt kapitány fakóra vált arcát és feldőlt ábrázatát. Az érdemes férfiú, a zavar, a kábultság és a félelem szünetének elmúltával, fenyegető mozdulat kíséretében önkéntelen lépést tett Lilburne felé; a peer nyugodtan tette kezét a csengőre.

— Még egy pillanat, — mondotta; — ha megrántom ezt a csengőt, azért teszem, hogy börtönbe hurczoltassam. Ha mr. Beaufort még egyszer itt találja önt, mi több, ha még egy szót hall erről a mondva-csinált perről, akkor ön menten visszatér a gyarmatokra. Ugyan! Ne

nézzen reám oly sötéten, jó uram! Egy bow-streeti rendőrtiszt van odalenn a csarnokban. Táguljon! nem, álljon meg egy pillanatra és fogadja el tőlem ezt az egész életre szóló tanácsot. Soha se próbáljon többé megfenyegetni tekintélyes és gazdag embereket. Külön fal vesz körül minden gazdag embert, nem ajánlom, hogy neki menjen fejfel.

— De esküszöm a legünnepélyesebben, — kiáltotta a gézengúz, olyan meglepő közvetetlenséggel, hogy az igazság benyomását tette — hogy az esküvő csakugyan megtörtént.

— Én pedig kijelentem nem kevésbé ünnepélyesen, hogy hamis eskü miatt pört akasztanak a nyakába mindenkinek, a ki erre a törvényszék előtt megesküszik! Bah! voltaképpen ön nagyon szomorú egy gazficzkó!

És lord Lilburne a legnagyobb és félig-meddig szánakozó lenézéssel fordult el és felszította a tüzet. Smith kapitány dűnnyögött valamit és egy pillanatig babrált még a keztyűjével, aztán vállat vont és elpárolgott.

Lord Lilburne ez este ismét fogadta barátait, s vendégei közt volt Vaudemont is. Lilburne nagy előszeretettel tanulmányozta a jellemeket, különösen az olyan emberek jellemét, kik tusában állnak a világgal. Ment lévén a becsvágy minden nemétől, úgy látszott, abban leli meg a kárpótlást saját érzéketlenségéért, hogy vizsga szemmel kísérte azt a nyughatatlanságot, szenvedést, az érzelmeknek azt a hullámlását, mely közös sorsa a becsvágyó embereknek. Mint odvában a pók, éhes gyönyörrel leste a hálójában vergődő legyeket; holott ő maga biztos fürgeséggel igazodik el nyálkás fonálból szőtt labirintusán. Talán nem is annyira nyereségvágyból szerette a játékot, mint inkább abból a filozófikus kedvtelésből, melylyel a vesztő felek változó indulatait kísérte; mindig nyugodt volt és nem szólva kicsapongásairól, mindig szenvedélytelen; — Majendie, midőn tudományos kísérleteket tett az agyonmarczangolt eb halálos vonaglásai közben, nem lehetett jobban elmélyedve a tudományba és nem törődhetett kevésbé az ebbel, mint a hogy lord Lilburne volt elmélyedve az emberi szenvedé-

dély vizsgálatába, midőn tönkre tette áldozatát, egykedvűen szemlélve, hogyan vergődött a nyomorult, a kit nyugodt vérről bonczolgatott. Szeretett volna pénzt nyerni Vaudemonttól — szeretete volna tönkre tenni ezt az embert, ki bátorságot vett magának, hogy nagylelkűbb legyen, mint mások, látni, hogy a vakmerő kalandor hogyan esik Fortuna kereke alá, mely korlátlan úr a kártyajátékban; — mindezt, valóban, minden gyűlölet nélkül ez ember iránt, kit most látott első ízben. Ellenkezőleg, becsülést érzett Vaudemont iránt. Mint a világiasan gondolkozó emberek javarésze, Lilburne is előszeretettel viseltetett azok iránt, kik érvényesülni akartak az életküzdelemben: s mint a férfias és testedző gyakorlatokban kiváló emberek, ő is előszeretettel viseltetett azok iránt, kik arravalónak mutatkoztak, hogy szintén elérjenek ilyenmű sikereket.

Liancourt félrevonta barátját, midőn lord Lilburne többi vendégével beszélgetett.

— Fölöslegesnek tartom inteni önt, ki nem szokott játszani, hogy ne szolgáltatassa ki magát lord Lilburne jóakaró elnézésének; gondolja meg, hogy ő bámulatosan jól játszik.

— Megengedem, — felelte Vaudemont — de én ki akarom ismerni ezt az embert: okom van reá, s csakis ezért teszem be lábamat a házába. Feltehetek a játékra valamit, mert szeretném megtudni, elérhetek-e valamit egy valaki számára, a ki kedves a szívémnek. S egyébként — dűnnyögte magában — sokkal jobban ismerem őt, sem hogy résen ne találjon. — Azzal közelebb lépett lord Lilburne csoportjához és elfogadta meghívását a játékasztalhoz. Vacsora közben Vaudemont a szokottnál beszédesebb volt; jobbára a házigazdához fordult és nagy figyelemmel hallgatta Lilburnének az egymásután felvetett tárgyakról tett csípős megjegyzéseit. És akár Vaudemont ügyessége volt az oka, akár az érdeklődés, melyet lord Lilburne érzett, hogy egy új jellemet tanulmányozhat, vagy akár az, hogy mindketten kiválóak lévén a férfias ügyességekben, beszélgetésük oly irányba terelődött, mely jobban érdekelte őket magukat, mint a többieket: megesett, hogy még mindig beszélgettek

egymással, midőn a reggeli világosság lassankint már behatolt az ablakfüggönyökön.

— És én kibőjtöltem valamennyi vendégét — szólt Vaudemont, körülnézve az üres szobában.

— A legnagyobb bók, melylyel megtisztelhetett. Máskor majd kettesben szórakozhatunk écarté-val; ám-bár, tekintve korát és külsejét, meglepőnek tartom, monsieur de Vaudemont, hogy kedvét leli a játékban: inkább hittem volna, hogy nem a kártyajáték közben szokott a szívekbe tekinteni. De talán reá únt már a szépnemre.

— Visszont lordságod hihetőleg most is épp úgy hódol neki, mint annak előtte?

— Már mint én? — nem, nem úgy, mint azelőtt. A kor különbözősége szerint a mód is változik. Az ön korában kivívtam, a magaméban megváltom a szerelmet — s azt hiszem, ez utóbbi mód a jobbik: félannyi időbe sem kerül.

— Házasságát, lord Lilburne, gondolom, nem áldotta meg az ég gyermekekkel. Néhanapián talán érzi is a hiányukat?

— Ha érezném, tehetnék szert reájuk tucatszámra is. Más hölgyek nagylelkűbbek voltak ebben a tekintetben, mint a megboldogult lady Lilburne, kit az Isten nyugosztaljon!

— És — mondotta Vaudemont, a komolyság egy nemével függesztve szemét házigazdájára — ha csakugyan meggyőződnék róla, hogy van gyermeke, vagy talán unokája — kinek anyját szerette volt kora ifjúságában — szerető, szép gyermek, a ki különösen reá szorulna gondjaira és pártfogására, nem fogadná-e magához ezt a bár törvénytelen gyermeket, hogy pótolja önnek a gyermeki vonzalom hiányát?

— Gyermeki vonzalom, *mon cher!* — ismételte meg a szót lord Lilburne — melynek szüksége van gondjaimra és pártfogásomra! Ugyan! Más szóval, hogy nem adnék-e hajlékot és ellátást egy ifjú sehonnainak, a ki volna oly kegyes, hogy lord Lilburne fiának vallaná magát?

— De ha meggyőződhetnék róla, hogy az, a ki kéri,

a fia önnek, vagy talán a leánya — a mi névnek még kedvesebb, mint az, és kérelmezőnek gyámoltalanabb?

— Kedves monsieur Vaudemont, kegyed minden bizonynnyal lovagiasan gondolkozó férfiú és nagy világű. De ha az a gyermek, kit a törvény reá erőszakol az emberre, kilencz esetben tíz közül oly átkozott csapás az emberen, ítélje meg, kívánhatja-e valaki, hogy atyja legyen olyan valakinek, a kit, hogy megtagadjon, megengedi a törvény! A természetes gyermek a világ páriája, és *én* — a bramánok közül való vagyok.

— De, — makacskodott Vaudemont — bocsánat, hogy tovább feszegetem a kérdést. Talán a kegyed bölcsességében keresek irányadást a saját magamtartására; tegyük fel tehát, hogy egy férfi szerette és szerencsétlenné tette az anyát; tegyük fel, hogy olyan teremttést lát a gyermekben, a ki, segedelme nélkül, prédája lenne mindannak az átoknak, mely a világ páriáira (igen, a *páriáira!*) nagyon is sokszor reánehezül, s a ki, az ő segedelmével, idő multával társa, ápolója, vigasztalója lehetne — —

— Lassabban! — vágott szavába Lilburne már-már türelmetlenül; — nem tudom, hogy kerülhetett ilyen térre a beszélgetésünk, de ha valamely adott esettel kapcsolatban csakugyan meg akarja tudni véleményemet, ám hallgasson meg. Lássa, monsieur de Vaudemont, nincs ember, ki alaposabban tanulmányozta volna a boldogság művészetét, mint jómagam; és megmondom önnek a nagy titkot — oly kevés nyűgöt vegyen magára, a milyen keveset csak lehet. Ápoló! — eh! Ön is, én is ezerszerte különb és gondosabb ápolót fogadhatunk magunkhoz kitűzött heti bérért, mint a minő egy alkalmatlan gyermek. Vigasztaló! — a szellemes ember soha sem szorul vigasztalásra. És egyáltalában szó sem lehet afféle dologról, mint a gond, a míg van pénzünk és egészségünk, s a míg fittyet hányunk az egész világnak. Ha szükségét érzi, hogy szeressen másokat, bajt vesz magára, ha nem szolgál jól *nekik* az egészség és más mi-egyéb: ez aztán ajtót nyit minden kellemetlenségnek. Nem kell egyedül *élni* soha, de egyedül kell *érezni* mindig. Ridegnek tartja ezt a felfogást: lehet, hogy igaza

van. Nem vagyok képmutató, és, a magam részéről, soha sem adom ki magam másnak, mint a ki vagyok — John Lilburne.

A mint így beszélt a peer, Vaudemont az ajtónak támaszkodva, különös vegyülékével nézett reá az érdeklődésnek és az idegenkedésnek. — És John Lilburnet előkelő embernek tartják, Gawtreys William pedig nagy gazember volt. Nem titkolja, hogy milyen szíve van? — nem, értem. A gazdagság és a hatalom nem szorult reá a képmutatásra: ön a vétkek — Gawtreys a bűn embere. Ön soha sem vét a törvény ellen, ő pedig gonosztevő volt foglalkozásból. És a gonosztevő megmentette a bűntől a gyermeket, és a nélkülözéstől az unokát (az ön testét és véré) a kit ön megtagad: kettőjük közül vajjon melyiket fogja rosszabb embernek tartani a mennyei igazságszolgáltatás? Nem, szegény Fanny! Belátom csalódásomat. Ha elfogadna is téged, akkor sem szolgáltatnának ki az ily jéghideg léleknek: — jobb neked a viágtalan ember, mint a kihalt szív!

— Nos, lord Lilburne, — mondotta de Vaudemont fenhangan, magához térve révedezéséből — el kell ismernem, hogy filozófiája a legbölcsebbnek tetszik nekem a saját személyét illetőleg. A szegény ember helyzete más, a szegénynek szüksége van a szeretetre.

— No, a szegénynek igen, minden bizonynyal — mondotta lord Lilburne vállveregető hangon.

— És megvallom azt is, — folytatta de Vaudemont — hogy szívesen vesztettem el a pénzemet, cserében azért a tanulságért, melyet az önnel folytatott beszélgetésből merítettem.

— Nagyon kedves: jöjjön és vegyen elégtételt jövő csütörtökön. Adieu.

Midőn lord Lilburne levetkőzött, és a szolgálja segítségére volt, így szólt ehhez az érdemes alkalmazottjához:

— Tehát nem sikerült megtudnod az idegen nevét, az új lakóét, a kit említettél?

— Nem, lordom. Csak azt mondják róla, hogy nagyon megnyerő külsejű ember.

— Nem láttad?

— Nem, lordom. Mit legyek már most teendő?

— Hm! Egyelőre semmit! Oly ügyetlenül végzed a dolgot, hogy még bajba keverhetnél. Soha sem teszek olyat, a mibe a törvény, vagy a rendőrség, vagy akárcsak az ujságok is belekapaszkodhatnának. Valami más módot kell kieszelnem — hm! Soha sem adok fel semmit, a mibe egyszer belefogtam, és soha sem ejtem el azt, a mit elhatároztam! Ha az élet megérné azt a fáradságot, melyeket a bolondok áldoznak reá — a munkát és a becsvágyat — akkor azt hiszem, híres, bár rosszmájú ember lett volna belőlem — ha! ha! Én vagyok az egyetlen ember a világon, ki reájöttem, hogy mire jó a világ! Ereszd le a függönyt Diykeman.

HETEDIK FEJEZET.

»ORG. Üdv néked jég, mely szívét övezed!
Téged nem engeszt soha semmi hó!«

FORD: Megtört szív.

»NEARCH. Tisztes galádság!« — U. O.

»AMYC. Lágy szíve rá nem szolgált a szigorra,
Hogy a sors úgy bánjon vele!

ARM. Ezt ön, uram, balul értelmezi,
Engedje, hogy kimondjam, mit Apollo
Homályos értelemben burkolt.« — U. O.

Ha Vaudemont, Simon aggkorára való tekintettel, kötelességének ismerte, megtudni, vajjon Fannynak, ha törvény szerint nem is köteles, de minden esetre természetes védelmezője csakugyan oly megátalkodott és jávithatatlan önző lélek-e, minőnek Gawtrey festette, az az egy éjszakai beszélgetés elég volt neki arra, hogy egyszer s mindenkorra letegyen arról a gondolatról, hogy előálljon lord Lilburne előtt Fanny igényeivel. De volt még egy más oka is Fülöpnek, hogy fenntartsa az ismeretséget ezzel a férfúval. A mint meglátta ismét anyja sírját, megint eléje tűnt a képe elveszett öcsésének, kiről megfogadta, hogy őrszemmel kíséri lépteit. És daczára a megbántott szeretet mély érzelmének, mely erőt vett lelkén még most is, ha arra a kegyetlen levélre

gondolt, mely az utolsó híreket hozta Sidneyről, Fülöp szíve enyészhetetlen gyöngédséggel csüggött azon a kedves alakon, mely összeszövődött gyermekkorának minden boldog emlékével; és valahányszor a temető felé vitte útja, azt kérdezte tőle a lelkiismerete épp úgy, mint a szeretete: — Hát nem is teszel kísérletet, hogy eleget tégy anyád utolsó kérelmének, mely ótalmadba ajánlotta szívének gyermekét? — Fülöp, ha szükségben él, vagy ha tetteivel beszennyezte volna a nevet, melyet most viselt, talán visszariadt volna attól a gondolattól, hogy felkeresse azt, kinek csak árthatott, de nem használhatott volna. Ám ha nem volt is gazdag, többje volt az elegendőnél amaz egyszerű és szigorú életmódra, minővel aligha érte volna be önként más szerencsehajhászó katonára. S a jogos és nemes büszkeség érzetével gondolta magában, hogy azt a nevet, melyet Eugénia készített reá, életének minden viszontagsága és megpróbáltatása közben is oly tisztán és szeplőtlenül viselte, mint a hermelint. Sidney nem adhatott neki semmit, ennél fogva kötelessége volt, felkeresni Sidneyt. Már most, mindig hitte a lelkében, hogy a Beaufortok tudnak egy titokról, melyet kifürkészni mind hőbb vágya volt. Sidney kedvéért kész volt elfojtani a Beaufortok iránt érzett gyűlöletét; nem akart kitérni ismeretségük elől, ha felkínálkozik reá az alkalom; sőt új nevével és megváltozott arcvonásaival biztosítva a részükről támadható minden gyanú ellenében, keresni akarta ezt az ismeretséget, hogy megtalálhassa öcscsét és teljesíthesse Katalin végső rendelkezéseit. Lilburne-nel való ismeretsége szükségképpen könnyen érintkezésbe hozhatta Lilburne családjával. És erre való tekintettel nem utasította vissza az egyremásra kapott meghívásokat. A mellett zord és ellenállhatatlan érdekességgel volt reája nézve, tanulmányozni azt a férfiút, ki maga volt a Világ megtestesülése — a családtság világáé — azé a Világé, melyről a Prédikátor fest képet — az üres, az érzéki, az élesen látó, az önzésben megátalkodott Világé, azé a Világé, mely mindennek ennek a földi életnek s mely jövőre, Istenre nem gondol.

Lord Lilburne egyéniségét valóban érdemes volt tanulmányozni a mély megfigyelőnek. A közönséges

gondolkozót megzavarta volna ez a tanulmány, de a legnagyobb mértékben igénybe vette volna a mélyebben elmélkedőnek bonczolókését. Gawtreys William nem mindennapi tehetségekkel volt megáldva; ő felismerte, hogy élete egy nagy tévedés volt; — lord Lilburne elméje sokkal élesebb volt, mint a Gawtreysé s ő soha, még ha a vén Parr korát éri is meg, soha sem jutott volna erre a felfedezésre. Soha sem ütközött bele a törvénybe, ámbár tojástánczot járt valamennyi törvény között! És nem ismerte a megbánást, mert nem ismerte a félelmet sem. Lord Lilburne ifjan, gazdagon házasodott meg. Az akkori miniszterelnök leányát vette feleségül — korának legjobb házasága volt! — és túlélte sokáig. S életének egy nagyon rövid szakában a politika terére csábította magát — ez volt az egyetlen becsvágy, mely közös volt vele és a rangjabeliekkel. Oly tehetségeknek adta jelét, melyekkel sokra vihette volna oly szerencsés viszonyok közé jutott férfiú, mint ő, s akkor egyszerre visszatért régi szokásaihoz s élvezeteinek régi rendszeréhez. — Meg akartam próbálni, — mondotta egyszer — hogy megér-e a hírnév egy fejfájást, és meggyőződtem róla, hogy bolond ember az, ki feláldozza a szájában levő csontot a csontnak a vízben látható árnyékáért. — Ettől a naptól fogva többé nem tette be lábát a lordok házába, és kijelentette, hogy sem ilyen, sem amolyan politikai véleménye nincs. A világ mindamellett igen nagyra becsülte tehetségeit, és kelletlenül bár, hozzájárult a világ ítéletéhez Vaudemont is. Pedig nem tett semmit, csak vajmi keveset olvasott, a szemébe kaczagott a világnak, — s ez utóbbi volt legfőbb titka annak a felsőbbségnek, melyet azokra gyakorolt, kiket a körébe vont. A világnak ez a megvetése a lábához vetette a világot. Gúnyos és előkelő egykedvűsége, nyíltan bevallott elve, hogy gondjára, figyelmére senki másnak életét méltónak nem tartja, csak a magáét, idegenkedése minden képmutatástól, előítélettől és alakoskodástól, hideg símasága, melylyel kisiklett a bevett szokások békóiból, valahányszor úgy tett szert neki, természetesen a nélkül, hogy megsértette volna az illendőséget, melynek szerve az emberek fülében van s a melyet nem annyira a tett, mint inkább a zaj

szokott megbotránkoztatni, — mindez külső jelenségeivel és lényegével rendszernek látszott, mely diadalmakat ült a közönséges emberek szemében; mert a kis lelkek jelentőséget szoktak tulajdonítani az oly embernek, ki semminek sem tulajdonít jelentőséget. Lord Lilburne véleményét valósággal orákulumnak tartották nemcsak a jóízlés dolgában, hanem abban is, a mit a világ ítélőképességnek és józan észnek szokott mondani. E férfi ügyet sem vetett azokra a megszokott gyermekjátékokra, melyek a rangjabelieket izgatják; visszautasította a péerséggel és a térdszalagrenddel való kitüntetést s ezt becsüléssel emlegették róla gyakran. De az emberi erény akkor állja meg igazi próbáját, ha olyannal kínálják meg, a mit kívánna magának. A grófi méltóság és a térdszalagrend lord Lilburnet épp oly kevésbé csábította, mint a bábu vagy az ugrózsínór; de ajánlottak volna csak neki csalahatatlan orvosszert a köszvény, vagy ellenszert a megvénülés ellen, majd készen találták volna minden szolgálatra, akár csak egy lakájt. Lord Lilburne közvetlen örököse egyetlen öcscsének fia volt, a ki minden tekintetben a nagybátyjától függött. Lord Lilburne évi ezer font sterlinget rendelt neki és állandóan a külföldön tartotta, diplomáciai szolgálatban. Olyan valakinek nézte az örökösét, kinek csak a hatalmán, nem pedig a kedvén múlik, hogy orozva meg ne gyilkoltassa.

Ámbár bőségben élt, és semmit sem vont meg magától, lord Lilburne azért még sem volt tékozló: az ember szinte fukarnak tarthatta volna; mert tudta jól, minő kényelmet és tekintélyt köszönhet pénzének, a melyet ehhez képest meg is becsült; tudta hol keresni a legjobb üzletet és a leggyümölcsözőbb befektetést. Ha érdekeltiséget vállalt egy amerikai csatornaépítésben, mérget lehetett venni rá, hogy a részvények értéke rövid időn kétszeresére emelkedik; ha birtokot vett, nem fért hozzá kétség, hogy jó üzletet csinált. A pénzügyekben való ügyessége és sikerei természetesen csak öregbítették okosságának hírét.

Régente szerencsével játszott, és gyanús hírek keltek szárnyra játékanak kifogástalanságáról; de, mint látni lehetett nemrég egy Lilburnehöz hasonló rangú

ember esetében, ámbár annak, ha talán műveltebb, de kevésbbé éles esze volt, nagy időbe telik, míg a galamb szembe mer szállni az igazi, jól nevelt vércsével. A hírek tényleg oly bizonytalanok voltak, hogy nem lehetett nekik fontosságot tulajdonítani. Lilburne, pályájának derekán, egészségének és szerencsésének delelőjén, lemondott a játékról. Utóbb, midőn előhaladott kora nehézsébbé tette, visszatért ez időtöltéshez, régi nagy szerencsésével. A pénzpiacz, a fehér asztal, az asszony, ezek az elfoglaltságok és szórakozások töltötték ki lord Lilburne rózsaszínű henyeségének többi idejét.

Nagy kiválóságának hírért másrésről annak köszönhetette e férfiú, hogy soha sem hivatkozott jártasságával a tudomány olyan ágában, melyhez nem értett, s még kevésbbé oly erényekkel, melyek nem voltak meg benne. A tisztesség maga sem lehetett jobban ment minden konfártságtól, szemfényvesztéstől, mint ez a megtestesült járó-kelő Vétek. Ha tetszett a világnak, hogy őt becsben tartsa, ő nem váltotta meg csalással ezt a véleményt. Senki sem látta még lord Lilburne nevét az adakozók lajstromában, azok közt, kik új templomra, a bibliatársaság czéljaira vagy inséges család felsegítésére hoztak áldozatot, senki sem hallotta még, hogy részt vett volna valamely nagylelkű, jótékony vagy nemesczélú mozgalomban — senkit sem lepett meg soha egy emberszerető, kegyes vagy szeretetreméltó kijelentés e gúnyos ajakról. És lord Lilburnet a világ mégis nemcsak hogy becsülte, hanem kedvelte is, és Rhadamantusainak székébe ültette. Szóval olybá tűnt ő fel Vaudemontnak, s valósággal olyan is volt, mint ragyogó példája a Viszonyok hatalmának, bizonyosság arra, hogy minő hírnévre és befolyásra tehet szert egy gazdag és előkelő származású ember, kinek akarata megér egy királyságot. Egy csepp lángész, és lord Lilburne közismeretűvé tette volna vétkeit és szembeszökővé fogvatkozásait; egy kis igaz érzés, és temérdek ostobaságba és megütközést keltő zavarokba dönthették volna életszokásai. Ő is magával hordotta mindig azt az ólomdarabot és azt a követ, mely biztosította egyensúlyát, bárhonnan fújt is a szél. De nem vitte volna semmire minden pozitív és negatív tu-

lajdonságaival sem, ha nincs abban a helyzetben, mely képessé tette, hogy kényelembe vethesse magát a világ fogadójában, mely a lelki nemesség minden világgá derült fogatkozásával gáncsot nem tűró nagy nevet, fényes palotát és kifogást nem tűró életjáradékot állít szembe. Vaudemont párhuzamot vont Lilburne és Gawtrey közt, s végre megértette, hogy miért volt hitvány gazember az egyik és előkelő férfiú a másik.

Ámbár csak néhány nap múlt el összeismerkedésök óta, Vaudemont már két ízben fordult meg lord Lilburne házánál, és egészen meghitt lábon álltak már egymással, midőn az előbbi egy délelőtt lovon H — — külváros felé tartva, az utcán összetalálkozott a peerrel, ki pompás lovon ült, mely hatalmas, arányos formájával, tiszta angol vérével és kiváló idomításával emlékeztetni látszott azokra a sportgyakorlatokra, melyekben lord Lilburne kiváló volt egykor.

— Ej, monsieur de Vaudemont, mi hozza önt a városnak ebbe a részébe? Kíváncsiság-e, vagy a fölfedezés vágya?

— Részemről ez eléggé természetes volna; de önt, a ki oly jól ismeri Londont, én kérdem inkább, mi hozza ide önt?

— Nos, éppen hosszú lovagló-útamról térek haza. Úgy éreztem, hogy kerülget a köszvény, és megpróbáltam egy kis mozgással kirázni a tagjaimból. Künn jártam egy falusi házamban, néhány mérföldnyire a várostól — közbevetőleg szólva, nagyon kedves hely — jöj-jön és látogasson meg ott a jövő hónapban. Lesz hajtóvadászat, és benépesítem a házat vendéggel! Van néhány tűrhető területem — felteszem kegyedről hogy jó puskás?

— Nem gyakoroltam magam, csak katonapuskával, néhány esztendeig.

— Kár; mert én azt tartom, hogy egyheti vadászat untig elég egy esztendőre s így aligha gyakorolhatná be magát az alatt az idő alatt, míg vendégem lenne Fernsideben.

— Fernsideben!

— Úgy van; halott már róla?

— Azt hiszem, hallottam valamikor. Lordságod úgy vette, vagy úgy örökölte?

— Úgy vettem a sógoromtól. Eredetileg az öcscséé volt, azé a vidám, tűzvérű ficzkóé, ki a nyakát szegte, a mint átugratott egy hatkorlátos gáton; — ezen a gáton át sétált be az én Róbert barátom még aznap egy igen szép uradalomba!

— Hallottam róla. Az elhunyt mr. Beaufortnak e szerint nem voltak gyermekei?

— De volt, kettő. Csakhogy mindketten azon a kezdetleges módon jöttek a világra, a hogy mr. Owen kívánsága szerint mindnyájunknak kellene világra jönnünk; nagyon is természetesen a társadalom ez idő szerint való rendjéhez képest, és nekik nem kedvezett mr. Owen parallellprogramja. Megjegyzem, hogy egyikük eltűnt Párisban; kegyed hihetőleg soha sem találkozott vele.

— Hogy hívták?

— Mortonnek.

— Morton! hm! És a keresztnévén?

— Fülöpnek.

— Fülöpnek! — nem. De mr. Beaufort nem tett semmit e fiatal emberek érdekében? Azt hiszem, úgy hallottam valahol, hogy megkönyörült az *egyikükön*.

— Úgy hallotta? Oh, a sógorom egyike azoknak a kiváló embereknek, kikről a világ mindig csak jót beszél. Nem; nagyon szívesen támogatta volna az egyiket, de az anyjuk visszautasította ajánlatát és, gondolom, pört indított ellene. A nagyobbik a két fattyú közül rossz útra tévedt, a kisebbik pedig, nem tudom bizonyosan, hogy hol van, de kétségtelenül az anyja valamelyik rokonánál. Úgy látom, érdeklődik a természetes gyermekek iránt, kedves Vaudemont!

— Talán hallotta, hogy rólam is azt rebesgetik, hogy természetes gyermek vagyok?

— Oh! Most már értem. De kegyed amarra tart? Azt reméltem, visszafordul velem, és — — —

— Lordságod nagyon szíves; de találkozóm van, és máris megkéstem. Jó reggelt, lord Lilburne!

Sidney az anyja egyik rokonánál! Talán visszatért

Mortonékhoz! Mért nem jutott eszébe *előbb* ez a kínálkozó föltevés? Rögtön útra kell! — még ma éjjel, felkeresni azt a házat, melyből megszöktette öcscsét. Legalább, s a legrosszabb esetben, valami nyomra vezetik ottan.

Felbuzdulva e reményen és ezen az elhatározáson, gyors ügetéssel H — — felé tartott, megjelenteni Simonnak és Fannynak, hogy talán csak két vagy három nap múlva tér vissza hozzájuk. Midőn a külvárosba ért, megállította lovát annál a kőfaragónál, kitől anyja sírkövét vette.

A mélabús iparág mestere munkában volt éppen az udvarán.

— Hallja-e? — szólt hozzá Vaudemont, benézve az alacsony rácskerítésen; — elkészül-e már nemsokára az a sírkő, melyet megrendeltem?

— Nos, uram, minthogy oly nagyon sürgeti, és eltartana még jó ideig, míg elkészülne az új, gondoltam, hogy ezt adom inkább önnek, mely kész egészen, csak a felirat hiányzik róla. Miss Primme Deborah számára készült ugyan, de unokaöcsce és örököse magához hivatott tegnap és azt mondotta, hogy a jó asszony-ság ötezer font sterlinggel szegényebben halt meg, mint remélte, s ennél fogva azt hiszi, hogy fából is megtenné egy csinos síremlék, ha ezen túladhatnék. Valami szép ez, uram. Olyan kedvesen fog hatni — —

— Jól van, megtartom: és felállíthatja-e már most azon a helyen, melyet ki fogok jelölni számára?

— Három nap alatt, uram.

— Tehát abban maradjunk. — És tovaügetett, így dűnnyögve magában: — Fanny, teljesülni fog kegyes óhajtásod. De a virág — illik-e majd az *ehhez* a síremlékhez?

Megsarkantyúzta lovát és a szűk sikátoron át Simon háza felé tartott.

Midőn közeledett a házhoz, az ablakban megpillantotta Fanny ragyogó szemeit. Várta visszatértét. Sietett ajtót nyitni, és a világ vándora érezte, minő dallamosság van a lépteiben és minő nyár a mosolygásában annak, ki Isten hozott-tal köszönti az embert!

— Kedves Fannym, — mondotta, megilletődve boldog köszöntésén — fölmelegszik a szívem, ha téged látlak. Ajándékot hoztam a városból. Eszembe jut gyermekkorom idejéből, hogy szegény anyám nagyon kedvelt egynéhány egyszerű dalt, mely, magam sem tudom miért, eszembe jut sokszor, midőn reád nézek és hallom hangodat. Azt hiszem, te is megértenéd és megszeretnéd e dalocskákat, legalább annyira, mint én — mert tudja Isten (— folytatá magában —), nekem meglehetősen botfülem van a rímek csengő-bongó játéka iránt. — És kezébe adta egy kis kötetét azoknak a pompás daloknak, melyekben zenébe foglalta Burns a természetet.

— Oh! mily kedves vagy te, bátyám, — mondotta Fanny, könnyben úszó szemmel, és megcsókolta a könyvet.

Egyszerű ebédjök végeztével tudtára adta Vaudemont Fannynak és Simonnak azt az elhatározását, hogy néhány napra elhagyja őket. Simon azzal a néma egykedvűséggel hallgatta, mely, ritka kivétellel, reánehazetett életére. De Fanny elfordította arcát, és sírt.

— Csak egy-két napról van szó, Fanny.

— Egy óra is nagyon-nagyon hosszú olykor — mondotta a leány, szomorúan rázva fejét.

— Jer, ráérek még egy kissé, és nagyon enyhe a levegő, ma nem voltál még kint hazulról, jerünk —

— Hm! — vágott közbe Simon köhécselve, s úgy tetszett, hirtelen feléled és összeszedi magát; — nem volna jó, ha kifizetné a szállást és az ellátást, mielőtt eltávoznék?

— Oh, nagyapa! — kiáltotta Fanny felugorva, és mélységes pirosság borította el arcát.

— Sebai, gyermek, — nevetett Vaudemont; — nagyapád csak megelőzte gondolatomat. De ne essék szó szállásról és ellátásról; Fannyval úgy vagyunk, mintha testvérek volnánk és közös az erszényünk.

— Szeretnék egy sovereignt érezni, csak éppen érezni, — dünnyögte Simon, és volt valami páthosza a védekezésében; s midőn Vaudemont odavetett néhány pénzdarabot az asztalra, az öreg utána kapott és felmarkolta, nevetgélve és motyogva magában; és nagy

fürgén fölkelve, kicsoszogott a szobából, mint a holló, mely a lopott jószággal rejtekhelyére siet.

Vaudemontot annyira mulattatta ez a látvány, hogy nem állhatta meg, hogy fel ne kaczagjon. Fanny megalázva és ámultan nézett reá néhány pillanatig; aztán, hozzája simulva, kezét szeliden a karjára tette és így szólt:

— Ne neved, fáj az nekem. Nem volt szép a nagypapától, de — de nem jelent az semmit. Az — az — ne neved — úgy bántja valami Fannyt!

— Igazad van, Fanny. Jer, tedd fel a kalapod, sétáljunk egyet.

Fanny szót fogadott; de nem oly kész örömmel, mint máskor. Útjokat keskeny ösvényeken át vették, melyekre lecsüngtek még a hús levegőben a sárga ős lombjai.

Fanny szakította meg a csendet.

— Tudod-e, — mondotta bátortalanul — hogy az emberek itt engem nagyon együgyűnek tartanak? — te is annak tartasz?

Vaudemont meglepődött a kérdés egyszerűségén, és habozott. Fanny aggódva és kérdőleg nézett sötét arczába.

— No, — mondotta — nem felelsz?

— Kedves Fanny, vannak dolgok, melyekben szeretném, ha kevésbbé volnál gyermekes és, talán, kevésbbé igézetes. Például azok a különös daltöredékek — —

— Hogyan, nem szereted, ha dalolok? Én így szoktam beszélni.

— De igen; dalolj csak, kedvesem! De énekelj olyant, a mit mindnyájan megérthetünk, dalold, ha úgy tetszik, azokat a dalokat, melyeket ma hoztam neked. Most pedig, szabad-e tudnom, hogy miért kérdezted tőlem azt?

— Elfelejtettem, — mondotta Fanny idegenül, és révedező szemmel.

És most, e pillanatban, a mint Vaudemont Fülöp lehajolt ez üde arcz ritka szépségére, hirtelen borzadály futotta át szívét, s ő maga is elhallgatott, és gondolko-

zásba mélyedt. Lehetséges-e, hogy szívében forróbb érzés is ébredhetett volna e teremtés iránt, mint a gyöngédség és a szánalom érzete? Megdöbrent, a mint ez a gondolat végigczikázott elméjén. Visszariadt tőle, mint valami szentségtöréstől — büntől — örülettől. Hogy bizonytalan sorsával és hányattatásaival oly gyámoltalan lényhez kösse magát, hogy oly érzelmekkel, melyeket minden csinos arcz felkelthet minden durva szívben, lealázza azt a költészetet, mely előmlik e tiszta lény lelki világán, — *hogy szeresse Fannyt!* Nem! Lehetetlen! Mert mit szerethetne rajta mást, mint a szépséget, melyet a lélek elfelejtett oltalmába venni? És Fanny — tudhatta is az, hogy mi a szerelem? Megvetette önmagát, hogy csak helyt is adhatott ily gondolatnak; és azzal a hajthatatlan vasakarattal, mely sajátja volt lelkének, elhatározta, hogy éberén fog őrizkedni minden ábrándtól, mely átléphetné azt a határt, mely elválasztotta Fannyt a nők világától.

Vívódásából felriasztá Fanny hirtelen felkiáltása:

— Oh, most már eszembe jut, hogy miért kérdeztem tőled azt. Van valami, a mi mindig megzavar — szeretném, ha megmagyaráznád. Miért függ az életben minden a pénztől? Látod, hogy szegény nagyapám is megfélekedett róla, milyen jó voltál te mindkettőnkhez, midőn — midőn — Oh! nem értem — fáj — megzavar engem!

— Nézz oda, Fanny — ne oda, balra — látod azt a rongyos öreg asszonyt, a ki oly nagy bajjal vánszorog előre amott: most pedig fordulj jobbra — látod-e azt a szép házat, mely, négylovas hintóval a kapuja előtt ott fehérlik ki a fák lombja közül? A különbség ez öregasszony és annak a háznak a tulajdonosa között — a pénz; ki is kárhozná nagyapádat, hogy szereti a pénzt?

Fanny megértette szavait; s míg a bölcs ember imígyen adta az erkölcsi oktatást, a leány, kit még számközlésében is oly mélységesen lenézett, odament az öreg asszonyhoz, hogy szerény tehetségéhez képest enyhítsen azon az egyenlőtlenségen, melyet soha sem lehet csökkenteni bölcseséggel és erkölcsi oktatással! Érezte ezt Vaudemont is, midőn látta, hogy a koldusasszony-

hoz siet; de Fanny, midőn ugrándozva visszatért hozzá, már megfélekedett róla, hogy Fülöp nem szereti dalait, és a jó cselekedeten felvidult szívének örömeiben zümmögve dúdolta egyikét rögtönzött dalainak.

Vaudemont elfordult. A szegény Fanny öntudatlanul eldöntötte lelki tusáját: nem is gyanította, mi történt lelkében, de egyszerre csak eszébe jutott, mit mondott neki a dalairól, és úgy vélte, hogy elkedvetlenedett.

— Oh! soha sem teszem többé. Ne fordulj el tőlem, bátyám!

— De haza kell mennünk. Hallod? Az óra hetet üt, s nincs vesztegetni való időm. De ugy-e, megigéred, hogy nem mégy el a háztól, míg visszatérek?

— Nem is lesz reá kedvem, — mondotta Fanny szomorúan; aztán vidámabb hangon így folytatta: — És míg visszatérsz, azokat a dalokat fogom énekelni, melyeket szeretsz!

NYOLCZADIK FEJEZET.

»Mind jól tudták e hódolást, szokásból;

* * * * *

Panaszként sírt a nóta itt-amott,
Másik más hangon alakoskodott.«

CHAUCER: A kakuk és a csalógány
Átírta Wordsworth. — Horne kiadása.

És újra, bájos Winandermere, partján vagyunk boldog tavadnak! Őszelő szelid és verőfényes napjának leg-szelidebb sugara csillámlott az üde vizeken és áttűzött a hársak és a füzek lombjain, melyek — mintha a najádok tanyája volnának — élesen tükröződtek vissza a tiszta felszín alatt. A cserjék közül kihallatszottak a rigófiak első iskolázatlan trillái. S az ékes szitakötő, megvillogtatva szárnyát az átszűrődő napfényben, ide s tova szállt a kákán a játszi öblökben, melyek meg-megszakították a gyepes part lankás széleit.

És a gyepes parton, az árnyat vető hársak alatt ült az ifjú szerelmes pár. Ez volt a hely, hol Spencer először pillantotta meg Kamillát. És most azért találkoztak, hogy Istenhozzádot monddjanak egymásnak.

— Oh, Kamilla! — mondotta mélyen megindulva az ifjú, és köny csillogott szemében — légy szilárd, légy hű. Tudod, mennyire hozzánőtt egész életem a szerelmedhez. Olyan környezetbe mégy, a hol arra fog csábítani minden, hogy rólam megfeledkezzél. Én itt maradok, a hol megszentelt mindent a te emléked, hol minden rólad beszél majd a nap minden órájában. Kamilla, mint-hogy megígérted, minthogy szüleid beleegyeztek házasságunkba, feltéve, hogy szerelmed (mert az enyémhez nem fér kétség) eltart egy évig — egy szörnyű esztendeig — ne bízzam-e benned úgy, mint magában az igazságban? És mégis, hogyan erőt vesz rajtam néha a sötét kétségbeesés!

Kamilla szeliden megfogta kezét, mely összekulcsolva s mintegy esengve nyúlt feléje, és kedvesen megszorította mind a két kezével.

— Ne kételkedjél bennem, soha se kételkedjél érzelmeimben. Nem egyezett bele atyám? Gondold meg, hogy csak egy évi várakozásról van szó!

— Egy év! — Hogyan beszélhetsz így egy évről, egy egész esztendőről? Hogy ne lássalak, ne halljam szavad egy álló esztendeig, ha csak az álmaimban nem! És ha szüleid végre haboznának? Az atyád — nem bízom benne még most sem. És ha ez a halasztás is csak arra való, hogy elszoktassanak tőlem — ha végre találunk új kifogásokat — ha aztán bármi okból, vagy más, előre nem látható körülmények miatt, mégis megtagadják beleegyezésüket? — Számíthatok-e reád akkor is?

Kamilla mélyen fejsóhajtott; és szelid arczát szerelmeséhez fordítva, bátortalanul így szólt:

— Sohase hidd azt, hogy ily rövid idő hűtlenné tehetne engem, és ne tedd fel, hogy atyám megszeghetné ígéretét.

— De, ha megteszi, ugy-e, akkor is az enyém maradsz?

— Oh, Károly, hogyan becsülhetnél, mint feleségedet, ha azt mondanám, hogy meg tudnék feledkezni arról, hogy leánya vagyok?

Oly megindítóan és annyira minden színlelés nélkül mondotta ezt, hogy szerelmese nem tehetett mást, mint

hogy csókkal borította el kezét. És csak némi szünet multával folytatta ismét szenvedélyes hangon:

— Ebből is csak azt látom, mennyivel mélyebb az én szerelmem, mint a tied. Nem is sejtheted azt, hogy mennyire szeretlek. De nem kívánom, hogy te is úgy szeress engem — lehetetlen volna az. Kora gyermekségemtől fogva ebben a magányban töltöttem életemet; boldogan, ámbár nyugodtan és egyhangúan folyt életem, míg egyszer csak megjelentél. Úgy tetszett nekem, hogy élő alakja vagy annak a ragyogó, annak a mennyei költészetnek, melyet imádtam; szerettelek attól a perctől fogva, midőn megláttalak. Nem vagyok én olyan, mint a többi velem egyidősek. Nincs elfoglaltságom — hivatalom — nincs semmi, a mi elterelné rólad gondolataimat. És oly tisztán — oly hódolattal szeretlek, Kamilla. Futólag sem leltem kedvemet senki másban, csak benned. Te vagy az első, az egyetlen nő, kit valaha szerethettem. Te vagy az én Évám, jelenléted az én paradicsom-kertem! Gondold el, mily szomorú leszek, ha nem leszel itt — hogyan fogok keresni minden helyet, melyet lábad nyomával megszenteltél — hogyan fogom számlálni a perczeket, míg le nem telik az az év!

Így szólva, felállt azzal a végtelen izgalommal, mely sajátja a nagy felindulásnak; és most Kamilla is felkelt, és kezét szelid, de bátor illedelemmel a vállára téve, vigasztaló hangon így szólt:

— És nem gondolok-e majd reád én is? Fáj nekem, hogy annyira egyedül leszel, hogy se húgod, se bátyád nincsen!

— Ne bánkódjál e miatt. Drágább lesz nekem a te emléked, mint bárki másnak a vigasztalása. Mert te hű leszel hozzám!

Kamilla nem szólt semmit, de annál beszédesebb volt a szeme és színe változása. És e pillanatban, míg örök hűséget fogadtak egymásnak, megfeledeztek róla, hogy válásuk órája közel!

E közben a fák lombjaitól elfedett, s onnan, a hol a szerelmesek álltak, csak részben látható ház egyik szobájában együtt ült Beaufort Róbert úr mr. Spencerrel.

— Biztosíthatom róla, uram, hogy nem hiányzik

belőlem a fogékonyság unokaöccse érdemei s a kegyed nagyon szép ajánlatai iránt, de nem egyezhetem bele, hogy rövidebbre szabjuk az időt, melyet megállapítottam. Nagyon fiatalok még mind a ketten. Mi az, egy év?

— Nagy idő, ha a bizonytalanság éve — mondotta, fejét rázva a remete.

— De még nagyobb idő, ha családi viszálylyal és megbánással telik el. És nagy igazság van abban a közmondásban, hogy rövid mátkaság — hosszú bánat. Nem! Ha az év elmúltával is úgy gondolkoznak a fiatalok, mint most, és nem jönnek közbe előre nem látható körülmények — —

— Előre nem látható körülmények, mr. Beaufort! ez új feltétel, és nagyon bizonytalan szó.

— Kedves uram, nehéz dolog, kegyednek eleget tenni. Előre nem látható körülmények alatt — szólt a furfangos apa bölcs ábrázattal — oly körülményeket ért az ember, a melyeket nem láthat előre a jelen pillanatban. Biztosíthatom róla, hogy nem akarok játékot űzni önnel, és hogy szívemből fogok örülni ily tiszteletreméltó összeköttetésnek.

— Írhatnak egymásnak a fiatalok?

— Nos, erre nézve ki fogom kérni mrs. Beaufort véleményét. Nagyon sűrűn semmi esetre sem, és Kamilla, ki jól nevelt leányka, a leveleket mindig meg fogja mutatni az édesanyjának. A magam részéről nem szeretem nagyon az eféle levelezést. Sokszor járnak kellemetlen következtetésekkel; ha, például — —

— Ha mit?

— Nos, ha a felek mást gondolnak, és leányom más-hoz menne feleségül. Nem ajánlatos, kedves uram, üzleti dolgokban papírra vetni olyant, a mit elkerülhet az ember.

Mr. Spencer a szemét meresztette. — Üzleti dolgokban, mr. Beaufort!

— Miért? Hát nem üzlet kérdése, még pedig nagyon komoly kérdés a házasság? Sokkalta gyakoribb a házassági, örökösödési s több eféle per, semmint szeretné az ember. — De hogy más dologra térjünk, — e szerint soha többé nem hallotta hírét azoknak a fiatal embereknek?

— Nem, — mondotta mr. Spencer, alig hallhatóan, és lesütötte a szemét.

— És határozottan az a benyomása kegyednek, hogy Fülöp, az idősebbik, meghalt?

— Nem kételkedem benne.

— Nagyon rosszindulatú és kellemetlen egy per volt az, melyet az anyjuk viselt ellenem. Tudja-e, hogy valami nyomorúlt szélhámós, egy gonosztévő, a ki, mint látszik, időnek előtte szabadult el a börtönből, egy másodszori pörrel fenyegetett meg e fiatal emberek egyikének részéről. Nem hallotta hírét soha — hm?

— Becsületemre, nem.

— És természetesen, soha se támogatna ilyen gaz vállalkozást?

— Semmi esetre sem.

— Mert ez abban a pillanatban megbontaná megállapodásunkat. De kegyed annál sokkal nagyobb gentleman és sokkal becsületesebb férfiú. Bocsánat helytelen kérdésmért. A mi az ifjabbik mr. Mortont illeti, az iránt nem vagyok ellenséges indulattal. De a nagyobbik! — Oh! az lelke mélyéig megromlott! Borzalmas egy jellem! Nem léphetnék érintkezésbe e család semmiféle tagjával sem, míg ez az idősebbik életben van; csak a bánatalom és a zaklatás mindenféle nemének tenném ki magam. Most pedig, azt hiszem, elég sokáig hagytuk magukra fiatal barátainkat.

— De várjunk csak egy kissé; hogy ajtót ne nyisunk a későbbi félreértéseknek, jó lesz talán, ha átfutom még egyszer a főbb pontjait annak a megállapodásnak, melyet szíves volt elém terjeszteni. Kegyed kijelenti, hogy halála után vagyonát, mely áll huszonháromezer font sterlingból és házából, huszonöt *acre*, egy negyed és két *pole* — valamivel több, vagy kevesebb — földdel, öcscsére és leányomra, illetőleg gyermekeikre hagyja. Kamilla, ne vegye rossz néven, hogy világias szempontból nézem a dolgot, minden bizonynyal nagyobb szerencsére is tarthatna számot; de kegyed oly tiszteletreméltó férfiú, és oly szép kijelentéseket tesz, hogy nem akarom érinteni ezt a pontot; és, bevallom, hogy ámbár Beaufort Court (valóban, e birtoknak nincs párja az egész

grótságban) igen jelentékeny jövedelmet hajt, elég nagyok a terheim is, és nehezemre esnék, ha pénzzel kellene előállanom. Arthur, — a szegény fiú, nagyon kiváló fiatal ember, uram — mint teljes bizalommal közöltem önnek, egy kissé meggondolatlan és pazar; szóval, az az ajánlata, hogy semmi hozományra sem tart számot, nagyon liberális ajánlat, és bizonyítja, hogy nem vezetik önző czélok unokaöccsét: az ily magatartás rendkívül hajlandóvá tesz kegyed iránt s ő iránta is.

Mr. Spencer meghajolt, s az előkelő férfiú felállt, fesszesen adva a nyájasan leereszkedőt, belekarolt a nagybácsiba, és végig billegve a pázsiton, a szerelmesek felé tartott. Biz ilyen az élet: szerelem a pázsiton és egyezkedés a családi szobában!

A szerelmes ifjú vette észre előbb az öregek közeledtét. És elváltozott az arcza, midőn meglátta jövendőbeli apósának rideg alakját és meghallotta óvatos lépteit; mert kora ifjúságának szomorú emléke villant át elméjén e pillanatban; eszébe jutott a boldog est, midőn először pillantotta meg vidám atyja társaságában ezt a komoly és baljóslatú arcot; azután a megrázó temetés, a gyászpompa, a kapu előtt álló halottas-kocsi; és látta önmagát, a mint reá akaszkodott a rideg nagybácsira, és kérte, mondjon egy vigasztaló szót anyjának, ki messze pihen most a föld alatt.

— Nos, fiatal barátom, — szól mr. Beaufort pártfogó hangon; — teljes megállapodásra jutottunk jó nagybácsijával, egy kis gondolkozási idő, ennyi az egész. Oh! nem veszem rossz néven, hogy szeretné megrövidíteni. De a papa legyen papa.

Oly parányi tréfásság szorult ebbe a higgadt emberbe, hogy ridegen és visszasan űtött ki a széles jókedvnek ez a kísérlete, a ravasz száj sarkaiból hiányzott az olajcsepp, hogy jólelkű mosolyra húzódhassék.

— Jöjjön, ne csüggedjen, mr. Charles. „Csüggeteg szív“ — hiszen ismeri ezt a példabeszédet. Itt fog maradni, és velünk ebédel. Elmondom önnek azt is, hogy ma reggel levelet kaptam Arthur fiamtól, ki értesít, hogy haza jön Badenből, nekünk ennél fogva sietnünk kell fogadására, mely igen vidám lesz, elképzelhetik. Teljes három

év óta nem láttuk. Szegény fiú! azt mondja, nagyon beteg volt, és nem szolgáltak javára a gyógyító-források. De remélem, hogy majd lábra állítja egy kis nyugalom és falusi levegő Beaufort Courtban.

Így csacsogva a fiáról, aztán a vadásatról — Beaufort Courtról és szépségeiről — a parlamentről és bajairól — a legutóbbi francia forradalomról és a legutóbbi angol választásról — mrs. Beaufortról, az ő jó tulajdonságairól és rossz egészségéről — egyszerűen mindenről, a mi reá magára, és egyről-másról, a mi a közügyekre vonatkozott, de semmiről sem, a mi azokra az egyéniségekre vonatkozott volna, kikhez szavait intézte, — fél órát töltött el Beaufort Róbert úr, akkor aztán a két Spencer elköszönt, megígérve, hogy az ebédre visszatér.

— Károly, — szólalt meg mr. Spencer, midőn tova siklott a vízen csöndes otthonuk felé a csónak, melyet az ifjú ember hajtott; — Károly! Nem tetszenek nekem ezek a Beaufortok!

— De a leányuk csak igen?

— Az igen; ő szép, és jónak látszik: nincs olyan szép, mint a te megboldogult anyád, de ki is volt valaha olyan, mint ő? — így szólva, mr. Spencer nagyot sóhajtott, és néhány sort idézett Shenstoneból.

— Mit gondol, nem gyanítja-e mr. Beaufort, hogy ki vagyok?

— Éppen ez a kérdés aggaszt engem is; szinte azt hiszem, hogy gyanítja.

— És ez az oka a halasztásnak? Tudtam.

— Nem, ellenkezőleg, hajlandó vagyok azt hinni, hogy jó szívvel van hozzád, ha a bátyádhoz nem is, s hogy éféle érzéstől vezérelve egyezett bele a házasságba. Nagyon erősen vallatott, hogy mit tudok a két Morton fiúról — megjegyezte, hogy nagyon szép fiú vagy, és hogy eleinte úgy tetszett neki, mintha már látott volna valahol.

— Csakugyan?

— Ugy van: s így szólva, erősen a szemem közé nézett; és nem is egyszer, nyomatékosan így szólt: „E szerint Károlynak hívják?” Beszélt holmi bántalmazás és zaklatás kísérletéről, de ezt nyilvánvalóan csak úgy ta-

lálta ki, hogy kikémleljen a bátyádat illetőleg, a kiről természetesen rosszakat mondott, háromszor vagy négyszer kijelentve előttem, hogy sohasem fog szóba állni a család egyetlenegy tagjával sem, míg Fülöp életben van.

— Ön pedig azt felelte neki — mondotta habozva, és a szégyen sötét pirosságával arcán — hogy meg van győződve róla — — vagyis inkább azt hiszi, hogy Fülöp már — már — —

— Hogy már meghalt! Úgy van — még pedig zavar nélkül mondtam. Mert minél többet gondolkozom róla, annál inkább hiszem, hogy okvetlenül meghalt. Abban az egyben minden esetre bizonyos lehetsz, hogy számunkra meghalt, hogy soha többé hírt nem hallunk róla.

— Szegény Fülöp!

— Érzelmek természetesen; méltók igaz szivedhez; de jusson eszedbe, mi lett volna belőled, ha vele maradtál volna!

— Igaz, — mondotta az öcs, könnyű borzadály — a szenvedés, a bűn s talán az akasztófa lett volna osztályrészem! Oh! mit nem köszönök én önnek!

Mr. Beaufort ebédje e napon feszes és erőltetett volt, ámbár a házigazda szokatlan jókedvében rajta volt, hogy minél kelemesebbé tegye magát vendégeinek. Mrs. Beaufort, meghatottsággal és fejfájással küzdve, csak keveset beszélt. Nála is hallgatagabb volt a két Spencer. De az ifjabbik ott ült szerelmese oldalán; és csordultig tele volt a szívők mindkettőjüknek; és este módját ejtették, hogy félrevonulhassanak egy ablakfülkébe, melynek üvegtábláin át nyájasan nézett le reájok a csillagos égboltozat. Suttogva beszéltek egymással, és közben nagy szüneteket tartottak: és időközönként csendesen végigpergett a köny Kamilla arcán, a mire erőltetett mosoly következett, melynek a szerelmesét kellett volna felvidítani.

A perczek nem repültek, hanem visszafojtott lélekzettel és nehézkesen czammogtak tova. Jött aztán a végleges búcsúzás — formyszerű, hideg — tanúk előtt. De a szerelmes ifjú nem tudott uralkodni felindulásán, és a kérlelhetetlen apa hallotta elfojtott zokogását, midőn betette utána az ajtót.

Helyén való lesz most megmagyarázni, mi volt az

oka mr. Beaufort vidám jókedvének, és minő okok voltak befolyással leánya kérőjével szemben tanusított magatartására.

Legalkalmasabb módon talán úgy tehetjük meg ezt, ha elébe terjesztjük az olvasónak az itt következő két levelet, melyet mr. Beaufort és lord Lilburne váltottak egymással.

Lord Lilburne Beaufort Róbert esquirehoz, a parlament tagjához.

Kedves Beaufort, — Azt hiszem, türhetően megnyugtató módon intéztem el ügyedet kellemetlen látogatóddal. Mindenekelőtt azt láttam szükségesnek, hogy kitudjam, ki és mi ő, és hogy miféle alkalmatlanná válható emberekkel érintkezik. Elhivattam magamhoz Sharpot, a Bow-streeti rendőrbiztost, s házam pitvarába ültettem, hogy megfigyelje s utóbb kifürkészze és szemmel tartsa új barátodat. A mint az utóbbi belépett hozzám, mindjárt láttam ruhájáról, és beszédéről, hogy híres jómadárral van dolgom; és semmi szín alatt sem tartottam ajánlatosnak, hogy pénzbeli ajánlattal a kezébe szolgáltatassalak téged. Javában beszélgettem még vele, midőn Sharp néhány sor írást küldött be hozzám, elmondva benne, hogy a derék úrban egy deportált rabra ismert.

En ehhez mértem eljárásomat; hova-hamarább észrevettem a ficzko egész viselkedésén, hogy idejének lejárta előtt tért vissza, és olyan ígérettel küldtem el, melyről, légy meggyőződve, szentül elhiszi, hogy valóra válik: tudniillik azzal, hogy ha tovább is terhedre lesz, vissza fog térni a gyarmatokra, és hogy ha megindul a pör, a tanúja, vagy tanúi bajba kerülnek hamis eskü és összejátszás miatt. Ennyiben tehát nyugodt lehetsz. Egyebekben pedig, megvallom neked, hogy azt, a mit mond, eléggé valószínűnek tartom; de midőn mégis megbíztam Sharpot, hogy tartsa szemmel, az volt a célom, hogy megtudjam, kik azok az emberek, a kikkel érintkezik. S ha csakugyan van mit nyugtalankodni a tanui és a bizonyítékai miatt,

azt ajánlom, hogy keresd ez emberekkel a megegyezést. Soha se tárgyalj a közbenjáróval, midőn magával a féllel is tárgyalhatsz. Gondold meg, hogy elvégre is a két fiatal ember az, a kivel rendbe kell hoznod a dolgot. Ezek minden bizonynyal szegények, tehát könnyen kezelhetők. Mert ha szegények, többet ér nekik egy mádár, melyet a kezükbe kapnak, mint kettő a per bokrában.

El ne mulaszd, ha mr. Spencer révén megtudhatsz valamit a két fiatal emberről; és igyekezzél nyitva tartani egy csatornát, melyen át mindig összeköttetésbe léphetsz vele, ha szükséged lesz reá. Talán, ha megtudod, hogyan fordult sorsuk, megtudhatod azt is, hogyan kerítheted őket hatalmadba.

Ma reggel köszvényes hasogatást éreztem, s tartok tőle, hogy ez néhány heti szobafogságot jelent számomra. Hived

LILBURNE.

U. i. — Éppen most volt nálam Sharp. Nyomon követte az illetőt, ki Smith kapitánynak mondja magát, Lambethbe egy házig, melyben a szállása van s melyből nem távozott el éjjelig, midőn Sharp felhagyott az örökdéssel. Midőn ma reggel visszatért, megtudta, hogy a kapitány már felszedte a sátorfáját. Hogy hova ment, azt még nem tudja Sharp.

Égesd el nyomban ezt a levelet.

Beaufort Róbert, esq., a parlament tagja, lord Lilburnehez.

Kedves Lilburne, — Fogadd legmelegebb köszönetemet szivességedért; bámulatosan végezted dolgotat, és nem gondolnám, hogy volna még mitől tartanom. Azt hiszem, úgy találta ki az egész dolgot az az ember s határozottságoddal halomra döntötted nyomorult terveit. De képzeld csak, az egyik Mortont — egészen bizonyos vagyok benne — én már megtaláltam; s ámbár ő a fiatalabbik, mégis, minden valószínűség szerint ő az egyetlen követelő, a kit az a ficzko perbe állíthatna. Eszedbe juthat még, hogy az a Sidney gyerek titokzatos módon eltűnt, és emlékez-

hetel még arra is, mennyire törte magát az a mr. Spencer, hogy ugyanennek a Sidney-nek nyomára akadhasson. Nos hát, ez a tóparti gentleman, mint helyesen gyanítottuk, azonos azzal a mr. Spencerrel, állítólagos unokaöcscse, Kamilla kérője pedig bizonynyal senki más, mint az elveszett Sidney. Mihelyt megláttam ezt a fiatal embert, nyomban felismertem, mert nagyon kevésbé változott meg, azonkívül pedig feltűnően hasonlít az anyjához. Elpalástolva több mint alapos gyanúmat, mindamellett igyekeztem kifürkészni mr. Spencert (nagyon jámbor egy férfiú) s ez oly zavarodottan viselte magát, hogy nem kételkedhettem többé a dolgb mibenlétéről; de kérdéseimre, hogy mit tud a két testvéréről, elégtétellel hallottam, hogy a nagyobbik, minden emberi valószínűség szerint, meghalt: úgy látszik, hogy erről meg van győződve mr. Spencer. Teljes bizonyosságot szereztem magamnak arra nézve is, hogy sem mr. Spencer, sem a fiatal ember a legtávolabbi összeköttetésben sem áll a mi Smith kapitányunkkal, s hogy eszük ágában sincs, hogy pörösködjének. És ez, ismerd el, nagyon megnyugtató. Most pedig, remélem, helyeselni fogod azt, a mit tettem. Úgy veszem észre, hogy az ifjú Morton, vagy mint ő nevezi magát: Spencer, örülten szerelmes Kamillába; szelid, kedves, szeretetreméltó fiatal embernek látszik; verseket ír, szóval, inkább mondhatnám gyöngé léleknek, mint másmilyennek. Egy évi halasztást kértem, hogy kölcsönösen próbára tehessék magukat és fontolóra vehessék a dolgot. Ez adja meg a folytonos tájékozódásra szolgáló csatornát, melynek nyitvatartását ajánlottad, s nekem módomban lesz megtudni, hogy közöl-e velők valamit az a csaló, vagy, hogy van-e hír az idősebbikről. Ha bármilyen fogással vagy csalafintasággal (mert abban, hogy csakugyan megesküdtek egymással, nem fogok hinni soha) felmelegítenék azt a pört, mely kritikussá vagy veszedelmessé válnék reám nézve, bizonyos vagyok benne, hogy Sidneynek, leányomhoz való szerelménél fogva, oly feltételeket szabhatnak, melyek, vagyonom birtokát illetőleg, egyszer s mindenkorra megóvnának minden háborítástól és cselvetéstől. És ha

egy év leforgása után megbizonyosodunk róla, hogy nincs törvény, melyre bárki bárminő igényét alapíthatná, akkor más körülmények megfontolásával dönthetnék végképpen arról a kérdéstről, hogy beleegyezem-e vagy sem, a házasságba. Attól fog függni minden, hogy lesznek-e más kilátásaink Kamillát illetőleg; és addig nem engedem meg, hogy bármi is kiszivároghjon erről a mostani elkötelezettségről. A legrosszabb esetben, mint mr. Spencer örököse, nem is volna éppen olyan utolsó parti, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy lemondanak minden néven nevezendő hozományról stb., a mi eléggé bizonyítja, hogy könnyen kezelhető emberek. Mr. Spencerrel nem vétettem észre, hogy fölfedeztem titkát; utóbb majd megtehetem, vagy hagyhatom, a körülmények alakulása szerint; felfedezésemről sem mrs. Beaufortnak, sem Kamillának nem szóltam semmit. Egyelőre „ne szólj szám, nem fáj fejem.“ Ma hírt hallottam Arthurtól. Útban van hazafelé, és mi sietünk a városba, előbb, mint terveztük, hogy viszontláthassuk. Még mindig panaszkodik a rossz egészsége miatt. Valamennyien Beaufort Courtba megyünk. Éjjel írom e sorokat, midőn az úgynevezett nagybácsi és állítólagos unokaöccse éppen eltávoztak. De ámbár holnap már útra kelünk, levelemet mégis egy-két nappal előbb kapod meg, mint mi megérkezünk, mert mrs. Beaufort egészsége miatt útközben hosszú pihenőket tartunk. Szerettem remélni, hogy nem lesz rokkant Arthur sem, a szegény fiú! elég abból egy is a családban; úgy tapasztalom, nagy mértékben alkalmatlan mrs. Beaufort gyöngékedése is, különösen ha az ember sokat utazik és fenn akarja tartani a grófságbeli összeköttetéseit. De a fiatal ember egészsége hamar helyre áll. Őszinte részvétellel hallom, hogy köszvényről panaszkodol, csak az a szerencse, hogy az meg szokott szüntetni minden más betegséget. Én, hál' Istennek, nagyon jól érzem magam; egészségem valóban sokkal jobban szolgál, mint a közelmúlt években: köszönhetem Beaufort Court jó levegőjének! Minél tovább gondolkozom róla, annál jobban csodálkozom annak a ficzónak az iszo-

nyatos és örült ostobaságán, hogy csalással akarja kiforgatni az embert a tulajdon birtokából! Tökéletesen igazad van, összejátszás az minden bizonynyal.

Híved

B. R.

U. i. — Állandóan szemmel fogom tartani a Spencereket.

Égesd el nyomban ezt a levelet.

Midőn megírta és lepecsételte levelét, mr. Beaufort lefeküdt és édesen elaludt.

És másnap üres volt a ház s a pázsiton kitett tábla mindenkinek hírül adta, hogy újra kiadó. De minden nap, esőben és jó időben, eljött a magára hagyott szerelmes, mint a madár, mely fiát keresi az üres fészekben: — újra meg újra felkereste a helyet, hol együtt bolyongott azzal, kit elveszített, és elsuttogta hő fogadalmait a gyorsan sárguló hársak alatt. Teljesülnek-e majdan, vagy semmivé lesznek-e ezek a fogadalmak? Feledni fog-e a távollevő, vagy megvigasztalódik-e a hátramaradott? Vajjon csak a képzeletre voltak könnyedén reányomtatva ez ifjúkori regény betűi, melyről, ha egyszer olvashatatlanná váltak, el is tűnnek mindörökre — vagy mélyen bele voltak-e vésve azokba a táblákba, melyeken, ha elhaloványul is, de megmarad az írás, és betűi kedvesen felélednek újra, egyik a másik után, ha a hűség okmánya reáhull az Egyetlen szeretett lény Ragyogó Jelenlétéből eredő fény és melegség? Csak Varázsló fedheti fel ezt a titkot, mint a többi is valamennyit, — a vén Sírásó, kinek Temetője a Föld, — kinek az a rendeltetése, hogy sírhelyet találjon azoknak a Szenvedélyeknek, melyek halhatatlanoknak látszottak, — hogy felbontsa sírját a rég óta porladó Emlékezetnek, — hogy megvájja sötét ágyát a most letűnt Reménynek; — Ő, ki elhátároz mindent és semmit meg nem jövendől, — mert jóslatait nem érti meg senki, míg az, a mit elvégzett, megpecsételve nincsen: Ő, ki a legszebb érzelem virágában meglátja a rágódó férget, mely elemészt, és míg az oltárnál fennszármal a himnusz, örömtelen szemével a hitvesi fogadalom sírjára tekint. A hol a sír van, ott áll a te templomod, oh *mélabús Idő!*

ÖTÖDIK RÉSZ.

«Und zu eines Stroms Gestaden
Kam ich, der nach Morgen floss».

SCHILLER: Der Pilgrim.

ELSŐ FEJEZET.

«Per ambages et ministeria deorum».
PETRONIUS.

Morton Roger úr az írópalcza mögött ült egy esős, borongós napon. Morton Roger úr, szülővárosának aldermanje és két ízben polgármestere, jómódú férfiú volt. Tekintélyes, testes alak vált belőle. A vizes pálinka, melyet kitartó következetességgel szopogatott évről-évre minden éjszaka, sötétpirosra festette arczának rózsáit. Morton Roger sohasem volt kótyagos — ő „csak jóleső érzésbe ringatta magát.“ A szervezete erős volt; de miért, miért nem, az emésztése nem volt olyan jó, mint kellett volna. Mindig bizonyos volt benne, hogy egy vagy más nem esett jól neki. Egyszer a sült czombot hagyta ott — máskor a puddingot. Most a zöld főzeléktől idegenkedett, mint a méregtől — utóbb meg sóhajtva vetette alá magát az orvosi parancsnak, mely eltiltotta a szivartól. Morton Roger úrnak soha sem jutott eszébe, hogy lemondjon a vizes pálinkáról: s e tekintetben mint az orcátlan beavatkozás netovábbját utasította volna vissza a legkisebb figyelmeztető szót is a magaféle józanéletű és tiszteletreméltó férfiúval szemben.

Morton Roger úr ott ült — mert a legutóbb lefolyt négy év: tudniillik másodszori polgármestersége óta úgy vélte, hogy megilleti az érdem egy karosszékre. Inkább fogadta, mint kiszolgálta vevőit. Ez utóbbi feladatot két fiára bízta. Tom urat, hosszas fontolgatás után, gyógyszerésznek adta. Mr. Morton megjegyezte, hogy a patikárosság előkelő mesterség és Tom mindig tetszetős ficzkó volt. És mr. Roger számba vette azt is, hogy nagy könyvebbséget és nagy megtakarítást jelent reá nézve, ha saját fiában lelhetné meg orvosi tanácsadóját.

Másik két fia és az üzlet különböző alkalmazottai a hasznóhajtó teendőkkkel voltak elfoglalva, a mint esernyővel és sárczipőben egymás után vonultak a csábító földél alá a vevők — midőn félénken belépett egy szegényesen öltözött, több mint közepes korú férfiú. Ennek arczáról lerítt az emésztő gond és a koplalás. Békén tűrve várakozott a roskadozó áruasztalnál, a hegyescsontú, fürge aggszűzek könyökének lökdösései közben — s hogy milyen hegyes könyöke van az aggszűzeknek, csak az tudhatja igazán, ki már volt abban a kellemetlen helyzetben, hogy kénytelen volt utat törni magának egy rőfösbolt mozgalmas csoportjai közt! — A férfiú, mondom, békén tűrve és bánatosan várakozott, míg a legkisebbik boltosinas meg nem szabadult egy úrhölgytől, ki hosszas válogatás és hozzápróbálgatás után végre mégis lemeretett két rőf violaszínű egypennys szalagot, és üzletszerűen behízelgő hangon kérdezte:

— Mivel szolgálhatok önnek, uram?

— Morton úrral szeretnék beszélni. Hol van?

— Morton úrnak dolga van, uram. Tőlem is megkaphatja, a mire szüksége van.

— Nem — üzleti dologban jöttem — fontos ügyben.

A fiú szemügyre vette a jövevény elnyűtt, esőtől csepegő kalapiját, keztyűtlen kezét és kopottas nyakkendőjét; aztán végigborzolta újjaival dús szőke fürtjeit és így szólt:

— Morton úr nem igen foglalkozik már az üzlettel; egyébként amott van. Talán nyakravalóval szolgálhatok, uram?

Az idegen nem felelt, hanem odament, hol Morton

Roger úr, még mindig az ablak közelében, a város bankárjával beszélgetett (a bankár éppen egy pár meleg keztyűt próbált fel) és illő módon elnézését kérte, hogy ülve marad.

Az alderman, mérges pillantást vetve a szegényes alakra, mely elállta a tekintélyes bankár útját, alább taszította a pápaszemét, és így szólt:

— Kíván tőlem valamit, barátom?

— Igenis, uram, ha megengedi; — s az idegen levette kopottas kalapját, és mélyen meghajolt.

— Akkor hát beszéljen. Remélem, nem kéregetni jött!

— Nem, uram! Unokaöcscsei — —

A bankár megfordult s e közben maga is szemügyre vette a jövevényt. A vászonkereskedő hátrahökölt.

— Unokaöcsém! — ismételte bámész tekintettel. — Mit akar ez az ember? Várjon egy kissé.

— Oh, már végeztem! — mondotta mosolyogva a bankár. — Örömmel látom, hogy teljesen egy nézetet vagyunk ebben a kérdésben: tudtam, hogy úgy lesz. Sohasem értjük meg egymást képviselőnkkel, ha ezen az úton megy tovább. A kereskedelemnek örködnie kell érdekein. Jó napot kívánok!

— Unokaöcscseim! — ismételte újra mr. Morton, felállva, és intve a férfiúnak, hogy kövesse a hátulsó szobába, hol mrs. Morton éppen a mosóczédulákat vizsgálta.

— Nos, — mondotta a férfi, betéve az ajtót — tehát mit kíván, jó ember?

— Uram, azt szeretném megkérdezni, — nem mondhatná-e meg, mi lett a — a fiatal Beau —, azaz hogy a huga fiaival. Hallom, hogy ketten voltak — és azt mondják nekem, hogy — hogy mind a ketten meghaltak. Igaz ez?

— Mi köze ahhoz önnek, barátom?

— Engedelmeivel, uram, de nekik nagyon is van közük hozzá!

— Már az igaz — ha! ha! — Persze, hogy nagy mértékben fontos mindenkire nézve, hogy él-e vagy meghalt!

Mr. Mortonnak, mióta polgármester volt, hébe-
hóba akadt egy-egy tréfás mondása. — De csakugyan —

— Roger! — mondotta mrs. Morton halkan. —
Roger!

— Igen, kedvesem.

— Jer ide — beszélnem kell veled erről a számláról.
— A férj közeledett, és odahajolt a feleségéhez.

— Ki ez az ember?

— Nem tudom.

— Bizonyos lehetsz benne, hogy valami követelése
van — számlája vagy más eféle. Ne avatkozzál bele —
a fiúk, a mennyire mi tudjuk, meghaltak.

Mr. Morton köhécselt, és visszatért látogatójához.

— Megvallva az igazat, nem tudom, mi lett a fiatal-
emberekből.

— Akkor nem haltak meg, — gondoltam mindjárt,
— kiáltotta örömmel az idegen.

— Ez több, mint a mennyit én mondhatok. Sok éve
múlt annak, hogy elvesztettem a szemem elől az egyiket,
a kít egyáltalán láttam; s tőlem mind a ketten meghal-
hattak.

— Csakugyan! — mondotta az idegen. — E sze-
rint hát nem adhat semmi — semmiféle útbaigazítást sem,
hogy nyomukra akad hassak?

— Nem. Tartoznak önnek valamivel?

— Arról most nem érdemes beszélni, uram. Enge-
delmet kérek.

— Megálljon — kicsoda ön?

— Nagyon szegény ember vagyok, uram.

Mr. Morton visszahökkent.

— Szegény! Oh, értem — értem. Úgy hát végez-
tünk egymással. Jó napot — jó napot. Sok a dolgom.

Az idegen egy pillanatig még morzsolgatta a kalap-
ját — aztán megnyomta a kilincset — deres szemöldöke
alól még egy pillantást vetett a tekintélyes kalmárra, ki
zsebre dugta mind a két kezét, összeszorította ajkát,
mintha azt mondaná, hogy „Nem“ — és nyugtalanul mrs.
Morton széke mögé húzódott. Az idegen pedig sóhajtott
egyet, megcsóválta a fejét és eltűnt.

Mrs. Morton meghúzta a csengetyűt — a cselédeány belépett.

— Söpörd le a szőnyeget, Jenny; — piszkos lábak! Mr. Morton, ez valódi brüsszeli!

— Nem tehettem róla, kedvesem. Csak nem tárgyalhattam családi ügyekről az egész bolt hallatára. Tudod, egészen megfeledeztem már azokról a szegény fiúkról. Ez nyugtalanít. Szegény Katalin! oly nagyon szeretete őket. És az a Sidney oly csinos fiú volt. Mi történhetett velük? Vádol a szívem. Bár jobban kikérdeztem volna azt az embert.

— Jobban! — mikor éppen azon a ponton volt, hogy alamizsnát kérjen.

— Alamizsnát — úgy van — nagyon igaz! — mondotta Mr. Morton, és habozva szünetet tartott, de aztán, elszánt hangon, fölkiáltott: — És ha kéregetett volna, a manóba is, egy shillinget csak kiszoríthattam volna számára! Utána megyek. — Így szólva, sietve visszament a boltba, de a férfi már eltávozott — esett az eső — Mr. Mortonnak könnyű czipő volt a lábán — beleordított a zsebkendőjébe, és visszaült az írőpolca mellé. De ott is megjelent emlékezetében elhalt hugának halovány arca; és egy hang fülébe suttozta: — Bátyám, hol van a gyermekem?

— Eh! nem tehetek róla, hogy elszaladt. Eredj, Bob, és hozd meg a grófsági hirlapot.

Mr. Morton újra összeszedte magát és mélyen belemerült egy gyilkossági bűnvizsgálatba, midőn, büszke tartással, egy másik idegen lépett a boltba. A jövevény prémes bundát viselt, erős bajusza volt s a szeme olyan, hogy egy pillantással végigmérte az egész boltot, a gázdától az inasgyerekig, a mennyezettől a padlóig; első tekintetre meglátszott rajta a katonaember és az idegen. Minden szem feléje fordult, midőn egy pillanatig megállt, aztán egyenesen az aldermanhoz tartva, így szólt:

— Uram, ön kétségtelenül Mr. Morton?

— Szolgálatára, uram — mondotta Roger, önkénytelenül felállva.

— Nos, akkor kérném egy szóra egy bizonyos ügyben.

— Ügyben! — ismételte Morton, és nagyon elsápadt, mert kezdette hinni, hogy üldözik; — olyasmiben, a mi az üzletemre tartozik, uram? nagyon — —

Az idegen meghajtotta magas termetét, és ezt súgta mr. Morton mitsem gyanító fülébe:

— Az unokaöcscseire!

Mr. Morton a szó szoros értelmében elkábult. Úgy van, minden bizonynyal üldözik! Meredten nézett második látogatójára, és úgy rémlett neki, hogy valami természetfölötti, nem e földről való vonást fedez föl rajta. Oly nagy, oly sötét, oly zordon, olyan különös alak volt. Talán maga a Megnevezhetetlen jött el, hogy elvigye a vászonkereskedőt? Már megint az öcscsei! Az erdőben járó mesebeli gyermekek bácsija nem ijedhetett meg kegyetlenebbül a hozzá intézett kérdéstől.

— Uram, — mondotta végre mr. Morton, visszanyerve újra méltóságos tartását s egy kissé barátság-talanul — nem tudom, uram, miért ártják bele magukat mások az én családi ügyeimbe. Én sem szoktam kérdezősködni mástól az unokaöcscseiről. Nincsenek olyan unokaöcscseim, a kikről hírt adhatnék.

— Engedje meg, hogy négyszem közt szólhassak önnel egy pillanatig.

Mr. Morton fölsóhajtott, egyet rántott a nadrágján, s a családi szoba felé indult, a hol mrs. Morton, végezve a mosóczédulákkal, most már azzal foglalatoskodott, hogy hólyagot kötözgetett a befőtt üvegekre. A legidősebbik Morton kisasszony, egy huszonöt vagy huszonhat éves ifjú hölgy, ki éppen azon a ponton volt, hogy igen előnyösen menjen férjhez egy ifjú gentlemanhoz, a ki szénnel kereskedett és hegedülni szokott (mert N — — nagyon muzikális város volt), szintén ebben a perczen lépett a szobába, hogy kicsikarja „A svájci fiút“, „változataival“ együtt a gyöngetüdejű, kicsiny zongorából, mely nagyon panaszos hangokat adott miss Margaret Morton ébresztgető ujjai alatt.

Mr. Morton dörmögve rántotta fel az ajtót, s az idegent, a hogy megállt a küszöbön, a hangok egész áradata fogadta (C kulcs szerint), hullámai közt a „svájci fiú“-val, tehenestől, mindenestől, életre-halálra.

— Csönd legyen! hallod-e? — kiáltotta az apa, félkezét a fülére téve, míg a másikkal egy székre mutatott; s midőn mrs. Morton fölpillantott a befőttes üvegeiről, arcán a méltatlankodó szenvedésnek azzal a kifejezésével, melylyel a női gyengeség szokta megfeddeni a férfi dölyfös kíméletlenségét, mr. Roger, vállát vonva, hozzátette:

— Megint az unokaöcscseim, mrs. Morton!

Miss Margaret hátrafordult és meghajtotta magát. Mrs. Morton hamarosan egy asztalkendő tételt a befőttekre, és valami köszöntésfelét suttogott, midőn az idegen, kalapiját levéve, az anya és leánya felé fordult egyikével azoknak a nemes arcoknak, melyekre már a természet reáírta az előkelő származás jogát és bizonyítékát.

— Bocsánatot kérek, — mondotta — ha terhére vagyok. De röviden végezhetek. Azért jöttem, uram, hogy megkérdezzem öntől nyiltan, s mint olyan ember, ki joggal fordul önhöz e kérdéssel: minő fölvilágosítást adhat nekem Morton Sidneyről?

— Egyáltalán semmit sem tudok róla, uram. Körülbelül tizenkét évvel ezelőtt elvitte házamtól a bátyja. Magam s a két mr. Beaufort és családunk még egy barátja keresésére indultunk mindkettőjüknek. De kárba veszett minden fáradozásom.

— És amazoké?

— Megtudtam mr. Beauforttól, hogy ők sem jártak több szerencsével. S azóta nem volt több érintkezésem azokkal az urakkal. De ezt nem bolygatom. A nagyobbik fiú — a ki, tartok tőle, rosszféle karakter volt — minden valószínűség szerint elrontotta és tönkretette öcscsét; tudja a jó ég, hova lettek s mit csinálnak most.

— És senki sem tudakozódott önnél azóta — senki sem kérdezte meg Morton Katalin, vagy igazabban szólva: Beaufort Katalin bátyjától — hogy hol van az a gyermek, kit a gondjaira bízta?

Ez a kérdés, oly meglepően hasonlatos ahhoz, melyet saját lelkiismerete sugott a fülébe, valósággal megdöbentette az érdemes aldermant. Visszatántorodott —

reámeredt a zord és jellegzetes arczra, mely élesen figyelt reá — s végre így kiáltott:

— Az Isten szerelmére, legyen hát igazságos, uram! Mit tehettem volna az olyanért, a ki a maga szántából hagyott el engem? — —

— Azon a napon, a midőn úgy megverte, mint a kutyát. Ebből is láthatja, mr. Morton, hogy mindent tudok.

— És kicsoda ön? — szólt mr. Morton, összeszedve angol bátorságát és neheztelve, hogy így lepironogatják a saját házában; — kicsoda és micsoda ön, s honnan veszi azt a bátorságot, hogy leczkéztenni meri a magamféle tiszteletreméltó férfiút?

— A ki két ízben volt polgármester — — kezdette mrs. Morton.

— Hallgass, anyám! — suttogta miss Margaret — ne ingereld.

— Még egyszer kérdezem, uram, kicsoda ön?

— Hogy mi vagyok? — az unokaöcsse! Hogy ki vagyok? Oly nevet viselek a világ előtt, melyet úgy vettem fel, és nem hoztam reá szégyent — de az ég előtt Beaufort Fülöp vagyok!

Mrs. Morton a székére roskadt. Margaret ezt a szót suttogta: „Unokabátyám!” de oly hangon, melyben aligha lelte volna túlságos gyönyörűségét a muzikális szénkereskedő. Mr. Morton pedig, hosszas hallgatás után, nyílt és férfias örömmel hozzálépett és így szólt:

— Akkor, uram, — szívem mélyéből adok hálát az Istennek, hogy élve áll előttem a hugom egyik gyermeke!

— S most újra kérdem én — én, kit azzal vádol, hogy elrontottam és tönkretettem őt — őt, kiért fáradtam és dolgoztam — őt, ki az volt nekem akkor, a mi az aggodó apának az utolsó életben maradt fia — én, a kitől elrabolták és elszakították — én kérdem öntől újra, hogy hol van Sidney — hol van az öcsém?

— Én pedig újra kijelentem önnek, hogy nem adhatok semmiféle fölvilágosítást — hogy — várjunk csak egy pillanatig — megálljunk. Bocsásson meg azért, a mit mondtam önről, mielőtt megismertette magát. Én

csak ahhoz tartottam magam, a mit mr. Beaufort mondott önről. Engedje meg, hogy nyíltan beszéljek; az a gentleman, jogosan-e, vagy jogosulatlanul, fontosnak tartotta, hogy elválasszuk öntől a testvéröccsét. Lehet, hogy megtalálta — úgy kell lennie — és eltitkolta előttünk mindannyiunk előtt a sorsát és a nevét, hogy ön reá ne találhasson. Mit gondolsz, mrs. Morton, nem így történhetett?

— Igazán, úgy megijedtem, hogy azt sem tudom, mit gondoljak, — mondotta mrs. Morton, kezét a homlokára téve, és nyugtalanul fészkelődve székén.

— De minthogy ők oly igaztalanul bántak önnel — minthogy — minthogy ön, mint látom, oly igazi — oly — —

— Igazi gentleman, — adta szájába a szót miss Margaret.

— Úgy van, oly igazi gentleman; — s hozzá, mint remélem, oly kitűnő helyzetben van, uram, — és mr. Morton gyakorlott szeme megpihent azon a drága prémen, mely a gallériát díszítette, — hogy nem ütközhetik semmi akadályba, hogy megtudjon mr. Beauforttól mindent, a mit tudni akar. És kérem, uram, szabad-e tudnom, nem ön küldött-e ma ide valakit, ugyanazzal a kérdéssel, a melyet ön tett hozzám?

— Én? Nem. Hogyan érti?

— Jól van, jól — foglaljon helyet — itt lappanghat valami, a mit könnyebben kitalálhat ön, mint jómagam.

S midőn Fülöp a kívánsága szerint cselekedett, mr. Morton, ki igaz és becsületes örömet érzett azon, hogy élve és a jelek szerint jó módban látja unokaöccsét, mindjárt szépen apróra elmondotta az előbbi látogatóval folytatott beszélgetését. Fülöp komolyan és figyelemmel hallgatta. Ki lehetett az a kérdezősködő? Olyan valaki talán, a ki tudta születésének titkát — valaki, a ki — nagy ég! talán a házasság régóta eltűnt tanúja volt?

A mint ez a gondolat megvillant elméjében, felszökött helyéről, és nagyon kérte Mortont, hogy tartson vele és keressék meg együtt az ismeretlent. — Nem

is tudja, — szólt, hangjában az akaratnak azzal az erejével, melyben lelkének legfőbb tehetsége rejtett, — nem is sejtí, mily fontossága lehet e dolognak kilátásaimra — s hugának tiszta nevére nézve. Ha az az ember a végre-valahára visszatért tanú lett volna! Kinek másnak lett volna érdekében a hozzá hasonló sorsban levők közt az ily kérdezősködés? Jöjjön!

— Miféle tanú? — kérdezte hevíltlen mrs. Morton.
— Csak nem akar előhozakodni megint a házasság régi meséjével?

— Megengedi, uram, hogy a felesége rágalommal illesse a saját nővérét? A házasság megtörtént — Isten napfényre hozza még az igazságot — és reá vésetjük még a Beaufort nevet anyám sírkövére. Jöjjön!

— Itt a sárzipője és az esernyője, papa, — kiáltotta miss Margaret, föllelkesülve Fülöp komolyságán.

— Szép hugom, ha nem tévedek, — s a katona megfogta kezét, megcsókolta éppen nem idegenkedő arcát — az ajtóhoz fordult — mr. Morton beléje karolt, és a következő pillanatban már künn voltak az utcán.

Midőn Katalin, az ő szelíd hangján így szólt: Beaufort Fülöp a hites férjem volt, — Morton Roger nem hitt neki. És most egy szó a fiútól, ki aránylag vajmi keveset tudhatott a dologról, szinte elég volt arra, hogy megtérítse és meggyőzze a kételkedőt. És miért? Azért, mert az ember hisz az Erősnek!

MÁSODIK FEJEZET.

» — — Quid Virtus et quid Sapientia possit
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem«.

HORATIUS.

Eközben az, a kit kerestek, elhagyva mr. Morton boltját, lassan és szomorúan bandukolt végig az esőverte utczákon, míg egy külvárosi fogadóba ért, künn a londoni országúton. Itt keresett rövid időre menedéket, megszárogatta ruháját a konyha tüzenél, azon a

jogon, melyet négy penny árú borókapálinkával váltott meg magának; s miután megtudta, hogy a legközelebbi gyorskocsit, mely Londonba megy, csak órák múlva várják a fogadó elé, végre is leheveredett a tűz mellé, míg a kocsivezető kürtje fel nem ébreszti. Ugyanazon a gyorskocsin, mely Fülöpöt a múlt éjjel N — — be hozta, volt még egy másik utas is: ugyanaz az ember, a kit most kerestél!

A szegény ember fáradt és beteges volt: mélyen aludt, midőn kerekek zörgése és lovak dobogása hirtelen fölébresztette. Nem tudva, mennyit aludt, azt képzelte, hogy a várt kocsi állt meg a kapu előtt, és kirohant az utcára. A kocsi Londonból jött s a kocsis egy csinos kiszolgáló leánynyal ingerkedett, ki eléggé kurta rokolyában, a szokott pohár bort nyújtotta át neki. Emberünk, meggyőződve róla, hogy még nem érkezett el az ideje, éppen vissza akart térni a tűzhöz, midőn kibújt egy fej a kocsi ablakából s egy hang így kiáltott: — Ezer csillag és térdszalagrend! Te vagy az, Will? — A férfi e hangra egyszeriben megállt, elsápadt, és tagjai reszkedtek. A benn ülő utas pedig kinyitotta a kocsi ajtaját, kiugrott, egy kis útimálhával a kezében, elővett egy hosszú bőrrerszényt, melyből tüntetőleg sze-degette ki a pénzt, megfizette a kocsibért és kielégítette a kocsist, aztán, karonfogva megtalált ismerősét, vissza-kísérte őt a fogadóba.

— Will — Will — súgta — te a Mortonoknál jártál. No, se baj — hadd hallok mindent. Jenny vagy Dolly, vagy minek is mondják bájos nevöket — külön szobát és egy messzely pálinkát, drágám. Forró vizet is hozzá, a járulékaival. Az kell nekünk.

S mihelyt a két férfi magára maradt a kellemesen befűtött szobában, előttük a pálinkás üveggel, az utóbb érkezett úriember odament az ajtóhoz, gondosan reátolta a reteszt, batyúját az asztal alá vetette, kezéről ledobta a keztyűt, mindjobban szétterpeszkedett a kandalló előtt, míg el nem fogta társától az utolsó sugarat is, aztán megfordulva hirtelen, hogy a hátának is legyen része abban, a mi a mellének jól esett, felkiáltott:

— A manóba, Will, te ugyan szép kis testér vagy,

hogy ilyen galyibát csinálsz nekem. De hát mindenki csak a maga javát keresi ezen a világon.

— Kijelentem neked, — mondotta William, s némi határozottság szólalt meg hangjában — hogy nem bánom azokat a fiatal embereket, ha még életben vannak.

— Ki kéri tőled, hogy bántsad őket? — csacsi! — Talán még én vagyok a legjobb emberük — no igen, vagy még te is, ámbár tenálad hálátlanabb, állhatatlanabb ficzkóval ugyan még soha sem volt dolgom. Jer, embereld meg magad és ne forgasd úgy a szemed, mint az egyszerű muggletoni ember, a mikor kifütyölték.

Igy szólva, egy pillanatig szünetet tartott, aztán komolyabb és természetesebb hangon így folytatta:

— Tehát nem hitted el nekem, hogy a fiúk meghaltak és a Morton-családnál jártál, hogy többet tudj meg felőlük?

— Úgy van.

— No, és mit tudtál meg?

— Semmit. Morton kijelenti, hogy nem tudja, életben vannak-e még, de azt sem tudja, meghaltak-e?

— Csakugyan, — szólt a másik, nagy figyelemmel hallgatva beszédét; — és el is hiszed, hogy semmit sem tud felőlük?

— El.

— Hm! Olyan ember-e, a ki nem sajnálná a pénzt, hogy segítségünkre lehessen a felhajszolásukban?

— Olyan volt, mintha a sárgaláz bántotta volna, midőn azt mondtam neki, hogy szegény vagyok, — felelte William, és hörpintve egyet a vizespálinkájából, elfordult, valami kis zugolyt keresni a tűzhely mellett.

— Akkor vigyen el engem az ördög, ha megkockáztatom, hogy felkeressem. Volt már egyszer valami ügyem ebben a városban; és ámbár jó ideje múlt, az emberek nem felejtik el egyhamar a szép fiút — különösen, ha lóvá tette őket. Most pedig hallgass reám. Láthatod, hogy minden tőlem telhető figyelmet reááldoztam erre a dologra. „Ha a fiúk meghaltak“, így szóltam hozzád, „semmi szükség sincs reá, hogy az ember megégesse az újját azzal a gyertyával mely a kopor-

sóban levő csontokra világít. De mr. Beaufortnak nem kell okvetetlenül tudnia, hogy meghaltak, mi pedig majd meglátjuk, mennyire tudjuk meghúzni; és ha beüt a dologom, mint a hogy remélem, hogy beüt, akkor meg van vetve a fejünk alja egész életünkre.“ Ehhez képest, mint mondtam, beállítottam mr. Beauforthoz, és — Istene, azt hittem már, hogy a legjobb úton vagyunk. De mióta utoljára láttalak, elszabadult a pokol minden ördöge. Midőn másodízben jelentkeztem nála, Will, egy vén lord elé vezettek, a ki éles, mint a fűrő. Kösse nek fel engem, William, ha mind a hét érzékemből ki nem forgatott!

E szókkal Smith kapitány (mert az olvasó kétségetelenül kitalálta már, hogy a beszélő nem volt senki más, mint e férfiú) háromszor vagy négyszer nyugtalanul végigmérte a szobát, visszatért az asztalhoz, egy székre vetette magát, a két lábát a kandalló párkányára támasztotta, ujját az orrára tette, és, sokat jelentő mozdulattal, halkán így szólt: — Will, tudta ám, hogy megjártam a tengert! Nemcsak, hogy egy szavát sem akarta meghallgatni a mondanivalómnak, hanem még meg is fenyegetett, hogy üldözőbe vesz, pörbe idéz, felkötött és felnégyeltet mindkettőnket, ha valaha elő merünk állni az igazsággal.

— De mit ér az igazság, ha a fiúk meghaltak? — kérdezte William bátortalanul.

A kapitány ügyet sem vetve kérdésére, felkavarta poharában a czukrot, és így folytatta: — Elkullogtam hát, és a mint a lakásom ajtajához értem, megfordultam s az utca túlsó oldalán ott láttam Sharpot, a bowstreeti kopót — átkozottul rosszul éreztem magam. Mindamellett bementem, leültem, és gondolkozni kezdtem a dologról. Beláttam, hogy az öreggel nincs mit kezdenünk; és most érdemes volna kisütni, hogy csakugyan meghaltak-e a fiatalok?

— Tehát nem is tudtad! Gondoltam. Oh, Jerry!

— Ej, gondold meg, jó fiú, hogy nem állt volna érdekünkben az ő pártjukra kelní, ha a másik részről jól megfizettek volna bennünket. Hogy miért? Azért, mert te csak egy tanú vagy — jó, de szegény fiú vagy

és nagyon gyöngék az idegeid, Will. Nem tudod azt, hogy milyenek azok a nagyparókások, mikor oda van rekesztve eléjük az ember a tanúk páholyába — hogyan esnek reá jobbról, hogyan esnek reá balról, és hogyan ugratják és hozzák ki a sodrából az embert, míg úgy nem érzi magát, mint a ló, melyet tüzes vason tánczoltatnak Astley czirkuszában. Ha felsülnél a tanúságtételleddel, kútba esnék az egész vállalkozásunk, és mi lenne belőlünk? Aztán meg, — tette hozzá a kapitány, méltóságteljes őszinteséggel — én a gályákon voltam, hiába is tagadnám; és időnek előtte jöttem vissza. Érdeklődni kezdenének a megbízhatóságod iránt s ez mihamarább nyomomra vezetné a vérebeket. Pedig csak nem akarnád, hogy visszavigyék a szegény Jerryt arra az átkozottul nyomorúságos helyre, ott túl a nagy pocsolján, vagy akarnád?

— Oh, Jerry! — mondotta William, kezét szelíden a bátyja kezébe téve — tudod, segítettetek, hogy megszökhessél; ott hagytam mindenemet, csakhogy átjöhessek veled.

— Megtetted, igaz, és jó fiú is vagy; ámbár, a mi azt illeti, hogy mindenedet ott hagytad volna, ne felejtse el, hogy már előbb végeztél mindeneddel. S midőn arról a házasságról beszéltél nekem, nem én mondtam-e, hogy abban látom a boldogulás útját életünk egész hátralevő idejére? De hogy visszatérjek a történetemre: annak, hogy az ifjakkal tartsunk, megvannak a maga veszedelmei. De mivelhogy, Will — mivelhogy kemény szónál egyebet a másik részen úgy sem kaphatunk, meg fogjuk tenni kötelességünket, s én felkeresem őket, és elkövetek minden tölem telhetőt a magunk érdekében — már tudniillik csak úgy, ha még a földtekén járnak. Most pedig megvallom neked, hogy a fiatalabbik, mint tudni vélem, még életben van.

— Azt hiszed?

— Úgy van. De minthogy ez nem kapna semmit, ha nem halt meg a bátyja, fel kell hajtánunk az örököst. Már most, említettem neked, hogy évekkal ezelőtt volt egy fiú a társaságomban, ki, ha mindent összefoglalok — ha tekintetbe veszem, hogyan loholtak utána a Beau-

fortok, és ha visszaemlékezem egynémely akkoriban tett kijelentésére — körülbelől bizonyosra veszem, hogy a te régi gazdád reménybeli örököse volt. Tudom, hogy a szegény Gawtrej Will közölte e fiúval barátom, a vén Gregg címét. Ennélfogva, midőn meggyőződtem róla, hogy Sharp elment, még ugyanaznap éjjel, vagy igazabban hajnali két órákor, bekopogtattam Gregg házába, és felrázva az emlékezetét, megtudtam, hogy csakugyan járt nála a fiú, és utóbb Párisba ment, hogy felkeresse Gawtreyt, a kinek akkor házasságszerző irodája volt. Minthogy nem voltam elég gazdag, hogy úriembernek megfelelő módon Párisba mehessek, megengedtem a vén Greggnek, hogy egy csinos, kellemes kicsiny ügyletben hasznomat vehesse. Ne rázd a fejed — nem volt abban veszedelem — egy kis falusi kirándulás volt az egész! Ej, igénybe vette néhány napomat. Láthatod, hogy új köntöshöz segített, — és a kapitány kedvteléssel legeltette szemét nagyon csinos új rend ruháján. — Visszatérve aztán, meg akartalak látogatni, de te már kiröpültél a fészekből. Félig-meddig gyanítottam, hogy ide jöttél, az anyjuk rokonságához; és azt gondoltam magamban, hogy semmi esetre sem tehetek okosabbat, mint ha eljövök magam és meghallom, mit tudnak a dologról. Abból, a mit mondasz, azt következtetem, hogy jobb volna, ha most felhagynék ezzel, és rögtön útra kelnék Párisba; hagyj magamra, hadd gondolkozzam róla. És csakugyan, ha Sharpra és az öreg lordra gondolok, azt hiszem, hogy minél előbb hagyom el Angolországot, annál jobb.

— És csakugyan hiszed, hogy végre megtalálod őket? Oh, soha se féltsd az idegeimet, ha egyszer az igaz úton vagyok; csak akkor remegek, ha egy földél alatt élek veled, s látom, hogy rosszakat művelsz, és halom, hogy kárhózas dolgot beszélsz.

— Öcsém! — szólt a kapitány, — miattam ugyan ne sápítozzál. Állj fel, Will; jer ide, nézz meg mindketőnket a tükörben! Látnod, tíz évvel fiatalabbnak látszom tenálad, pedig sok bajon mentem keresztül. Gentleman módjára ruházkodom, a minthogy gentleman is vagyok; van pénz a zsebemben; pénzt rakok a te zse-

bedbe; nélkülém éhen vesznél. Látod, egy kis vagyonnal keltél át Ausztráliába — megházasodtál — gazdaságot szereztél — becsületben éltél és mégis koldusbotra juttatott az az átkozott pipogya természeted, a melylyel épp oly könnyűszerrel ugrottál be ma az egyik vállalkozásba, mint a milyen könnyen kiugrattad magad másnap a másikkól.

— Jerry! Jerry! — nyögte William; — ne bánts — ne bánts.

— Pedig a dolog mégis csak úgy van, és tartozom vele magamnak, hogy elszoktassalak a papoló kedvedtől. Aztán, mikor már félig-meddig legazdálkodtál, a helyett, hogy szemébe néztél volna a bajnak és megfogtad volna a dolog végét, leteszel mindenről — eladod mindenedet — feleségestől, mindenestől Bostonba költözöl, mert valaki elhiteti veled, hogy Amerikában majd jobban megy sorod — nem találhatnak reád sehol, midőn tűvé tesznek érted mindent — évekkel ezelőtt, midőn jó szolgálatot tehettél volna magadnak és gazdád családjának, a nélkül, hogy baj származott volna a dologból reád és reám nézve — senki téged meg nem talál; és ugyan miért? Csak azért, mert nem akartad, hogy Angliában és a gyarmatokon levő régi ismerőseid megtudják, hogy rabszolga felügyelő vált belőled Kentuckyban. Lázadást szítasz a négerek közt, mert jajgatsz a sorsukon, a helyett, hogy ránczba szedted volna őket — elcsapatod magad — feleséged rimánkodik, hogy térj vissza Ausztráliába, hol majd pártul fognak a rokonai — nagy bajjal hazavetődöl, olyan kőczosan, mint a legelőre kivert csikó — a feleséged bácsijának nem telik öröme a lerongyolt sógorában — a feleséged meghal, mert megszakad a szíve — te pedig követ törhetnél a fegyenczek közt az országúton, ha meg nem szánlak én, ki magam is fegyencz vagyok. Ne üvölts, Will, a javadra mondom mindezt — gyűlölöm a nyafogást! Ellenben én, ki a magam ura vagyok tizenhatsz éves koromtól fogva, ki soha sem görnyedtem, hogy másokat szolgáljak — gentleman módjára ruházkodtam — szép leányokat csókoltam — phe-a-tonban jártam — az újságok „a híres Dashing Jerry“ nevén emlegettek —

kinek mindig volt egy guinea a zsebemben, s akkor is, midőn végezetül hajóra tettek, csinos összeg pénzecském volt a gyarmati bankban, balsorsom enyhítésére. Megszököm — visszahozlak téged is — s most itt vagyok, eltartalak, és, minden valószínűség szerint én vagyok az az ember, ki kezében tartja sorsát az ország egyik legelső családjának. És te akarsz nekem prédikálni, te? Látod, Will; — ezen a világon semmit sem ér a tisztesség az akarat ereje nélkül! No most, az egészségedre!

A kapitány e szókkal kitöltötte poharába a pálinka maradványát, felhajtotta egy húzásra, s míg a szegény William a szemét törülgette a rongyos kék zsebkendőjével, meghúzta a csengőt, és megkérdezte, hogy miféle kocsik ejtik útba a fogadót —, az egyik nem messzire eső tengeri kikötőváros felé. Midőn tudtára adták, hogy hat órára várnak egyet, a kapitány megrendelte az éléskamrából mihamarább telhető legjobb ebédet; s midőn ismét magukra voltak, így szólt az öcscséhez:

— Most pedig eredj vissza a városba — nesze négy sárga csikó. Maradj vesztig — egy lélekkel se szólj — ne tégy semmi lépést a dologban, ennyi az egész, a mire kérlek, én pedig majd felkutatok mindent, a mi csak felkutatható. Átkozottul nagy kerülőt teszek azzal, hogy — —ban szállok hajóra, de őrizkednem kell London-tól. És azt is mondom még neked, hogy ha azok az ifjak elszálltak is már az ágról, van még egy madár a bokorban, melyből végre igazi arany-pintyőke válhatik; — a fiatal Beaufort Arthur: — Azt hallom róla, hogy nagyon kikapós, tékozló egy legény, a ki sok pénz nélkül megélni nem tud. Az ilyen emberre könnyű ráíjeszteni, és az öreg lord neki nem lesz a keze ügyében.

— De mondom, hogy én csak az én szegény gazdám fiainak érdekét hordom a szívemen.

— Helyesen; de ha meghaltak, és az ember azzal, hogy életben levőnek mondja őket, nyugalmas öregkora biztosíthat magának, abban csak nincs semmi rossz — he?

— Nem tudom, — felelte habozva William. — De bizonyos igaz, hogy keserves dolog, ha az ember oly

szegény, mikor már olyan kort ért, mint én; s hozzá ha az ember még olyan tisztességes is volt, mint a milyen én voltam!

Smith kapitány túlságba esett egy kissé, midőn azt mondotta, hogy „semmit sem ér a tisztesség az akarat ereje nélkül“. De viszont az sem okvetlenül szükséges, hogy a tisztesség azért lompos és ügyefogyott legyen; — a tisztesség legyen szorgos és életrevaló, s vegye hasznát az eszének; mert máskülönben, ha börtönbe nem kerül is, nincs mit csodálni rajta, ha a köznek terhére esik.

HARMADIK FEJEZET.

«MITIS: Ez a Macilente, signor, most egyszerre nyájasabb húrokat penget».

Kinek a mint kedve tartja.

«PUNT: Most már eleget tud, Signor.

FAST: Kicsoda, uram, én?»

U. o.

Miután a nap javarésze eltelt hiábavaló kérdezősködéssel és nyomozással, Fülöp mr. Mortonnal együtt vizszatért az utóbbi házába.

— Most pedig, — szól Fülöp — nincs más mit tenni, mint ez: mindenekelőtt részletes személyleírást kell adni ez emberről a helybeli rendőrségnek; aztán tegyünk közzé egy hirdetést a grófsági hírlapban és egynéhány londoni ujságban, a melyben azt mondjuk, hogy ha az az ember, ki önnél járt, nem sajnálná a fáradságot, és személyesen, vagy levél útján még egyszer önhöz fordúlna, megkaphatná a kívánt fölvilágosítást. Ha megteszi ezt, kérem, utasítsa őt egyenesen e címre — igen, erre: — monsieur de Vaudemont.

— Tehát ne önhöz?

— Egészen mindegy, — felelte Fülöp, szárazan. — Ön megerősített engem abban a gyanúmban, hogy a Beaufortok tudnak valamit az öcsémről. Mit is mondott csak kegyed a család egy másik barátjáról, a ki szintén részt vett a nyomozásban?

— Oh, — valami mr. Spencer, ki régi ismerőse volt a kegyed édesanyjának. — Mr. Morton mosolygott, de minthogy nem kapott biztatást a tréfára, így folytatta: — De hát ezt nem bolygatom; ő bizonyára nem találta meg öcscsét. Mert különböző alkalmakkor ismételve kaptam tőle levelet, a melyben kérdezősködött, hogy nem hallottunk-e hírt valamelyikükről.

Mert Spencer csakugyan mindenképpen rajta volt, hogy félrevezesse a Morton-családot, melynek beavatkozásától épp úgy tartott, mint a Beaufortokétól.

— Akkor nem megyünk sokra vele, ha hozzá fordulunk, — mondotta egykedvűen Fülöp, mert nem emlékezett a Spencer nevére, s ennél fogva csekély fontosságot tulajdonított megemlékezésének.

— Magam sem hinném. De legyen róla meggyőződve, hogy mr. Beaufort okvetetlenül tud róla.

— Igaz, — mondotta Fülöp. — Így hát megköszönöm a kegyed szívességét, és visszatérek a városba.

— De maradjon ma nálunk — tegye meg — hadd érezzem, hogy jóbarátok vagyunk. Biztosítom róla, hogy a szegény Sidney sorsa nagy teher volt a lelkemen, mióta elhagyott bennünket. Azt az ágyat fogja megkapni, melyben ő szokott aludni, s a melyre reáhajolt az édesanyja, midőn utóljára hagyta el őt s engem.

Szavában annyi érzés volt, hogy a kalandor megszorította nagybátyja kezét, és így szólt: — Bocsásson meg, igaztalan voltam önhöz — vendége leszek.

Mrs. Morton, az ember szinte nem is hinné, semmi jelét sem adta rosszkedvének, midőn tudomást szerzett a vendégszeretet felajánlásáról. Való igaz, hogy távollétök alatt miss Margaret oly ékeesszólást fejtett ki Fülöp dicséretében, hogy kedvezőbb érzésre hangolta anyját. Miss Margaret, valóban, némiképp irányadó szerephez jutott anyja és az egész család szemében, mióta elfogadott oly kiváló házassági ajánlatot. Egyébként is, némely ember olyan, mint a kutya — reámorog a rongyos emberre, de farkát csóválja a jól öltözöttnek. Mrs. Mortonnak *de facto* nem volt kifogása az unokaöcs ellen, csak nem szenvedhette az unkaöcsöt *in forma pauperis*. Ennél fogva sokkal vidámabban múlt el az est,

semmint várni lehetett volna, ámbár Fülöpnek elég volt, helyt állni a múltjára vonatkozólag hozzáintézett sok kérdéssel szemben. Beérte azzal, hogy lehetőleg röviden, elmondta, hogy külföldön katonáskodott, és szerzett magának annyit, hogy függetlenül élhet; s a beszélgetést aztán azzal a könnyűséggel, melyet a nagyvilágban sajátít el a férfiú, a vendéglátó család kilátásaira fordította. Illő figyelemmel hallgatva végig mrs. Mortonnak Tomról mondott dicséretét, a kit hazahivattak s a ki feltűnően nagy és elvörösödő fülpárral fogta fel az egyéni kiválóságairól zengő hymnusokat, — továbbá ön-szerencsekívánatait miss Margaret házasságához, — *item*, azokról a szolgálatokról, melyeket mr. Roger tett a városnak, megjegyezve, hogy első polgármestersége idején saját költségén állíttatta helyre a városháza nagytermét, — *item*, a saját leszármazásának hosszú krónikáját, melyből kiviláglott, hogy van egy pap nagybácsija és hogy a nagyapját lovaggá ütötték, — *item*, valamennyi gyermekének családias, jó tulajdonságait, — *item*, valami zűrzavaros magyarázatot Sidney megfenyítéséhez, de Fülöp ennek röviden végét szakította; mosolyogva kérdezte, hogy mi lett a Plaskwith-családból.

— Oh! — mondotta mrs. Morton, — Kit bátyám visszavonult az üzlettől. Mr. Plimmins, a veje, lett az utóda.

— Oh, Plimmins e szerint elvette az ifjú hölgyek egyikét?

— Igen, Jane-t — nagyon bandzsa volt szegény!

— Nincs azon mit nevetni, Tom — olyanok vagyunk mindannyian, a milyenek Isten megteremtett bennünket — „az a szép, a ki szép dolgokat művel“ — hárrom kis gyermeke van.

— Azok is bandzsítanak? — kérdezte Fülöp; és miss Margaret hihegett és Tom göcögött és a többi fiatal ember is göcögött nevetésben. Fülöp minden biznynyal nagyon elmés dolgot mondott.

Mrs. Morton ezúttal nem utasította rendre őket, hanem elmélázva így felelt:

— Nagyon titokzatos a természet — bandzsa az valamennyi!

Mr. Morton hálósobájába kísérte Fülöpöt. Ugyanaz az üde, tiszta szoba volt — ugyanaz a fehér függöny, ugyanaz a folyondáros papirkárpit a falon, mint midőn Katalin átlebbent a küszöbön.

— Megmondotta önnek valaha Sidney, hogy anyja egy gyűrűt akasztott a nyakába azon az éjszakán? — kérdezte mr. Morton.

— Meg, és a kedves gyermek zokogva említette, hogy sokkal mélyebben aludt, semhogy észrevehette volna, hogy ott állt mellette amaz utolsó, utolsó alkalommal. Azt a gyűrűt — oh, mily jól emlékezem reá! — soha addig le nem húzta újjáról anyám; s a szabad mezőn — mert nyughatatlan vándorok voltunk akkor mi ketten — ha vállamon pihent a gyermek feje, sokszor éreztem, hogy az a gyűrű mindig a szívén pihen s áldásnak — talizmánnak képzeltem. Úgy, úgy — jó éjszakát! — És bezárta az ajtót nagybátyja után, és magára maradt.

NEGYEDIK FEJEZET.

«A törvény embere, ***

És nagy per készül kettejük között».

BEN JONSON: Ujdonságok vására.

Londonba érkezve, Fülöp mindenekelőtt arra a szállására ment, melyet állandóan bérben tartott s hova a leveleit címezte; és különböző párisi híradásokon kívül, melyek telve voltak politikával és a karlisták reménykedéseivel, a következő sorokat találta lord Lilburnetől:

Kedves Uram, — Midőn a minap összetalálkoztam kegyeddel, említettem, hogy fenyeget a köszvény. Az ellenség immár elfoglalta a terepet; szigorú életrendre és a kanapéra vagyok kárhoztatva. De mint-hogy életelvem, a lehetőséghez képest türhetővé tenni a szenvedést, megkértem néhány barátomat, hogy könnyörüljenek meg rajtam és legyenek segítségemre,

hogya elűzhessem ezt a halálos unalmat, s állítsanak össze számomra, ha csak lehet, négy honneurt. Ma éjjel, vagy holnap éjszaka kilencz és tizenkettő közt bármikor található vagyok; és ha nincs kellemesebb elfoglaltsága, talán velem — vagyis inkább velem szemközt — ebédelhetne és beérné spártai levesemmel. Két vagy három barátomon kívül, a kiket sebtében küldött meghívóm talán még eligerkeztetlenül talál, itt fogja lelni nálam hugomat, Beauforttal és leányukkal: csak ma reggel érkeztek meg a városba, s oly kedvesek, hogy, mint mondják, „ápolnak“, — a mit úgy kell értelmezni, hogy megbetegedett a szakácsuk!

Az ön

Park-Lane — — szept.

LILBURNEJA.

A Beaufortok. A sors kedvemben jár — elmegyek. Ma küldötte a levelet.

Sietve elküldött néhány sort, hogy elfogadja a meghívást, s minthogy néhány óra még rendelkezésére állt, elhatározta, hogy fölhasználja ezt az időt, és kikéri egy ügyvéd tanácsát arra nézve, van-e még lehetőség, visszavívni örökségét — a mi reménynek ugyan eléggé merész, de a melylyel mégis merte kecsegtetni magát, mióta visszatért szülőföldjére, s különösen, mióta hírét hallotta a Morton Rogernél járt különös látogatónak. Ezzel a gondolattal ment el hazulról, s úgy tervezte, megbeszéli a dolgot Liancourttal, kinek nagy ismeret-sége volt az angolok közt, s ennél fogva ő látszott a leg-hivatottabbnak arra, hogy segítségére legyen egy szakmájában kiváló és egyben tisztességes ügyvéd megválasztásában, — midőn egyszerre csak szemközt találkozott ez úri emberrel magával.

— Ez aztán a szerencse, kedves Liancourt. Éppen önhöz készültem.

— Én pedig önhöz, megtudni, hogy ott ebédel-e lord Lilburnenél. Azt mondta, hogy meghívta önt. Éppen tőle jövök. És e Mefisztotelesz kanapéja mellett oly csinos Gretchent találtam, a minőt kegyed még aligha látott.

— Csakugyan! Ki volt az?

— Az unokahugának mondotta; de kötve hiszem, hogy volna a Styxen innen oly emberi hozzátartozója, mint egy unokahug.

— Úgy veszem észre, hogy nem viseltetik túlságos előszeretettel a házigazdánk iránt.

— Kedves Vaudemont, a mi nyers, katonás természetünk és ez alattomos, jéghideg, csúfondáros lelkek között a kutya meg a macska idegenkedése van.

— Talán csak a mi részünkről, és nem az övéről — mert akkor miért hívna bennünket magához?

— London üres, rajtunk kívül nincs senki, a kit meghívhatna. Bennünk az új arczot, az új egyéniséget látja. Jobban szórakoztatjuk őt, mint azok a megszokott ábrázatok, melyeket már megunt. Egyebekben ő is játszik — és ön is. Szégyelje magát!

— Liancourt, nekem kettős célom volt azzal, hogy megismerkedjem e férfiúval, és megfizetem a hídvámot. Ha nem lesz többé szükségem az átkelésre, nem fizetem többé a vámot sem.

— De felvonó-híd lehet ám az a híd, és alatta átkozottul mély az árok. Képletesség nélkül szólva, az az ember tönkre teheti önt, még mielőtt megtudhatná, hogy hányadán van vele.

— No-no! nyitva tartom a szemem. Tudom, hogy mennyit költhetek arra a gazficzkóra, kinek épp úgy bérbe veszem a szolgálatát, mint egy lakáját; és tudom azt is, mikor kell megállanom. Liancourt, — tette hozzá kis vártatva s az elfojtott indulat mély hangján — midőn először találkoztam ezzel az emberrel, hivatkozni akartam a szívére, olyan valaki érdekében, a ki jogot tarthat reá. Hiú reménység volt. Akkor sötétebb, halálosabb gondolat vett erőt rajtam — a bosszú gondolata! Ez a Lilburne — ez a gazember, a kit a világ hódolattal vesz körül, mint a bálványt — testében, lelkében megrontott egy emberi — kinek nevére a világ reáütötte megvetésének bélyegét! Nos, ezért az emberért akartam bosszút állni. Saját házában — önök előtt, mindnyájuk előtt — akartam leleplezni a sipistát és megbélyegezni a csalót!

— Csodálkozásba ejt! — Rebesgették, igaz, hogy

lord Lilburne veszedelmes ember, de maga az ügyesség is veszedelmes. Hogy csalna! — egy angol gentleman! — egy nemes ember! — lehetetlenség!

— Akár megteszi, akár nem, — felelte Vaudemont, nyugodtabb hangon — már letettem a megtorlásról, mert ő — —

— Micsoda?

— Mindegy, — mondotta Vaudemont fenhangon, de magában hozzátette: — Mert Fanny nagyatyja!

— Talányokban beszél ma!

— Türelem, Liancourt; talán megoldom még ezeket a talányokat, melyek most még az életemet téstik. Csak egy kis türelmet még. Most pedig nem ajánlhatna egy ügyvédet? — egy mindenesetre gyakorlott és hírneves, de fiatal, tette kész embert, ki nincs ügyekkel túlhalmozva: — szükségem van buzgalmára és idejére, oly lehetőség érdekében, melyet az ügyfelek monopolistái talán nem méltatnának teljes odaadásukra.

— Nos hát, ajánlhatok önnek egy olyant, a minőt éppen keres. Párisban néhány évvel ezelőtt volt egy pöröm, a melyben szükségem volt angol tanúkra is. Ügyvédem egy idevaló ügyvédhez fordult, ki a tanúszerzésben való közreműködésével megnyerte ügyemet. Jót állok buzgalmáról és tisztességéről.

— A címe?

— Mr. Barlow — valahol a Themse-parton — hol is csak — az Essex — igen, az Essex-streeten.

— Akkor egyelőre Isten önnel. Ön is lord Lilburne-nél ebédel?

— Ott. A viszontlátásig.

Vaudemont nemsokára ezután mr. Barlowhoz érkezett; a házon levő fémtábla igazította útba. Rögtön egy szobába vezették, hol egy férfiút talált, kit az ügyvédek fiatalnak, s az aggszűzek közepes korú férfiúnak mondtak volna, vagyis, egy körülbelül negyvenkét éves férfiút; bátor, elszánt, értelmes arczczal s azzal a szilárd, nyugodt, élestekintetű szemmel, mely bizalmat és becsülést támaszt az emberben.

Vaudemont olyan ember tekintetével vizsgálta, ki — mint a tudós a könyveit — gyorsan és helyesen szokta megítélni az embereket. Kezdetben az volt a szándéka, hogy főbb vonásaiban, nevek említése nélkül közli vele az esetét, és valóban, úgy is fogott elbeszélésebe; de a mint észrevette, hogy komoly előadása mennyire megragadja és leköti hallgatójának érdeklődését, lassan-lassan fölmelegedett a teljes bizalmasságig, s végezetül egészen föltárta előtte az ügyet, kérve, hogy őrizze meg a legmélyebb titoktartást abban az esetben, ha nem volna reá kilátása, hogy visszavívja joggal megillető nevét, és az emberek kíváncsiságától és gyanakvásától illetetlenül akarna élni továbbra is azzal a másik névvel, melyet nem dicstelenül viselt mindezeideig.

— Uram, — mondotta mr. Barlow, biztosítva őt leglelkiesmeretesebb titoktartásáról — uram, némiképpen emlékezem még arra a perre, melyet édesanyja, mrs. *Beaufort* indított annak idejében — s az a könnyed nyomaték, a melylyel ezt a nevet kiejtette, a legjobbban eső komplementum volt, melylyel a Fülöp által elmondottak hitelt érdemlő voltának adózhatott. — Nekem az a benyomásom, hogy ügyvédje nagyon felületesen járt el a dolgában; és az ön által újrolag megindítandó per során módunkban lesz helyrehozni nem egy botlását. Mind a mellett döreség volna eltitkolni, hogy nagy nehézségek állják útunkat — anyjának pöre, mely az ő saját jogait volt megállapítandó, sokkal kedvezőbb jelek közt indult, mint az, melyet ön lesz most kénytelen megindítani — mert önnek a czélja megfosztani jogától oly valakit, a ki már évek óta zavartalan birtokában volt annak a vagyonnak. Természetesen örültség volna, megindítani a peres eljárást, míg a még hiányzó tanú elő nem került. És kérdés még azután is, hogy az a tanú mennyiben lesz elégséges? Igaz ugyan, hogy a törvény elegendőnek mondja a házasságkötés egy tanúját is, ha a többi tanú már meghalt. De fölösleges megjegyeznem, hogy ennek a tanúnak aztán teljesen hitelt érdemlőnek kell lennie. Birtok-perekben vajmi ritkán ad helyt a bíróság az írott vagy másodrendű bizonyítékoknak. Még abban is kételkedem, hogy vajjon egymagában volna-e fontossága az

esketési bizonyítványnak is, melyre kegyed — mint-hogy az anyakönyv elveszett vagy elpusztult — oly nagy súlyt helyez. De ha a másolat hitelesítve van, akkor egyszerre a legnagyobb jelentőségűvé válik, mert megtudjuk belőle, ki volt az, a ki a kivonatot készítette és hitelesítette. Adja az ég, hogy ne az a lelkes legyen, a ki a szertartást végezte, s a ki, mint kegyed mondja, meghalt; ha másvalaki volna, akkor egy második, kétségtelenül hitelt érdemlő és rendkívül becses tanúra tenénk szert. Az okmány így értékes bizonyítékká válnék, s azt hiszem, hogy segítségével tető alá juttatnók ügyünket.

— De hogyan akadjunk reá arra a bizonyítványra? Említettem már, hogy mindent átkutattunk érte, s hasztalanul.

— Igaz; de kegyed azt mondja, hogy mindig hangoztatta anyja, hogy a megboldogult mr. Beaufort oly ünnepélyesen biztosította róla, még közvetlenül a halála előtt is, hogy megvan az az írás, hogy nekem e tényről illetőleg semmi kétségem sincsen. Lehetséges volna, de borzasztó ezt föltenni, hogy Beaufort Róbert úr, az elhunyt írásait vizsgálva, megtalálta azt a reá nézve nagyfontosságú okmányt, és elidegenítette vagy megsemmisítette. Ha nem így történt a dolog (már pedig Beaufort Róbert úr erkölcsi jóhírneve mocsoktalan — és nincs jogunk erre a föltevésre), akkor valószínű, hogy egy harmadik személy kezére bízták, vagy pedig valamely titkos fiókba vagy rejtekhelyre tették, melynek titkát senkinek sem árulta el atyja. Ki vette meg azt a házat, melyben laktak?

— Fernsideot? Lord Lilburne. Beaufort Róbertné testvérbátyja.

— Hm! — akkor valószínű, hogy bútorostól, mindenestől vette meg. Olyan dolog ez, uram, a melynek idő kell az alapos megfontolására. Engedelmével nemcsak, hogy közzé teszek a londoni ujságokban egy hirdetést, tartalomra nézve megfelelő annak, melyet ösztönzésére mr. Morton tett közzé (föltéve, hogy helyesen gyanította, miért járt mr. Mortonnál az a férfiú), hanem egye-

nesen a tanú nevére fogom czímezni a hirdetést. Azt mondja kegyed, hogy Smith Williamnak hívják. Mrs. Beaufort ügyvéde vajjon kerestette-e őt a gyarmaton?

— Nem; tartok tőle, hogy nem is futotta volna az idejőkből. Anyám úgy aggódott és oly türelmetlen volt, és annyira meg volt győződve ügyének igazságáról —

— Kár; ugyancsak nyomorúságos kontár lehetett az ügyvédje.

— De ni, most jut eszembe, kérdezősködtek az Angliában levő rokonaitól. Atyja, ki földművelő ember volt, még élt; azt felelték, hogy minden bizonynyal elköltözött Ausztráliából. Utolsó levelében, melyet két évvel azelőtt kaptak tőle, s a melyben pénzt kért, a mit atyja, kit anyagi csapások tönkre juttattak, nem küldhetett neki, azt jelentette, hogy máshol akar szerencsét próbálni — azóta semmi hír sem hallatszott róla.

— Hm, hm! Nos, talán majd értésemre adhatja, hol találhatnám meg rokonait, én pedig majd átnézem az előbbi pört, és haladék nélkül munkához látok. E közben legjobban teszi, uram, — engedje meg nekem ezt a figyelmeztetést — ha titokban tartja saját személyazonosságát és szándékait. Szükségtelen gyanút keltenie. Én is a legóvatosabban fogok utána járni a házasságlevél dolgának. De, közbevetőleg — minthogy éppen a *személyazonosságról* szólnak — remélem, nem jár majd nehézséggel, hogy megállapíthassuk az ön személyazonosságát?

Fülöp meghökkent. — Hát bizony nagyon megváltoztam.

— De valószínű, hogy jó része van e megváltozásban a bajúszának és a szakállának; és abban a faluban, a hol lakott, kétségtelenül sokan lehetnek még olyanok, a kikkel elég sűrűn érintkezett, s kinek önre való emlékezését könnyen felfrissíthetné megjelenésével, továbbá egy-egy anekdotával és más aprósággal, melyet más, mint ön, nem ismerhetett, s a kik ily módon arra az erkölcsi meggyőződésre juthatnának, hogy az, ki velük beszél, nem lehet más, mint Morton — vagy igazabban Beaufort Fülöp.

— Igaza van; sokan lehetnek olyanok. Nem volt ház abban a falúban, a hol én és kutyáim ismeretesek és félig-meddig otthonosak nem lettünk volna.

— Ennyiben tehát rendben volnánk. De, ismétlem, nem szükséges, hogy túlságosan vérmes reményeknek adjuk magunkat. A törvény még nem maga az igazság.

— De *Isten* igen, — mondotta Fülöp; és eltávozott a szobából.

ÖTÖDIK FEJEZET.

«VOLPONE: Kissé szepegve, ám el még sem esve;
Nem, soha — mindég én magam.»

BEN JONSON: Volpone.

PEREGRINE: Vajon nem ismernek reám?

MER.: Arról kezeskedem.

PEREGRINE: Szép hölgy, vigyázz magadra»

U. o.

Rossz szél az, mely senkinek sem hoz szerencsét. Az a rossz szél, mely lord Lilburne-nak meghozta a köszvényt, elsodorta lord Lilburnet attól az igaztalanságtól, melyet el akart követni valaki ellen, a kit úgy emlegetett, mint „hajlandóságának tárgyát”. Hogy lord Lilburne érzelmei mily teljes és szoros összefüggésben voltak egészségének állapotával, kitűnik abból a feleletből, melyet komornyikjának adott, a midőn ez érdemes férfiú, a köszvény első rohamát követő reggelen, azzal az ajánlattal akart kedveskedni gazdájának, hogy meg fogja tudakolni, hogy és mint van az, kibe lord Lilburne oly nagyon szerelmesnek vallotta magát. — A manóba, Dykeman! — kiáltotta a rokkant — mit háborgatsz az asszonyokkal, midőn ilyen állapotban vagyok? Miattam akár a tenger fenekén volna valamennyi! Add ide a colchicumot! Meg kell őriznem nyugodt véretem.

Ha csak tűrhetően jól érezte magát, lord Lilburne ügyet sem vetett az egészségére; de abban a pillanatban, midőn megbetegedett, lord Lilburne minden gondját az egészségére fordította. Ámbátor erős idegzetű férfiú volt, ifjú korában nagy mértékben vakmerő, s még min-

dig, ha már nem is eszeveszett, de mindenesetre elegendő személyes bátorsággal rendelkezett, még sem gondolt szívesen a halálra — tudniillik a *saját* halálára. Nem, mintha vallási aggodalmak bántották volna a Rémes Ismeretlen miatt, hanem egyszerűen azért, mert a kétféle élet közül azt, a melyről már volt némi tapasztalása, rendkívül kellemes dolognak tartotta. Az ösztönszerű meggyőződés egy neme azt mondotta neki, hogy lord Lilburne Johnnak sehol máshol jobban nem lehetne a dolga. Mindig idegenkedve az egyedüllétől, még jobban idegenkedett attól, hogy beteg legyen s ennél fogva örömmel köszöntötte a huga látogatását és csinos unokahuga gyöngéd kezét. Ellenben Beaufort terhére volt a szenvedőnek; s midőn ez úriember, alig hogy megérkezett, felesége és leánya előtt is titkolózva, oda-súgta Lilburnenak: — Van-e újabb hír arról a csalóról? — Lilburne mogorván ezt felelte neki: — Soha semmi-féle ügyről sem szoktam beszélni, mikor gyötör a köszvény. Megbíztam Sharpot, hogy tartsa szemmel, de mindeddig nem tudott meg róla semmit. Most pedig eredj a clubodba. Nagyon érdemes férfiú vagy, de nagyon is ünnepélyes a mostani lelkiállapotomhoz. Néhány urat várok ebédre, feleséged fogja vállalni a házi-asszonyi tisztet, — *te* pedig majd megjöhetsz estére.

Beaufort Róbert úr, ámbár önérzete háborgott és föllázadt a minden szertartásosságot mellőző elbocsátás miatt, mégis mosolyt erőltetett ajkára és így szólt:

— No, nem csodálom, hogy egy kissé különös vagy a köszvényed miatt. Sok dolgom van a városban és mrs. Beaufort és Kamilla hazamehetnek a nélkül is, hogy megváránának engem.

— De mikor beteg a szakácstok, s ők csak nem étkezhetnek a clubban; itt is hagyhatnád őket, a míg egy kissé jobban leszek; nem mintha reá szorultam volna, mert különb ápolónőt fogadhatnék akármelyi-küknél.

— Kedves Lilburne, ne beszélj ápolónőkről; minden esetre nagyon is szerencsésnek érzem magam, ha könnyebbségedre lehetnek.

— Nem úgy! meggondolva a dolgot, jobb lesz, ha

magaddal fogod vinni a feleségedet, ő mindig csak a maga bajáról beszél, és itt hagyod Kamillát: őt könnyen nélkülözheted egynéhány napig.

— A hogy neked tetszik. És csakugyan azt hiszed, hogy tőlem telhetően jól rendeztem el a dolgot azzal a fiatal emberrel, — he?

— Jól — jól! És néhány nap múlva csakugyan Beaufort Courtba mégy?

— Úgy szándékozom. Bár elég egészséges volnál arra, hogy te is velünk tartatnál.

— Hüm! Chambers azt mondja, hogy nagyon jól szolgálna nekem az ottani levegő — jobban, mint a fernsidei; a mi pedig az éjszakai levő kastélyomat illeti, akár oda, akár Szibériába mennék. Jól van, ha jobban leszek, meglátogatlak benneteket, csak azt az egyet kérdelem: még mindig azzal a tiszteletreméltó és buta csürhével veszed körül magad, mint annakelőtte? Én megijesztem őket, ők meg kínosan hatnak reám.

— Ej, minthogy reményem szerint nemsokára viszont látom Arthurt, rajta leszek, hogy minél kedvesebbé tegyem számára az itthonlétet, s nagyon le fogsz kötelezni, ha te is meghívod egynéhány barátodat.

— Helyes; jó fiú vagy, Beaufort, s én szavadon foglak; s minthogy a jót jóval hálálja meg az ember, most már tartózkodás nélkül megmondhatom, hogy határozott érzésem szerint nem kell már attól tartanod, hogy továbbra is háborítson az a nyomorúságos tanúszállító.

— Ebben az esetben — mondotta Beaufort — talán külön szerencsét is hajthatok fel Kamilla számára! Isten veled, kedves Lilburneom.

— Világnak formasága és szertartásai! — dünyögte a peer, midőn sógora mögött bezárult az ajtó — nagyon erkölcsössé teszitek ti a kicsiny embereket, de jobbá egy szemernyivel sem teszitek őket!

Úgy fordult hogy Vaudemont ezúttal előbb érkezett, mint a többi vendég, abban a félórában, melyet Chambers dr. előkelő betegeinek szentelt, úgy, hogy midőn

belépett, csak mrs. Beaufortot és Kamillát találta a fogadószobában.

Vaudemont akaratlanul visszalépett, midőn az idősebbik hölgy fonnyadt arczán felismerte azokat a vonásokat, melyek múltjának egyik legsötétebb mozzanatára emlékeztették; de mrs. Beaufort szíves mosolya és udvarias, bár egy kissé bágyadt köszöntése megnyugtatták arról, hogy nem volt kölcsönös a felismerés. Egy lépést tett előre, de hirtelen megállt ismét, midőn pillantása reáesett arra a szép és még mindig gyermeki leányalakra, mely egykor mellette térdelt s együtt esengett az árva fiúval a testvéröccseért. A míg vele beszélt, rajzottak szívében az emlékezések; sötét és komor volt egynémelyikök — de, legalább a Kamillára vonatkozóak, szelidek és kedvesek. Viszont, bár természetesen Sidneynél időztek érzelmei és gondolatai, mégis volt valami Vaudemont lényében — modorában — hangjában, a mi különös és megmagyarázhatatlan érdeklődéssel hatott Kamillára: maga mrs. Beaufort is fölserkent szokott apathiájából, a mint a csodálat és a félelem egy nemével nézte azt a sötét és parancsoló arczot. De tiz szót is alig szólt Vaudemont, midőn újabb vendégek érkezését jelentették s nemsokára reá begördítették pamlagán lord Lilburnet is. De Vaudemont nem kelt föl Kamilla mellől, s a zavar, melyet kezdetben érzett, eloszlott lelkéből. Rendelkezésére állt neki, ha akarta, az ékesszólásnak az az adománya, mely megszokott tulajdona azoknak a férfiaknak, kik sokat láttak és mélyen éreztek, s kiknek beszéde nem száll alá a világ útszéli locsogásához. Még a beszédmódja is előkelő, sajátos volt, s a finomult életmód minden kellemei közt bírta a legritkábbak egyikét: a gondolatok és a modor eredetiségét. Kamilla elpirult, midőn látta, hogy melléje ül az asztalnál. De Vaudemont ez este kimentette magát a játékból, de az asztal könnyen megtelt nélküle is, s ő csak tovább beszélgetett a leányával annak az embernek, kit legádázabb ellenségének tartott. A beszédet lassan-lassan abba az irányba terelte, hol meglelhette a keresett fölvilágosítást.

— Ügy hozta sorsom, — szólt — hogy ismeret-

ségbe estem a néhai mr. Beaufort egy bizalmas barátjával. Megbocsátja-e, ha megpróbálom, beváltani egy neki tett ígéretemet, és megkérem kegyedet, mondaná meg, mi lett a sorsa egy — egy — azaz Morton Sidneynak?

— Morton Sidney! E névre nem is emlékezem. Vagy igen! Hallottam egyszer, — folytatta Kamilla ártatlanul s oly őszinteséggel, mely nyilvánvalóvá tette, mily keveset tudott a család titkaiból; — egyike volt annak a két szegény fiúnak, kiknek sorsa iránt oly mélyen érdeklődött bátyám — valami hozzátartozói voltak nagybátyámnak. Sidneyt nem ismertem soha, de a bátyját láttam egyszer.

— Csakugyan! és emlékezik reá — —

— Emlékezem! nagyon fiatal voltam akkor. Nem igen tudom már, hogy mi történt, oly megfoghatatlan és különös volt minden, de bizonyos, hogy nagyon felharagítottam akkor papát, s azt mondták, hogy soha többé ki ne ejtsem a Morton nevet. Azt hiszem, nagyon rosszul viselkedtek papával szemben.

— És kegyed soha sem tudta meg — soha? — hogy mi sors érte az egyiket — Sidneyt?

— Soha!

— De az atyja csak tud róla mégis?

— Nem hiszem; de mondja meg, — szólt Kamilla bájos és minden színlelés nélkül való ártatlansággal — mindig úgy szerettem volna megtudni, — ki és mi volt az a két szegény fiú?

Hogy ki és mi volt? Tehát oly sötét folt tapadt a nevőkön, hogy a tiszteletreméltó anya és a rátartós apa sohasem mondotta a fiatal leánynak ezt: — Unokatestvéreid ők — gyermekei annak a férfiúnak, kinek aranyában dúslakodunk!

Fülöp az ajkába harapott, s úgy tetszett, mintha szertefoszlott volna Kamilla jelenlétének varázsa. Valami érthetetlen választ mormolt, a kártyaasztal felé fordult, és Liancourt foglalta el a széket, a melyet üresen hagyott.

— És hogyan tetszik miss Beaufortnak az én Vaudemont barátom? Biztosíthatom róla, hogy nem igen

láttam még ennyire fogékonynak a női szépség varázsa iránt!

— Oh! — mondotta Kamilla ezüstcsengésű kacajjal — az önök nemzete elkényeztet bennünket a honfitársainkkal szemben. Megfelelkeznek róla, hogy nem vagyunk hozzászokva a hízeltetéshez.

— Hízeltetés! hol van az az igazság, mely hízeltetésnek a száműzött ajkán? De nem felel a kérdésemre — mint vélekedik Vaudemontról? Kevés férfiút csodáltak jobban, mint őt. Szép férfiú!

— Igazán az? — szólt Kamilla és Vaudemontra pillantott, ki nem messzire állt tőlük, elgondolkozva és szórakozottan. Öntudatlan álmában minden leány szókott képzetet alkotni magának arról, a kit a legszebbnek tart. És Vaudemontban semmi sem volt Sidney kényes és kifogástalan szépségéből. E jellegzetes vonásokban és ebben az előkelő tartásban semmi sem volt, a mi megfelelt volna az ő eszményképének! De akaratlanul is el kellett ismernie, hogy a mindennapi élet félszeg uracsai közt ritkán látott oly feltűnő és megragadó alakot, mint ő. Egész lénye, valóban, reá vallott foglalkozására — a legfelületesebb szem is felismerte volna benne a katonát. De valami régebbi kor, vagy kevésbbé haladott ország katonájának látszott. Azokra a főkre emlékeztette, melyeket a Beaufortok képtárában és más, még nevezetesebb gyűjteményekben látott. Tizian arczképeire azokról a marczone államférfiakról, kik a régi olasz köztársaságokban örökös harcban éltek saját véreikkel — sötét, elszánt, komoly férfiak képeire. Az értelem is, mely vonásaiból sugárzott, inkább vallott az élet küzdelmében, semmint a tanulmányok által kiélesült elmére, mint azokon a képeken is; — nem a könyveket búvárlónak és az ábrándozónak a sápadt arczszínén, a bágyadt kimerültségben és a beesett arczon mutatkozó értelme, hanem az, mely a vonások önuralomra valló, zordon nyugalmaiban, a szem lángolása mögött rejtőző nyugodt mélységben, s a duzzadó zárt ajakon és a magas, de nem felhőtelen homlokon látszó erős akaratban jut kifejezésre.

S a mint így nézte, Vaudemont megfordult — a

leány lesütötte szemét a tekintete előtt és bosszankodott magán, hogy elpirúlt. Vaudemont látta a lesütött szemet, látta az elpirulást, és Kamilla jelenlétének varázsa helyreállt újra. Közeledni akart hozzá, de ebben a pillanatban belépett maga mr. Beaufort, és gondolatai ismét sötétebb irányba fordultak.

— Igen, — szólt Liancourt — meg kell vallania, hogy Vaudemont olyannak látszik, mint a milyen valósággal — nemes férfiú és lovagias katona. Nem hallotta még híret a nőstény tigrissel való küzdelmének? El kell mondanom, úgy, a mint hallottam.

S míg Liancourt az említett, nem tudom miféle kalandról beszélt, a játészó társaság fölállt, és lord Lilburne, még mindig a kanapén fekvve, bemutatta sógorát azoknak a vendégeinek, a kiket még nem ismert — a többi közt Vaudemontnak is. Mr. Beaufort mindössze csak háromszor látta Morton Fülöpöt: egyszer Fernside-ban s a másik két alkalommal fogyatékos világítás mellett, midőn vonásait eltorzította a szenvedély s alakját esetlenné tette a ruha. Ennélfogva Beaufort Róbert, ha meg lett volna is áldva az emlékező képességének azzal az erejével, mely a közfelfogás szerint leginkább a királyok és a fejedelmek sajátja szokott lenni, s a mely reá ismer a csak egyszer látott arcra is: a legnagyobb mértékben reászorult volna erre az adományra, ha abban a barnaképű és érdemrendekkel díszített idegenben, kinek most bemutatták, felismerte volna a háborgó indulatú, rég eltűnt fiú arczvonásait. Mindamellet valami bizonytalan és kietlen előérzet, vagy az emlékezésnek valami kínos és vívódó feszültsége vett erőt lelkén, a mint Vaudemont-hoz szólott és feleletének hideg, nyugodt hangjára figyelt.

— Mit mondasz, hogy ki ez a franczia? — suttogta sógorának, midőn Vaudemont elfordult.

— Oh! nagyon eszes egy kalandor — úriember; — játszik is. — Jókora darabját látta a világnak — nagy kedvemet lelem benne — egészen más, mint az emberek többsége. Fel akarom kérni, hogy csatlakozzék Beaufort-courti társaságunkhoz.

Mr. Beaufort szárazan köhécselt, de mivel nem tehetett elfogadható kifogást a javaslat ellen, és nem merte

fölbresztteni lord Lilburne csúfondárosságának alvó hiénáját, csak ennyit mondott:

— Azt hivod, a kít akarsz; — és körültekintve, hogy nem találna-e valakit, a kin kitölthesse bosszúságát, szeme Kamillára esett, a ki még mindig Liancourt elbeszélését hallgatta. Feléje tartott, és midőn Liancourt látva, hogy feláll, maga is felállt és félrevonúlt, mogorván így szólt hozzá: — Sohasem fogod megtanulni, hogyan viseld magad illedelmesen; azért hagyunk itt, hogy ápd és szórakoztasd a nagybátyádat, nem pedig azért, hogy reáhallgass minden franczia kalandor fecsegésére. No, hála Istennek, hogy van fiam! — nagy csapás az emberen a lány!

— Bizony hogy az, mr. Beaufort, — sóhajtotta a felesége, ki éppen e pillanatban lépett az urához, s féltékeny volt az elsőbbség miatt, melyben lord Lilburne a leányát részesítette.

— És mily önzők — tette hozzá mrs. Beaufort; — csak a maguk szórakozására gondolnak, és semmit sem törődnek azzal, hogy mily kellemetlen a szüleiknek, ha kénytelenek nélkülözni őket.

— Oh! kedves mama, ne mondj olyat, — hadd menjek haza veletek — beszélni fogok nagybátyámmal!

— Oktalanság, gyermek! Menjünk, mr. Beaufort; — és a kedves szülők, kart karba öltve, tovább mentek. Nem vették észre, hogy közvetlenül a hátuk mögött állt Vaudemont; de Kamilla, ki most könyben úszó szemével felpillantott, megint összetalálkozott a szeme nézésével: Vaudemont mindent hallott.

— És rosszul bánnak vele, — dünnyögte; — *ez elválasztja tőlök!* — itt marad — viszontlátom.

A mint távozni készült, Lilburne magához intette:

— Csak nem akar elszökni asztalunktól?

— Nem; de ma este nem érzem magam túlságosan jól — holnap, ha megengedi.

— Ám legyen holnap; s ha délelőtt is szentelhet egy órát, az irgalmasság cselekedetét műveli. Láthatja, — tette hozzá suttogva — hogy van gondviselőm, ha nincsenek is gyermekeim. Azt hiszi, hogy szeretet ez? De-hogy! uram — az örökség! Jó éjszakát.

— Nem — nem — nem! — szólt magában Vaudemont, midőn a holdfényes utczákon hazafelé tartott. — Nem! Ámbár ég a szívem, — szegény meggyilkolt gonosztevő! — hogy bosszút álljak bűneidért és szenvedéseidért, még sem eredhet tőlem a bosszú — ő Fanny nagyapja és *Kamilla nagybátyja!*

És Kamilla, midőn ez a nagybátyja éjszakára elbocsátotta magától, elgondolkozva ült le szobájában. Úgy tetszett neki, mintha még rajta pihennének fényökkel Vaudemont sötét szemei; hangja még ott csengett a fülében; a vakmerőségről és a veszedelmekről szóló vad történetek, melyekkel Liancourt összefüggésbe hozta nevét, ott csapongtak még mindig elragadott képzelme előtt — hirtelen fölállt, megrettenve saját gondolataitól. Elővett kebléből néhány sor írást, melyet Sidney küldött neki, s a hogy újra meg újra elolvasta, megnyugvó lelke visszanyerte megszokott, bizó melanchóliáját. Vaudemont feledve volt, és Sidney nevét suttogták ajkai, midőn leszállt az álom, hogy felújítsa a távollevő képét és álmoképet fessen a boldog jövő tündérvilágáról!

HATODIK FEJEZET.

»Harangok, zengjetek — beszédetek mi édes!»

WILSON: A pálmák szigete.

«Tündéri gyermek! Mit kívánjak néked?
U. o.

Vaudemont hat napig maradt Londonban a nélkül, hogy kiment volna H — — ba, s minden nap meglátogatta lord Lilburne-t. A hetedik napon, minthogy a beteg sokkal jobban érezte magát, bár a szobáját elhagyni még nem volt képes, Kamilla visszatért a Berkeley squareba. Ugyanazon a napon Vaudemont is elment ismét, hogy meglátogassa Simont és a szegény Fannyt.

Midőn közeledett a kapuhoz, az ablakon, mely nyitva volt félig, mert az idő szép tiszta volt, kihallatszott Fanny édes szava. Egy dalt énekelt amaz egyszerű dallamokból, melyekről megigérte, hogy megtanulja őket könyv nélkül; és Vaudemont, ámbár vajmi kevésbé ér-

tett a zenéhez, meg volt lepve és megilletődött szavának zenéjén és érzésének komoly mélységén. Megállt az ablakkal szemközt és névén szólította. Fanny vidáman nézett ki az ablakon, aztán, szokása szerint, leszaladt, hogy kaput nyisson neki.

— Oh; mily sokáig oda maradtál; de sokat tudok ám már azokból a dalokból: oly sokat mondanak, a mit mindig szerettem volna, ha meg tudtam volna mondani.

Vaudemont mosolygott, de mosolya bágyadt volt.

— Mily különös az, — mondotta Fanny elgondolkozva — hogy olyan sok minden lehet egy darabka papiroson! mert, végre is — könyvének nyitott lapjára mutatott — egy kis darab papiros az egész, — csakhogy mégis élet van benne!

— Úgy, úgy, — mondotta Vaudemont sötéten, és távolról sem értve meg a Fanny gondolatában rejlő végtelen finomságot — mert *Fanny* a költészetten jártatta elméjét, ő pedig a törvényen, — úgy, úgy, és tudod-e, hogy egy hitvány kis papirostól függ, ha csak megtalálhatnám, igen, egy hitvány kis papirostól függ minden szerencsém, egész boldogságom, minden, a mi kedves nekem az életben?

— Egy hitvány kis papirostól? Oh! ha megtalálhatnám! Jaj, de úgy nézel, mintha azt gondolnád, hogy sohasem leszek én elég okos arra!

Vaudemont, nem hallgatva reá, nagyot sóhajtott. Fanny félénken közeledett hozzá.

— Ne sóhajts, bátyám — nem bírom el, ha sóhaj-tani hallak. Megváltoztál. Hát *te* sem voltál boldog?

— Boldog voltam, Fanny! igen, mostanában nagyon boldog voltam — nagyon is boldog!

— Boldog voltál, boldog? és én — — szava elakadt — szomorúság és szemrehányás szólalt meg hangjában, és elhallgatott — maga sem tudta, miért, de úgy érezte, hogy eláll a szíve dobbanása. Fanny engedte, hogy magára hagyja, ő pedig ment föl egyenesen a szobájába. Bánatosan követte szemével: nem volt hozzászokva, hogy Fülöp ily hirtelen magára hagyja. Meg is ebédeltek már; és elmúlt egy óra, midőn Vaudemont lement a családi szobába. Fanny félretette a dalokat, nem

volt reá kedve, hogy e szép tanulmányokkal bibelődjék, melyek oly kedvesek voltak lelkének — hiszen nem váltottak ki belőle sem örömet, sem dicséretet. Henry és szórakozottan ült a hallgatag öreg ember mellett, ki nap nap után szótalanabbá vált. Elfordította fejét, midőn Vaudemont belépett és felbiggyesztette szép ajkát, mint a gyermek, kit elhanyagoltak. De Fülöp ezt nem vette észre, s a duzzogás elmúlt, és könny szökött Fanny szemébe.

Vaudemont csakugyan megváltozott. Komoly, borongós volt az arcza. Magatartása szórakozott. Néhány szót szóló Simonhoz, aztán, leülve az ablak mellé, arczát a kezére hajtotta, és csakhamar álmodozásba merült. Fanny, látva, hogy nem szól, s miután több hosszú, komoly pillantást vetett lopva mozdulatlan testtartására és borús homlokára, csendesesen fölkel, és könnyű léptekkel hozzásurranva, reszkető hangon így szól:

— Bánt valami, bátyám?

— Nem, kedvesem!

— Akkor miért nem szólsz Fannyhoz? Nem akarsz sétálni vele? Talán velünk jönne nagyapó is.

— Ma este nem. Majd elmegyek; de csak magam.

— Hová? talán nem volt jó Fanny? Nem mentem el hazulról, mióta elhagytál bennünket. És a sir — bátyám! — Sárával küldöttem a virágot — de —

Vaudemont hirtelen felállt. A sir említése vissza-szólította gondolatait abból az ábrándos irányból, a melyben kalandoztak. Fanny, ki egyébként fel szokta deríteni gyermeki lényével, most terhére volt; hiányát érezte annak a teljes magánosságnak, mely légköre szokott lenni az ébredő szenvedélynek; valami alig hallható mentséget mormolt, és odahagyta a házat. Fanny ez este nem is látta többé. Éjfél tájban tért haza. De Fanny nem aludt el, míg nem hallotta, hogy felmegy a lépcsőn és bezárja az ajtaját: s midőn elaludt, nyugtalan és gyötrelmes volt álma. Másnap reggel, midőn találkoztak a reggelinél (mert Vaudemont nem ment vissza Londonba), szempillája vörös és nehéz volt, s az arcza halovány. És Vaudemontnak máskor oly nyájas és figyelmes, de most még mindig réveteg szeme nem vette észre a szenvedés

jeleit, melyeknek Fanny sem tudta volna magyarázatát adni. De reggeli után sétálni hívta, és földerült a leány arcza, amint sietve föltette kalapiját és kezébe vette a kis kosarat tele friss virággal, melyet már előre meghozatott Sárával.

— Fanny, — mondotta Vaudemont, midőn kiléptek a kapun, s látta karján a kosarat — e virágból néhány szálat ma egy *másik* sírkőre is tehetsz! Szegény gyermek, mily istenadta jóság van e szívben! — mily kár, hogy — —

Elhallgatott. Fanny elragadtatva nézett arczába.

— Dicsértél engem — *te* dicsértél! — És mi az, a miért kár, bátyám?

Míg így beszélt, harangszó csendült meg vígan közeliükben.

— Hallod-e! — szólt Vaudemont, megfélekedezve kérdéséről — és majdnem vidáman. — Hallod-e? — — szerencsésnek veszem ezt a jelt. Lakodalmi harangszó!

Meggyorsította lépteit, és a temetőbe értek.

Sokan sereglettek már össze, és Vaudemont és Fanny megállott; s a kis ajtónak támaszkodva, oda tekintettek.

— Miért van itt ez a nép, és miért szól oly vidáman a harang?

— Menyegző lesz itt, Fanny.

— Sokat hallottam már a menyegzőről, — mondotta Fanny, zavart és kétséget eláruló kedves tekintettel — de azért nem tudom egészen, hogy mit jelent. Nem mondanád meg? — és hogy mit jelentenek azok a harangok is!

— De megmondom, Fanny. Háromszor szólalnak meg az emberért azok a harangok! Először akkor, midőn a világra jön; utóljára akkor, midőn elhagyja a világot; és közben egyszer, midőn társat vesz maga mellé minden gondjához — minden öröméhez, mely még reá vár; a ki még azután is, midőn az utolsó harangszó halálát jelzi erre a világra nézve, társa maradhat örök időken át azon a más világon — abban az égben, a hol azok, kik oly ártatlanok, mint te, Fanny, remélhetik, hogy élhet-

nek és szerethetik egymást oly hazában, hol sirok nincsenek!

— És ez a harangszó?

— Ez az egyesülést — a menyegzőt hirdeti!

— Azt hiszem, megértettelek; — és azok, kik egymásé lesznek, boldogok?

— Boldogok, Fanny, ha szeretik egymást, és tartós a szerelmük. Oh! képzeld el azt a boldogságot, midőn az ember tudja, hogy van valakije, a ki drágább neki, mint saját valója — szív, melybe átöntheti minden gondolatát, minden bánatát, minden örömét! Valakije, a ki bár ha rágalmazná és elhagyná az egész világ, soha egy rossz gondolattal, egy igaztalan szóval meg nem sértené, — a ki még szívósabban ragaszkodnék hozzá a betegségben, a gondban, a nélkülözésben — a ki mindenét feláldozná az emberért s a kiért az ember is feláldozná mindenét — kitől sem éjjel, sem nappal soha semmi el nem szakítaná, csak a halál — kinek mosolygása földéríti házáat, — ki nem ismeri a könnyhullatást, míg az ember egészséges és boldog, és a szerelme változatlan. Ilyen a házasság, Fanny, ha azoknak, kik egymásé lesznek, van hozzá szívök és lelkök, hogy átérezzék, hogy nincs annál gyöngédebb és magasztosabb kötelék ezen a világon. A képnek van fonákja is; — nem akarom azt lefesteni! — Egyébként nem is értenéd meg azt, Fanny!

Elfordúlt: — és Fanny könnye záporként hullott a földre; — a férfi nem vette észre! Belépett a temetőbe; mert a harang most elhallgatott. Megkezdődött a szertartás. Fülöp csatlakozott a nászkísérethez, és Fanny, lebocsátva fátyolát, nyomon követte, remegve és áhítattal.

Ott álltak, észre nem vétevve, kis távolságban, és hallgatták az istentiszteletet.

A mátkapár a középosztályhoz tartozott, fiatal, csinos volt mind a kettő; s olyan volt a magukviselete, a mint a szertartás tiszteletreméltó voltához és szentségéhez illett. Vaudemont ott állt, figyelemmel nézve a történőket, és karját összefonva mellén. Fanny mögötte s félrevonulva mindenkitől, egy könyöklőre támaszkodott. S míg a pap megáldotta a házasságot, ő még min-

dig kezében tartotta a sirnak szánt virágokat. Alakja — a maga némaságával, nyugalmával, komolyságával, titok-szerű és kifürkészhetetlen szívével — még *erre* a VIRRADATRA is reávetette az ÉJ sejtelmeit!

Midőn a szertartás véget ért — midőn a menyasz-szony az anyja keblére borúlt és sírt; és azután, midőn elfordúlva tőle, szeme összetalálkozott a vőlegény szemével, és egy mosolyban minden könye elenyészett — midőn a pillantások e gyors cseréjében kifejezésre jutott mindaz, a mit a szent szerelem a szerelemnek mondhat, s a nő félénk bizalommal tette kezét a kezébe annak, ki-nek az imént ajánlotta fel életét — borzongás futott át a jelenlevők szívéen. Vaudemont mélyen felsóhajtott. Sóhajának visszhangja kelt; de olyan lény ajkáról, a ki-nek fohászában árnyéka sem volt a győtrelemnek; hátrafordult; Fanny hátravetette fátyolát; szeme találkozott a szemével, könnyben úszva, de szelid ragyogással és rózsás pír futotta el arcját. Vaudemont visszadöbbszent e szempillantástól, és kiment a templomból. Az érdekelt felek visszavonultak a sekrestyébe, hogy beírják nevöket az anyakönyvbe; a násznép eloszlott, és Vaudemont és Fanny magukra maradtak a temetőben.

— Nézd, Fanny, mondotta amaz, és egy emlékköre mutatott, mely távol állt anyja síremlékétől (mert *ezek* a hamvak sokkal szentebbek voltak, semhogy megtűrték volna ily szomszédságot). — Nézz oda; új emlékkő, Fanny, lépünk oda hozzá. El tudod-e olvasni, mi van reája vésvé?

A sírfelirat egyszerűen így szólt:

G— W—

AZ EMBER A TETTET LÁTJA —

ISTEN A KÖRÜLMÉNYEKET.

NE ITÉLJETER, HOGY TI IS MEG NE ITÉLTESSETER.

— Fanny, ez az emlékkő beváltja kegyes vágyadat: annak az emlékezetére áll itt, a kit atyádnak szólítottál. Bárminő volt az élete itt alatt — bárminő ítélet érte is fejét, az Ég nem fogja kárhoytatni legalább a *te* kegyeletet, ha tiszteled azt, ki jó volt *hozzád*, és virágot, bár csak hervadó virágot teszel *erre* a sirra is.

— Az ő sírja — az atyámé — és te gondoltál reá helyettem! — mondotta Fanny, megragadva kezét, és zokogott. — És én még azt hittem, hogy már nem vagy hozzám oly jó, mint azelőtt!

— Nem voltam hozzád oly jó? oh, akkor bocsáss meg, nem vagyok boldog.

— Nem? Tegnap azt mondtad még, hogy *nagyon* is boldog voltál.

— A boldogságra való emlékezés nem egy a boldogsággal, Fanny.

— Ez igaz — és — —

Fanny elhallgatott; és a mint elgondolkozva az emlékre hajolt, Vaudemont, ki nem akarta zavarni, és keserűn érezte, hogy öntudata mily kevéssé volna képes igazolni azt a sötét férfiút (ki *nem* itt pihent) ámbár volna számára mentség — néhány lépéssel hátrább vonúlt.

Épp ekkor jött ki a sekrestyéből az új házaspár tanuival, a pappal, stb., és átment a térségen. Fanny, a mint elfordult az emléktől, meglátta őket, és megállt, komoly pillantást vetve a menyasszonyra.

— Mily kedves arcz! — mondotta az anya. — Ez — igen ez az a szegény bárgyu leány.

— Oh! — mondotta a vőlegény, gyöngéden — és ez, Mary, ha még olyan szép is, soha sem tehet mást oly boldoggá, mint a milyenné te engem tettél.

Vaudemont hallotta ezt a megjegyzést és elborult a szíve. — Szegény Fanny! — És mégis, ha nem ér ez a megpróbáltatás — *én* szerethettem volna, ha meg nem pillantom ellenségem leányának végzetes arczát! — És mély szánakozással, kimondhatatlan és szent gyöngédséggel lépett oda Fannyhoz.

— Jer, gyermekem; menjünk most haza.

— Várj még, — mondotta Fanny — megfielekdezel valamiről. — És odament, hogy Katalin sírjára hintse még megmaradt virágait.

— Megbocsátja-e anyám, — gondolta Vaudemont — ha más gondolattal járok, mint a gyűlölet és a bosszú gondolatával ama ház iránt, mely nagyságát az ő meg-rágalmazott nevére alapított? — Felsóhajtott. — És reá nézve az a sír elveszítette mélabús vonzó erejét.

HETEDIK FEJEZET.

„Az összes férfiak közül, ha mondom,
A kik merészlik, — mert merész kaland —
Szabad nyakukra venni nők igáját,
Adj hát egy katonát nekem!”

A MÁLTAI LOVAG.

„Leng a kis sajka könnyeden
Az alig érintett vizen;
Leng röpke vitorlával ott
Az elhagyott tavon az elhagyott,
Áll, míg az Ég küld jó szelet. —
Oh, milyen gondtalan lehet!”

WILSON : A PÁLMÁK SZIGETE.

Vaudemont az este visszatért Londonba, és lakásán rövid levelet talált lord Lilburnetól, a ki értésére adta, hogy minekutána köszvénye némiképpen enyhült, orvosa levegőváltozást ajánlott neki — hogy Beaufort Court a nyugati vármegyék egyikében egészséges vidéken van — hogy ennél fogva másnap rövid időre már oda utazik — hogy meghívta monsieur de Vaudemont egyik-másik honfitársát és néhány más barátját, hogy vigyenek élénkséget egy falusi ház unalmába — hogy mr. és mrs. Beaufort nagyon örülnének, ha monsieur de Vaudemontot is házuknál tisztelhetnék — s hogy monsieur de Vaudemont, ha elfogadná e meghívást, az irgalmasság cselekedetét művelné lekötelezett hívével *Lilburne*-nel szemben.

Vaudemont első érzése, a mint ezt a levelet elolvasta, a gyönyörűség érzése volt. — Látni fogom *őt*, kiáltotta; — egy földél alatt leszek vele! — De arczáról egyszerre eltűnt a ragyogás. — Az a földél! — Minő földél alatt? Hogy vendég legyen ott, a hol magát tartotta a ház urának! — hogy Beaufort Róbertnek legyen a vendége! — És ez még nem is minden. Vajjon nem a leggyilkosabb harczot forgatta-e elméjében, a melyet a civilizált élet egyáltalán megenged — *a per útján való hadviselést* — harczot névért, vagyonért, magáért ama tűzhelyért minden házi isteneivel együtt, e férfi ellen — szabad volt-e tehát, hogy elfogadja vendégszeretetét?

— Hát aztán! — kiáltotta, fel s alá járva a szobában, — azért, mert az atyja megkárosított engem, én

pedig keresem az én apám jogát — száműzzem gondolataimból és szemem elől azt a szende, bájos alakot; — az egyetlent, a ki, gyermekül, ott térdelt mellettem az előtt a kegyetlen ember előtt? Hát oly nemes szenvedély a gyűlölet, hogy nem fér hozzá a szerelmemnek egy sugara sem? — *Szerelem!* minő szó ez? Jó lesz vigyázni, a míg nem késő! — Erős lelki tusájában elhallgatott, és felrántva az ablakot, levegő után kapkodott. Az utca, melyben lakott, St. James közelében volt; és éppen ebben a pillanatban hajtattott arra hintáján, mintegy, hogy letörjön minden ellenkezést és véget vessen a vívódásnak, mrs. Beaufort, és Kamilla az oldalán. Mrs. Beaufort felnézett, és bágyadtan meghajolt; Kamilla is észrevette, és Fülöp látta, hogy elpirult, a mint meghajtotta fejét. Szinte lélekzet nélkül nézett utánuk, míg el nem tűnt a kocsi; aztán, betéve az ablakot, leült, hogy rendezze gondolatait, és tovább elmélkedjék magában. De a mint így elmélkedett, mindegyre csak azt az elpirulást és azt a mosolyt látta. Végre felszökött, s arcza nemes és ragyogó kifejezéstől szellemült át. — Igen, ha átlépek annak a háznak a küszöbét, ha eszem annak az embernek a kenyeréből és iszom a poharából, akkor le kell mondanom, nem az igazságról — nem arról, a mivel anyám nevének tartozom — hanem mindenről, a mi a gyűlöletre és a megtorlásra tartozik. Ha beteszem a lábam abba a házba — és a Gondviselés kezembe adja a módot, hogy visszaszerezem jogaimat, nos akkor, ő — az ártatlan — ő legyen az, ki megmenti a romlástól atyját, s őrt áll, mint egy angyal, a határon, hol véget ér az igazság és kezdődik a bosszú! Aztán meg nem kötelességem-e, hogy megkeressem Sidneyt? Csakis ott lelhetem meg a kulcsot e titokhoz. — Imígyen elmélkedve, nem habozott többé — határozott: nem utasítja vissza ezt a vendégszeretetet, mert utóbb könnyen lehet reá módja, hogy visszaszolgálja ezerszeresen. — És ki tudja, — mormolta ismét — nem azért vezérelte-e utamba az Ég ezt a bájos teremtetést, hogy elfojtsa és megenyhítse bennem azokat a bűsz indulatokat, melyeket oly sokáig tápláltam magamban? Megláttam őt, — gyűlölhetem-e még *most* is az apját?

Elküldötte az értesítést, hogy elfogadja a meghívást. S midőn megtette, vajjon meg volt-e magával elégedve? A kötelességeket, melyeket ezzel magára vállalt, oly nemes és magas nézőpontból fogta fel, mint csak tőle telt: de valami azt súgta a szívében: — Gyöngeség van a nagylelkűségemben. — Szabad-e szeretned Beaufort Róbert lányát? — És a szíve nem tudott mit felelni e szózatra.

A gyorsaság, melylyel megérlelődik a szerelem, kevésbé függ attól, minő száma az éveknek szállt át a termőföldön, melybe a magot vetették, mint a föld termőképességétől. Az a fiatal ember, kinek a megszokott módon folynak e világon napjai, s ki érzelmeit szétforgácsolja inkább, mint kimeríti az egymást sebesen követő tárgyak sokféleségével — a pillanat Cynthiáival — nem képes igazi szenvedélyre gyúlni az első pillanatban. Az ifjúság csak akkor lobbanékony, ha a *szíve* fiatal!

Vannak bizonyos időpontok az életben, midőn az érzelmek a mindkét nembeliéknél úgyszólván elő vannak készítve, hogy hatással legyen rájuk az első csinos arc, mely megragadja a képzeletet és megejtí a szemet. Ily időpont az is, midőn sokáig volt magára hagyva a szív, s midőn a nyugalom és a béke pillanatai következnek a féktelenebb és viharosabb izgalom időszakaira. Életének éppen ily időszakát élte most Vaudemont. Noha éveken át a becsvágy volt minden álma, és a kard a szerelmese, mély érzésre hajló természeténél és a nagy indulatokra való fogékonyságánál fogva, gyakran sóhajtozott magános sorsa miatt. Az a fiatalos ábránd és az a tisztelet, melylyel körülfonta Eugénia képét, lassankint ama szelid és lágy mélasággá enyhült, mely, erejét véve a komorabb gondolatoknak, úgy lehet, inkább teszi hajlandóvá az embert, hogy meghódoljon, semmint hogy ellene szegüljön az új érzelmeknek; — és az édes emlékezés határain ott reszket az édes remény. Hivatásának, terveinek, küzdelmeinek, pályájának félbenmaradása nem érintette szenvedélyeit. Vaudemont ily módon öntudatlanul elő volt készítve a szerelemre. Első és legkorábbi érzelmei, mint láttuk, Fannyt illették. De egyszer csak felismerte hirtelen a veszedel-

met, és épp oly hirtelen visszariadt a gondolattól, hogy táplálja magában amaz ábrándokat és érzelmeket, melyek nélkül a szerelem táplálék hiánya miatt elhal, egy oly lény iránt, kit annyira gyöngelméjűnek tartott, hogy érzelme így a silány meggondolatlanság vagy a szentségtöréssel határos bectelenség színét öltötte volna magára — hogy az istenség szárnya elrebbent tőle abban a pillanatban, midőn már lelkére vetette árnyékát. Így hát, midőn Kamilla megjelent előtte, szíve szabad volt, hogy befogadhatta képét. Igézetessége, finomságai, az egész lényét körülvevő kimondhatatlan kedvesség még jobban megejtette, mint a szépsége; az emlékezés, mely amaz első alkalomhoz fűződött, midőn megpillantotta, szintén csak hálás és mélységes érzelmekre készítette; a szigorúság, melylyel szülei bántak vele, felkeltette benne a részvétet, s nem kis mértékben hatott lelkére, mely különösen fogékony volt ama nagylelkűség iránt, mely a gyöngék és az üldözöttek pártjára hajlik; a szelídségnek és vidámságnak az a megnyerő vegyülete, melylyel gondját viselte házsártos és gúnyolódó nagybátyjának, meggyőzte őt lelkületének jobb és tartósabb tulajdonairól és szívének nőiességéről. És hozzá még az a gondolat, — mily különösek és ellentmondóak az érzelmeink — hogy oly családhoz tartozott, a mely neki gyűlöletes volt, még ragyogóbban választotta el képét attól a sötétségtől, mely körülvette. Mert nem az ellenségnek leánya volt-e, a kit a veronai szerelmes, a mint meglátta, meg is szeretett? És nem közös-e az a vonás mindnyájunkkal — mintha kedvét lelné a szenvedély az ellentmondásokban? Mint a hogy a bűvár, Schiller pompás balladájában, a koráll-szirtbe kapaszkodik a tenger iszonyú mélységében, úgy kapaszkodunk, még nagyobb hálával telve, minden szép gondolatba és minden kedves hajlékhoz, mely mosolyogva int felénk a gyűlölség és a harcz mélységeiből.

De Vaudemont talán nem adta volna át magát oly hirtelen és oly tökéletesen annak a szenvedélynek, mely már-már egészen hatalmába vette erős szellemét, ha Kamilla zavara, féltékenysége és el-elpirulása nem kelti benne azt a mámorító hitet, hogy érzelmei nem viszon-

zatlanok. És ki az, ki nem tudná, hogy az ily hit, ha egyszer bele vette magát lelkünkbe, oly gyors fejlődéssel érleli meg saját szerelmünket, a melyben évekhez hasonló az órák.

Ily felindulás uralkodott tehát lelkén, felindulás, mely kiölt belőle minden más gondolatot azon az egy gyönyörűségen kívül, hogy egy levegőt szívhat unokahugával — mely kitörölte belőle a multat és a jövőndőt — nem hagyva mást az Idő Arczulatán, mint a derült, a lélekzet nélkül való *Jelent*, midőn Beaufort Courtba ment. Nem tért vissza H—ba, mielőtt útra kelt, hanem küldött Fannynak egy rövid és sebtében írt levelet, a melylyel tudtára adta, hogy legalább néhány napig oda marad, s megígérte, hogy ír megint, ha tovább kellene elmaradnia, mint hinné.

E közben, legutóbbi közös sétájukból és beszélgetésükből támadva, lezajlott ismét egyike azoknak az egymást követő rázkódásoknak, melyek korszakot jeleztek Fanny lelki világában.

Ugyanaznap este, néhány órával azután, hogy Fülöp útra kelt, és miután Simon nyugovóra tért, Fanny, mély gondolatokba merülve, álmodozva ült kicsiny szobájának kialvó tüzenél. Sára, az öreg cseléd, ki — nem úgy, mint mrs. Boxer — szíve mélyéből szerette Fannyt, belépett a szobába, hogy lefekvés előtt, szokása szerint, megnézzze, kialudt-e már a tűz, és rendben van-e minden: s a mint közeledett a kandallóhoz, megütközve látta, hogy Fanny még nem feküdt le.

— Még fenn van a lelkem! — modotta; — ej, miss Fanny, még holtra hűti magát, — ugyan miről gondolkozik?

— Üljön le, Sára; beszélni szeretnék magával. — A dolog úgy állt, hogy Fanny, ámbár nagyon szerette Sárát és őszintén ragaszkodott hozzá, vajmi ritkán volt közlékeny vele szemben, mint a hogy egyáltalán senkivel szemben sem volt az. A kedves gyermek saját némaságában és homályában szokta elintézni kétségeit.

— Beszélni, kedves szép kisasszonyom? mindent, a mi csak tőlem telik — és Sára elhelyezkedett a házi-

gazda nagy karosszékeben, és közel húzódott vele Fannyhoz. A szobát nem világította meg más, mint a kialvó tűz, mely sápadt fényt vetett a föléje hajló két arcra — az egyik oly ritka szép, oly síma, oly viruló, oly páratlan a maga ifjúságában és ártatlanságában — a másik fonnyadt, ránczos, ösztövére és alamuszi. Olyanok voltak egymás mellett, mint a tündérkisasszony meg a boszorkány.

— No, halljuk, kisasszony, — mondotta az öregasszony, midőn Fanny, hosszas várakozás után még mindig hallgatott — no halljuk — —

— Sára, láttam egy menyegzőt!

— Igazán? — és az öregasszony felkaczagott. — Oh! hallottam, hogy ma kellett megtörténnie! — a fiatal Waldron esküvőjének. — Hja, régóta szerették egymást.

— Maga is volt férjénél, Sára?

— Voltam — az Isten áldja meg! Nagyon jó uram volt, szegény ember! De nagy ideje már, hogy meghalt; és ha nem fogadott volna magához, kénytelen lettem volna beállni a dologházba.

— Meghalt! — Nem esett azután neheze a élet, Sára?

— Az Úr megvigasztalja az özvegyek szívét! — jegyezte meg kenetesen Sára.

— A bátyjához ment feleségül, Sára? — szolt Fanny, a köténye csücskéjével játszadozva.

— A bátyámhoz! — kiáltotta az öregasszony, elszörnyedve. — Ejnye, kisasszony, nem illik ilyeneket mondani — nagyon kárhuzatos és pogány beszéd ez! Nem szabad az embernek feleségül menni a testvér-bátyjához!

— Nem szabad! — mondotta reszketve Fanny, és a gyöngye világosságban is látni lehetett, hogy elhaloványodik. — Nem szabad! — bizonyosan tudja, hogy nem?

— Istentelenség még csak beszélni is arról, kedves fiatal úrnőm; — de olyan maga, mint a most született gyermek!

Fanny hallgatott néhány pillanatig. Végre, nem is tudva, hogy fennhangon beszél, így szolt: — De hisz voltaképpen *nem* is a bátyám!

— Oh, szégyelje magát, kisasszonyom! — Hát azon a szép fiatal úron töri a csinos fejecskéjét! *Maga is*, — oh, kedves, kedves! Látom már, hogy mind egyformák vagyunk, mi szegény asszonyszemélyek! — Maga! Ki hitte volna? Oh, miss Fanny! — Meghasad a szívem, ha efféle dolgokat vesz a fejébe.

— Miféle dolgokat?

— No hát, afféleket, hogy az a gentleman feleségül veszi! — Bizonyos vagyok benne, hogy akármilyen egyszerű embernek mutatja magát, mégis valami előkelő gentleman! Azt mondják, hogy a lova megér száz font sterlinget. Kedves, kedves! Mért, hogy erre nem gondoltam előbb? Nagyon rossz ember lehet. Most már tudom, miért jár ide. Majd beszélek vele, beszélek biz' én! — nagyon rossz ember!

Sárának torkán akadt a méltatlankodás, a mint Fanny hirtelen fölkelt, és eléje állva a lobogó félhomályban, majd, mintha az alakja is elváltozott volna, — oly nagynak, oly megragadónak, oly méltósággal teljesnek látszott.

— *Róla* beszél így? — mondotta a nyugodt, de mélységes megütközés hangján — róla! — Ha így áll a dolog, Sára, akkor mi ketten nem élhetünk tovább egy földél alatt.

Oly öntudatosan és oly határozottan mondotta ezt, hogy Sára, minden ijedtsége mellett, egyszerre átlátta, mily igaztalanok voltak Fannyval szemben azok az emberek, kik még most is azt kajdácsolták róla egyre: „a bárgyú leány!”

— Oh! jószágos ég — kisasszonyom — úrnőm — úgy sajnálom — inkább a nyelvemet tépném ki, mintsem hogy olyan szót ejtsek, a melylyel megbántanám; csak a szeretet mondatta velem, én kedvesem, ártatlanom! — s a derék nő zokogott őszinte fájdalmában, a mint megragadta Fanny kezét. — Oly sok fiatal teremtés dőlt már a romlásba, oly ártatlan és jó, igen, mint kegyed. De látom, hogy nem ért meg engem. Miss Fanny! hallgasson reám: megpróbálom érthetően kifejezni azt, a mit mondani akartam. Az az ember, az a gentleman — a milyen büszke, a milyen szépen ruházkodik, a milyen

nagyúri formája van, soha sem veszi feleségül *magát*, soha — soha. És ha majd azt mondja egyszer, hogy szereti magát és maga is azt mondja, hogy szereti őt, és *még sem* házasodnak össze, akkor vége lesz magának, örökre vége, és meghal — mert meghasad a szíve!

A komolyság, a mint ezt Sára mondotta, megfélemezte és szinte megdöbbenetette Fannyt. Visszahanyatlott székebe, és tűrte ellenkezés nélkül, hogy az öregasszony simogassa és könyeivel áztassa kezét néhány pillanatig, tűrte oly némasággal, mely a legsötétebb és leg-háborgóbb érzelmeket takarta, melyeket Fanny eddig-elé ismert. Végre így szólt:

— Miért ne vehetne feleségül, ha szeret? — nem bátyám ő — igazán nem az! Soha sem fogom többé annak szólítani.

— Nem veheti el magát, — mondotta Sára, a bár-dolatlan nemesség egy nemével, eltökélve, hogy kitart a mellett, a mit kötelességének érzett; — nem mondom, hogy éppen a pénz miatt nem, mert nem az a fődolog mindig. De nem veheti feleségül azért, mert — mert az olyanok, a kiket egy bizonyos módon neveltek, soha sem vehetik el azokat, a kiket másféle módon neveltek, és a kik másféleképpen nőttek fel, mint ők. Az afféle gentleman azt akarja, hogy a felesége sokat — oh — nagyon, nagyon sokat tudjon; és *maga* — —

— Sára, — szakította félbe Fanny és megint felállt, de ezúttal mosolylyal az arczán — szót se többet erről a dologról; megbocsátok, ha megígéri, hogy soha többé nem szól róla barátságtalanul — soha — soha — soha, Sára!

— De azt csak megmondhatom neki, hogy — hogy —

— Mit?

— Azt, hogy maga oly fiatal és ártatlan, és nem szorúlt semmi pártfogásra; és hogy az, ha maga szeretné őt, gyalázat volna őreá nézve — igen, az volna!

És ekkor (oh! nem, Fanny, elmédben *most* nem volt ködbe borúlva semmi!) — és ekkor felébredt a gyermekben a nő nyugtalansága, az erkölcs, az ösztön, a rettegés:

— Soha! soha! Nem akarom szeretni — nem szeretem, igazán nem szeretem, Sára. Ha szól neki, sohasem nézek magára többé. Minden elmúlt — minden, kedves Sára!

Megcsókolta az öreg asszonyt; és Sára, abban a hitben, hogy éleslátása és tanácsa győzedelmeskedett, megígért mindent, a mire Fanny kérte; így aztán mint jóbarátok mentek föl egymással a lépcsőn.

NYOLCZADIK FEJEZET.

»... S a szellő sóhajára
Kimondhatatlan illat árad
A narancsfák felől.

Ébredj, Olympia. — Szelíden alszik.
Hahó! Most végre eszmél.«

BARRY CORNWALL.

Sára másnap azon érte Fannyt, hogy számlálgatta a pénzecskéjét, melyet oly sokáig és annyi bajjal gyűjtött össze jöltevőjének sírkövére. Arra a célra most már nem kellett a pénz. Talált helyette Fanny mást; Simonnak és Sárának nem szólt róla semmit. De saját-szerűen elégyt a mosoly ült ajkán, a mint azzal a munkával foglalatzkodott, mely meglepte az öreg asszonyt. Késő délben a postás szokatlan kopogtatása hallatszott a ház ajtaján. Levelet hozott! — levelet miss Fannynak. Levelet! — az elsőt, melyet életében kapott! És *tőle* jött! — s így kezdődött: „Kedves Fanny“. Százszor is szólította kedves Fannynak Vaudemont, s egészen megszokottá vált ez a kifejezés. De *írva* oly egészen másnak tetszett az, hogy „Kedves Fanny“. A levél nem igen lehetett volna sem rövidebb, sem, jól meggondolva a dolgot, hidegebb. De a leány nem talált benne semmi kivetni valót. Így kezdődött: „Kedves Fanny“, és ezzel végződött „őszintén a tiéd“. — Őszintén a tiéd — őszintén az *enyém* — és mily kedves, hogy egyáltalán írt! — Történetesen úgy állt a dolog, hogy Vaudemontnak, ki sohasem vitte fel a betűvetés mesterségében addig az elstetett mázolásig, melybe rendesen beleesnek azok, kik

kénytelenek gyorsan és sokat írni, szokatlanul jó írása volt — határozott, tiszta, rendes vonásai — szinte túlságosan is jó az olyan embernek, a kinek nem kenyerere a szép írás. És Fanny, midőn a levélnek már minden szavát betéve tudta, halkan egy faliszekrényhez osont és elővette egynéhány példányát a saját kezeírásának, háztartási feljegyzéseket, kézimunka-számlákat, és másolatokat, melyeket a Vaudemonttól kapott verseskönyvből írt ki, hogy gyakorolja emlékező képességét. A levelet komolyan odatette az íráspróbák mellé és elpirult a köztük levő különbségen; pedig a saját írása, bár reszkető és egyenetlen, éppenséggel nem volt rossz, vagy közönséges írás. De a versengés vágya most már felébredt benne. Vaudemont, kit fontosabb gondolatok ejtettek hatalmukba, s ki valóban, megelégedve a vesztélyről, mely úgy látszott, egészen el is múlt, levelében nem óvta Fannyt, hogy egyedül járjon az utcán. Fanny ezt észrevette; s minthogy már egészen magához tért a szabadsága ellen elkövetett merénylet miatt érzett félelméből és nyugtalanságából, fölmentve érezte magát amaz ígérete alól, hogy őrizkedni fog az elmúlt és képzelt veszedelemtől. Ebéd után tehát elsieltett egymagában, és a tanítónőhöz ment, kitől az elemi oktatást kapta. Azóta is mindig fentartotta az ismeretséget ez asszonysággal, ki jó szívével, és megindúlva sorsán, gyakran szerzett számára foglalkozást, és nagyon is észrevette a fejlődést, mely volt tanítványa lelkében egy idő óta mutatkozott.

Fanny hosszasán beszélgetett e nővel és egy csomó könyvvel tért haza. Ez éjjel, és utána még sok más éjszakán látni lehetett, hogy sokáig ég a gyertya kicsiny ablakai mögött. S minthogy visszanyerte régi szabadságát és szokásait, a mit Simon, a szegény öreg, nem vett észre, Sára pedig, azt gondolva magában, hogy minden jobb, mint otthon üldögelni, nem akadályozott meg, Fanny rendszerint két órára, néha még hosszabb időre is, elment hazulról esténként, midőn az öreg egy kis szundításra hajtotta fejét az ebéd és a teázás ideje között.

Nagyon rövid idő alatt — a mely idő rendes viszo-

nyok közt csodálatosan rövidnek látszott volna — nem is hasonlított már a régihez a Fanny kezeirása; a beszéd-módja is megváltozott; nem mondotta már magát „Fanny“-nak, ha magáról szólt; szavának zenéje tisztább, nyugodtabb volt; szép arczának merengőbbek a vonásai; még a szemének is mintha sötétebbé vált volna a színe; jártában nem hallotta már zümmögni senki. A könyvek, melyeket éjjelente forgatott, belevették magukat a lelkébe; a költészet, mely öntudatlanul lengte körül gyermekéveit, benne támasztotta fel most a költészetet. Mi több, szinte úgy tűnhetett föl, mintha értelmének örök ziláltsága, melyet bárgyúságnak mondotak az együgyűek, nem az örület, hanem az *isteni szikra* féktelen erőfeszítése lett volna, hogy meglegelje az ösvényt és a kivezető utat abból a hideg és borzalmas magányból, melyre korábbi életviszonyai kárhoztatták.

Napok, hetek múltak — és sohasem említette Vaudemontot. És egyszer, midőn Sára, elámúlva és megüttődve a fiatal úrnőjén végbement változáson, azt kérdezte:

— Mikor jön vissza a gentleman? —

Fanny titokzatos mosolylyal felelte:

— Még nem; *remélem* — még nem egyhamar!

KILENCZEDIK FEJEZET.

»THIERRY:

Valami változást

Érzek lelkem valóján,
S esőnek harmatát érzem bizalmán,
Mely permetezve hull a tűzre
S kioltja parazsát.

— — — — —
Szívem hogy tétovázik

Gyermek-kötelmem és a szerelem között.

BEAUMONT és FLETCHER:

Thierry és Theodoret.

Vaudemont egy hónapja volt már Beaufort Courtban. A falusi lakban folyó élet, kedvteléseivel, melyek elevenné teszik, s a személyes jó tulajdonságokkal, melyeket ki szokott váltani, kiválóan alkalmas volt arra, hogy reá terelje a közfigyelmet. Kitérő vadász volt már gyermekkorában; s ámbár régen volt kezében sörétes

meggyver, Indiában halálhozó biztosságra tett szert a go-lyós puskával; elannyira, hogy Beaufort Court tarlóin és pagonyaiban alig pár napig tartó gyakorlat után ügyes-ségével közbeszéd tárgya lett a vendégek között, és magára vonta vadásztársainak bámulatát. Megkezdődött a falkavadászat s ez a napi foglalkozás, melyben mindig kedvét lelte az erős férfiú, s mely üdülést és megköny-nyebbülést szerzett már-már elcsendesült s most a re-mény és a félelem tusáját vívó lelkének izgalmai és vi-harai közt — oly időtöltés volt, melyben még sokkal in-kább tündökölhett. Lovasbravúriai, vakmerősége, a kőfalak, melyeken átugratott, és a folyóvizek, melyeken átúsztatott, mindez a legnagyobb csodálkozást kifejező történetekre és megjegyzésekre szolgáltatott anyagot társainak, midőn hazatértek. Mr. Marsden, kit Arthur egynéhány régebbi barátjával együtt meghívtak Beau-fort Courtra, hogy fogadják és üdvözléjk a birtok re-ménybeli örökösét, s ki még teljes birtokában volt mind-annak az okosságának, mely kiváló tulajdona volt már akkor is, midőn elgázolva az öreg Simont, leszállt, hogy megvizsgálja a lova térdét; — mr. Marsden, a gyakor-lott falkavadász, ki a világ legkipróbáltabb lovát ülte, s ki rendszerint tudta úgy intézni a dolgát, hogy jelen le-gyen a halalinál, a nélkül, hogy nagyobb akadályon ug-ratott volna át, mint egy cserje, mert a mennyiben őt magát elhagyta az úgynevezett „terep“ — vagyis a mélységek és korlátok ismerete, a magánál merészebb négy lábúra hagyta a nagyobb veszedelemmel járó tettek végbevitelét, míg ő maga nyugodtan átmászott vagy keresztülbújt az akadályon, és minden baj nélkül ismét felkapott a jól nevelt állatra, midőn a merész ugrás után megállt; — mr. Marsden kijelentette, hogy sohasem lá-tott oly csekély megfontolással bíró lovast, mint mon-sieur de Vaudemont, s hogy minden bizonynyal az ördög bújt bele abba a franczia úrba.

Ez a hírnév bár eléggé alantas volt a maga ne-mében, és tisztára testi ügyességen alapult, bizonyos ha-tással volt Kamillára; úgy lehet, a félelem hatásával. Nem mondom, hogy úgy volt, mert nem tudom, hogy vol-taképpen minő érzelmekkel is viseltetett Vaudemont iránt.

Minthogy akárhányszor a legnyugodtabb természetűeket ragadják el leginkább azok, a kiknek ellenkező a természetük, meglehet, hogy Kamillát Vaudemont inkább elkápráztatta és meghökkentette, mintsem, hogy tetszett volna neki; — de minden bizonynyal legalább is felkelte érdeklődését. Mindámellett visszapöccent volna, ha valaki így szólt volna hozzá: „Kevésbé szereted-e jegyesedet, mint szeretted akkor, midőn együtt jártatok a kies tó partjain?” — és szíve méltatlankodva utasította volna vissza a kérdezőt. Szerelmesének levelei még mindig hosszúak és gyakoriak voltak; az övéi rövidebbek és tartózkodóbbak. Igaz, hogy volt valami feszélyezettség e levelezésben — leveleit meg kellett mutatnia anyjának.

Bármint viselte is magát Vaudemont Kamillával szemben, ha a véletlen egyedül hozta össze őket egymással, bizonyos, hogy figyelme nem volt oly feltűnő hozzá, hogy mások is észrevették volna. Inkább csak a szemét tartotta rajta, mintsem hogy ajkával megszólította volna; a családjától lehetőleg távartotta magát, és modora alapiában véve hallgatag volt, szinte komor. De voltak pillanatok, midőn átengedte magát a lélek túlárado izalmának, a miben volt valami visszásság és szertelenség. Lord Lilburne rövid ideig tartó hajlandóságát már elveszítette; mert mióta elhatározta, hogy nem kíséri többé szemmel az előkelő kártyás játékmódját, vajmi keveset játszott; és lord Lilburne látta, hogy nincs kilátása reá, hogy tönkre tehesse — ennél fogva nem volt többé értelme, hogy kedvét lelje benne. De ez még nem volt minden; egyszer, midőn Vaudemont talán már két hétnél is hosszabb idő óta volt a háznál, Lilburne, bosszúsan és türelmetlenül, vagy a miatt, hogy már ismételve visszautasította meghívását a kártyaasztalhoz, vagy önmegtartóztatásáért, melynél fogva, ha játszott is, csekély veszteséggel menekült, midőn rosszul járt neki a kártya — hozzábiczegett, a mint tekintetét messze jártatva a vidéken, az ablakmélyedésben állott, és így szólt hozzá:

— Vaudemont, hallom, több mersze van a lóhátan, mint a whist-játékban.

— Az ember nem ütközik a honneurokba — ha a cserényen jár!

— Mit akar ezzel mondani? — szólt kissé fennen Lilburne.

Vaudemont e pillanatban egyikét élte át azoknak a keserű lélekállapotoknak, midőn helyzetének érzete, s az, hogy otthonában látja a bitorlót, akárhányszor elűzte elméjéből a végzetes szenvedélye által életre keltett szelidebb gondolatokat. És a hang, melyen lord Lilburne beszélt, s ellenszenve e férfinak, nagyon is erős próbára tette ebben a pillanatban.

— Lord Lilburne, — mondotta, és ajka vonaglott — ha kegyed történetesen szegénynek születik, nagy vagyont gyűjthetett volna — ön szerencsével játszik.

— Hogy értsem ezt, uram?

— A hogy önnek tetszik, — felelte Vaudemont nyugodtan, de szikrázó szemmel. És elfordult.

Lilburne nagyon elgondolkozva megállt: — Hm! Gyanakszik reám. Ezen az alapon nem köthetek belé — már maga a gyanú árnyékot vet reám — más alapot kell keresnem reá.

Másnap Lilburne, ki bizalmas lábon állt mr. Marsdennel (ámbar ez utóbbi gentleman sohasem játszott vele egy asztalnál), megkérdezte ez okos férfiútól, hogy nála vannak-e véletlenül a pisztolyai.

— Nálam; mindig magammal viszem őket a vidékre — az ember kitűnően gyakorolhatja magát, ha van alkalma reá. Aztán meg a sportférfiak sokszor nagyon kötekedő természetűek; s ha tudják az emberről, hogy jól kezeli a pisztolyt — békén hagyják az embert.

— Nagyon igaz, — mondotta Lilburne, szinte csodálattal — ugyanezt a megfigyelést tettem én is fiatal koromban. Évek óta nem lőttem már pisztolylyal. Most már eléggé jól vagyok, hogy botra támaszkodva sétát tehessek. Azt tartom, gyakorolhatnók magunkat vagy félóra hosszáig.

— A legnagyobb örömmel, — mondotta mr. Marsden.

A pisztolyokat előhozták, és kimentek a szabadba;

lord Lilburne úgy vette észre, hogy a keze elszokott a gyakorlattól.

— Minthogy most soha sem veszek részt falkavadászon, — mondotta a peer, s a fogait csikorgatta, a hogy a meglőtt csipőjére nézett; — mert ámbár a bénaságom miatt egészen jól megülhetném a lovat, az erős mozgás mégis árt a lábamszárának; és Brodie azt mondja, hogy gyötrelmes következtetésekkel járna minden újabb rázkódtatás; s minthogy a köszvényem miatt ez idő szerint nem vehetek részt a lövészeteken, nagy szíveséget tenne velem, ha kölcsön adná a pisztolyait — valamiképpen eltölteném velők az időt; ámbár, Istennek hála, már kinőttem a párbajozásból!

— Szívesen, — mondotta mr. Marsden; és lord Lilburne megkapta a pisztolyokat.

Négy nappal ezután, midőn mr. Marsden, Vaudemont, és néhány más úri ember vadászatra indult, találkoztak lord Lilburne-nal, ki a parknak egyik részében, a honnan a házba nem látszott és nem hallatszott semmi, mr. Marsden pisztolyaival szórakozott, melyeket Dykeman töltögetett a kezéhez. Megfordult, és egyáltalán nem zavartatta magát a közeledők által.

— Fogalma sincs róla, mily nagyot haladtam, Marsden: — nézzen csak ide! — és egy keztyűre mutatott, mely egy fára volt reászegezve. — Őt lövésből kettővel célba találtam; és a golyóm mindannyiszor éppen eléggé érte a vonalakat arra, hogy megöljem az emberemet.

— Úgy van, a célpont magában véve nem fontos, — szólt mr. Marsden — legalább az igazi párbajban nem — a fődolog az, hogy az ember a vonalat találja.

Szavai közben harmadszor lyukasztotta át a keztyűt lord Lilburne golyója. Fénylő, hideg szemével Vaudemont felé fordult, és mosolyogva így szólt hozzá:

— Hallom, hogy jól lő a sörétes fegyverrel, kedves Vaudemont — vajjon épp olyan ügyesen bánnék-e a pisztollyal is?

— Meggyőződhetik róla, ha úgy tetszik; de ön *czéloz*, lord Lilburne; így nem menne sokra az angol párbajban. Engedelmével.

Odament a keztyűhöz, és letépte az egyik ujját,

a melyet külön a fához erősített, menet közben átvette a pisztolyt Dykemantól, a lövőhelyre lépett, hirtelen fordult egyet, látszólag nem is célzott, és a keztyű ujjá a földre hullott.

Lilburnenak elállt a lélekzete.

— Ez bámulatos! — mondotta Marsden; — csakugyan bámulatraméltó. Honnan a manóból vette ezt a cselt? — mert voltaképpen csak mesterfogás az egész!

— Évekig laktam olyan országban, a hol állandóan gyakorolhattam magamat s a hol mellőzhetetlen ügyesség volt mindaz, a mi a lövészetre tartozik, olyan országban, hol gyakran küzd az ember a fenevadakkal. A civilizált országokban maga az ember foglalja el a fenevadak helyét — de *red* nem vadászunk! — Lord Lilburne, (s ezt megvető mosolylyal és suttogással mondotta), egy kissé jobban kell magát gyakorolnia.

De ettől a naptól fogva, és tekinteten kívül hagyva e tanácsot, vége szakadt lord Lilburne reggeli szórakozásainak. Nem gondolt többet a Vaudemonttal való párvíadalra. A mint elmentek a vadászok, meghagyta Dykemannak, hogy vigye el a pisztolyokat, és egyenesen hazament a könyvtárszobába, hol Beaufort Róbert, ki nem volt vadász, a reggeleit szokta tölteni.

Egy karosszékbe vetette magát, és szokatlan hévvel élesztve a tüzet, így szólt:

— Beaufort, őszintén sajnálom, hogy kértelek, hogy hívd meg Vaudemontot. Nagyon neveletlen és kellemetlen egy ficzkó!

Beaufort leejtette a tiszttartója számadás-könyvét, melylyel éppen foglalkozott, és így felelt:

— Lilburne, nem volt egy nyugodt pillanatom, mióta itt van ez az ember. Minthogy a te vendéged volt, nem akartam eddig szólni, de nem veszed észre — észre *kell*ted vened — mennyire hasonlít a régi családi arcsképeinkhez? Minél jobban figyeltem, annál jobban a szemembe ötlött egy másik hasonlatossága is. Szóval, — mondotta Róbert, szünetet tartva, és elfulladó lélekzettel — ha nem Vaudemontnak hívnák, ha története, látszólag, nem volna oly közismeretű, azt mondanám —

sőt meg is esküdném reá, hogy Morton Fülöp az, a ki e fedél alatt alszik!

— Hah! — szóló Lilburne, oly komolyan, hogy meglepte vele Beaufortot, ki azt hitte, hogy sógora most majd gúnyos és maró megjegyzéseket tesz félénkségére; — engem is meglepett a régi arczképekhez való hasonlatossága, melyet említesz; meglepte másnap Marsdent is, a mint végig mentünk az arczképcsarnokon; és Marsden meg is jegyezte ezt fennhangon Vaudemont előtt. Eszembe jut most, hogy elváltozott a színe, és hogy nem felelt rá semmit. Csitt! csitt! tartsd féken a nyelvedet, hadd gondolkozzom — hadd gondolkozzom. Ez a Fülöp — igen — igen — én meg Arthur láttuk — Gawtreival — Párisban —

— Gawtrei! Nem azt a gonosztevőt hívták úgy, a kiről azt mondták —

— Igen — igen — igen. Oh! csak most értem, mit jelentettek azok a pillantások — azok a szavak, — dörmögte Lilburne a fogai között. — A Vaudemont névre való jogcím mindig oly alaptalannak látszott — a történetét mindig csak úgy félig-meddig hitték el — a koholt szóbeszéd egy asszonyról, a ki szerelmes volt belé — a birtokaidra támasztott igény, mely éppen akkor merült fel, midőn ő angol földre lépett. — Hah! van itt egy ujságod? Add ide. Nem! nem ebben az ujságban van. Húzd meg a csengőt, hogy hozzák be az egész csomóval!

— Mi az? megijesztesz! — hebegte mr. Beaufort, meghúzza a csengőt.

— Hogyan! nem láttad azt a hirdetést, mely ismételve megjelent ebben a hónapban?

— Sohasem olvasom a hirdetéseket; ha csak a grófsági ujságban nem, a birtokeladásról szólókat.

— Magam sem igen szoktam; de ezen az egyen megakadt a szemem. John (a szolga e pillanatban belépett), hozza be az egész csomó ujságot. Azt a tanút, a kire mrs. Morton hivatkozott, Smithnek hívták, éppen, mint a kapitányt; mi volt a keresztnéve?

— Nem emlékszem reá.

— Itt vannak az ujságok — zárd be az ajtót — és itt van a hirdetés: „Ha mr. William Smith, fia annak a

Smith Jeremiásnak, ki valaha a Shipdale-Bury farmot bérelte, a megboldogult és nagyon tiszteletreméltó Beaufort Károly Lipót (a nagybátyád) egykori szolgája, ki az 18— esztendőben kivándorolt Ausztráliába, jelentkezik mr. Barlow ügyvédnél (lakása Essex Street, Strand), reá nézve kedvező híreket kaphat tőle.“

— Jóságos egek! miért nem említetted ezt nekem már előbb?

— Mert nem tulajdonítottam neki fontosságot. Először is, lehetett az valami örökösödési ügye annak az embernek, mely semmiképpen sem tartozik össze a te ügyeddel. És csakugyan, ez volt a legvalószínűbb föltevés: — de még ha kapcsolatban volt is azokkal az igényekkel, az ilyen hirdetés csak hitvány kísérlet lehetett arra, hogy reád ijesszenek vele. Sebaj — ne sápadj el úgy — elvégre ez csak azt bizonyítja, hogy nem találták meg a tanút — hogy Smith kapitány nem az a Smith és nem is tudta meg, hogy hol van az a Smith!

— Igaz! — jegyezte meg mr. Beaufort: — igaz — nagyon igaz!

— Hm! — mondotta lord Lilburne, ki e közben gyorsan átnézte a csomagot — van itt még egy másik hirdetés, melyet még nem is láttam: ez már gyanusnak látszik: „Ha az az egyén, ki szeptember —én mr. Morton n—i vászonkereskedő stb. házánál járt, személyesen vagy levél útján megismételné kérdését, most megkaphatná az akkor kívánt felvilágosításokat.“

— Morton! — az asszony testvérbátyja! az ő nagybátyjuk! a dolog nagyon világos!

— De mi hozta ide azt az embert, ha csakugyan Morton Fülöp volna, mi hozta ide? — Kémkedni akar, vagy fenyegetőzni?

— Még ma kiutasítom a házamból.

— Ne tedd — ne tedd; te kísérd szemmel őt. Értem már: a leányod húzza ide; kémleld ki a leányodat nyugodtan; ne mondd neki, hogy vegye el a bizakodását; igyekezzél megtudni, hogy beszél-e ezekről a Mortonokról. Hah! most jut az eszembe — nekem beszélt ő a Morton-fiúkról, de csak úgy általánosságban — el is felejtettem, hogy mit. Hm! Ennek az embernek van esze és bá-

torsága — vigyázz reá, ha mondom, — vigyázz reá! Mikorra várod haza Arthurt?

— Oly lassan utazott, mert még mindig panaszkodik az egészsége miatt, és vissza-vissza esett a bajába: de ezen a héten már Párisban lehet, talán már ott is van. Jóságos egek! nehogy még összetalálkozzék ezzel az emberrel!

— Tedd meg azt, a mit mondok! igyekezzél mindent kitudni a leányodtól. Ne félj, semmit sem tehet ellened, ha csak nem törvényes úton. De ha csakugyan szereti Kamillát — —

— Ő! — Morton Fülöp — a kalandor — a — —

— Ő az elsőszülött: jusson eszedbe, gondoltál te már arra is, hogy a másodiknak adod. A tanút *megtalálhatja* — a pört *megnyerheti*; ha szereti Kamillát, *ki egyezhetel* vele.

Mr. Beaufort olyanformán érezte magát, mintha jéggé dermedne.

— Tehát azt hiszed, hogy megnyerheti azt a gyalázatos pert? — dadogta.

— Hát nem vetettél-e számot ezzel az eshetőséggel, midőn biztosítottad magad az öcsce felől? sokkal érdekesebb lesz megtenni ugyanazt ezzel az emberrel. Ide hallgass! a politika az egyes emberekkel szemben is szakasztottan olyan, mint a közéletben — ha az állam nem képes eltaposni a demagógot, igyekszik lekenyerezni őt. Ha képes vagy semmivé tenni ezt a kutyát (és Lilburne dühösen dobantott a lábával, megfeledkezve egészen a köszvényéről), tedd semmivé! köttesd fel! De ha nem vagy képes reá (és vonagló arczczal simogatta beteg lábát, — ha nem vagy képes reá (fölfeszített Isten! micsoda hasogatás!), és ő tehet semmivé *téged* — akkor fogadd be a családba és titkát tedd a *mi* titkunkká! Most megyek és lefekszem — túlságosan felindultam.

Magából egészen kikelve sietett Beaufort Kamillához. Meglátszott rajta ideges izgatottsága, ámbár rémséges mosolyt erőltetett arczára, és mindenképpen rajta volt, hogy nyugodtnak és hidegvérűnek lássék. Kérdései nyomán, melyek megzavarták és felizgatták a leányt, kitéűnt mihamarább, hogy Vaudemont mindjárt az első

alkalommal, midőn bemutatták neki, *beszélt* a Morton-fiukról; s hogy utóbb is gyakran tett célzást e tárgyra, és eleinte, mint látszott, nem tudott megszabadulni attól a balvéleménytől, hogy a Beaufortok gyámsága alatt van öcscse; noha utóbb, bár kelletlenül, meggyőződött az ellenkezőjéről. De bármily nyughatatlan volt Róbert, annyit mégis megőrzött természetes ravaszságából, hogy nem adta jelét annak a gyanújának, hogy Vaudemont senki más, mint Morton Fülöp, mert tartott tőle, hogy leánya elárulná ezt a gyanút annak, a kire vonatkozott.

— De, — mondotta olyan tekintettel, melyet ő bizalomgerjesztőnek vélt — szinte merném állítani, hogy ismeri ezeket a fiatal embereket. Magam is szeretnék többet tudni róluk. Tudj ki mindent, a mit csak kitudhatsz, és beszéld el nekem, és, mondhatom — mondhatom, Kamilla, — hi! hi! hi! — de nagy hódítást is tettél, te kis bohó! Említett-e már olyat ez a Vaudemont, hogy mennyire bámul téged?

— Ő? — Soha! — szólt Kamilla, elpirulva, aztán elhaloványodva.

— Pedig mintha úgy volna. Ej! hát semmit sem beszélsz. Jól van, jól, ne tedd csüggeteggé, azaz, hogy — úgy van, ne tedd csüggeteggé. Beszélj vele sokat, a mennyit csak beszélhetsz — kérdezd ki a saját multja felől. Szeretném azt ismerni nagyon — különös súlyt vettek reá.

— De, édes atyám, — mondotta Kamilla reszketve és egészen megzavarodva — félek ettől az embertől — félek — félek — —

Vajjon azt is akarta volna még mondani, hogy: „féltem *magam*” — nem tudom; de elakadt a szava, és sírva fakadt.

— A manóba ezekkel a lányokkal! — dünnyögte mr. Beaufort — mindig csak rínak, mikor hasznukat vehetné az ember. Eredj, töröld meg a szemed és tedd, a mit mondtam — végy ki belőle mindent, a mit csak lehet. Hogy fél tőle! — Úgy van, magam is azt hiszem, hogy fél! — dörmögte a szegény ember, a mint betette az ajtót.

Van-e mit csodálni rajta, hogy Kamilla ez időtől

fogva még zavartabban viselte magát Vaudemonttal szemben, mint annak előtte, és csoda-e, hogy ez saját szíve szerint értelmezte ezt a zavarodottságot? Beaufortnak volt reá gondolja, hogy még sűrűbben hozza össze őket egymással, mint eddigelé; egyszerre csúszó-mászó, hizelkedő kedvességet vett fel Vaudemonttal szemben; esküdni mert volna reá, hogy nagyon kedveli a zenét; mit tart arról az új dalról, melyet Kamilla úgy megszeretett? Bizonyára értő szemmel nézi a tájat, ő, ki oly sok vidéket látott: nagyon sok szép tájrészlet van a környéken, és, ha lemondana a vadász gyönyörűségeiről, Kamilla csinosan rajzol, van érzéke az efféle dolgok iránt, és úgy szeret lovagolni.

Vaudemont csodálkozott ezen a fordúlaton, de az elragadtatása mégis nagyobb volt, mint a csodálkozása. Kezdette sejteni, hogy gyanítják kilétét; úgy lehet, hogy Beaufort, ki nagylelkűbb, semmint hitte volna, jóvá akar tenni egy megbecsülhetetlen jótéteménnyel minden korábbi méltatlanságot és gonoszságot. A nagylelkű ember túlságba esik az okok megítélésében: vagy nagyon részrehajló, vagy nagyon szigorú. — Vaudemontnak úgy tetszett, mintha igaztalan lett volna ahhoz, ki hozzá volt igaztalan; sőt kezdette leküzdeni magában Beaufort Róbert iránt érzett idegenkedését. Néhány napig nagyon sűrűn érintkezett Kamillával; azokban a kérdésekben, melyekkel a leány atyja késztetésére fordult hozzá félénken és remegve, bizonyítékát látta sorsa iránt való érdeklődésének. Kamillához való érzelme, mely oly hirtelenül támadt, s melyet úgy érelt és segített e világ másodkormányzója — a VISZONYOK hatalma — talán nem dicsekedhetett a mélységével és teljességével annak az Egyetlen Igaz Szerelemnek, melynek sok hasonmása van — s a mely, legalább a férfiúban, nem nélkülözheti, ha nem is az idő, de legalább a sok emlékezés fuvalmát és melegét — a hűség tökéletes és kipróbált bizonyítékát, az értékes voltát, és a szépségét annak a szívnek, melyhez kapcsolódik; — de azért erős, izzó és bensőséges volt ez az érzelem. Szeretve hitte magát — az Elysiumban volt. De még nem árulta el a szenvedélyt, mely a szemében

égett. Nem! még nem akarta megkérni Beaufort Kamilla kezét, mert úgy képzelte, hogy mihamarább eljön az a nap, midőn megkérheti, nem, mint nála alantasabb és mint esedező, hanem mint atyja sorsának ura.

TIZEDIK FEJEZET.

»Valami történet közöttünk
A MÁLTAI LOVAG.

A második vagy harmadik éjjel, mely Beaufort Róberttel való emlékezetes beszélgetése után következett, lord Lilburne, vetkezés közben, így szólt a komornyikjához:

— Dykeman, kezdem jól érezni magam.

— Csakugyan, my lord, sohasem láttam jobb színben lordságodat.

— No most hazugságon fogtalak. Jobb színben voltam tavaly — még jobb színben egy évvel azelőtt — és mindig jobb és jobb színben voltam évről-évre visszafelé a huszonegy éves koromig! De nem a jó színről szólok én most, a pénzes embernek nincs szüksége jó színre. Az érzésről beszélek én. Jobban *érezek*. A köszvényem majdnem egészen elmúlt. Pihentem majdnem egy álló hónapig — nagy idő ez — elvesztegetett idő, midőn, a koromat tekintve, oly kevés az elvesztegetni való időm. Hozzá, mint tudod, fülig szerelmes is vagyok!

— Szerelmes, lordom? Azt hittem, eltiltotta, hogy szót is ejtsek arról a — —

— Tökfilkó! mi a manóra lett volna jó, beszélni róla, midőn nyakig flanelba voltam bepólyálva! Sohasem vagyok szerelmes, midőn beteg vagyok — de ki is volna az? Most jól érzem magam, vagy legalább annyira, a mennyire; és olyan dolgok történtek itt velem, a melyek meggyötörtek — s igen kellemetlenné tették számomra az ittlétet; megyek a városba, s nem vetek neki talán egy hetet sem, és az a kedves arcz elevenné teszi fernsidei egyedüllétemet. Úgy látom, mondani akarsz valamit. Ne is fáraszd magad velem! semmi sem üt ki balul, a mit én magam veszek a kezembe.

Lord Lilburne, ki csakugyan kietlenül és feszélyeztettnék érezte magát Vaudemont közelében; ki annyit nyert, a mennyit Beaufort Court vendégei hajlandónak látszottak veszíteni; s a ki életelvül tűzte magának, hogy a maga kedvét és mulatságát fölébe helyezi mindennek másnak, lord Lilburne másnap elküldött a postálovaiért, és bejelentette sógorának, hogy el fog utazni.

— És magamra hagysz ezzel az emberrel, éppen most, midőn meggyőződtem róla, hogy csakugyan az, kinek gyanítottuk! Kedves Lilburne, maradj, a míg elmegy innen!

— Lehetetlen! Az ötven és hatvan közt vagyok — drága minden pillanat ebben a korban. Egyébként pedig megmondtam mindent, a mit csak mondhatok; maradj vesztig — érd be a védekezéssel — csald ezt az átkozott Vaudemontot, vagy Mortont, vagy akárminek is hívják, a leányod szépségének hálójába, *akkor* aztán megszabadúlsz tőle, előbb nem. Olvasd az ujságokat; és hívasd el Blackwelt, ha szükséged volna tanácsra vagy új útbaigazításra. Nem gondolnám, hogy mást is kellene tenni ez időszerint. Irhatsz nekem; Park Laneben vagy Fernsideben leszek. Vigyázz magadra. Szerencsés fickó vagy — téged nem bánt a köszvény! Isten áldjon.

És lord Lilburne fél óra múlva útban volt London felé.

Lilburne elutazása jeladás volt több más vendég, s különösen és természetesen azok számára, kiket ő hívott meg. Távozó szándékát nem közölte velök, csak midőn kocsija már a kapu elé járt. A mi történhetett tapintatosságból is, figyelmetlenségből is, a szerint, a mint az illetőknek értelmezni tetszett: s arra, hogy miképpen értelmezik, vajmi kevés ügyet vetett Lilburne, ki sokkal önzőbb volt, semhogy udvarias lett volna. Másnap a vendégeknek legalább felerésze elutazott: még mr. Marsden is, kit egyenesen Arthur kedvéért hívtak meg, kijelentette, hogy ebéd után indul maga is! Éjjel szokott utazni mindig — kitünően alszik kocsin — így nem vész kárba a nappala.

— Pedig oly régen látta Arthurt, — tartóztatta mr. Beaufort — és várom őt mindennap.

— Sajnálom nagyon — a legjobb fiú a világon — de a dolog úgy áll, hogy magam sem érzem magam a legjobban. Szükségem van egy kis tengeri levegőre; megyek Doverbe, vagy Brightonba. De azt hiszem, karácsonyra tele lesz vendéggel a ház megint; *ebben* az esetben örülni fogok, ha megismételhetem látogatásomat.

Valósággal pedig úgy állt a dolog, hogy mr. Marsden, egyrésről Lilburne esze, másrésről Lilburne vétkei nélkül, az elvek ez előkelő emberéhez hasonlatosan, olyan volt, mint tört darabja annak a nagy tükörnek, melynek neve: ÉN. A társaságban megiegyezték felőle, hogy mindig azokat a helyeket kereste, a hol Lilburne kártyázott, gondosan másik játékasztalt választott ki magának, és épp oly gonddal a Lilburne tétjeire fogadott. A játékasztalok most elárvúltak; és Vaudemont fölénye a lövésben s a mód, a mint a vadászok beszédét magához ragadta, nem volt inyére sehogy. Únta a dolgot — menni akart — és ment. Vaudemont érezte, hogy számára is elérkezett az indulás ideje; de Beaufort Róbert — ki úgy érezte magát a társaságában, mint a kígyó igézete alatt vergődő madár, ki gyűlölettel látta magánál, és mégis rettegve gondolt reá, hogy elutazhatik, ki nem volt még birtokában amaz értesítéseknek, melyek igazolhatták minden sejtelmét, mert Vaudemont elég könnyű szerrel tért ki Kamilla vajmi kevésbé fogós kérdései elől — oly buzgó vendégszeretettel tartóztatta, s még Kamillát is, minden akarata ellenére, és daczára minden szabadkozásának (soha addig szembe nem mert szállni sem atyja, sem anyja kívánságával), kényszerítette reá, hogy hebegve mondja: — Nem maradhatna-e még néhány napig? — hogy Vaudemont nagyon is örült, hogy követheti saját hajlandóságát; s ily módon egy kis ideig még ott járt-kelt mr. Beaufort szeme előtt — sötéten, baljóslatúan, hallgatagon, titokzatosan — mintha valamelvik családi képelt volna ki a rájáéból. Vaudemont mindamellett írt Fannynak és kimentette hosszabb elmaradását; s mint-hogy szükségét érezte, hogy hírt halljon úgy az ő, mint Simon hogylétéről, kérte, hogy levelét küldje londoni szállására (melynek címét megírta), onnan, ha továbbra

is elmaradna, majd utána küldik. Ezt is csak akkor tette, midőn Lilburne elutazása után napokig volt már Beaufort Courtban, és két nappal amaz eseménynyel teljes nap után, mely végét szakította látogatásának.

Reggelineél ült a nagyon kicsinyre leolvadt társaság, midőn, rendes szokás szerint, belépett a szolgál, és hozta a postaszákot. Mr. Beaufort, ki mindig tekintélylyel és kimérten esett át az élet kisdéd szertartásosságain, lassú méltósággal nyitotta fel a becses küldeményt, elővette és az asztalra vetette az újságokat, melyeket érdeklődve kapkodtak el a társaság férfitagjai; aztán, egyiket a másik után, kihalászott egy levelet mindenekelőtt Kamillának, aztán egy másikat Vaudemontnak, s végre egy harmadikat saját magának.

— Kérem, hogy ne feszélyezzük egymást: engedjen meg és kövesse példámat: úgy látom, a fiamtól jött ez a levél; — és feltörte a pecsétet.

A levél így szólt:

„*Kedves atyám,* — E levéllel majdnem egy időben megérkezem magam is. Bármily beteg vagyok, nincs nyugtom, a míg nem láthatlak és nem tanácskozhatom veled. A legmeglepőbb — a legkínosabb hírt közölték épp most velem. Olyan ez a hír, hogy másképp, mint élőszóval tudtadra nem adhatom.

Szerető fiad

Boulogne.

Beaufort Arthur.

U. i. Ezt a levelet az a postahájó viszi, melyre magam is felszálllok, úgy, hogy csak néhány órával érkezhetik meg előbb, mint én magam.“

Mr. Beaufort leejtette remegő kezéből a levelet — belekapaszkodott a szék karjába, hogy le ne essék. Világos! — ugyanaz a látogató, ki őt is üldözte, most feldereste a fiát! Meglepte a félelem, hogy fia beszélt a tanúval — és meggyőzte magát. E pillanatban úgy érezte, hogy ellensége lett a fia is — mert az apa félt a fia becsületességétől! Lopva nézett körül az asztalon, míg szeme Vaudemonthoz nem ért, s ijedelme kétszeressé lőn, mert Vaudemontnak máskor oly nyugodt

arczán szokatlan izgalom ült, a mint felpillantott éppen elolvasott leveléről. Beaufort Róbert úgy nézett reá, mint a vádlott nézi a sorompó előtt a vádlót, midőn szólni kezd.

— Mr. Beaufort, — szólt a vendég — a levél, melyet átadott, fontos ügyben haladéktalanul Londonba szólít. Engedje meg, hogy elküldjek a lovakért, mihelyt nem leszek vele alkalmatlan.

— Miről van szó? — kérdezte mrs. Beaufort gyenge, ritkán hallott szava. — Miről van szó, Róbert? — Haza jön Arthur?

— Még ma itthon lesz, — szólt az atya, mély sóhajtással; és ugyane pillanatban Vaudemont, felkelve félig elköltött reggelije mellől, egy főhajtással, mely az egész társaságnak szólt, s egy pillantással, mely Kamillán pihent meg, a ki reáhajolt még felbontatlan levelére (Winandermereből jött e levél, s még nem merte feltörni a pecsétjét), kiment a szobából. Felsietett a szobájába, s fel és alá járt szilárd léptekkel — a helyzet urának lépteivel — aztán elővette ismét a levelet és átfutotta a tartalmát. A levél így szólt:

„Tisztelt uram, — Végre jelentkezett nálam a hiába keresett tanú. Csakugyan az, a kinek gyanította, a ki Morton Roger úrnál járt; de minthogy van egy és más körülmény, melyre nézve haladéktalanul ki kell kérnem utasításait, a legközelebb induló gyorskocsin elhagyom Londont, és bevárom kegyedet D — — ben (a nagyvendéglőben), mely, mint hallom, húsz mérföldnyire van Beaufort Courttól, az országút mentén.

Tisztelettel maradtam, uram,

az ön stb.

Essex Street.

John Barlow.“

Vaudemont még el volt merülve azokba az indulatokba; melyeket e levél támasztott lelkében, midőn hírül adták, hogy kocsija előállt. Midőn lement a lépcsőn, szembe találkozott Kamillával, ki éppen a saját szobája felé tartott.

— Miss Beaufort, — szólt hozzá halk és remegő hangon — mielőtt Istenhozzád-ot mondok önnek, nem

akarok most többet is mondani. Elhagyom önt, és bármily különösnek tetszhetik, nem sajnálom, hogy úgy van, mert oly útra kelek, mely talán megadja reá a jogcímet, hogy visszatérhessek újra, és kifejezhessem azokat a gondolatokat, melyek hatalmukban tartják lelkemet e pillanatban is.

Így szólva, ajkához emelte a leány kezét, s e pillanatban kinézett szobája ajtajából mr. Beaufort és kiáltotta: Kamilla! Ez pedig örült, hogy szabadúlhatott. Fülöp egy pillanattig utána tekintett könnyű alakjának, aztán lesietett a lépcsőn.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

»LONGUEVILLE: — Hogyan! Megesküvétek, Beaufort?

BEAUFORT: — Meg ám, amennyire

Szó, kéz és szív és papi áldás

Egygyé tehetek bennünk'.

BEAUMONT és FLETCHER:

Az előkelő férfiú.

A d — —i fogadó vendégszobájában ült mr. John Barlow. Éppen megreggelizett, és leveleket írt, és forgatta különböző pöriratait — midőn feltárult az ajtó és belépett sietve egy úriember.

— Mr. Beaufort, — mondotta, fölemelkedve, az ügyvéd — Beaufort Fülöp úr — mert most már úgy érzem, joggal megilleti önt ez a név — ámbár — tette hozzá kimért és nyugodt mosolyával — a törvény betűje szerint még nem; és sok, nagyon sok még a tenni való, míg összhangzásba hozzuk a törvényt az igazsággal; — fogadja szerencsekívánatomat, hogy végre van mire építenie. Már-már kétségbe estem, hogy nem találjuk meg a tanunkat, noha elmúlt már egy hónapja, hogy közzétettük a hirdefést; és éppen más irányt készültem adni a nyomozásnak, a miről azonnal szólok, midőn visszatérve a városba egy kirándulásról, melyet az ön ügyében tettem tegnap, volt szerencsém személyes látogatáson fogadni Smith William urat. — Kedves uram, még ne ringassa magát túlságosan vérmes reménységekben. Úgy látszik, hogy ez a szegény ficzko, sok hányat-

tatás után, Amerikában járt az első sikertelen nyomozások idején. Jóval ezután visszatért a gyarmatra s ott összetalálkozott a testvérbátyjával, a ki ott, mint nagynehezen kivettem belőle, deportált rab volt. Segítségére volt a bátyjának, hogy megszökhessék. Angliába jöttek mind a ketten. William egy távoli rokonuk révén, a ki valami kis pénzzel segítette, tudomást szerzett a nyomozásról, melyet az első alkalommal indítottak utána; tanácsot kért az öcscsétől, ki azt mondotta, hogy bízson csak ő reá mindent. Ez a bátyja utóbb biztosította róla, hogy kegyed is, Sidney is meghalt; s úgy látszik (mert a tanú, együgyűségében, hagyta, hogy minden titkát kifürkészsem), hogy azután ugyanez a bátyja beállított mr. Beauforthoz, a végből, hogy pörrel fenyegetse, aztán pedig felkínálja neki eladásra a még életben lévő tanút — —

— És mr. Beaufort?

— Boldog vagyok, hogy kijelenthetem: úgy látszik, visszaútastotta ez ajánlatot. E közben William, kételkedve bátyja híradásában, N — —be ment — mr. Mortontól nem tudott meg semmit, újra összetalálkozott az öcscsével — és bátyja (beismerve, hogy megtévesztette, midőn halottnak mondotta önt és Sidneyt) azt mondotta neki, hogy ismerte önt valamikor és Párisba útazott, hogy felkutassa önt — —

— Ismert engem? — Párisba?

— Erről azonnal többet. William visszatért a városba, szűkösen és tengődve élt abból a csekélységből, a mit a bátyja hagyott számára, sokkal bánatosabb és sokkal szegényebb volt, semhogy eszében is forgatta volna az újságolvasás fényűzését, és soha sem került szeme elé a hirdetésünk, míg úgy nem hozta a szerencse, hogy a pénze elfogyott; nem hallott többé hírt a bátyja felől, és újabb támogatásért ahhoz a rokonához fordult, ki már előbb is megsegítette. Ez a rokona, őszinte csodálkozására, nagyon kedvesen fogadta a szegény embert, megadta neki a kért kölcsönt, aztán megkérdezte tőle, hogy nem olvasta-e a felhívásunkat. Az újságban, melyet megmutattak néki, benne volt mind a két felhívás — az is, mely a mr. Morton látogatóiát említi, és az

is, a melyben olvashatta a saját nevét. Megtalálta az összetartozást a kettő közt — és azonnal jelentkezett nálam. Én nem voltam a városban, mert a kegyed dolgában jártam. Visszatért a szállására; másnap (tegnap) reggel levelet kapott a bátyjától, melyet nagynehezen megkaptam tőle, miután szentül megfogadtam, hogy nem hárul miatta semmi baj a levél írójára.

Vaudemont kezébe vette a levelet és olvasta, a mind következők:

„*Kedves William*, — Semmire sem mentem az-
zal az ifjonczczal, a kít föl akartam hajtani: hasztalan
minden keresés. Átkozottúl drága hely ez a Páris. No
de sebai, megtaláltam a másikat — az ifjú B — —t;
egészen más legény, mint az édesapja — nagyon be-
teg — ki van kelve magából — menni akar tüstént az
őregéhez, magával visz engem is Bulloneig. Azt hi-
szem, most eligazítom a dolgot. Eszedben tartsd, a
mit már mondtam egyszer, és *te* ne tégy egy lépést
sem a dologban. Ide mellékelek számodra egy Napo-
leont — ennyi az egész, a mit nélkülözhetek.

A tiéd
Smith Jeremiás.

„Leveledet erre a címre küldjed: Monsieur Smith
— ez a legbátorságosabb név — Ship Inn, Bullone.“

— Smith — Jeremiás — Smith Jeremiás!

— Ismeri hát ezt a nevet? — kérdezte mr. Barlow.

— Helyes; a szegény ember nem tagadja, hogy félt a
bátyjától — hogy igaz úton akart járni — hogy tartott
tőle, hogy a bátyja nem engedi meg ezt neki — hogy
nagyon jó volt hozzá a kegyed atyja — és ennél fogva
tüstént felkeresett engem; én pedig szerencsére otthon
voltam és megnyugtathattam, hogy az örökös életben
van és maga is érvényt akar szerezni jogainak. Most
tehát, mr. Beaufort, meg van a tanúnk, de elég lesz ez
vajjon? Kötve hiszem. Mert hitelt ad-e szavának az es-
küdtszék, ha nem támogathatja más bizonyítékkal azt, a
mit mond? Képzelje csak! — Midőn elment tőlem, érint-
kezésbe léptem néhány bow-streeti rendőr-ügynökkel,

a bátyját illetőleg — a ki nagyon hirhedt ember s a kit rendőri köznyelven *Dashing Jerry* néven szoktak emlegetni —

— Hah! Folytassa csak!

— Egyetlen tanuja, e szerint, szegény éhenkórász ember, a bátyja pedig gonosztevő, fegyencz: és ez a tanú hozzá még a legfélénekbb, legingatagabb, leggyöngébb elhatározású ember, kit valaha láttam: reszketnék a tanúvallomása miatt egy éleselméjű, kiméletlen ügyvéddel szemben. És ennyi az egész, uram, a mire ez idő szerint számot tarthatunk.

— Belátom — belátom. Veszedelmes — koczkázatos a dolog. De szent az igazság és megdönthetetlen a jog! Vállalom a koczkázatot.

— Bocsánat e kérdéseért: ismerte valamikor ezt a bátyját? — volt valaha szorosabb érintkezésben vele — egy földél alatt?

— Évekkel ez előtt — küzdelemmel és megpróbáltatással teljes évek előtt — *volt* hozzá közöm — de mi fontossága van ennek?

— Sajnálattal veszem tudomásúl, — és elborúlt az ügyvéd arcza. — Nem veszi észre, hogy ha megfélemlítik ezt a tanút — ha nem adnak hitelt szavának, és ha bebizonyíthatják, hogy ön, a panaszos, — bocsánat a szóért — bizalmas lábon állt egy olyan fajtájú emberrel, mint ez a Smith Jeremiás — akkor hamis tanúzás és összejátszás színét öltheti magára az egész dolog. Ha ennyiben maradunk, gyalázatosan fest az eset!

— És ennyi az egész, a mit nekem mondhat? A tanú előkerült — az egyetlen még élő tanú — az egyetlen bizonyíték, melyre valaha szert tehetek, ön pedig el akar riasztani engem — *engem* — hogy ne éljek azokkal az eszközökkel, melyeket maga a Gondviselés adott kezembe, hogy visszavívhassem jogaimat; — nem hallgatók önre, uram!

— Ön türelmetlen, mr. Beaufort — ez természetes. De ha törvényt állunk — már tudniillik, ha lesz részem a dologban, várjon — várjon, míg dolga kedvezőbbben áll. Most pedig hallgasson reám. *Nem* ez az egyetlen bizonyíték — és nem ez az egyetlen tanú: megfelelkezik

róla, hogy volt az anyakönyvnek egy hitelesített másolata; úgy lehet, megtaláljuk még ezt a másolatot és az az ember, ki másolta, még életben lehet és bizonyíthatja hitelességét. Elfoglalva e gondolattal, és nem győzve kívánni a közzétett hirdetés eredményét, elhatároztam, hogy közelébe férközőm Fernsidenak; szerencsére éppen eladó volt egy úriember háza a faluban. Ürügynek jó volt számomra e birtok megtekintése. Midőn már jól körülnéztem a házban, érdekelt megtudni, van-e lehetőség egynémely átalakításra — még pedig olyanokra, melyek hasonlósabbá tennék lord Lilburne villájához. Ebből egyenesen következett aztán az az óhajtásom, hogy megnézhessem ezt a villát — egy korona, melyet a házvezetőnő markába nyomtam, megnyitotta számomra az ajtót. A házvezetőnő szolgált a kegyed édesatyjánál és ő lordsága megtartotta szolgálatában. Ennek következtében mihamar megtudtam, hogy melyik szobákat lakta leginkább a megboldogult mr. Beaufort; belépve a dolgozószobájába, hol valószínűleg az irományait tartotta, megkérdeztem, hogy ugyanaz a bútor van-e benne (mert ódonságuk és formájuk arra vallott), mint a kegyed atyja idejében: úgy volt; lord Lilburne mindenestől vette meg a házat, és, nem szólva egynéhány pótlásról a társalkodóban, a villa egész berendezése a régiben maradt. Türelmetlennek látszik! — pedig a földolog csak most következik. Tekintetem egy ódivatú íróasztalra esett — —

— De ennek az íróasztalnak mi átkutattuk minden fiókját!

— A rejteklőket is?

— Rejteklőket! Nem! A mennyire én hallottam, nem voltak rejteklőket!

Mr. Barlow a kezét dörgölte, és hallgatott egy pillanatig.

— Nagyon megragadta a figyelmemet az az íróasztal; mert az én atyámnak is volt egy hozzá hasonló asztala. Nem angol munka az — hanem németalföldi készítmény.

— Úgy van, hallottam, hogy atyám egy árverésen vette, három vagy négy évvel azután, hogy megházasodott.

— Én a gazdasszonytól tudtam meg ezt, kinek legyezgette a hiúságát, hogy úgy megbámultam. Igaz, nem tudhattam meg tőle, miféle árverésen vették, de bizonyosan tudta, hogy valahol a szomszédságban. Most már volt mire építenem; gyanut nem keltő kérdezősködésemmel megtudtam, minő árverések voltak Fernside körül egy bizonyos esztendőben. Egy úriember halt meg akkoriban, kinek elárverezték a birtokát. Nagy bajjal kinyomoztam, hogy az özvegye még él, valahol a grófság belsejében: meglátogattam; és hogy ne untassam túlságosan hosszúra nyúló történettel, csak annyit említek, hogy az özvegy nem csak arról biztosított, hogy tisztán emlékezik még arra az íróasztalra, hanem arról is, hogy voltak ez asztalnak igen elmésen megszerkesztett titkos fiókjai és rekesztékei; sőt megmutatta még azt a jegyzéket is, melyben feltűnő betűkkel és külön meg voltak jelölve azok a rekesztékek, hogy magukra vonják a venni szándékozók figyelmét és felverjék a vételárat. Hogy a kegyed atyja soha sem árulta el, hova rejtette azt az okmányt, az igen természetes dolog volt, míg élt a nagybátyja; az ő élete nem volt elég hosszú arra, hogy sűrűn lett volna alkalma az utólagos magyarázatokra, de én a magam részéről tökéletesen meg vagyok győződve arról, hogy — ha csak Beaufort Róbert úr meg nem találta ez írományt a többi között, melyet átkutatott — ama fiókok egyikében meg lehetne találni mindazt, a mire szükségünk volna, hogy megállapíthassuk az ön jogait. A mit még hihetőbbé tesz az, hogy atyja soha, mint láttuk, még a kegyed anyja előtt sem említette az íróasztal titkos rekesztékeit, Másképp mi értelme lett volna az ily titkolódzásnak? Minden valószínűség arra vall, hogy vagy közvetetlenül az előtt, vagy akkor kapta kézhez az okmányt, midőn ezt az íróasztalt vásárolta, vagy pedig hogy éppen azért vásárolta: — és, elrejtve végre az írást oly helyre, hol biztosítottnak hitte minden kíváncsiságtól — talán a véletlenség, a gondatlanság, az óvatosság, vagy még inkább (bocsánat e szóért) a szégyenérzet, hogy kételkedett anyja titoktartásában, ezek lehettek az okai, hogy tovább is megőrizte titkát; és tartózkodott minden célzástól e körülményre, még akkor is, midőn

a későbbi évek meghittsége még inkább meggyőzte róla, hogy anyja önfeláldozó módon őrzi érdekeit. Úgy gondolta, hogy nagybátyjának halála után jóvá fog tenni mindent!

— De ha mindez igaz — ha a Gondviselés, mely már is annyi veszedelemből szabadított ki, szegény atyám e nagy titoktartásával megővta születésem jogát a bitorlók cselvetéseitől — hogyan lehet akkor — —

— Birtokunkba keríteni az íróasztalt? Épen *itt* van a bökkenő. De módját kell ejteni valahogy, ha csütörtököt mond minden kísérletünk; addig is, minthogy most már erősen hiszem, hogy tényleg készült egy kivonat abból az anyakönyvből, szeretném tudni, ne keljek-e útra nyomban Wales grófságba s ne próbáljam-e meg, nem akadnék-e reá A * * * közelében arra a férfiúra, ki hitelesítette azt a kivonatot: mert az a kivonat, értse meg, csak abban az esetben ér számunkra valamit, ha nyomára vezet bennünket annak az élő tanúnak, a ki készítette.

— Uram, — mondotta Vaudemont, és melegen megrázta mr. Barlow kezét — bocsásson meg, hogy heves voltam az imént. Most már látom, hogy ön az, a kit kerestem s a kire szükségem van — éleslátása meglep és bátorságot önt belém. Menjen Walesbe, és Isten vezérelje!

— Így már jól van! — öt percz múlva útban leszek. Közben beszéljen a tanuval személyesen; már az, hogy meglátja jóltevőjének fiát, állhatatosabbá fogja tenni, mint bármi más a világon. Ime, itt van a czíme, és vigyázzon, hogy pénzt ne adjon neki. Most pedig megyek és fogatok — a dolog úgy indul, hogy megéri a költséget. Oh! elfelejtem megmondani, hogy monsieur Liancourt nálam járt tegnap a saját ügyében. Nagyon szeretne beszélni kegyeddel. Mondottam neki, hogy kegyed ma este valószínűleg a városba megy, ő pedig azt felelte reá, hogy várni fogja a lakásán.

— Úgy van — nem vesztegetek el egy pillanatot sem; megyek Londonba és meglátogatom a tanunkat. S ez az ember látta az oltár előtt anyámat! — Szegény anyám — oh, hogyan is kételkedhetett benne atyám!

— és így szólva, először pirúlt el szégyenletében, a hogy atyjára gondolt. Még most sem érthette meg, hogy oly derék, egyébként oly bátor és nyíltszívű férfiú hogyan rejtegethetett éveken át oly nagyfontosságú titkot a felesége előtt, ki érte mindent feláldozott! Ez volt csakugyan az egyetlen folt az atya becsületén — rút és sötét folt. — Keservesen sújtott le a büntetés azokra, kiket az apa legjobban szeretett! Hajh, Fülöp még nem tanulta meg azt, mily szörnyű csábító a roppant gazdagság reménye és rettegése — szemben még azokkal is, kiket a legderekabbnak tart mindenki, ha abban a hitben nőttek fel, hogy a gazdagság legfőbb jara az életnek! Ha jól meggondoljuk a dolgot, Beaufort Fülöp ez egyetlen alacsonyosságában legsúlyosabb tanulsága rejlett e világ legsötétebb igazságának!

Mr. Barlow eltávozott. Fülöp is éppen fel akart szállni a kocsijára, midőn négylovas utikocsi állt meg a fogadó kapúja előtt, hogy lovakat váltson. Fiatal ember feküdt a kocsiban, takarókba burkolva, kísértetiesen halovány arcczal — a hosszú és nagy betegség halovány-ságával. Elboruló szemét talán a betegek irigy tekintetével fordította e hatalmas, atlétai alakra, mely egészségének és erejének fenségével állt szerényebb kocsija mellett. De Fülöp nem vetett ügyet az ujonnan érkezőre; felkapott a szekérre, kocsija tovarobogott, és így, mit sem tudva róla, Beaufort Arthur s az unokaöccse megint összetalálkoztak. Kié volt most az Éj — kié a Virradat?

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

»BAKAM: Legényeim a falakat őrizték.

SYANA: Enyém meg a templomot.

A SZIGET HERCZEGASSZONYA.

Azok a napok és hetek, melyek ily eseményteljesen múltak el Fülöpre nézve, nem kevésbé eseményteljesen folytak le Fanny lelki életében is. Abban a nyugodt és édes öntudatban ringatta magát, hogy okosabb lett — hogy méltóbb lett hozzá — hogy ezt ő maga is

észre fogja venni, ha visszatér. Lénye komolyabb, öntudatosabb lett — szóval, nem oly gyermekes már, mint azelőtt. Ám azért a felébredt értelem minden pezsdülése és nyugtalansága sem fosztotta meg csodás ártatlanságának bájától. Boldogan élt régi, visszanyert szabadságának, hogy akkor mehetett el hazulról és akkor térhetett vissza, midőn neki tetszett; s minthogy sokkal hidegebb volt az idő, semhogy el lehetett volna csalni Simont a kandallója mellől, ha csak ebéd ideje előtt egy fél órácskára nem, az alkalmat, midőn legkevésbé érezte hiányát az öreg, főképpen az alkonyat óráiban ragadta meg arra, hogy elosonjon a jó tanítónőhöz, és napról-napra tisztábban ismerje meg az Úr szándékait és teremtményeit. A tanítónő nem volt ragyogó elméjű asszony. Fannynak nem is annyira bővebb ismeretekre volt szüksége, mint inkább arra, hogy hasznos könyvekkel és okos beszélgetéssel feltáriják lelkét és gondolatvilágát. S minthogy szép volt lelkének minden érzelme, kevés fáradtságába került a tanítónőnek, hogy az elvek méltóságig fejlessze ki ez érzelmeket.

Végre Fanny, ki nyugodtan tűrte eddig a távollétét annak, ki sohasem volt távol a szívéből, megkapta azt a levelet, melyet két nappal azelőtt írt hozzá Fülöp, hogy elutazott Beaufort Courtból; — kapott aztán még egy levelet — egy másodikat — a melyben *mentegetőzött*, hogy nem jött előbb — levelet, a melyben megírta czímét, a melyben kérte válaszát. Leírhatatlan gyönyörűséggel teljes, szinte üdvözítő volt ez a reggel. Aztán a válaszadás izgalma — a büszkeség, hogy bizonyosságát adhatja, mily nagyot haladt, milyen pompásan ír! Bezárkózott a szobájába: el sem ment hazulról aznap. Kitétte maga elé a papirost, és nagy csodálkozására, egyszerre elszállt az elméjéből minden, a mit mondani akart. Hogyan is kezdje? Eddigél mindig „bátyjának“ szólította. De a Sárával történt beszélgetése óta érezte, hogy a világért sem tudná többé így szólítani, — nem, soha! De minek szólította — minek szólíthatta volna? Ő így írta alá a levelét: „Fülöp.“ Fanny tudta, hogy annak hívják. Kimondani kedves név nagyon, de *leírni!* — Nem! valamiféle megmagyarázhatatlan ösztön mintha

azt súgta volna neki, hogy illetlen — merész dolog volna így szólítani: „Kedves Fülöp“. Vajon Burns dalai — azok a dalok, melyeket mire sem gondolva adott a kezébe, s mondotta, hogy olvassa el őket — e dalok, melyek a világ legszebb szerelmi költeményeit foglalják magukban — vajon segítségére lettek volna, hogy felfedezze saját szívének egynémely titkait? S a megismerés magával hozta volna a bátortalanságot? Ki mondaná meg — ki seithetné, hogy mi történt lelkében? Talán maga Fanny sem ismerte fel a saját érzelmeit: de ezt a két szót: „Kedves Fülöp“, leírni *nem* volt képes. S ezen az egész napon, ámbár nem gondolt semmi másra, képtelen volt leírni csak az első sort is, hogy megnyugodhatott volna benne. Másnap reggel újra hozzáiült az íráshoz. Oly nem szép dolog lett volna, ha nem felelt volna haladéktalanul: felelnie kell. Maga elé tette a levelét — elszántan írni kezdett. De egyik fogalmazást követte a másik, és eltépte valamennyit. És szólította Simon — és kereste Sára — és számlákat kellett kifizetnie; és elmúlt az ebéd ideje, a nélkül, hogy jóformán hozzá fogott volna a munkájához. De ebéd után nagy hévvel hozzálátott.

„Mily szép tőled, hogy írtál nekem“ (kitért a megszólítás nehézsége elől azzal, hogy nem élt semmiféle megszólítással), „és tudakozódtál kedves nagyatyámról! Körülbelül úgy van, mint volt, de már alig jár ki a házból, s nekem bőven volt szabad időm. Azt hiszem, meglep majd valami, és mosolyogni fogsz rajta, mint régente szoktál, midőn visszatérsz. Nem szabad megharagudnod reám azért, hogy nagyon sokszor jártam ki egyedül — mindennap. Oly nyugodt lehettem. Soha senki sem próbált megint goromba lenni Fannyhoz“ (itt gondosan kivakarta zsebkésével e szót: „Fanny“ és ezt írta helyébe: „hozzám“). „De meg fogsz tudni mindent, ha megjöttél. És te, *te* igazán jól vagy — egészen — egészen jól? Sohasem fáj a fejed, a miről néha panaszkodtál? Ird meg! Sétálsz-e — mindennap? Érsz-e közel ott is valami csinos temetőt? És kivel szoktál sétálni?

„Oly boldog voltam, midőn kivitem virágaimat a két sírra. De a legszebbet mindig a tiédre hintem, ámbár a másik is oly drága nekem. Mindig elborulok, midőn ehhez a másikhoz érek, de nem, a mikor azt az egyet látom, melyet oly rég idő óta néztem. Oh, mily jó voltál! De te nem szereted, ha hálálkodom“.

— Ez nagyon ostoba! — kiáltotta Fanny, és hirtelen félre dobta író tollát; — nem is hiszem, hogy mindenben előrehaladtam volna; — és majd hogy sírva nem fakadt felindultságában. De hirtelen jó gondolata támadt. Abban a kis szobában, hol a tanítónő magánóráit tartotta, látott a könyvek közt egy kis kötetet, melynek ez volt a címe: „A tökéletes levélíró“, s mindjárt gondolta is magában, hogy milyen jó hasznát venné e könyvnek, ha egyszer levelet kellene írnia Fülöpnek. Tudta a címlapijáról, hogy mindennemű levélre van benne példa — kétségtelenül megtalálná benne azt is, mely tökéletesen megfelelne a mostani alkalomra. Felszökött erre a gondolatra. Odamegy — még vissza is jöhet, és befejezheti a levelet postaindulás előtt. Feltette a kalapját — siettében ott felejtette a nyitott levelet az asztalon — és, a mint a ház ajtaja felé tartott, futó pillantást vetve a családi szobába, meggyőződni róla, hogy alszik-e már Simon, és ott van-e a szikrafogó a kandalló előtt, elsietett a jó tanítónőhöz.

Egyike azoknak a ködfelhőknek, melyek ősznek idején borongva szoktak reáterülni Londonra és külvárosaira, szokatlanul korai homályba vonta az alkonyatra hajló napot. Mindjobban besötétedett, a mint tovább ment, de azért baj nélkül ért a házba. Negyedórát töltött barátnőjénél, bátortalanul kérdezősködve tőle a levelek mindenféle fajtájáról, csak éppen olyanról nem, a minőt írni készült, és erősen az elméjébe vésve, hogy különösen az olyan levelet, mely úri féle embernek szól, így kell kezdeni: „Tisztelt Uram“, és így végezni: „Maradtam tisztelettel“; s hogy örök időre megsértené, ha a borítékon oda nem illesztené a nevéhez e szót: „Esquire“ (nagy felfedezés volt ez), — magához vette a drága könyvet, és sietve eltávozott. Szemben a házzal

kőfal emelkedett, mely körülfogva az iskola telkét, egy darabig a főutczába nyúlt. Kis távolságra magányos utczalámpa fénye küzdött bágyadtan a mindinkább sűrűvé váló köddel. Pillantása az útnak épp ezen a pontján egy sötét tárgyra esett, melyben nagy bajjal egy kocsira ismert, midőn valaki megragadta a kezét s egy hang a fülébe suttozta:

— Oh! remélem, nem lesz oly kegyetlen hozzám, mint az emberemhez volt! Magam jöttem el érte.

A leány nagyon megrettenve hátrafordult, de a sötétségben nem tudta megkülönböztetni az arcát az embernek, a ki így szólt hozzá.

— Engedjen el! — kiáltotta, — engedjen el!

— Csitt! csitt! Nem — nem! Jöjjön velem. Lesz háza, hintaja — cselédsége! Lesz selyemruhája, drága ékszere! Előkelő úrnő lesz belőle!

Aközben, hogy e különböző kísértő beszéd gyors egymásutánban követte Fanny meg-megújuló tusakodását, a kocsikakjáról halkán leszólt valaki:

— Vigyázzon, lordom, úgy látom, jön valaki — talán rendőr!

Fanny hallotta ezt a figyelmeztetést és segítségért kiáltott.

— Úgy vagyunk? — dörmögte a támadó. És Fanny hirtelen úgy érezte, hogy szava elfullad — fejét egy köpönyegbe burkolják — könnyű testét felkapják a földről. Vergődött — küzdött — mindhiába. Egy pillanat műve volt az egész: érezte, hogy a kocsiba teszik — az ajtót becsapják — az ismeretlen ott ül mellette, és megszólal:

— Hajts, Dykeman. Rajta! rajta!

Elmúlt két vagy három perc, mely éveknek tetszett előtte rettegésében, midőn kíméletesen eltávolították a peczket és levették róla a köpönyeget s ugyanaz a hang (még mindig nem láthatta kísérőjét) nagyon szelíden így szólt hozzá:

— Ne nyugtalankodjék; nincs reá oka, — igazán nincs. Nem éltem volna ezzel a móddal, ha lett volna reá más kíméletesebb mód. De nem kereshettem fel otthon — s nem tudtam, másutt hol találhatnám. Ez volt

az egyetlen mód — igazán az egyetlen. Kifürkészttem, merre jár. Ne kárhoztasson, hogy utána leselkedtem. Vártam tegnap egész éjjel — de nem jött el hazulról. Már-már kétségbeestem. Végre megtaláltam. Ne rettegjen úgy: a kezéhez sem érek, ha nem akarja.

De így szólva, mégis csak hozzá akart érni, s Fanny oly határozott erővel utasította vissza, hogy egészen kijött a sodrából. A szegény leány néma iszonyattal — gondolatainak legsötétebb zavarodottságával húzódott el tőle börtönének legtávolabb eső zugába. Nem sírt — nem zokogott — de remegésével mintha a kocsi is megrázta volna. A férfi tovább szólígtatta, biztatta, kérlelte, csitígtatta. Tiszteletteljesen bánt vele. Végössza nem volt erősködésének, hogy meg nem bán-taná semmiért a világon.

— Csak nézze meg két napra — egy napra azt az otthont, melyet felajánlhatok. Hallgassa meg csak, mily gazdaggá tehetem kegyedet és nagyatyját és *akkor*, ha el akar hagyni, elhagyhat.

Még többet, sokkal többet mondott ebben az értelem-ben, a nélkül, hogy egy árva szót is kicsikarhatott volna Fannytól, hacsak egy-egy sóhajást nem, mintha levegő után kapkodna s helylyel-közzel egy-egy halk sutto-gást:

— Engedjen el, engedjen el! Nagyapám, világtalan nagyapám!

És végre, megkönnyebbülésére, kicsordúltak könnyei, s oly keservesen zokogott, hogy megijesztette s talán meg is indította kísé-
rőjét, bármilyen cinikus volt és jéghideg. E közben mintha repült volna a kocsi. Vágtatva robogtak tova, oly gyorsan, a mint csak a legnemesebb fajtájú, majdnem teljes iramban levő pár ló vágathat, mígnem, körülbelül egy órával az után, — vagy valamivel előbb — hogy rabságba ejtették, a kocsi hirtelen megállt.

— Helyben vagyunk már? — kérdezte a férfiú, kidugva fejét a kocsi ablakán. — Úgy legyen, a mint mon-dottam. Ne a nagy kapuhoz, hanem a dolgozó szobám elé.

Két percczel ezután újra megállt a kocsi egy épület

előtt, mely fehéren és kísértetiesen bontakozott elő a ködön át. A kocsis leszállt a bakról, megnyomta egy üvegajtó kilincsét, belépett egy pillanatra, hogy egy magános szobában gyertyát gyújtson a kandallóban lobogó tűznél, visszatért, és kinyitotta a kocsi ajtaját. Némi nehézséggel, a melyre aligha számítottak, kiemelték Fannyt a kocsiból. Sem szelíd beszéddel, sem suttogó kéréssel ki nem csalhatták; és nem csekély ügyesség kellett hozzá, mert kísérője igyekezett oly kímélettel bánni vele, a minőt a kénytelen erőszakosság csak megengedhetett, hogy elvonja kezét az ablakrájától, a kocsi kárpítjától, a párnáktól, melyekbe görcsösen belekapaszkodott; és végre bevitte a házba. A kocsis, távozóban, újra becsukta az ajtót, s ők magukra maradtak. Fanny vadúl, félig öntudatlanul nézett körül a szobában. Kicsiny, egyszerűen berendezett szoba volt. A belépővel szemközt ódivatú íróasztal áll, egyike a németalföldi kézügyesség csodásan finom művi alkotásainak, minőket a ritkaság-kereskedők eleven érzéke honosított át eredeti hazájukból, hogy sajátyszerűségüket és különösségüket szembeállítsa Gillow és Seddon tetszetős remekeivel. Merőben sajátyszerű formája és jellege volt ennek a különös jövevénynek! Színes tájképek és állatalakzatok mozaikjaival volt berakva; formára és izlésre minden csinoság nélkül való, de jobban szemügyre véve az izlés minden szabályát kigúnyoló voltát, mely cifrasággal túlterhelt szokatlan egészszé alakította nehézkes tagozatait, mégis festői és bámulatba ejtő. Még szembe-tűnőbbé tette az, hogy valósággal kikivánczozott a szoba egész berendezéséből, a mi reávallott az angol vidéki úr izlésére. Lovakat és vadászjeleneteket ábrázoló metszettek, gondosan felaggatott horgászó eszközök és mada-rász szerszámok díszítették a falakat. De nem az egyhangú falusi életnek e nevezetes különösségei kötötték le Fanny érdeklődését. Nyugtalan szemlélődésében csak az az arczkép ragadta meg figyelmét, mely ott függött az íróasztal fölött — egy élte virágkorában álló nő arczképe; oly szép volt ez az arcz, a homloka oly derűt sugárzó, a szeme oly tiszta, ajkán az ifjúságnak és a derűnek oly ígézetessége — hogy Fanny vígasztalódottnak

érezte magát, a mint e vonásokra nézett, s úgy tetszett neki, mintha élő ótalmazója támadt volna e helyen. A tűz vígan pattogott a kandallóban és terített asztal volt közelébe tolva. Fanny szemein kívül minden más szemnek az angol kényelem festeni való képe gyanánt tűnt volna föl ez a hely. Pillantása végül a kísérőjére esett. Ez hosszú sóhajtással, melyben volt bágyadtság, és volt elégedettség, az egyik székbe vetette magát, s a kíváncsiság és a csodálat vegyülékével nézte a leányt, a mint körültekintve, előtte állt: és Fanny egyszerre ráismert első és egyetlen üldözőjére. Visszarettent, és eltakarta arcát mind a két kezével. A férfi közelebb húzódtott hozzá:

— Ne gyűlöljön, Fanny, — ne forduljon el tőlem. Higye el nekem, hogy ha még oly erőszakosan bántam is önnel, itt vége minden kényszerítésnek. Szeretem, de nem lesz nyugtom, míg kegyed is meg nem szeret engem. Fiatal nem vagyok és szép sem vagyok, de gazdag és előkelő ember vagyok, és boldoggá tehetem azt, a kit szeretek — nagyon boldoggá, Fanny!

De Fanny elfordult, s most nagy erőfeszítéssel próbálta kinyitni azt az ajtót, a melyen a szobába lépett. Minthogy ezzel semmire sem ment, hirtelen félreszökött, kinyitott egy belső ajtót és hangos kiáltással a folyosóra rohant. Üldözője egy szitkot fojtott el magában, aztán utána vetette magát és feltartóztatta. Most már kimérten szólt hozzá, mosolyogva, de a homlokát is redőbe vonva:

— Bolondság ez; — jöjjön vissza, mert megbánja! Megigértem, mint gentleman — mint nemes ember, ha ugyan tudja, hogy mit jelent az, hogy tisztelettel bánok önnel. De nem tűröm sem azt, hogy játékot űzzenek velem, sem azt, hogy sértegensenek. Itt nem lehet kiabálni!

Hangja és tekintete megfékezte Fannyt, bármennyire meg volt riadva és el volt iszonyodva, és minden ellenállás nélkül vonszoltatta vissza magát a szobába. Amaz bezárta és elrekeszelte az ajtót. A leány egy sarkokban a földre vetette magát és halk, de panaszos sírámmra fakadt. A férfi néhány pillanatig elgondolkozva nézte a kandalló mellől, s végre az ajtóhoz ment, kinyi-

totta az ajtót, és halkan megszólalt: „Harriet!” Tüstént megjelent egy ifjú, körülbelül harmincz éves nő; az öltözködése tiszta, bár egyszerű volt, s az arcza, ha nem is nagyon megnyerő, de mindenesetre szokatlanul csinos. A férfi néhány perczre félrevonta, és suttogva beszélgetett vele. Aztán komolyan odalépett Fannyhoz:

— Ifjú barátnőm, — szólt — úgy látom, jelenlétem ma este alkalmatlan önnek. Ez a fiatal nő el fogja kísérni, és el fogja látni mindennel, a mire szüksége lesz. Tőle is meghallhatja majd, hogy nem vagyok az a szörnyű ember, a kinek tartani látszik. Holnap viszontlátom. — Azzal sarkon fordult és kiment a szobából.

Fanny valamiképpen szabadnak, valamiképpen megkönnyebbültnek érezte magát ismét. Felállt, és oly esengve, oly komolyan, oly bensőségesen nézett e nő szemébe, hogy Harriet elfordult, és lesütötte kihívó szemét; s e pillanatban Dykeman is benézett a szobába.

— Az ebédet ide hozza majd, bácsi; aztán pedig menjen még a lordhoz a társalkodóba.

Dykeman meglegedett arcot vágott, és eltűnt. Harriet pedig odalépett Fannyhoz, megfogta a kezét és nyájasan így szólt hozzá:

— Ne féljen. Biztosítom róla, fél London leányai, nem tudom, miért nem adnák, ha az ön helyében lehetnének. My lord soha sem fogja reákenyszeríteni olyasmire, a mitől kegyed idegenkedik — nem szokása az neki; nincs ő nála kedvesebb és jobb ember a világon — és hozzá oly gazdag! nem is tudja, mit tegyen a sok pénzével!

Fannynak minderre csak egy válasza volt, — hirtelen a nő nyakába vetette magát, és zokogva kérte:

— Nagyapám világtalan, nem élhet én nélkülem — és meghal — meghal. Nincs önnek senkije sem, a kit szeret? Hadd menjek el — hadd menjek el innen! Mit akarhatnak tőlem? — Hiszen én sohasem bántottam senkit!

— És önt sem fogja bántani senki; — arra esküszöm! — mondotta Harriet komolyan. — Látom, hogy nem ismeri my lordot. De itt van az ebéd, jöjjön, egyék egy falatot, és igyék egy pohár bort.

Fanny nem volt képes hozzányúlni semmihez sem, egy kis vizet ivott, az is majd hogy meg nem fojtotta. De végre, midőn ura lett ismét érzékeinek, bizonyos fokig megnyugtatta az a tudat, hogy kínzója távol van tőle s egy nő van mellette — megnyugtatták Harriet ünnepélyes biztosításai, hogy ha nem akar itt maradni, egy vagy két nap múlva haza mehet. Nem is ügyelt azokra a ravasz és hosszadalmas dicshimnuszokra, melyekkel a kísértő nyomban kidícsérte a lord erényeit, szerelmét, nagylelkűségét, és legfőképpen a sok pénzét. Mindig csak azt ismételte magában: „Egy vagy két nap múlva haza mehetek“. Végre Harriet, miután annyit evett és ivott, a mennyit egymagában enni és inni csak képes volt, és belefáradva a nagy igyekezetbe, melynek sikerét úgy sem látta, azt ajánlotta Fannynak, hogy térjen pihenőre. Kinyitott egy ajtót jobbra a kandallótól, és egy csigalépcsőn felkísérte egy csinos, kényelmes szobába, hol felajánlotta segítségét a vetkezésben. Fanny tökéletes ártatlansága, és teljes tudatlansága az őt fenyegető veszedelem igaz természetét illetőleg, noha képzelte, hogy nagyon nagy és nagyon szörnyű lehet az a veszedelem, útját állta annak, hogy egészen megértse, mit akart mondani Harriet azzal az ünnepélyes fogadkozással, hogy senki sem fogja háborítani. De legalább azt megértette mégis, hogy reggelnek előtte nem fogja viszontlátni gyűlölt börtönőrét, s midőn Harriet, jó éjszakát kívánva neki, megmutatta a reteszt az ajtaján, jóval csekélyebb félelmet érzett arra a gondolatra, hogy egyedül van idegen helyen. Figyelt, míg elhangzottak Harriet léptei, aztán, remegő szívvel, ki akarta nyitni az ajtót; de az kívülről zárva volt. Mélyen felsóhajtott. Az ablak? — oh, midőn kinyitotta a belső tábláját, talált egy másikat, mely kívülről zárva volt s elvágta minden reménységét; mit tehetett mást, mint hogy elrekesztelte ajtaját; ott állt vigasztalanul és kétségbeesve sorsán, és végre térdre borulva, a maga együgyű módja szerint — mely értelmesebb és komolyabb lett a tanítónőnél újabban tett látogatásai óta — felfohászzkodott Hozzá, kitől nem zárhatja el semmi retesz és semmi korlát az emberi szív hangjait.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

«In te omnis domus inclita recumbit.»
VIRGILIUS.

Lord Lilburne, terített asztalnál ülve fogadószobájában, éppen elvégezte magános ebédjét, s ott állt közvetlenül a háta mögött, idegesen és felindulva, Dykeman. A sok évi bizalmasság gazda és szolgája között — lord Lilburne sajátyszerű lelkülete, mely kizárt minden barátkozást közte és a hozzá hasonlók közt — a meghittség egy nemét hozta létre kettejük között, hasonlóságot ahhoz a viszonyhoz, melyben a régi francia *régime* nemes ura állt a szolgájához; és Lilburne egyénisége csakugyan sok tekintetben inkább emlékeztetett amaz idők és amaz ország férfaira, mint a mi országunk nemesebb és előkelőbb szokásaira. De míg a világ világ lesz, mindig meg lesz a közös vonása mindennek, a mi vétek, elfülbomlás és elmésség egyben.

— De, my lord, — szólt Dykeman — jól gondolja meg. Azt a leányt nagyon ismerik a városrészben; és ha erőszakosság történik vele, főbenjáró bűn az, mylord — főbenjáró bűn. Tudom, hogy nem akaszthatnak fel oly nagy urat, mint lordságod, de mindazokat, kiknek részük van benne — —

Lord Lilburne félbeszakította beszédét, mondván:

— Tölts bort és ne járjon a szád! — Aztán, kiürítve poharát, közelebb húzódott a tűzhöz, fölmelengette a kezét, elgondolkozott egy kissé, és meghittjéhez fordult:

— Dykeman, — mondotta — ámbár számár és mamlasz ember vagy, és nem érdemled meg, hogy annyira leereszkedjem hozzád, aggodalmad mégis egyszeriben eloszlatom. Jobban ismerem a törvényt, mint te, mert a mióta vagyok, csak kedvemre éltem, a nélkül, hogy valaha kezébe adtam volna magam a *Törvény* hatalmának, mely örökösen beleártja magát a mások örömeibe. Igazad van, midőn főbenjáró bűnnek mondd az erőszakot. De különbség van ám a vétek és bűn között: vétek az, a mi ellen a papok szónokolnak, — bűn pedig

az, a mi ellen törvényeket alkotunk. Bünt nem követtem el soha életemben — s nincs reá kedvem, hogy most kezdjem, a mikor ötven és hatvan közt vagyok. A vétetek bátorságos valami; nekem is meglehetnek a magam vétkei, mint megvannak másoknak is: de a bűn, az már veszedelmes dolog — törvénybe ütköző dolog — olyan dolog, a mit gondosan kerülni kell. Lám (s a beszélő itt, végigméreegetve szemével meghökkent hallgatóját, a fölényes gúny kaczájára fekedt), — tegyük fel, hogy te vagy a Világ, a lakájoknak ez a csúszó-mászó lakája, a *Világ*! Én akkor így szólnék hozzád: — Kedves Világ, mi ketten nagyon jól megértjük egymást, — mi egymás számára vagyunk alkotva, — én soha sem állok az utadba, te sem állsz az enyémbe. Ha minden istenadta nap leiszom magam a szobámban, ez vétetek, amiért te nem köthetsz belém; ha életemben először egy pohárral többet iszom a kelletténél, és földhöz verem az éjjeli őrt, ez bűn, mely, ha gazdag vagyok, belekerül egy font — vagy talán öt font sterlingembe; ha szegény vagyok, akkor a taposómalomba juttat. Ha megrepsztem ötszáz agg apának szívét, megvásárolva pénzen vagy hizelkedéssel ötszáz kis leány ölelését, ez vétetek, — alá'szolgája, tisztelt Világ! Ha egy kardos fehérszemély összekarmolja a képemet, zajt üt, és szemérmetlenül az Old Baileybe megy, hogy kikiáltsa gyalázatát, — biz' ez már bűn, és barátom, a Világ, kötelet vesz elő a zsebéből. No, megértettél-e már? Igen, ismételtem, — tette hozzá egészen más hangon — soha sem követtem el bünt életemben — nem is vádoltak bűnnel soha, — soha sem keveredtem bűnpörbe — leánycsábítás miatt. Tudom én már azt, hogyan kell az ilyes dolgokat nyélbe ütni. Kénytelen voltam elrabolni ezt a leányt, mert nem volt reá más mód, hogy bemutassam neki hódolatomat. Nem is jár most az eszemben más, mint az, hogy elnyerjem kegyét. Tökéletesen tisztában vagyok vele, hogy az erőszak vádja, a hogy te nevezed, még jóval kellemetlenebb volna a leány állítólagos elmeöngesége miatt, a miből én, megjegyzendő, egy szót sem hiszek. Minden bizonynyal kerülni fogom még a látszatát is annak, a mit így lehetne értelmezni. Ez okból senki más a házbeliek közül ki nem szol-

gálhatja a leányt, mint te és a hugod. A hugodban, tudom, megbízhatom; jó voltam hozzá; jó férjet szereztem neki; jó állásba fogom tenni az urát; — keresztapja lesz az első gyermeküknek. Nincs benne kétség, hogy a többi cseléd is meg fogja tudni, hogy nő van a háznál, de hozzá vannak már szokva az efféléhez; soha sem adtam ki magam Józsefnek. Többet pedig nem fognak megtudni, ha csak te ki nem fecseged. Már most, föltéve, hogy egy ifjú hölgy néhány — több vagy kevesebb — nap elmúltával, a nélkül, hogy részemről bárminő kiméletlenséget tapasztalt volna, de látva egy-egy ékszeret, és drága ruhát, és csinos házat, és mert nagyon jól érzi magát, és meggyőződött róla, hogy gondoskodás történik nagyatyjáról a nélkül, hogy ő halálra dolgozná magát, saját jószántából elhatározza, hogy velem fog élni, ugyan hol van akkor a bűn, és kinek mi köze az egész dologhoz?

— Bizonyára, mylord, ez változtat a dolgon — szólt Dykeman, jelentékenyen megkönnyebülten. — De — tette hozzá aggódva — ha keresni fogják — ha mielőtt mindez rendbe jönne, kitudnák, hogy hol van?

— Nos, akkor nem történt semmi baja — nem történt vele semmi erőszak. A nagyapját — a ki, mint mondd, zsugori és félkegyelmű — el lehet majd hallgattatni egy kis pénzzel, és senkinek sem lesz köze az egész dologhoz, és pört nem indít senki. Szót se többet, ember! Meg szoktam nézni mindig, hogy hova ugrom! Koránt sem lakozik oly részvevő lélek az emberekben, mint hiszed. Mi természetesebb, mint az, hogy egy szegény leány — a ki nem is olyan okos, mint Erzsébet királyné — enged a kísértésnek, és elmegy látogatóba egy szerelmes gazdag emberhez! Többet a szerelmesről nem mondhatnak, mint azt, hogy nagyon életvidám ember, vagy hogy nagyon rossz ember, s ezzel nem mondanak valami új dolgot rólam. De nem hiszem, hogy reá akadnának. Add csak ide azt a zsámolyt; ugyancsak fárasztó munka volt — meglehetősen kimerített. Nem vagyok már oly fiatal, mint voltam. Igen, Dykeman, van benne némi igazság, a mit egyszer az a francia Vaudemont, vagy Vaut-rien, vagy akárminek is hívják, mondott nekem. Éreztem ezt legutóbbi köszvényes rohamom alkal-

mával, midőn csinos húgom igazítgatta a vánkösomat. Midőn megöregszik az ember, jó hasznát veheti az ápolónak. Szeretném, ha kedvét lelné bennem ez a leány, vagy ha hálás lenne hozzám. A szokottnál tartósabb és komolyabb ragaszkodásra — élettársra gondolok!

— Élettársra, my lord, ebben a szegény teremtésben! — a ki oly tudatlan — s még csak nevelve sincsen!

— Annál jobb. Torkig vagyok már ezzel a világgal, — mondotta Lilburne, szinte sötéten. — Unom már azt a sok nyomorúlt kontárságot — azt a százalmas képzelődést, a mit férfiak, asszonyok és gyermekek „tudás”-nak mondanak. Szeretném érezni egy sugarát a természetnek, mielőtt meghalok. Érdekel engem ez a gyermek, s ez is már valami ebben az életben. Szedd el ezeket a dolgokat és hagyj magamra.

— Igen! — dünnyögte Lilburne, a mint, immár egyedül, a tűz fölé hajolt — midőn először hallottam, hogy ez a leány unokája Gawtre Simonnak, és e szerint leánya annak az embernek, kinek köszönhetem, hogy nyomorék vagyok, úgy éreztem, mintha szerelmem egy része volna annak a gyűlöletnek, melylyel atyjának tartozom; egy szeletje bosszúm körzetének. De *most*, szegény gyermek! minderről megfeledkezem. Nem szenvedélyt érzek iránta, hanem *vonzódást*. Úgy érzem, hogy ha volna ily gyermekem, képes volnék megérteni, mire gondolnak az emberek, midőn az apai gyöngédséget emlegetik. Nincs bennem egy tisztátalan gondolat e leány iránt — egyetlenegy sincs. De ezreket adnék érte, ha szeretni tudna engem. Különös! különös! mindebben nem ismerek magamra többé!

Lord Lilburne ez éjjel jókor ment pihenőre; pompásan aludt; egészen felüdülve ébredt, jóval korábban, mint egyébkor; s az, a mit az este kábúltságnak hitt, végképpen elmúlt. Izgalommal várta a találkozást Fannyval. Mint-hogy nagyra volt az eszével, s kedvét lelte mindabban a baljóslatú alkalmazásában, melyet életelvei és szokásai oly hosszú időn át engedtek meg neki, az értelmi erőt megpróbáló játék érdekével nézett elébe a szép ellenfelén aratandó győzelemnek. Harriet bement Fanny szobájába, hogy előkészítse a ház urának megjelenésére;

lord Lilburne pedig elhatározta, hogy enyhíteni fog látogatásának visszatetsző voltán azzal, hogy alkalmi ajándéknak kiválaszt egynehány mutatós, bár nem sokat érő ékszerdarabot, minőben, efféle célra, sohasem volt hiány e villában, melyet kedvtelésére vásárolt. Emlékezett reá, hogy dolgozószobájának íróasztalába rejtette ezeket a csecsebecséket, a melyben, minthogy külföldön készült mesterséges művi zárja volt, jó helyét szokta lelteni mindannak, a mi gyakori távollétének idején, midőn csak két nőcseléd őrizte a házat, kísértő hatással lehetett a kapzsiságra. Megtudva, hogy Fanny még nem hagyta el szobáját: míg Harriet fëlment hozzá, hogy kiszolgálja és a lelkére beszéljen, ő maga lebiczegett a dolgozószobába, felnyitotta az íróasztalt, és motoszkálni kezdett a fiókjai közt, midőn meghallotta felülről Fanny szavát, mely, kissé fenhangon, mintha szabadkozott vagy rimánkodott volna; s megállt és hallgatózott. De nem értette meg, miről van szó köztük; és e közben, nem sok ügyet vetve reá, hogy mit tesz kezével, folyton a fiókokat nyitogatta és csukogatta, babrált a rekesztékekben, és keresett egy topáz-melltűt, mely, hite szerint, nem téveszthette volna el hatását Fanny együgyű szemére. Az egyik rekeszték mélyebb volt a többinél; gondolta, hogy abban lesz a melltű; bedugta kezét a mélyedésébe; s minthogy a szobát félig-meddig elhomályosították a külső ablaktáblák, melyeket bezártak, hogy szökésre ne is gondolhasson a fogoly, csak tapogatózással segíthetett magán; minthogy pedig nem találta meg a melltűt, mind mélyebbre hatolt, mígnem a rekeszték végéig ért — és hirtelen éles fájdalmat érzett; úgy tetszett neki, mintha valami csapda fogta volna meg a kezét; hirtelen, és félig elfojtott kiáltással visszakapta az ujját, s ekkor észre vette, hogy a rekeszték feneke vagy födele eltolódik, mintha hátrafelé csúsznék. Felébredt benne a kíváncsiság; óvatosan és vigyázatosan újra tapogatózni kezdett, és alig észrevehető egyenetlenséget és reczéséget fedezett fel a rekeszték végében. Mindjárt tisztában volt vele, hogy valami titkos rúgó van ott; némi erővel megnyomta azt a részt, és érezte, hogy a födél enged; maga felé húzta, s a deszka hirtelen berregéssel hátra csúszott,

s egy mélyedés nyílt meg a szeme előtt. Belé pillantott, és egy írást vont ki belőle; eleinte közömbösen bontotta szét, mert mindig csak Fanny szavára figyelt. Szeme gyorsan futott végig a néhány bevezető soron, míg meg nem akadt az itt következőkön:

Esketés. Az 18— esztendő —
83. sz. 21. old.

Beaufort Fülöp, ez a — — i egyházközségből,
és Morton Katalin, a St. Botolph egyházközségből,
Aldgate, Londonban, a mai napon, ezernyolczszáz — —
évi november hó tizenkettedik napján, e templomban
házassági frigyre léptek előttem,

PRICE KALEB
lelkész előtt.

E házasságot ünnepélyesen megkötöttük egy-
mással.

BEAUFORT FÜLÖP
MORTON KATALIN

Előttünk mint tanúk előtt:

APREECE DÁVID
SMITH WILLIAM

A fent olvasható sorokat híven az a — — i
anyaszentegyház esketési anyakönyvéből másoltam
ki a mai napon, 18— márczius hó — 19-ik napján.

JONES MORGAN
c — — i kurátor.

Lord Lilburne egy pillantást vetett még a levélre,
mely e meglepő okirathoz volt mellékelve, s melyet fő-
lőslegesen volna újra ide jegyezni az olvasónak, mert azo-
nos azzal a levéllel, melyet Kaleb kívánságára mr. Jones
írt annak idején Beaufort Fülöpnek. E pillanatban lejött
Harriet a lépcsőn és belépett a szobába; lábujjhegyen
odasompolygott Lilburnehez és suttogva mondotta:

— Azt hiszem, most jön le; nem tudja, hogy ön
itt van.

— Nagyon jól van — eredi! — mondotta Lilburne.
És alig, hogy Harriet kilépett a szobából, egy örülden
vágató kocsi megállt künn a kapu előtt, és Beaufort Ró-
bert berohant a dolgozószobába.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

»Elment, s nem tudja senki.

Mi lesz most? — És mi hír, kilátás? Mint lelünk reá?»
BEAUMONT és FLETCHER: A zárándok.

Nagyon későre járt már az idő, midőn Fülöp megérkezett londoni szállására, de azért ott találta még Liancourtot, ki várakozott reá. A francziát roppantúl elfoglalták a saját tervei és szándékai. Kiváló hírű és nagy összeköttetésekkel bíró férfiú volt; Párisba való visszahívása iránt már megindult a tárgyalás; ő maga még habozott a don Quixote-szerű loyaltás és a józan okosság közt. Kétségeit elmondotta Vaudemontnak. Fülöp, ámbár nagyon elfoglalták fontos, és személyét ugyancsak közelről érintő dolgai, türelmesen hallgatta barátját és meghányta-vetette vele ügyének részleteit. S midőn kölcsönösen abban állapodtak meg, hogy legjobban szolgálja úgy a loyaltás, mint az okosság érdekét, ha várnak egy kissé, hogy megtudják, vajjon a nemzet, mint a karlisták még mindig szentül hitték, lázrohamának elmúltával, felajánlja-e még egyszer a trónt és a bíbort Szent Lajos utódának, Liancourt, hazafelé készülőben szivarra gyújtva, így szólt: — Ezer köszönet, drága barátom: és hogy mulatott Beaufort Courtban? Nem csodálkozom rajta és nem vagyok féltékeny miatta, hogy Lilburne nem hívott meg engem, mert nem szeretem a kártyajátékot, és néhány erős szót mondtam volt neki.

— Azt hiszem, magam is épp oly érdemetlenné tettem magam minden újabb meghívójára — mondotta keserű mosolylyal Vaudemont. — Sok felfedezni valóm lesz önnek egynehány nap múlva. Most még nem értek meg az újdonságaim. Nem találkozott-e véletlenül Lilburne-nel? Néhány nappal ezelőtt vett búcsút tőlünk. Londonban van?

— Igen, itt; Henri barátunkkal, ki új lovát akarta kipróbálni a város kövezetén kívül, rövid sétára mentünk tegnap a mezőségeken. Átlovagoltunk ***** n és

H — —n. Kedves hely mind a kettő. Ismerős e helyeken?

— Igen. H — —t jól ismerem.

— És éppen alkonyatkor, midőn vissza poroszkáltunk a városba, kit láttam ott az országút mentén sétálni mást, mint lord Lilburnet? Alig hittem a szememnek. Megállítottam lovamat, s miután kérdezősködtem önről, nem titkolhattam előtte csodálkozásomat, hogy gyalogszerrel látom ily helyen. Ismerheti ez ember gúnyos modorát. — Oly galáns francziának, mint monsieur Liancourt, — mondotta — még ennél jóval nagyobb csodán sem kellene bámulatba esnie; a delejesség magához húzza a vasat: egy kis kalandom akadt erre. Bocsánat, ha kérem, hogy lovagoljon tovább. — Természetesen elköszöntem tőle; s egy kissé tovább az országúton szemembe tünt egy sötét egyszerű hintó, minden korona, czímer nélkül, inas nélkül — csak egy emberrel a bakon, de a lovak szépsége kétségtelenné tette előttem, hogy csak a Lilburneé lehet. Megértheti az eféle képtelenséget oly korban levő ember részéről — a ki hozzá oly okos ficzkó, mint ő? És mégis, hogy' van az, hogy Lilburne részéről nem tűnik nevetségesnek az, a mi más, ötven és hatvan közt levő ember részéről nevetséges volna?

— Úgy, hogy az ember őt nem tartja nevetségesnek, — hanem megveti őt.

— Nem; nem úgy van. A valóság az, hogy az ember nem képes Lilburnet öregnek tartani. Fiatalos az egész lénye — fiatalos a nézése. Soha sem láttam még embert, kiben annyi lett volna az életerő, mint ő benne. „A rossz szív és a jó emésztés“ — ez a kettős titok a magyarázata a jó közérzésnek; vagy nem úgy van?

— Hol találkozott vele — nem H — — közelében?

— De igen; közvetetlen közelében. Hogyan? Talán *önnnek* is akadnak kalandjai arrafelé? Nem, bocsásson meg; csak tréfa volt. Jó éjszakát!

Vaudemont nyugtalan gondolatokba mélyedt: valósággal maga sem tudta megfejteti, hogy miért nyugtalanodik; de az, hogy Lilburne H — — közelében járt, *tényleg* nyugtalanná tette. A szentségtörő lábanyoma már egymagában elég volt arra, hogy megfertőzze a szen-

télyt. Megmagyarázhatatlan borzadály futott végig rajta, amint lelkében kapcsolatba hozta egymással Lilburne és Fanny képzetét; de nem volt ok semmi rossz sejtelemre. Fanny nem járt ki egyedül. És hozzá még kaland — ugyan! Lord Lilburne okvetetlenül valami megbeszélt és önkéntes találkozásra készült, minden bizonynyal egyikére London könnyűvérű, de a tisztességes látszatot mégis szem előtt tartó botlásainak. Lord Lilburne, a szóbeszéd szerint, a rangjabeli asszonyok közt tette legújabb keletű hódításait; s a külváros nagyon alkalmas hely az efféle találkozásokra. Minden más feltevés sokkal borzasztóbb volt, semhogy gondolni is lehetett volna reá, Órájára nézett; hajnali három óra volt. Korán akart H — — ba menni, még mielőtt felkeresné Smith Williamot. Ezzel az elhatározással dőlt le ágyára, s mert még az ő erős testét is megviselték a nap izgalmai, mély álomba merült.

Csak kilencz óra tájban ébredt fel, és éppen felöltözött, és gyorsan elköltötte egyszerű reggelijét, midőn jött a háziszolga és jelentette, hogy egy szemmel láthatólag erősen felindult idős asszonyság beszélni akar vele. A feje még mindig tele volt pörrel és tanúkkal; és azzal a bizonytalan várakozással volt, hogy gondolatainak legfőbb tárgyával lesz kapcsolatos a bejelentett látogatás, midőn Sára a szobába rohant. Gyors, gyanakvó pillantással nézett körül, aztán, térdre borulva előtte, így kiáltott: — Oh! ha ön vitte el azt a szegény fiatal teremtet, bocsássa meg önnek az Isten. Engedje meg, hogy visszatérhessen. Elsimítunk mindent. Ne rontsa meg őt! oh, ne rontsa meg! Kedves, jó uram!

— Szóljon világosan, asszony, — mit akar mondani? — kiáltotta Fülöp, és elhaloványodott.

Alig néhány szó mindent megmagyarázott; Fanny eltűnése a múlt éjszakán; Sára ijedelve, hogy nem tért haza; az öreg Simon érzéketlensége, a ki nem értette meg, mi történt, és nyugodtan lefeküdt; a nyomozás, melyet Sára mindhiába folytatott fél éjszakán át; a hír, mely fülébe jutott, hogy a rendőr, szokott őráratára indulva, egy nő sikoltását hallotta az iskola közelében; de hogy a sűrű ködben nem láthatott mást, mint egy kocsit,

mely gyorsan elvágatott előtte; Sára gyanakvéssá Vaudemontra, mely csak megerősödött benne reggel, midőn Fanny szobájába lépve, meglátta a szegény leány félben maradt levelét az ő levele mellett; lakása címe, a melyet az utóbbi levélből megtudott; mindezt egy szempillantás alatt átértette izgalmában Vaudemont, — míg az az asszony jóformán azt sem tudta még, hogy voltaképpen miről csacsog, s egyszerre világossá lett előtte: A kocsi; Lilburne, kit előtte való nap a közelben láttak ólálkodni; a régebbi kísérlet; — mindez elviselhetetlen világossággal cikázott végig elméjében. Sára még javában beszélt, s ő már kirohant a házból, lélekszakadva ment lord Lilburne Park-lanei palotájába, erőt vett magán, nyugodt vérrel tudakozódott felőle. Ő lordsága nem hált otthon; valószínűleg Fernsideban van: Fernsideban! H — — éppen útjába esik ennek a nyaralónak. Tíz percz sem múlt el azóta, hogy meghallotta e dolgokat, s már künn járt az országúton, oly gyorsasággal, minőt csak a minden mérföldnyi útért megígért egy guinea borraivaló esalhat ki egy ifjú postáslegénynek a londoni postalovak vékonyába vágott sarkantyújából.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

«Ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit.»

JUVENALIS.

Harriet, midőn elhagyta Fannyt, alattomosan közel akarva őt csalni Lilburnehoz, azt mondotta, hogy senki sincs odabenn a szobában; s a fogoly lelkében, természetesen, rögtön feltámadt a szökés gondolata. Föllélekzett; kis vártatva halkan leosont a lépcsőn, és óvatosan kinyitotta az ajtót; s éppen abban a pillanatban, midőn ezt tette, belépett Beaufort Róbert a másik ajtón; Fanny ijedten húzódott vissza, midőn, nagy ámulatára, egy nevet hallott kiejteni, mely ígézetként hatott reá — egy nevet, melynek említését a legkevésbé várta; tudniillik Lilburne, abban a pillanatban, midőn látta, hogy Beaufort sápadtan, feldúlt arczczal, izgatottan beront a szobába és becsapja maga után az ajtót, nem gondolha-

tott mást, mint hogy valami rendkívüli dolog történt a rettegett vendéggel, és fölkiáltott: — Vaudemont miatt jöttél! Valami történt Vaudemonttal! Fülöppel! Mi az? Csillapodjál.

Fanny, midőn e nevet ily váratlanul említeni hallotta, valósággal bedugta fejét az ajtón; de aztán megint csak visszahúzódott, s minthogy ez a név természetfölötti módon hatott minden érzékére, majdnem egészen behúзва az ajtót, oly élesen figyelt, mintha egész lelke a fülében lett volna.

A két férfiú arcza el volt fordúlva tőle s azt, hogy félig már be is lépett a szobába, nem vette észre senki.

— Igen, — mondotta Beaufort Róbert, Lilburne vállára támaszkodva, mintha attól tartana, hogy összeroskad, — igen; Vaudemont, vagy Fülöp, mert a kettő egy és ugyanaz — igen, ez ember miatt jövök, és kérem tanácsodat. Arthur megérkezett.

— No, és?

— És Arthúr beszélt azzal a nyomorúlt emberrel, a ki meglátogatott bennünket, és olyan hatással volt reá annak a gazficzkónak a viselkedése, annyira meggyőzte róla, hogy Fülöp az örököse minden vagyonunknak, hogy átkelt a csatornán — betegen, betegen — félek (tette hozzá Beaufort, tompa hangon), hogy *haldokolva*, hogy — hogy — —

— Hogy védekezzék a cselvetéseik ellen?

— Nem, nem, nem — hanem hogy kijelentse, hogy ha így áll a dolog, nem engedi sem a becsület, sem a lelkiismeret, hogy szembe helyezkedjünk jogaival. Oly megátalkodott ebben a kérdésben; idegei annyira nem bírnak el semmi okoskodást és semmi ellenvetést, hogy nem tudom, mittevő legyek — —

— Végy lélekzetet — folytatd!

— Nos, úgy látszik, hogy az az ember tüstént megtalálta Arthurt, mihelyt fiam Párisba érkezett — hogy meggyőzte róla Arthurt, hogy módjában van beigazolni a házasságot — hogy adta, mintha nagyon türelmetlenül követelné a döntést — elannyira, hogy Arthur, időt akarva nyerni, hogy beszélhessen velem, ingatagságot

színlelt — elvitte magával Boulogneba, és mert a gazember nem mer visszatérni Angliába — ott is hagyta; és most úgy jön haza az én saját fiam, mint a legádázabb ellenségem, hogy összeesküdjék a vagyonom ellen! Nem bírtam volna ki, ha otthon maradok. — De ez még nem minden — ez még nem a legrosszabb: Vaudemont hirtelen elhagyott egy reggel, miután levelet kapott. Midőn elbúcsúzott Kamillától, oly célzásokat ejtett el, hogy tele vagyok félelemmel. — Nos, ide utaztomban tudakozódtam, hol, merre járt, mit cselekedett; megállt D — — ben, egy óránál tovább bezárkózott egy emberrel, kinek nevét a fogadós megmondotta, mert rajta állt az úti málháján — a neve *Barlow*. Emlékszel-e azokra a hirdetésekre? Szent Isten! mit tegyek? Nem akarnék olyat tenni, a mi nem való, vagy a mi ellenkezik a tisztességgel. De az a házasság nem történt meg soha. És soha sem fogom elhinni, hogy házasság volt az közöttük — soha!

— Pedig *az* volt, Beaufort Róbert, — mondotta lord Lilburne, szinte gyönyörködve a kinszenvedésben, melynek okozója volt; — s nekem olyan egy papiros van itt a kezemben, a miért Vaudemont Fülöp — mert még így nevezzük őt — odaadná a jobbkezét, hogy a hatalmába ejthesse egy pillanatra. Éppen most lettem meg az íróasztal egyik rejtett mélyedésében. Róbert, ettől a papirostól függhet Vaudemont Fülöp sorsa, szerencséje, jóléte, nagysága; — vagy szegénysége, hontalansága, romlása. Nézd!

Beaufort Róbert reánézett az elébe tartott papirosra — leejtette — és egy székhez támoalgott. Lilburne hidegen visszatette az okmányt az íróasztalba, és oda biczegve sógorához, mosolyogva így szólt:

— De ez a papír az én birtokomban van — nem akarom megsemmisíteni. Nem; nincs jogom rá, hogy megsemmisítem. Nem szólok arról, hogy bűncselekmény volna; de *ha átadom* neked, *te* azt teheted vele, a mit akarsz.

— Oh, Lilburne, ne bánts — ne bánts. Abban a hitben éltem, hogy becsületes ember vagyok. Én — én — — És Beaufort Róbert zokogott.

Lilburne gúnyos csodálkozással nézte.

— Ne tarts tőle, hogy én valaha rosszat gondolok rólad; és ki fog tudni róla más? *Tőlem* ne félj. Ne; — mert nekem magamnak is van reá okom, hogy gyűlöljem és rettegiem ezt a Vaudemont Fülöpöt; mert Vaudemontnak fogják hívni és nem Beaufortnak, még ötven ily hitvány papiros ellenére is! Ismert egy embert — a legádázabb ellenségemet — titkaim vannak kezében — multamról — talán a jelenemről: de kaczagok a beavatottságán, a míg kóbor szerencsevadász; — holott megremegetne ezzel a beavatottságával, mihelyt mint Beaufort Fülöp, Beaufort Court ura döröghetné oda a világnak! Ime, láthatod, hogy őszintén szólok hozzád. Most pedig hallgasd meg tervemet. Győzd meg róla Arthurt, hogy látogatója rovott multú gonosztevő, azzal, hogy menten kiküldöd érte az igazságszolgáltatás embereit — el vele ismét a gyarmatokra. Szállj szembe azzal a magában álló tanúval — csald vissza Vaudemontot Francziországba, és bizonyítsd reá (azt hiszem én reábizonyíthatom — hiszem, hogy képes leszek reá némi pénzáldozattal és némi fáradsággal) — bizonyítsd reá, hogy czinkosa volt Gawtrej Williamnak, a hamispénzverőnek, a gyilkosnak! Nesze! itt a papirosod. Tégy vele, a mit akarsz — tartsd meg magadnak — add oda Arthurnak — legyen Vaudemont Fülöpé, és Vaudemont Fülöp gazdag és hatalmas lesz, a legboldogabb halandó lesz a föld és a paradicsom között! Vagy viszont, jer és mondd nekem azt, hogy elvesztetted, vagy hogy soha sem adtam neked efféle papirost, vagy hogy soha nem is volt a világon ilyen papiros; és Vaudemont Fülöp élhet szegénységben, és talán rabságban hal meg a gályákon! Veszítsd el, — mondom — *veszítsd* el, — aztán fordúlj hozzám tanácsért a továbbiakra nézve.

Eliszonyodva, zavartan meresztette szemét a gyöngé ember a Gazemberek királyának nyugodt arczára, mint a hogy a mesebeli tudós meredhetett reá hajdan az ő rossz szellemére, ki földi boldogulását tárta elébe egyrésről, és lelkének vesztét másrésről. Soha eddig nem látta meg Lilburnet a maga igaz valójában. Elborzadt láttára annak a romlott szívnek, mely föltárult előtte.

— Nem tudom megsemmisíteni. — nem tudom, — hebegte — és ha megtenném is, Arthurhoz való szeretetből, — ne említsd a gályákat, — a bosszút, — én — én — —

— Az évi járadékok hátraléka, melyet feléltél, börtönbe juttat életed fogytáig. Ne, ne; *ne* semmisítsd meg a papirost.

Beaufort felállt kétségbeesett erőfeszítéssel; az íróasztalhoz indult. Fannynak egész szíve az ajkán lebegett; — ebből az egész hosszú beszélgetésből csak azt az egy jelentős pontot értette meg, a melyre oly különös nyomatékot vetett Lilburne, hogy egy gyermek is megértette volna; és csakugyan, olyan szemmel nézett is Beaufortra, mint valami gyermekre; — *Ettől a papirostól függött a sorsa Vaudemont Fülöpnek — boldogsága, ha megmarad, romlása, ha megsemmisítik; Fülöpnek — az ő Fülöpjének!* Pedig maga Fülöp mondotta neki egy alkalommal — feledte-e valaha az ő szavait? és mint villantak most végig a lelkén e szavak — maga Fülöp mondotta neki egy alkalommal: — Egy hitvány papirostól függ, ha csak megtalálhatnám, attól függ talán minden szerencsém, egész boldogságom, minden, a mi kedves nekem az életben. — Beaufort Róbert odalépett az íróasztalhoz — felkapta az okiratot — sebtében átfutotta még egyszer, s mielőtt felismerhette volna szándékát Lilburne, ki semmi esetre sem akarta, hogy *az ő* jelenlétében semmisítsék meg — támoalgó léptekkel a kandallóhoz sietett — elfordította szemét — és a tűzre vetette. E pillanatban valami fehérség — maga sem tudta, hogy mi, úgy rémlett: valami szellem, vagy kísértet — elvillant mellette, és, még ép állapotban, felkapta a zsarátnokról a papirost! Szünet következett, századrésze egy pillanatnak: — az ámulat és iszonyat hörgése Beaufort — kiáltás Lilburne — kaczag Fanny ajkáról, a mint lángoló tekintettel, büszkén felmagasuló tartással, kezében a melléhez szorított papirossal, egyikről a másikra vetette diadalmas pillantását. A két férfiú sokkal jobban el volt képedve az első pillanatban, semhogy gyors rendszabályhoz folyamodhatott volna. De Lilburne, ki elsőnek tért magához, feléje sietett; ez kisiklott kezei közül — a folyosóra nyíló

ajtóhoz sietett; midőn Lilburne, komolyan megrettenve, karon ragadta:

— Bolondos gyermek! — add ide azt a papirost!

— Soha, csak az életem árán! — és Fanny segélykiáltása végigrivallt a házon.

— Akkor — Lilburne ajkán elhalt a szó, mert e pillanatban gyors léptek zaja hallatszott be kívülről — egy szempillantásig tartó dulakodás — heves szóváltás; — az ajtó felpattant, mintha faltörőkos lökte volna be; — és nem annyira betaszítva, mint inkább a szobába repítve, mint valami hulla, nehézkesen oda omlott Lilburne lábához Dykeman teste — és Vaudemont ott állt a küszöbön!

Lilburne elbocsátotta Fanny karját, s a leány, egy szökéssel, Fülöp mellére borult. — Itt van, itt van! — kiáltotta — vedd el, vedd el! — s a kezébe nyomta a papirost. — Ne engedd, hogy az övék legyen — olvasd el — nézd meg — *velem* ne törődjél! — De Fülöp, ámbár ujjai ösztönszerűleg összekulcsolódtak az értékes oklevélén, törődött Fannyval; s e pillanatban az ő ügye volt számára az egyetlen ügy az egész világon.

— Alávaló gazember — szólt, és közeledett Lilburnehez, míg Fanny még egyre ott csüggött a mellén; — Szólj! — szólj! — mi — történt — mi történt? — beszélj már, ember, beszélj már! — tudod, hogy mi az, a mit mondani akarok! Saját leányod gyermeke ő — az unokája annak a Marynek, kit megbecstelenítettél — a gyermeke annak az asszonynak, kit Gawtrej William őrzött meg a beszenyezéstől! Gawtrej, mielőtt meghalt, a gondviselésemre bízta! Mennybéli Isten! — beszélj! — csak *nem* jöttem későn!

Fülöp magatartása, szavai, arcának kifejezése meggyőzték Lilburnet az iszonyú valóságról. De e férfi ravasz elmeéle, megfogytakozva bár, mégis győzedelmeskedett a megbánáson, melyet célba vett iszonyu cselekedetén érzett, — győzedelmeskedett még a megkönnyebbülésen is, hogy az iszonyú tettet elkerülhette. Egy pillantást vetett Beaufortra — Dykemanre, ki immár magához térve egy kissé, oly szemmel nézett reá, mely szinte kiugrott gödréből; és tekintetét végre magára

Fülöpre emelte. Három tanú volt jelen — s neki nagy erőssége volt a lélekjelenlét.

— És hátha tudnám, monsieur de Vaudemont, vagy legalább is erősen meg lettem volna győződve róla, hogy Fanny az unokám, nos, mi lenne akkor? Mi más okból volna itt? — Eh, uram! öreg ember vagyok én már.

Fülöp egy lépést hátrált csodálatában; becsületes lelkét megtévesztette az a kimért hazugság. Letekintett Fannyra, ki nem értett meg egy szót sem az egész beszélgetésből, mert lelkének minden erejét, még a látó és a halló érzékét is egészen leigázta a miatta érzett aggodalom, és így kiáltott fel:

— Nem történt bántódása Fannynak — semmi bántódása; csak megijesztették. Olvasd! — Olvasd! — Vigyázz arra a papirosra! — Tudod, hogy mit mondottál egyszer egy hitvány darab papirosról. Jer innen! — Jer!

Fülöp most a kezében tartott papirosra vetette szemét. Iszonyú pillanat volt ez Beaufort Róbertre, sőt még Lilburnera nézve is! — Kiragadni a végzetes okiratot *ezekből* a karmokból! Épp oly kevésbé lehetett, mint akár egy tigris karmaiból! Az fölvetette szemét — s tekintete az anyja képére esett! Aikai mosolyogtak reá! Oda fordult Beauforthoz, oly felindulással, mely sokkal ujjongóbb, sokkal üdvözítőbb volt, semhogy képes lett volna a közönséges diadalmaskodásra — de még szavakra is.

— Oda nézzen Beaufort Róbert — oda nézzen! — és a képre mutatott. — Nincs szennyfolt az *ő* nevéen! Itt állok megint az alatt a fedél alatt, mely az atyám hajléka volt, itt állok — Beaufort örököse! Találkozni fogunk egymással grófságunk bírói széke előtt. A mi pedig önt illeti, lord Lilburne, hinni akarok önnek: mert nagyon szörnyű volna, csak kételkedni is szándékaiban. Ha bántódása történt volna, a mint itt áll, széttéptem volna önt izról-izre. És *neki* köszönje azt (mert Lilburne e beszéd közben visszanyerte régi vakmerőségét, a minő ifjúkorában volt, midőn a számítás, közöny és kicsapongás még nem szerelte le idegeit; és meg nem félemedve a fenyegető ellenfél fölényétől, férfiasságától és erejétől, fenhéjázó módon feléje tartott, és köszönje hozzá való ro-

konságának, — mondotta Fülöp, a suttogásig tompítva hangját — hogy reá nem sütöm a tolvajság és a csalás bélyegét! Csitt legyen, ficzkó! — csitt legyen, Gawtrej György tanítványa! — párbajt én csak tisztességes emberrel vívhatok!

Erre már elsápadt Lilburne s a kemény szó a torlán akadt. A következő pillanatban Fanny és védelmezője elhagyta a házat.

— Dykeman, — mondotta Lilburne hosszú hallgatás után — más alkalommal felelsz majd nekem azért, hogy elém merészelte bocsátani ezt az orczátlan fiatal embert. Most azonban eredj és parancsolj reggelit mr. Beaufortnak.

Mihelyt Dykeman — jobban csodálkozva talán a gazdája hidegvérén, mint az eseményeken, melyeknek tanúja volt — kitette lábát a dolgozószobából, Lilburne odalépett Beauforthoz — ki egészen meg volt semmülve s olyan volt, mintha szélütés érte volna — s durván és türelmetlenül megrázva, így szólt hozzá:

— Az ördögbe is! — térj magadhoz, ember! Nincs veszteni való pillanat! Elhatároztam már, hogy mit cselekedjél. Hajítófát sem ér az a papiros, ha a pap, a ki hiteltesítette, nem tesz tanúvallomást a tényt illetőleg. Egyszerű kurátor az az ember — egy walesi kurátor; te pedig mr. Beaufort vagy még, a gazdag, hatalmas férfiú. Az a lelkész, kellő útbaigazítással, ellenkező tanúvallomást is *tehet*; és akkor mi pörbe fogjuk őket okirathamisítás és bűnre való szövetkezés miatt. A legrosszabb esetben, kétségtelenül, reá bírhatod a papot, hogy *ne emlékezzék vissza* semmire sem — hogy félre álljon. A címe — C —, rajta volt a bizonylaton. Eredj személyesen és haladéktalanul Walesbe. S midőn mr. Jonessal rendbe jöttél, térj vissza gyorsan, kelj át Boulogneba, és vásárold meg azt a fegyenczet és a tanúját — úgy van, *vásárold meg* őket! *Ez* az egy út áll nyitva előtted. Szaporán! — szaporán! — szaporán! A menykőbe is, te ember! ha az *én* ügyemről, az *én* vagyonomról volna szó, fittyet hánynék annak a hitvány papirosnak; még örülnék is neki. Már látom is, hogyan lehetne ellenök fordítani. Eredj már!

— Nem, nem; nem vagyok én arra termett ember! Nem vennéd a kezébe *te*? — nem vennéd? A vagyonom felét! — mindenemet! Vedd el: de ments —

— Eredj! — vágott szavába lord Lilburne mély megvetéssel. — Olyan gazdag vagyok, hogy gazdagabb lenni már nem is kívánok. *Engem* a pénz nem csábít. Hogy *én* vegyem ezt a kezembe! *Én!* lord Lilburne. *Én!* A tanúk felbujtását. Kiszolgáltassam magam — becstelenséget kövessék el — romlásba dőljek. Az kellene még! *Neked* meg kell vele próbálkoznod — mert *te* semmivé leszel, ha nem teszed meg. *Én* nem tehetem. *Nekem* nincs mit nyernem!

— Nem tehetem! — nem tehetem! — dadogta Beaufort megtörtén. — Felbujtás, becstelenség, magam kiszolgáltatása! — és én, a kit úgy tisztelnek — a bec sületem! — s hozzá még a fiam is ellenem! — a fiam, kiben ujjáéledtem! Nem, nem; vegyék el mindenemet! — Vegyék el! Ha! ha! vegyék el! Jó napot!

— Hová mégy?

— Beszélek mr. Blackwellel, s majd értesítelek.

És Beaufort támolyogva ment vissza a kocsijához.

— Az ügyvédjéhez megy! — dohogta Lilburne. — Igen, ha az *ügyvédje* reásegíti, hogy kijátszsza törvényszerűen az embereket, akkor kész örömmel kijátszsza őket. És *ez* tiszteletreméltó módja lesz a dolognak! Hm! — Csunya ügy kerekedhetik ebből reám nézve — itt került meg az írás — ha a leány képes tanúvallomást tenni arról, a mit hallott, pedig okvetetlenül hallott valamit. — Nem, bajjal hiszem, hogy vagyoni perben helyt adjanak az ő vallomásának; és ha helyt adnak — hm! — az unokám — lehetséges-e! — És Gawtreys őrizte meg anyját, az *én* gyermekemet, az anyja bűneitől! Vonzódásom e leányhoz kezdettől fogva másfajta volt, mint a mit mások iránt éreztem valaha: tiszta volt ez az érzélem — igen, tiszta volt! — részvét — igaz hajlandóság volt benne. És most már sohasem láthatom többé — fátyolt kell borítanom az egész dologra! És vénülök — gyermekem nincs — és egyedül vagyok! — Szünetet tartott, s majd hogy fel nem sóhajtott: aztán dühre torzult az arcza, és felkiáltott: — Megfenyegetett az az em-

ber, én pedig gyáva voltam! Mit tegyek? — Semmit sem! Csak védekezhetem. Nem játszom többé. — Senkit sem bántok. — Ki vádolná meg lord Lilburnet? De ez a Róbert mégis csak bolond ember. Nem hagyhatom magára. Hallod-e! Dykeman! — a kocsimat! Londonba megyek.

Semmi kétség, szerencséje volt Fülöpnek, hogy mr. Beaufort nem lord Lilburne volt. Mert az egész történetírás — a nemzetek és a magánosok története — hódítók — államférfiak — ravasz szemforgatók és tekintélyes cselszövők — igen, ezek valamennyien meggyőznek bennünket arról, hogy mily nagy hatalma van egy nagy-eszű és lelkiismereti aggályok nélkül való embernek a milliók igazával szemben! Az az egy ember a *mozgató erő* — a tömeg renyhe. Trónuson ül az igazság. Soha sem pihen a gazság, — Serénység az Archimedes emelő-rúdja.

TIZENHATODIK FEJEZET.

»Quam multa injusta ac prava fiunt moribns.«

TULL.

». . . Volat ambiguus

Mobilis alis Hora.«

SENECA.

Beaufort Róbert úr felkereste mr. Blackwellt, s hosszadalmas, tétova és összefüggéstelen volt az előadása. Mr. Blackwell, némi gondolkodás után, azt ajánlotta, hogy *fogjanak hozzá* ugyanahhoz a dologhoz, melyről Lilburne azt mondotta, hogy meg kell *tenni* azonnal. De ügyvédember léteire oly jogászilag és oly körültekintően fejezte ki magát, hogy úgy tetszett mr. Beaufort józan elméjének, mintha a két terv nem is volna egy és ugyanaz. A legkevésbé sem nyugtalanította az, a mit mr. Blackwell ajánlott, noha az, a mit Lilburne parancsolt reá, ugyancsak megdöbbenetett. Blackwell másnap útra akart kelni Walesbe — fel akarta keresni mr. Jonest — ki akarta őt *puhatolni*! Mi sem közön-

ségesebb dolog, a becsületükre legkényesebb emberek közt is, mint éppen csak félreállítani egy tanút az útból! A választások ellen beadott kérvényekben, például, mindennapos az efféle!

— Igaz, — mondotta mr. Beaufort, nagyon megkönnyebbülve.

Mr. Blackwell aztán, majd ha elintézte e dolgot, vissza akart térni a városba, és át akart vitorlázni Boulogneba, hogy találkozassék azzal a fölöttébb orczátlan emberrel, kinek szavában Arthur (oly könnyű félrevezetni a fiatalágot! csakugyan megbízott. Nem kételkedett benne, hogy képes lesz mindezt rendbe hozni. És Beaufort Róbert tényleg megvigasztalódott lélekkel tért vissza Berkeley squarei lakására.

Ott találta Lilburnet, ki, jól meggondolva a dolgot, úgy vélekedett, hogy mr. Blackwell mindenesetre jobban fog megbirkózni ez ügygyel, mint sógora, s ennél fogva helyeselte és czélszerűnek vallotta a megállapodást.

Mr. Blackwell ehhez képest másnap útra kelt. Úgy lehet, hogy ezen a másnapon fordult meg minden. Fülöp, két órával azután, hogy kézhez kapta azt a rendkívül fontos okiratot, minden habozás és szörszálhasogatás nélkül, egyedül tiszta és józan ítéletére hallgatva, már elébe vágott e peernek és a jogtanácsosnak. Utána küldötte mr. Barlownak az irodavezetőjét az okmány-nyal, röviden jelezve azt is, hogy mi úton-módon jutott a birtokába. És valóban nagy szerencse volt, hogy megkerült ez a másolat; mert hiábavaló volt A — —ban mr. Barlow minden kérdezősködése, és ily ujmutatás nélkül aligha jutott volna nyomára annak a bizonyos valakinek, a ki minden valószínűség szerint íródíákja gyanánt szolgáltat Price Kalebnek. Az a tizenhat óra, melylyel mr. Barlow megelőzte mr. Blackwellt, lehetővé tette az előbbi számára azt, hogy találkozzék mr. Jones-szal — felmutassa előtte a saját kezeírását — írásba foglalt és hiteles tanúsítványt szerezzen tőle, melyet az, bármily szegény volt és bármily kísértés éri, soha többé le nem tagadhatott (még ha tisztességtelen ember lett volna is, mint a hogy nem volt az); nem tagadhatta le többé világos emlékezését arra a tényre, hogy Kaleb kívánságára

másolatot készített a házassági anyakönyvből, bár igaz, hogy egészen elfelejtette már az akkor leírt neveket, míg újra fel nem mutatták előtte őket. Barlow nagyon rajta volt, hogy felkeltse az eset iránt mr. Jones érdeklődését — sietve átkelt Boulogneba — beszélt Smith kapitánnyal, és megvesztegetés, fenyegető szó nélkül, egyszerűen csak meggyőzve a derék férfiút, hogy nem térhet vissza Angliába és nem találkozhatik öccsével, ha csak azt nem akarja, hogy menten börtönbe vessék; hogy öccse már *elkötelezte* magát az igaz ügy javára; s hogy egy új bizonyíték megszerzése következtében nem fér többé kétség a pör sikeréhez — elvette a kapitány kedvét minden fondorkodástól, megérttette vele, hogy melyik fél áll közelebb a saját érdekéhez, és látta visszatérni Párisba, hol rövid idő múltával örökre letűnt az élet szinpadáról, mert, nagyon is akarata ellenére, párbajra kényszerítettven (egy francziával, kit meg akart csálni), egy golyó átfúrta tüdejét. Beigazolódtott ily módon lord Lilburne kedvelt mondása, hogy semmiképpen sem való a Nagy Játék a kis embereknek!

Aznap, midőn Blackwell visszatért, megcsalatkozva félkísérleteiben, hogy megvesztegesse mr. Jonest, és nem lévén képes reá, hogy felfedezze mr. Smith tartózkodása helyét, Beaufort Róbert úr hírét vette annak a vagyonfosztási pernek, melyet Beaufort Fülöp készült megindítani a legközelebbi törvénykezési ülősszakban. S hogy még nagyobb legyen a szorongattatása, Arthúr, kit addig henye és kétértelmű levelezésekkel igyekezett megtévesztetni, oly aggasztó módon rosszabbúl lett, hogy anyja, orvosi kezelés végett, bevitte a városba. Természetesen elküldöttek lord Lilburneért, ki megtudva, hogy miről van szó, rögtön készen volt a tanácsával.

— Mondottam már, hogy az az ember szereti a leányodat. Próbáld meg, nem léphetnél-e vele egyezésre. A pör nagyon csúnya, és hatásában minden valószínűség szerint megsemmisítő lesz. Jogában áll visszakövetelni hat évi hátralékot — s ez több, mint százezer font sterling. Tedd magad az apósává és engem a nagybácsijává; és, ha már nem ölhetjük meg a darazsat, legálább gyöngítsük meg fülánkján a méreganyagot.

Beaufort, ki még mindig ki volt kelve magából, s még mindig habozott, felkereste fiát; és életében először, őszintén beszélt vele — tudniillik, amennyire Beaufort Róbert képes volt az őszinteségre! Közölte vele, hogy az anyakönyvi bejegyzés másolatát megtalálta Lilburne egy rejtett fiókban. A legkedvezőbb színbe öltöztette a Lilburne által neki elmondott históriát (elfogadva, természetesen, azt a magyarázatot, melyet Fülöpnek adott vagy igyekezett Fülöppel elhitetni Lilburne) Fanny elrablásáról és beavatkozásáról; hogy az írást ő meg akarta volna semmisíteni, arról nem szólt semmit. Minek is szólt volna? Ha a bíróság elé kerül a másolat — feltéve, hogy erre nézve indítvány történik — még mindig elejét vehette volna Fanny tanúságtételének; de még ily engedmény nélkül is kifogást tehetett volna vallomása ellen, vagy kitérhetett volna előle. Bevallotta, hogy tart tőle, hogy még életben van az a tanú, a ki az anyakönyvi másolatot készítette, és az, ki a házasságkötés tanúja volt. Aztán arról az óhajtásáról szónokolt, hogy csak azt tenné, a mit tenni helyes, és arról az aggodalmáról, hogy meghurczolják és félreértik. Sidneyről s arról a meggyőződéséről, hogy Sidney és Spencer Károly egy személy, nem szólt semmit; mert ha úgy fordúl, hogy leánya lesz a kölcsönös megegyezés ára, világos, hogy a Spencerrel való eljegyzését fel kell bontani. És Arthúr betegsége és Kamilla szemérmessége, s hozzá még az atyai intelmek is, hogy ne izgassa fel Arthúrt az ő mostani állapotában oly dolgokkal, melyek újabb rázkódtatásnak lehetnének okozói, szerencsésen útját állta azoknak a bizalmas közléseknek, melyek máskülönben nem maradtak volna el a két testvér között. De Kamillának nem is volt hozzá bátorsága, hogy ily dolgokat említsen most bátyjának. Látna Arthur megtört szemét és hallva száraz köhögését, hogyan is szólhatott volna hozzá szerelemről és férjhezmenésről? A mi mrs. Beaufortot, az automatont illette, az ő titoktartására Róbert bizton számot tartott.

Arthur figyelemmel hallgatta végig atyja közlését és eredménye lett beszélgetésüknek az itt következő levél, melyet Arthur írt az unokaöccsének:

„Úgy írok neked, hogy nem tartok semmi félre-
értetéstől; mert egész családom tudta nélkül írok ne-
ked, és én vagyok az egyetlen közöttük, kinek nem le-
het személyes érdeke abban a mérkőzésben, mely
nemsokára megkezdődik közted és atyám között. Mi-
előtt eldölne közöttetek a pör, én síromban leszek.
Halálos ágyamról írom e levelet. Én írom, Fülöp —
én, ki ott álltam egy halálos ágy mellett, mely szen-
tebb neked, mint az enyém — én, ki felfogtam anyád
végső sóhaját. S e sóhaj egy mosoly kíserte, mely ott
maradt ajkán, midőn a sóhaj már elröppent: mert meg-
ígértem, hogy segíteni fogom gyermekeit. Tanúm az
ég reá, mily igaz lélekkel akartam teljesíteni ez ünne-
pélyes fogadalmamat! Gyöngén és betegen követtelek
nyomon téged és öcsédet és nem akartam mást, és
nem volt más vágyam, mint az — hogy megöleljelek
benneteket és azt mondom nektek: „Fogadjatok el új
testvérték gyanánt“. Megkíméllek attól a megalázás-
tól, mert téged aláz meg az, nem engem, hogy eszedbe
juttassam, mi történt köztünk, midőn utoljára találkoztunk
egymással. Én azért mégis igyekeztem megmen-
teni legalább Sidneyt — kit különösen a gondjaimba
ajánlott haldokló anyád. Titokszerű módon siklott ki
nyomozásunkból; de egy levél alapján, mely ismeret-
len kézből jutott hozzánk, volt okunk arra a feltevésre,
hogy megmentették, és történt róla gondoskodás. Ta-
lálkoztunk aztán még egyszer Párisban. Láttam rólad,
hogy szegény vagy. Társadról ítélve, joggal hihettem,
hogy megromlottál. Eszemben tartva azt a kijelenté-
sedet, hogy soha sem fogadsz el jótéteményt egy
Beauforttól, és érthető keserűséggel emlékezve vissza
arra a bántalomra, melyet egykor tőled szenved-
tem, hiábavaló dolognak tartottam, hogy felkeresselek,
és vitázzam veled, de nem tartottam hiábavaló dolog-
nak azt, hogy segítsék rajtad. Küldöttem neked névte-
lenül annyit, a mennyi elég lehetett legalább arra,
hogy, ha rossz útra vitt a teljes szegénység, vissza-
térítsen ez ösvényről, ha a lelked is úgy kívánná. Úgy
lehet, hogy az az összeg, minden csekély volta mellett,
elegyengette útadat és segítségére volt pályádon. De

miért mondom neked mindezt most? Talán azért, hogy lebeszéljelek a kereséséről azoknak a jogoknak, melyeket te igazaknak tartasz? Az ég óvjon ettől! Ha részeden van az igazság, akkor kötelességed az, melylyel tartozol anyád nevének. Hanem mondom egyszerűen azért: hogy ily jogokat keresve, érd be az igazsággal s ne gondold megtorlásra — hogy igazságot követelve a magad részére, ne kövess el igaztalanságot másokkal szemben. Ha a törvény a te javadra döntene, a hátralékok, melyeket követelhetnél, koldusbotra jutnatnák atyámat és nővéreimet. Ez lehetne törvényszerű — de nem volna igazság; mert atyám meggyőződéssel hitte, és mellette szólt minden valószínűség, hogy jogos örököse a vagyonnak, mely reá szállt. Ez még nem minden. Kapcsolatban egy bizonyos okmány felfedezésével — a mely okmány, ha hitelt érdemel, s ezt kétségbe vonni nem akarom, eldöntheti a vitát, a mennyiben a való tényeken alapúl — lehetnek körülmények, melyek, úgy látszik, nagy súlylyal nehezethetnének atyám jó nevére és becsületére. Nem vagyok eléggé otthonos a jogi kérdésekben, hogy eldönthessem, mennyiben lehetne ezeket nyilvánosan beigazolni, avagy, beigazolva, mennyiben túlozhatná és torzíthatná el azokat egy ügyvéd rágalmazó elméssége. De megint csak azt mondom: igazságot, és ne megtorlást! És ezzel bezárom leveletem, ide mellékelve számodra e sorokat, saját kezed vonásait, és reád bízva értékek megítélését.

Beaufort Arthur.“

A mellékelt sorok, melyeket másodizben tárunk az olvasó elé, így szóltak:

„Nem tudom, ki lehet ön. Úgy hallom, rokonnak mondja magát; ebben tévedés lehet. Nem hinném, hogy lettek volna szegény anyámnak ilyen jó rokonai. De bárki legyen is ön, megkönnyítette utolsó óráit — s az ön karjaiban halt meg anyám; és ha valamikor — évek, hosszú évek elmúltával úgy fordúlna, hogy találkozunk egymással, és tehetek valamit, a mivel se-

gíthetek valaki másón, vérem, életem, szívem, lelkem, mindenem rabja lesz az ön akaratának. Ha csakugyan rokona volt, ajánlom gondjába öcsémet; — — ben lakik mr. Morton nál. Ha tehet valamit érte, anyám lelke védőangyalként fog őrködni ön felett. A mi engem illet, én nem kérek segítséget senkitől; világga megyek, és magam török útát magamnak. Annyira irtózom attól a gondolattól, hogy elfogadjam mások jótéteményét, hogy azt hiszem, nem áldhatnám önt úgy, a mint most áldom, ha nem záródnék le hozzám való jó-sága anyám sírkövével.

Fülöp.

Ezt a levelet elküldötték monsieur de Vaudemont-nak a Beaufortok által ismert czímére, vagyis a városban levő szállására, s ő nem kapta meg aznap, a midőn elküldötték.

Ekközben rohamléptekkel terjedt tova Beaufort Arthúr betegsége. Atyja, teljesen elfoglalva saját önző aggodalmaival (ámbar, midőn először pillantotta meg Arthúrt, mélyen hatott reá, hogy annyira elváltozott), többé nem tekintette végzetesnek a betegségét. Arthúrhoz való gyöngédsége, valóban, inkább a büszkeség, mint a szeretet forrásából fakadt; a hosszas távollét lazábbá tette a korábbi megszokás kötelékeit. Inkább méltányolta benne az örököszt, mint szerette a fiát. Szinte úgy látszott, hogy minél nagyobb veszélyben forog az örökség, annál kevésbbé kedves szemében az örökös. A szegény mrs. Beaufort, ki csak részben ismerte férje aggodalmait, még mindig remélt Arthur felgyógyulásában. Hozzá való ragaszkodása oly tulajdonságokat idézett fel hideg és jelentéktelen belső világának mélységeiből, melyeknek azelőtt soha sem adta jelét. Virrasztott mellette — ápolta — gondját viselte. Az előkelő hölgy eltűnt; nem maradt meg belőle más, mint az anya.

Törékeny alkatával és szelíd vérmérsékletével, mely nagyon is túlságos befolyást engedett magára pajtasainak, kik mindenben alatta álltak, csak a testi egészség és az akaraterő dolgában nem, Beaufort Arthúrt meg-

rontotta a jóllét. Tehetsége és ismeretei, ha nem is elsőrendűek, de minden esetre magasan fölötte állók a közép-szerűségnek, csak arra voltak jók, hogy elfinomítsák izlését, nem pedig arra, hogy aczélossá tegyék lelki erejét. Szeretetre méltósága, kedves egyénisége, szelíd lelkülete csak játékszerévé tették a tányérnyalóknak, kik vígan elősködtek a tékozló örökösön. Szíve, szétforgácsolódva a könnyüvérű cselszövés s a hiú élvezetek közönséges változatai közben, olyannyira csordúltig volt telve és olyannyira elernyedett, hogy nem volt képes a mély és nemes szerelem üdvözítő érzelmeire. Annnyira az élvezeknek élt csupán, hogy soha sem ismerte meg a boldogságot. Testét megtörte a kicsapongás, melyben lelkének jobbik fele soha sem lelte gyönyörűségét; aztán haza jött — hogy hírért hallja a romlásnak, és meghaljon!

Este volt a betegszobában. Arthur kikelt az ágyból — melybe önszántából feküdt néhány nap előtt, és végig dőlt a kandalló mellett levő pamlagon. Kamilla föléje hajolt, s az árnyékba húzódott, hogy ne lássa meg könnyeit, melyeket nem tudott elfojtani. Anyja igyekezett szórakoztatni, már úgy, a mint ő maga is szórakozott volna, a mennyiben fennhangon felolvasta neki egyikét azoknak a divatos elbeszéléseknek, melyek úgy festik az előkelő osztályok életét, mint egyetlen fényes ünnepnapot.

— Kedves anyám, — mondotta a beteg ingerülten — nem érdekel engem a hazúg leírása annak az életnek, melyet átéltem. Tudom, mit ér az ilyen élet. Óh! ha valami foglalkozásra, hivatásra neveltek volna! ha — no de gyöngeség, panaszkodni. Mondd meg, anyám, hiszen te láttad monsieur de Vaudemontot: mondd meg, *erős-e, egészséges-e?*

— Igen, nagyon is az. Nem oly elkelő, mint te vagy, édes Arthur.

— És te nem csodálod őt, Kamilla? Vagy talán másvalaki ejtette rabságba a gondolatodat és a képzeletedet?

— Édes Arthurom, — vágott közbe mrs. Beaufort — megfelelkezel róla, hogy Kamilla még alig fordúlt meg az emberek között; és a fiatal leány érzelmeit, ha jól

nevelt gyermek, a szülői tapasztalat igazítja útba. Ideje már, hogy bevedd az orvosságot: bizonyára használni fog; ma jobb színben vagy, édes, édes fiam.

Azalatt, míg Mrs. Beaufort kitöltötte az orvosságot, halkan megnyílt az ajtó, és megjelent Beaufort Róbert: mögötte egy magasabb, delibb alak bontakozott elő, de hajlottabbnak, megalázottabbnak, izgatottabbnak látszott, mint ő. Beaufort előre lépett. Kamilla fölvetette szemét, és elhaloványodott. A látogató elszakította magát a karjába kapaszkodó Mr. Beauforttól; reszketve közelebb lépett, térdére hullott Arthur előtt, és kezébe fogva kezét, némán reáhajolt: de mily viharos volt ez a némasága! kifejezőbb volt az minden beszédnél; melle zihált, és megrendült egész testében. Arthur mindjárt kitalálta, hogy kit lát maga előtt, és szeliden előrehajolt, mintha fel akarná emelni látogatóját.

— Oh! Arthur! Arthur! — kiáltott most Fülöp; — bocsáss meg! Anyám vigasztalója — bátyám — testvérem! Oh! *testvérem*, bocsáss meg!

S a mint félig fölemelkedett, Arthur kitárta karjait, és Fülöp a mellére szorította.

Lehetetlen volna leírni azokat a különböző érzelmeket, melyek erőt vettek a jelenvoltakon; Róbert önző szerencsekívánatait, melyek jobb és tisztább érzésekkel vegyültek el; az anya elámulását; a magának is érthetetlen kedélyhullámozásokat, melyektől Kamillának szinte gyökeret vert a lába.

— Tehát elismersz! — elismersz engem! — kiáltotta Fülöp. — Testvéredül fogadsz, a mit egykor, örült indulatomban, visszautasítottam! És te is — Kamilla — te is, ki mellettem térdeltél egykor, épen ez alatt a födél alatt — emlékezel-e *most* reám? Oh, Arthur! az a levél — az a levél! — igen, igen, az a segítség, melyet inkább tulajdonítottam mindenkinek másnak — csak éppen téneked nem — az kezdetét jelezte jobb sorsomnak. Talán annak a segítségnek köszönhettem azt a sorsfordulatot, mely oltalmazóm volt mindmostanáig; sőt azt a nevet is, melyre nem hoztam szégyent. Nem, nem; ne hidd, hogy kedvezést kérhetsz *tőlem*; neked csak követelni valód van rajtam. Testvér! drága testvérem!

TIZENHETEDIK FEJEZET.

WARWICK: »Nagyon jól,
minden gondja véget ért.«
IV. HENRIK.

Minthogy e találkozás izgalma már-már nagyon is megviselte Arthurt, Fülöp, elhagyva a szobát mr. Beauforttal, beszélgetésre kérte az úriembert; és beléptek mindketten ugyanabba a szobába, hol kikergetéssel fenyegette egykor a gazdag férfiú a züllött esedezőt. Fülöp körülnézett a szobában és előtte állt ismét az egész jelenet. Aztán, némi szünet múlva, így kezdette:

— Feledjük a multat, mr. Beaufort. Úgy lehet, kölcsönösen van mit megbocsátanunk egymásnak, s én, ki oly méltatlanul bántam nemeslelkű fiával, hajlandó vagyok feltenni, hogy balul ítéltem önről. Ámbár a pertől el nem állhatok.

Mr. Beaufortnak elborúlt az arcza.

— Nincs jogom reá. Letéteményese vagyok atyám becsületének és anyám nevének: kötelességem, hogy védelmére keljek mind a kettőnek; nem állhatok el e pörtől. De midőn egyszer reászántam magam, hogy házába lépek — akkor csak remélve azt, a mit most bizony tudok, hogy visszavívhatom örökségemet — azzal az elhatározással tettem, hogy reáborítom a feledést minden érzelemre, mely túlmenne a legmérsékeltebb igazság határán. *Most* többet teszek. Ha *ellenem* dönt a törvény, marad köztünk minden a régiben; ha *javamra* dönt, — hallgasson reám: meghagyom önnek a Beaufort-birtokokat az ön és a fia életfogytáig. Gazdagságából csak annyit kívánok magamnak és a hozzám tartozóknak, a mennyi elég arra, hogy gondoskodhassam öcsémről, ha még él; és (ha helyben hagyja azt a választást, melyet mindenekfölött tenni óhajtanék), hogy biztosíthassam azt a saját igényeimnél finomultabb vagy kellemesebb életmódot neki, a kit feleségemnek akarnék szólítani. Beaufort Róbert, e szobában esdve kértm egykor, hogy adja vissza nekem azt az egyetlen lényt, kit

akkor szerettem: esedezve állok ön előtt most újra; és most hatalmában áll, hogy teljesítse kérésemet. Engedje meg, hogy csakugyan testvérem legyen Arthur: adja hozzám, ha, mint bizton hiszem, bebizonyíthatom jogomat arra a névre, melyet atyám viselt, adja hozzám feleségül a leányát; adja hozzám Kamillát; és nem fogom sajnálni öntől a birtokokat, melyeket a magam részéről kész vagyok önnek átengedni; és ha majdan visszaszállnak gyermekeimre, az ön leányáé lesznek ezek a gyermekek!

Mr. Beaufortnak az volt az első érzése, hogy megragadja a feléje nyújtott kezét; hogy megnyitja valami összefüggéstelen áradatát a dicséretnek és a szabadkozásnak, a fogadkozásnak, hogy hallani sem akar ily nagylelkűségről, hogy a mi igazság az igazság, hogy büszke lenne ily vőre. és több efféle. De eközben hirtelen az gondolata támadt mr. Beaufortnak, hogy ha Fülöpnek csakugyan oly jól állna a dolga, mint a hogyan mondja, nem szólhatna róla oly hidegvérrel, hogy a vagyonról, melyben már annyira biztos, lemond oly tartósan ígérkező élet fogytáig (mr. Beaufort a *saját* életére gondolt), nem is szólva az Arthur életéről. Idáig fűzvén gondolatait, legjobbnak vélte, ha nem ragadtatja el magát túlságosan; tőle telhető ravaszsággal függőben tartotta elhatározását, míg meghallgathatja lord Lilburne és az ügyvédje tanácsát; és minthogy az is eszébe jutott, hogy rendbe kell hoznia egyet és mást: Kamillát és előbbi elígérkezését illetőleg, arról kezdett beszélni, hogy megnyit aggódik Arthur miatt, hogy okvetetlenül várni kell egy kisé, míg beszélhet Kamillával, a ki most oly nagyon nyugtalan a bátyja miatt, hogy ügyvédjének biztosítása szerint mennyire jól áll az ügye. — nem, mintha nem intézné el a dolgot szívesebben az igazság szerint, mint a törvény útján — és hogy ha a törvény *neki* adna igazat, ő azért (föltéve, hogy nem kell erőszakosan beavatkoznia leánya érzelmeibe, a mitől azonban nem tart) boldog lesz, ha bátyja gyermekének adhatja kezét, oly hozománnyal, mely mind a két felet a legnagyobb mértékben kielégítené.

Sokszor megesik rajtunk ezen a világon, hogy mi-

dön kezünkön nyujtjuk egyik vagy másik ember elé a szívünket, — midőn szabad folyást engedünk érzelmeink nemes felbuzdulásának s érzelmeink oly lelkesek és oly önfeláldozóak, hogy ha valaki látná, bolondnak vagy don Quixote-nak nyilvánítana bennünket; — sokszor megesis rajtunk, mondom, hogy melegebb *én*ünket hirtelen visszavetette látjuk hidegebb *én*ünkhöz; hogy úgy vesszük észre: egyáltalán meg sem értettek bennünket, és hogy a disznó, mely mohón falta volna fel a makkot, nem tudja, mit legyen teendő az igazgyönggyel. Azok, kik már érezték valaha azt a hirtelen támadó jég-hidegséget, mely ilyenkor végigiárja az embert, azt a végtelen undort és kétségbeesést, melylyel szinte az egész világot nézi, holott csak összetéveszti egy pillanatra a világ egy gyermekével, — ez érzelmeiket bizvást közösnek tekinthetik Fülöp érzelmeivel. Fülöp teljes és megvető némasággal hallgatta végig mr. Beaufort beszédét, aztán csak ezt felelte reá:

— Mindenesetre oly kérdés ez, uram, mely a bíróság elé tartozik. Ha döntése olyan lesz, a minőnek ön hiszi, akkor önre vár a cselekvés sora; ha az én hitem szerint fordul, akkor reám. Mindaddig tehát nem szólok többé önnek sem leányáról, sem szándékaimról. Egyelőre csak arra kérem, hogy legyen szabad meglátogatnom fiát. Nem szeretném, ha száműzve volnék betegágya mellől.

— Kedves öcsém! — kiáltotta mr. Beaufort, újabb nyugtalansággal — tekintse otthonának ezt a házat!

Fülöp meghajolt és az ajtó felé tartott, a nagybátyja pedig előzékenyen kikísérte.

Úgy fordult, hogy lord Lilburne és mr. Blackwell egy nézetben voltak a mr. Beaufort által követendő lépéseket illetőleg. Lord Lilburne nemcsak arra vetett végtelenül nagy súlyt, hogy barátságos jogi kérdéssé változtassa át az ellenséges pörösködést, hanem igaz buzgalmat fejtett ki abban az irányban is, hogy reáüsse a rokonság pecsétjét mindarra az öt illető titokra, melyet szellőztetni kedve támadhatna annak a férfiúnak, kire húszezer font sterling évi jövedelem öröksége néz — a

ki halálos biztossággal lő — s kinek átkozottul éles nyelve van. E miatt sokkal nagyobb súlyt vetett reá, mint valaha, hogy beleavatkozzék tanácsával a más ember dolgába. Mint világfi szólt Beauforthoz — mint jogász Blackwellhez.

— Szegezd le azt az embert a nagylelkűségéhez, — mondotta Lilburne — még mielőtt kezében lesz a vagyona. Más szemmel nézi a pénz értékét az, a kinek magának van pénze. Elvégre, mi öröme van a vagyonban, ha már meghaltál: első sorban Arthurnak adja, a ki nem feleséges ember; és ha utóléri valami Arthurt, a szegény fiút, nos akkor, ha a leányod férjére és gyermekeire száll, egészen rendjén van a dolog. Szegezd le rögtön: győzd meg róla a világot, hogy eljárásod a legnemesebb és a legönzетlenebb volt, s jelentesd ki jogtanácsosoddal, hogy a mint megtaláltad az elveszett oklevelet, mindjárt az volt az óhajtásod, hogy ne gördüljön semmi akadály a házasság beigazolása elé, és hogy csak azt az egy kérdést kell fontolóra venni, hogy beigazolható-e a házasság; s ha beigazolható, akkor te leszel az első, a ki örülni fog rajta stb. stb. Hiszen ismered te az efféle szemfényvesztést, mint akárki más!

Ugyanezzel a tanácscsal szolgált mr. Blackwell is, ámbár más szavakkal — ő mindenekelőtt három előkelő jogtudós véleményének meghallgatását tartotta kívánatosnak; e vélemények, valóban, nem egyeztek meg egymással — az egyik tagadta, hogy Beaufort Róbertnek volna kilátása bármi sikerre, a másik kételkedett benne, a harmadik azt állította, hogy nincs mitől tartania e mérkőzésben, ha csak esetleg a világ rosszindulatú hozzávetéseitől nem. Beaufort Róbert úr majdnem épp annyira fázott e rosszindulatú hozzávetésektől, mint attól a gondolattól, hogy elveszíti vagyonát. S midőn éppen ez utóbbi és legjobban biztató tekintély, megtudva mr. Blackwelltől, hogy könnyen végzetessé fordúlhat Arthur betegsége, megjegyezte, hogy kár volna elhamarkodottan visszautasítani a békés megegyezést oly felperessel, ki mindenesetre unokaöcscse mr. Beaufortnak, ki hajlandó volna biztosítani életfogytig a birtokok használatát mr. Beaufort és a fia javára — ha csak nem akar

különösen kedvében járni valami nagyon távoli rokonnak, ki abban az esetben, ha Beaufort úr családja fiágon kihal, Fülöp pedig nem tudja érvényesíteni igényeit, magának követelné az örökséget, a ki azonban elesne minden jogától, ha Arthur a maga elhatározásából lemondana a saját örökösödési jogairól — mr. Beaufort tüstént határozott. Személyes ellenszenvet érzett e távoli örökség-kereső ellen; erős volt benne a vágy, hogy megtarthassa a világ becsülését; lelke mélyén meg volt győződve Fülöp igényeinek jogos voltáról; bűnbánattal emlékezett vissza arra a nemes jóindulatra, melylyel bátyja iránt viseltetett; mégis csak jobbnak látta, hogy örököse abban az esetben, ha Arthur meghal, inkább egy unokaöccse legyen, ki feleségül veszi a leányát, mint valami ágról-végről való atyjafia. És elvégre, ha a pör lefolyása nem igazolná Fülöp jogait, mit bánná, ha Arthur lemondván örökösödési igényeiről, ő maga rendelkezhetik kedve szerint a vagyonról? Szóval, tekintetbe véve mindezt, határozott. Találkozott Fülöppel — megbeszélte a dolgot Arthurral — s a felek a fönt jelzettek szerint megállapodtak egymással. Az örökösödési rendet megváltoztatták, és Arthur titkon győzedelmeskedett atyján, ki ily módon visszanyerve egyelőre szabad rendelkezési jogát, megírta végrendeletét, melylyel vagyonát Fülöpre hagyta, tekintet nélkül törvényes leszármazásának kérdésére. Mr. Beaufort nagyon megkönnyebbültnek érezte lelkiismeretét ez intézkedése után — melyet módjában volt bármikor vissza is vonni, ha kedve tartotta és ettől fogva a pör, a vagyoni részt illetőleg, immár tisztán formai jelentőséget öltött.

Míg e tárgyalás folyt, Arthur mind közelebb jutott az enyészethez. Fülöp folyton mellette volt. A szenvedőben különös vonzódás támadt sokáig rettegett rokona, e vas akaratú és izmú férfiú iránt. Annyi élet volt Fülöpbén, hogy szinte úgy érezte Arthur, mintha már pusztá jelenléte óvszer volna a halál ellen. És Kamilla ily módon napról-napra, óráról-órára találkozott a betegszobában unokabátyjával, ki egy női lény szelid gyöngédségével igyekezett enyhíteni a fájdalmat, elűzni a békétlenséget, földeríteni a levertséget. Fülöp sohasem szólt

hozzá szerelemről: hogyan is szólhatott volna ily körülmények közt? A közös megpróbáltatásban leküzdötte zavarát, melytől az előtt nem tudott megszabadulni jelenlétében; bármint érzett is egyébként, nem tehette, hogy legalább hálát ne mutasson iránta, ki oly gyöngéd volt a testvérbátyjához. A házban uralkodó nagy szomorúság miatt csak rövid válasz ment Spencer Károly három levelére. Most megragadta az Arthur állapotában mutatkozó pillanatnyi és látszólagos javulás alkalmát, hogy valamivel bővebben írjon neki. Szokás szerint anyjához akarta vinni a levelet, midőn szembe jött vele mr. Beaufort, és kivette kezéből. Egy pillanatig zavarodottnak látszott, aztán kérte, hogy tartson vele a dolgozósobájába. Kamilla csak most értesült először és igazán unokabátyja igényeiről és jogairól; csak most tudta meg azt is, hogy minő áron érvényesítenék e jogokat oly módon, hogy minél kevesebb kár háramoljék belőlük atyjára. Mr. Beaufort természetesen a legkiélezettebb módon tárta eléje az esetet. Hogy tönkre van téve — tönkre, egészen; szegénységre, koldusbotra jut, ha csak Kamilla meg nem menti. Sorsának ura a leánya kezét kéri tőle. Minthogy amúgy is rabja volt szülei minden szeszélyének, ez a közlés, a kérő, a parancsoló hang, a melyen történt, egészen levette lábáról. Csak könyveivel válaszolt; és mr. Beaufort, megnyugtatta engedelmissége felől, elhagyta, azon gondolkozva, minő hangon írja meg levelét ő maga mr. Spencernek. Le is ült e végből az íróasztalához, de Arthur szobájába hívták. Fia hirtelen rosszabbul lett: közvetetlen veszélylyel fenyegető görcsök rohanták meg és merítették ki erejét; s midőn elmúltak, oly gyöngye volt három napig, hogy mr. Beaufortnak, ki most már tisztán látta, minő veszteség vár reá, nem volt egy árva gondolata még a világias érdekek számára sem.

A harmadik nap éjjelén Arthur halálos ágyát állták körül Fülöp, Beaufort Róbert, a felesége, a leánya. A szenvedő éppen felébredt álmából, és intett Fülöpnek, hogy segítse fölemelkedni. Mr. Beaufort megrázkódott, midőn a derengő világosságnál az ő fiát a *Katalin* fiának karjai közt látta, és úgy tetszett neki, mintha egy másik halottasszoba foglalná el árnyékszerűen a helyét annak,

melyet most maga előtt látott. És szavak, valaha régen elhangzott szavak csendültek meg fülében: — Lesz még egy halálos ágy, hol látni fogja kísértetiesen kelni ki sírjából, megtorlást követelve, a halottat, ki most oly nyugodtan fekszik előtte! — Vére megfagyott, haja ég felé meredt; körüljártatta gyors, borzalommal teljes pillantását a besötétedett szoba félhomályában: és fehérre vált arczát gyöngye kiáltással rejtette két remegő kezébe! De Arthurnak békés mosoly ült ajkán: Fülöpről Kamilliára fordította szemét, és suttogva mondotta: — *Ő* majd meghálálja! — Egy pillanat még, és az anya sikoltása velőt hasítóan rivalt végig a szobában! Beaufort Róbert fölemelte arczát kezéről. A fia meghalt!

TIZENNYOLCZADIK FEJEZET.

»JUL. S mi a viszonzás, mit ajánlasz?
 Úgy kell, hogy szerelmem legyen.«
 A KETTŐS HÁZASSÁG.

A közben, hogy e sötét, egymást gyorsan követő és viharos események utólérték jegyesének családját, Sidney a kedves tó partján nyugodtan élte napjait. Néhány hét múlva minden aggodalmát és balsejtelmét legyőzte a Kamilla hűségébe vetett bizalom. Levelei, ám-bár nem voltak minden feszélyezettség nélkül az ellen-örzés miatt, melynek alája voltak vetve, mégis kimondhatatlan vígasztalás és gyönyörűség forrásai voltak számára. De csakhamar mégis úgy tetszett neki, mintha a hangjukban megváltoztak volna. A levelek kerülni látszottak azt az egy tárgyat, melyhez képest a többi mind semmiség volt; inkább a Beaufort Courtban összegyült vendégekről szóltak; és magam sem tudom, miért, — mert semmi sem volt bennük, a mi jogot adott volna a féltékenységre — izgató és szörnyű gyanakvással töltötte el az a néhány szó, mely monsieur de Vaudemonttal foglalkozott bennök. Kifejezést is adott, a mennyire mert, ez érzelmeinek, bár tudta, hogy mások is látják levelet; és Kamilla soha többé nem említette Vaudemont nevét. Aztán hosszú hallgatás következett; Kamilla aztán

bátyjának megérkeztéről és betegségéről adott hírt; aztán, időről-időre, csak néhány gyorsan a papírra vetett sor; aztán teljes, borzasztó hallgatás; és végre, koromfekete szegélylyel és ünnepélyesen fekete pecsétel, megérkezett, mr. Beauforttól, a következő levél:

Kedves Uram, — Kimondhatatlan fájdalommal kell értesítenem önt és érdemes nagybátyját arról a pótolhatatlan veszteségről, mely egyetlen fiam halálával ért engem. Egy hónapja múlt éppen, hogy megvált az élettől. Igaz keresztény módjára halt meg, uram, bűnbánattal, őszinte megadással — túlnagyítva rövid életének csekély számú tévedését, de — (és itt a levélíró képmutatása, noha második természetévé vált — *lehetséges volt-e, nem tudnia, hogy képmutató volt?* — őszintén helyet adott az igaz és emberi fájdalomnak, melynek szótára nincsen!) — de képtelen vagyok tovább időzni e tárgynál!

Csak lassan ébredve tudatára azoknak a kötelességeknek, melyek még reám várnak, lehetetlen szemet hunynom ama lényeges változás előtt, mely egyetlen hátramaradt gyermekem kilátásaiban támadt. Miss Beaufort régi név és nagy vagyon örököse lett. Velem együtt ő is azt a nézetet vallja, hogy számot kell vetnie amaz új tekintetekkel, melyeket reákészítet az a fájdalmas esemény. Ki kell vetni gondolatainkból azt a kisdéd ábrándot — vagy kedvtelést (ennél többre nagyon is rövid volt az ismeretség) melynek természetesen ki kellett fejlődnie két szeretetreméltó ifjú lény között, kik összetalálkoztak egymással a falún. Mint jó barátjának, mindig örömmre fog szolgálni, ha boldogulásának hírét hallhatom; s ha valamikor olyan életpályára adja magát, melyen szolgálatára lehetek, rendelkezék minden örömmel és befolyással. Jól tudom, fiatal barátom, mi lesz az első érzése, és mennyire hajlandó lesz önzéssel és telhetetlenséggel vádolni engem. Isten a megmondhatója, hogy valóban *ilyen* vagyok-e. De az ön korában gyorsan eloszlanak a benyomások; és minden tapasztalásban gazdag barátja meg fogja önt győzni arról,

hogy a merőben megváltozott viszonyok közt másként nem cselekedhetem. Nagyon természetes, hogy e levelemmel megszűnik minden érintkezés és levélváltás — legalább addig, míg valamennyien nem találkozhatunk egymással más érzelmektől áthatva, mint a barátság és a becsülés érzelmétől. Kérem, jelentse érdemes nagybátyjának üdvözetemet, melyhez csatlakozik mrs. és miss Beaufort is; és nem kételkedem benne, hogy öröme szolgál, ha értésére adom, hogy nőm és leányom egészségére, minden mély szomorúságuk mellett, sokkal kevésbbé hatott a megpróbáltatás, semmint remélni mertem volna.

Kedves uramnak

Öszinte híve
BEAUFORT RÓBERT.

Ifj. Spencer K. úrnak, jun.

Midőn Sidney kézhez kapta ezt a levelet, együtt volt éppen mr. Spencerrel, s elolvasta ez utóbbi is a fiatal ember vállán át, melyre gyöngéden reá támaszkodott. Midőn az utolsó szavakhoz értek, Sidney hátrafordult téveteg szemmel és fásult mosolygással. — Látja, sir, — mondotta — látja — —

— Gyermekeim — fiam — el fogod viselni, a mint hozzád illik. A megvetés hamar eltörli — —

Sidney felszökött és egész arczában elváltozott.

— A megvetés! — igen, *ezzel* szemben! De *vele* szemben — ő nem tudja ezt — neki nincs része benne. — Nem hihetem — nem akarom hinni — nem — nem — és kirohant a szobából. És oda maradt az est leszálltáig, s midőn visszatért, iparkodott nyugodtnak látszani — de mindhiába.

Másnap levelet kapott Kamillától, levelet, melyet szüleinek tudta nélkül írt a leány — rövidet ugyan (megerősítve az atyja levelében kimondott szakítást) s benne azzal az esdeklő kéréssel, hogy ne válaszoljon reá — de mégis annyira gyöngéd és fájdalomteli érzélemmel, úgy áthatva attól az óhajástól, hogy enyhítse a fájdal-

mat, melynek okozója volt, hogy több volt benne a vígasztalásnál — egyenesen reményt csepegtetett belé!

Beaufort Róbert most, midőn annyira visszanyerte lelkének egyensúlyát, hogy megírhatta a levelet, melyet az imént olvasott el Sidney, teljesen fölsírmerte a szükségét annak, hogy megtörténjék Fülöp és Kamilla házassága, még mielőtt a per dolga nyilvánosságra kerül. A birtok-elvonási perre nem kerülhetett a sor jövő márczius vagy április előtt. Mellőzni akarta a gyásznak fenntartott idő szokott etikettjét, hogy már előbb rendbe tehesse mindent. Mert örökös félelemben élt a miatt, hogy Fülöp meg találja tudni, hogy vetélytársa van az öcsce személyében és még felbontja az eljegyzést a vele járó előnyökkel együtt. Az első hír, mely az efféle perről az újságokba kerülne, eljutna Spencerékhez; és ha a fiatal ember, mint a hogy nem kételkedett benne, csakugyan Beaufort Sidney, okvetetlenül előállítaná őt és még hozzá a rettegett fölvilágosítást. Ebben a félelmében és ezzel az örökös számítással annyit és olyan látszólagos bensőséggel beszélt Beaufort Róbert Fülöpnek arról az óhajlásáról, hogy a megengedhető legrövidebb idő alatt teljesítsék fiának utolsó kívánságát az immár elhatározott házassággal — látszólag oly megfontoltan és belátással szólt arról, hogy magában a pörben is elejét kell venni minden botránynak és félreértésnek, a mely pör egyszerre oly barátságos színezetet öltene a felperesnek és az ő leányának előzetesen megkötött házasságával, — hogy Fülöp, az ő nagy szerelmében, maga is helyeselte, hogy az illendőség határain belül siettessék hőn remélt boldogságát. Arra nézve, hogy az ügy ne kerüljön nyilvánosságra kelleténél előbb az újságokban, teljesen egy nézetet vallott mr. Beauforttal. De ekkor felmerült az a kérdés, hogy minő nevet viseljen addig is?

— A mi azt illeti, — mondotta Fülöp némi önteltséggel — ha már anyámnak is azt a tanácsot adtam a pervesztése után, hogy ne viselje a Beaufort nevet, bármennyire megillette is őt — s a magam részéről megbecsültem az ő szerény nevét, mely minden szomorú látszat ellenére valóban mocsoktalan volt — épp oly

mocsoktalan, mint az a büszkébb név, melyet ön visel s a melyet atyám viselt; — nem veszem fel addig azt a nevet, melytől megfosztott a törvény, míg vissza nem adja a törvény. Csak a törvény szüntetheti meg azt az igaztalanságot, melyet a törvény követett el rajtam.

Mr. Beaufort jóváhagyta ezt az okoskodást (ámbár hamis okoskodás volt), s most már bizton remélte, hogy minden rendbe jön.

Hogy egy oly helyzetben levő leány, a minő Kamilla volt, kinek jelleme sem nem szilárd, sem nem mély, hanem engedelmes, kötelességtudó és félénk, engedni fog atyja rábeszélésének és elhalt bátyja óhajtásának — hogy nem lesz bátorsága szabadkozni az ellen, hogy ő legyen a béke eszköze az egymással szemközt álló rokonok közt, a mentő áldozat atyja veszedelemben forgó vagyonáért — hogy, végül, midőn atyja, körülbelül egy hónappal Arthur halála után, bevezetve őt abba a szobába, hol Fülöp dobogó szívvel figyelt lépteire, kezét a Fülöp kezébe tette — és Fülöp, letérdelve előtte így szólt: — Remélhetem-e, hogy enyém lesz ez a kéz egész életemre? — olyféle szavakat fog hebegni, melyeket amaz idegenkedés nélkül való beleegyezésnek is vehet; hogy mindez így lesz, az annyira természetes, hogy az olvasó már el is van készülve reá. De Kamilla azért mégis csak keserű és bűnbánó lélekkel gondolt arra, kit oly előre eltökélt szándékkal és hűtelenül cserben hagyott. Érezte, hogy mily mélyen szeretete őt az — tudta, hogy mily szörnyű lesz a bánata. Meglátszott rajta, hogy szenved és gondolataiba mélyed; de bátyjának halála elég érthető magyarázattal szolgált erre Fülöp szemében. A dicséretnek és a hála, melyekkel elhalmozta atyja, ki, úgy látszott, most egyszerre még büszkébben és nagyobb szeretettel néz reá, mint Arthurra valaha nézett — a nemes szív vigasztalódása, mely örömét leli még az áldozatban is, melyet hozott — lelkiismeretének felmentő szava cselekedetének okait illetőleg — mindez mégis éreztetni kezdette hatását. Aztán meg, minthogy az utóbbi időben gyakrabban találkozott Fülöppel, nem maradhatott érzéketlenül vonzalma — sok nemes tulajdonsága iránt — ama büszkeség

íránt, melyet a legtöbb nő érzett volna hódolatán, ha igazi rangja egyszer köztudomásra jut vala; s minthogy jellemének mindenkor inkább adott irányt a kötelességtudás, mint a szenvedély, az, ki láthatta volna, hogy mi történik lelkében, csekély aggodalommal nézte volna Fülöp jövőendő boldogságát, ha egyszer már magáénak mondhatta őt — és vajmi kevésbé aggódott volna a miatt is, hogy érzelmei nem felelnének meg kötelességeinek, ha egyszer már a felesége lesz; s hogy ha mégis eszébe jutna az első szerelem, sóhajtásában több volna a regényes emlékezés, mint a lelket emésztő fájdalom. Vajmi ritkán esik meg az, hogy férfi vagy nő egygyé lehessen első szerelmének tárgyával; és a házaspárok mégis együtt járnak végig az életet és „kedvesem“-nek, „drágám“-nak szólítják egymást! Igaz, meglehet, hogy Fülöpnek alig lett volna része oly mélységes szerelemben, mint a minővel ő szeretett; de ha Kamilla érzelmei képesek voltak megfelelni ez erős és heves természet ízzó és szenvedélyes érzelmeinek — benne ily érzelmek még nem bontakozhattak ki; — a nő szíve félig-meddig még el lehetett burkolva a szüzi ártatlanság fátyolával. A mi Fülöpöt illeti, ő meg volt elégedve — azt hitte, szeretik: mert sajátossága a nagy és nemes szív szerelmének, hogy önmagát tükrözi vissza, és saját képét látja abban a szemben, melybe belenéz. Mint a hogy a költő eszményi szépséggel és kiválósággal ruházza fel Éva közönséges leányát, nem annyira azt a lényt imádva, mely előtte él, mint inkább azt, melyet képzelme alkot — a szerelem is, mely ideig-óráig költővé tesz mindannyiunkat, elárasztthat saját mennyei fényével egy tán valóban hideg szívet; s a téves hit gyönyörűségében elkápráztatja szemét ugyanaz a ragyogás, melylyel ő maga vette körül tárgyát.

De minél gyakrabban találkozott Kamilla Fülöppel, minél jobban megismerkedett (levetve lassankint vele szemben érzett titokzatos és babonás félelmét) saját szerű jellemével és gondolkozásmódjával: annál jobban megingott bizalma atyjának abban az állításában, hogy díj — kárpótlás — ellenérték gyanánt követelte kezét adóz bosszújának feláldozásáért. És e gondolatot nyomon kö-

vette egy másik gondolat. Vajon méltó-e erre a férfiúra? — nem vezeti-e félre? nem kellene-e megmondania legalább azt, hogy *volt* már előbb is szívbeli vonzódása, bár el van reá határozva, hogy leküzdí magában? Sokszor lebegett ajkán az óhajtás, hogy megteszi ezt az igazságos és becsületes vallomást, de mindannyiszor elhallgattatta valami véletlen körülmény vagy leányos félelem. Daczára mátkaságuknak, nem volt meg köztük az az édes bizalom, mely illő lett volna két szív és két lélek eljegyzéséhez. A házban uralkodó gyász; az a tilalom, melyet a nemrég történt s oly mélyen megsiratott halálestet vetett még a szerelem szavára is, sok tekintetben érthetővé tette ezt a tartózkodást. Azonkívül pedig Beaufort Róbert, okos megfontolással, nagyon kevés és nagyon rövidre szabott alkalmat adott nekik, hogy magukra maradhassanak.

Eközben Fülöp (most már nem kételkedve benne, hogy a Beaufort-család semmit sem tud öcsce sorsáról) mr. Barlow segítségét vette igénybe Sidney nyomozásában; és jövőjének ragyogó egére csak egy dolog vetette a nyugtalanság árnyékát: kínos aggodalma, hogy nem fogja megtalálni azt, ki oly kedves szívének s kit oly titokzatos módon veszített el. Míg ez egyelőre még sikertelen nyomozást megindították, az a dolog történt, hogy a mint London újra népesedni kezdett és új életre kelt a pletyka és a szóbeszéd, szárnyra kelt (senki sem tudta, hogyan, de valószínűleg a cselédség révén) az a hír, hogy monsieur de Vaudemont, egy előkelő francia katonatiszt, rövid idő múlva oltár elé vezeti Beaufort Róbert, esqu., a parlament tagjának leányát és egyetlen örökösét; s ez a hír mihamarább bele került a londoni újságokba: a londoni újságokból átvették a vidéki lapok — és a szeme elé jutott Sidneynek is az ő szomorú és kétségbeesett magányában. Azon a napon, midőn ezt olvasta, nyoma veszett.

hog
zett
jót
még
(sza
szat
lyet
taló
mát
oly
hog
H -
jéhe
sza
idő
cso
ség
nen
mű
egy
az
hall
kelt
zett
ism
kint
aze
elle
vol
róz

TIZENKILENCZEDIK FEJEZET.

»JUL.

Jó hölgy, szeressed őt!

Benne derék és tisztos férfiúra lesz.

Mindég olyannak tudtam.

Szeresd, mint én szerettem, és szolgáljad őt,

S megáld az ég — s te áldod hamvaim!

BEAUMONT és FLETCHER:

A kettős házasság.

Nagyon is sokáig voltunk távol Fannytól; ideje már, hogy visszatérjünk hozzá. Az öröm, melyet akkor érezett, midőn Fülöp megmagyarázta neki, hogy mily nagy jót tett vele, mennyi áldást hozott reá bátorságával s még inkább az *értelmével*, a piruló elragadtatás, melylyel (szabadulásának amaz eseménydús reggelén, midőn visszatértek együtt H — —ba, kezében hagyva kezét, melyet Fülöp újra meg újra hálás ajkához szorított) magasztaló, köszönő szavait, biztossága miatt érzett aggodalmát, megszabadulásán érzett örömét hallgatta — mindez oly üdvösségig fokozódott, melyről soha sem hitte volna, hogy ez életben feltalálható. S midőn magára hagyta H — —ban, hogy a megtalált okmányokkal az ügyvédjéhez siessen, csak egy óra hosszáig maradt oda. Visszatért, és nem távozott el mellőle néhány napig. S ez idő alatt észrevette az ő bámulatos, neki valósággal csodaszerűnek tetsző haladását mindabban, a mi egyenlőséget teremt Lélek és Lélek között; csodaszerűnek, mert nem is gyanította azt a Hatást, mely napról-napra művel ily csodát. És most figyelve hallgatta, ha beszélt; együtt olvasgatott vele (ámbar soha sem volt kenyere az olvasás), el nem kényeztetett füle gyönyörűséggel hallgatta hangját, midőn amaz egyszerű dalokat énekelt; és magatartása (mintegy hatalma alatt a hálaérzetnek a neki tett fontos szolgálatért, és annak a felismerésnek, hogy Fanny, értelmét, éveinek számát tekintve sem gyermek többé), ámbar gyöngéd volt, mint azelőtt, de kevésbbé volt bizalmas, kevésbbé fölényes, ellenben tiszteletteljesebb és komolyabb. Oly változás volt ez, mely nagyban fokozta Fanny önbizalmát. Oh, rózsás napok voltak ezek Fanny életében!

Az emberi lélek kevésbbé éles ítéletű ismerője, mint lord Lilburne, talán kétségeskedett volna amaz érdeklődés természetét illetőleg, melyet Fannyval szemben tanúsított Fülöp. De ő nyomban megértette azt a testvéries érdeklődést, melylyel olyan ember, mint Fülöp, könnyen viseltethetett oly teremtés iránt, a minő Fanny volt, ha oly pártfogó ajánlotta gondjaiba, kit oly végzetes sors ért utól, mint az, mely örvénybe sodorta Gawtreys Vilmos életét. Lilburne kezdetben olyféle gondolattal járt, hogy magának követeli Fannyt; de minthogy nem állt módjában, hogy kényszerítő eszközökkel magához vehesse, érettebb megfontolás után jobbnak látta, ha nem keresi az újabb összeütközést Fülöppel oly téren, mely telve volt számára megalázó emlékezésekkel, melyre még mindig sötét árnyékot vetett Gawtreys és Mary képe. Ennélfogva beírta azzal, hogy finoman kieszelt levelet írt Simonnak, elmondva, hogy abból a körülményből, hogy Fanny mr. Gawtreynál lakott s abból, hogy nagyon hasonlít anyjához, kit csak mint gyermeket látott, azt a következtetést vont, hogy rokoni kötelék fűzi hozzá; s minthogy e dologban más bizonyítékok is jutottak a kezébe (hogy melyek és mifélék, arról hallgatott), habozás nélkül elragadtatta s a házába vitette, bár el volt reá határozva, hogy másnap mindent feltár mr. Gawtreynak. E levelet nyomon követte egy másik egy ügyvédőtől, ki értesítette Gawtreys Simont, hogy lord Lilburne évente kétszáz font sterlinget fog fizetni számára negyedéves részletekben; és hogy szíveskedjék tudomásul venni még azt is, hogy ha az ifjú kisasszony, kit oly jóakarattal nevelt fel, nagykorúvá lesz, vagy férjhez megy, gondoskodni fog számára megfelelő hozománnyal. Simon értelve fellángolt, a mint felolvasták neki ezt a híradást, noha nem értette meg s nem is kereste, hogy miért is oly nagylelkű lord Lilburne s hogy voltaképpen mire vélje ez előkelő férfiúnak hozzá címzett levelét. Két napig úgy látszott, hogy teljes birtokában van ismét szellemi képességeinek; de midőn kezébe kapta az első ízben kiízetett összeget, mintegy a pénz érintése következtében visszasüllyedt egykedvűségébe; a megkívánás izgalma elhalt a bírás tompa érzetében.

És éppen ez időtájt ért véget Fanny boldogsága. Fülöp megkapta Beaufort Arthur levelét; és most hosszas és gyakori távollét következett; s ha egy órára vagy kettőre haza nézett is, csak szomorúságról és halálról beszélt. És a könyvek betevődtek, és a dal elnémult. A Fanny biztonléte miatt, természetesen, megszűnt minden aggodás; a kézimunkára nem volt szükség többé; kicsiny háztartása megnövekedett. Soha sem ment el hazulról Sára nélkül; de inkább szerette volna, ha fenyegette volna valamelyes veszély, hogy miatta *neki* résen kellett volna állnia, vagy valamely megpróbáltatás, hogy vígasztalódást meríthessen mosolyából. Mind hosszabbra nyúló távollétei emésztetni kezdték — a könyvek nem érdekelték — semmi tanulás nem pótolta számára a nagy ürességet — járása bizonytalanná vált — arcját elhagyta a szín — és végre úgy érezte, hogy Fülöp jelenléte életszükséggé vált számára. Fülöp egy napon korábban tért haza, mint közönségesen, és sokkal boldogabb s a legutóbb megszokottnál derültebb kifejezés ült arcán.

Simon bóbiskolva ült székében, és kutyája, mely oly vén volt, hogy már ugatni is alig tudott, a lábánál feküdt. Az öreg embert is, a kutyáját is épp oly kevéssé lehetett már tanú-számba venni arra nézve, a mit előttük mondtak, mint akár a börszéket, vagy a tűzhely előtt levő szőnyeget, a melyen egyikök és másíkok pihent.

Volt egy bizonyos dolog, a mi, a valóságban, különös módon érdekessé tette Fanny szokatlan sorsát, a melyről azonban, így elmondva, érzem, hogy nem vagyok képes kielégítő magyarázattal szolgálni az olvasónak. És ez a valami az öreg emberhez való viszonya és hozzátartozósága volt. Az ő lelki élete most volt bontakozóban, *amazé* már végképpen oda volt; itt a fehér lap, mely kezd megtelni írással — ott a beírt lap, mely fehérre fakul. Simon teljes és tökéletes élőhalott-volta az, mely, látva, oly megragadó volt, s melyet lehetetlen mégis úgy az olvasó elé idézni, hogy egész erejével érvényesüljön a kirívó ellentét közte és az ifjú Psyché közt. Ritkán beszélt — sokszor reggeltől estig sem; mos-

tanában ritkán ment el hazulról. Hiú vállalkozás volna, leírni a leírhatatlant: rajzolja meg a képet magának az olvasó maga. És ha egykor (mint remélem, hogy megteszi, néha-napiján, ha betette is már e könyvet) felidézi azt a képet, melyet a hősnőjéről alkotott magának: képzelje őt maga elé, a mint végig lebeg az egyszerű szobán — a mint lesi a hangját annak, a kit szeret — a mint elméláz az ablaknál, melyből éppen csak a torony csúcsát látja — a mint napról-napra világosodik és gyarapszik benne az értelem — aztán képzelje oda ugyane falak közé, ősz hajjal, világtalanul, fásultan minden érzelem iránt, elhidegülve minden iránt, a mi él, ama kőbe faragott képét az Időnek és a Halálnak! Akkor talán megértheti, hogy azok, kik az árnyék e fagvában és temérdekségében látták virulni az igazi, az élő Fannyt, miért látták felmagasztosulni ez ellentét következtében báját, egyszerűségét, elragadó szépségét oly határokig, hol titokteljes és mélyértelmű gondolatokkal és képzetekkel szövődött együvé, melyek már nem annyira a kedvesség, mint inkább a fenség fogalma alá estek.

Így ült ott az aggastyán; és Fülöp, ámbár tudta, hogy jelen van, úgy beszélt, mintha magukra lettek volna ketten és néhány közömbös tárgy megérintése után, így szólt Fannyhoz:

— Hűséges és kedves barátnőm, neked köszönhetem nemcsak jogaimat és vagyonomat, hanem azt is, hogy megmentettem anyám emlékét. Nemcsak virágot szórtál sírkövére, hanem a te érdemed lesz, a gondviselés kegyelméből, hogy végre reákerül e sírkőre az a név, mely semmivé tesz minden rágalmat. Ifjú és ártatlan elmédde még nem foghatod fel, én kedves és szeretett jóltevőm, mily üdvözítő érzés lesz az nekem, ha reávésethetem arra az egyszerű kőre azt a nevet. De egykor majd, ha nő és anya leszel magad is, meg fogod érteni, hogy minő szolgálatot tettél az élőnek és a holtak egyaránt!

Elhallgatott — küzdve az érzelmek viharával, mely csordultig töltötte szívét. Oh, a *Halál!* minő szolgálatot tehetünk mi annak? — mit ér az már, a porladó testnek ott alant, vagy a halhatatlan léleknek odafent,

hogy több, vagy kevesebb tisztelettel emlegetik-e Katalint, kinek élete oda van és a füle siket? Oly méreganyag van a rágalmokban, hogy ha a jellem lerázza is magáról a gyalázatot, a szív beteg marad tőle. Azt szokták mondani, hogy előbb vagy utóbb napfényre derül az igazság; de vajmi ritkán derül napfényre, mielőtt a lélek, vergődése megvetéssé válván, közömbössé nem lett az emberek ítélete iránt. Rágalmazatok el valakit ifjúkorában — hízkeljétek neki, midőn már megöregedett; — mi volt az, a mi akközben történt? Pótolja-e a hízkelkedés akár a gyötrelmet, akár az elfásulást, mely a gyötrellem nyomán támad? És ha, mint Katalin esetében (mily gyakori ez az eset), *későn* derül napfényre az igazság — ha már bezárult a sír — ha a szív, melyet meggyötörtek, nem gyötörhető meg többé — oh akkor épp oly értéktelen az igazság, mint a sírfelirat az elfeledett névnek! Fülöpnek is efféle meggyőződés nyilalt a szívébe saját szavainak hívságos volta felől, midőn a halottnak tett szolgálatról beszélt, és megakasztotta szavainak áradatát. Fanny, ki csak dicséretét, hálálkodó szavait, és hangjának szelíd rezgését hallotta, szótlanul állt — le-sütve szemét, túláradó érzelemmel.

Fülöp folytatta:

— Most pedig, Fanny, nagyrabecsült hugom, ha lehetséges volna, még ennél is többért mondanék neked köszönetet. Neked fogom köszönni nemcsak a nevemet és a vagyonomat, hanem a boldogságomat is. Azoknál a jogaimnál fogva, melyekhez te segítettél engem, s melyek nemsokára köztudomásuak lesznek, abban a helyzetben vagyok, hogy megkérhetem azt a kezet, melyre oly régóta vágyakoztam — egy leány kezét, ki épp oly kedves nekem, mint te vagy. Szóval, mára volt kitűzve az a nap, midőn otthont ajánlhatok fel neked és ennek az öreg embernek — midőn bemutatathatom neked egy nővéredet, ki épp oly nagyra fog becsülni téged, mint én magam: mert annyira szívémből szeretlek — oly sokat köszönök neked — hogy elveszítené igézetességének felét ez az otthon is, ha téged is nem tudnának benne. Megértettél-e, Fanny? Az a testvéred, kiről szó-lottam, a feleségem lesz!

A szegény leány, ki végighallgatta ezt a kegyetlen gyöngédséggel teli beszédet, nem roskadt össze, nem alélt el, nem is adta jelét semmi látható izgalomnak, csak az arcza sápadt el halálosan. Még a lélekzet is elhagyta néhány pillanatra, de aztán visszatért az is egy hosszú, mély sóhajtással. Kezét szeliden Fülöp karjára tette, és nyugodtan így szólt:

— Igen — megértettelek — láttunk egyszer egy menyegzőt. Megházasodol — ott leszek a *tiéden* is!

— Ott leszel; és később, talán, én is ott leszek a *tiéden*. Van egy öcsém. Oh! ha megtalálhatnám — jóval fiatalabb, mint én — majdnem olyan szép, mint te vagy!

— Boldog leszel, — mondotta Fanny, mindegyre nyugodtan.

— Ily egyesülésre építettem már rég boldogságom reményét. Várij, hova még?

— Imádkozni érted, — mondotta Fanny, mosolyal az ajkán, melyben volt valami a hajdani értelmetlenségből, és könnyű léptekkel kiment a szobából. Fülöp könnytől nedves szemmel kísérte. Fanny magaviselete nálánál hiúbb embert is megtévesztett volna. Rövid időn elhagyta a házat és visszatért a városba.

Három órával ezután Sára ott találta elterülve Fannyt a szobája padlatán — oly némán — oly haloványan — hogy az öregasszony néhány pillanatig azt hitte, hogy elszállt belőle a lélek. De lassankint mégis magához tért Fanny; és minekutána szemére tette a két kezét, és néhány pillanatig suttogott magában valamit, úgy tetszett, hogy ismét a régi lett, csak éppen hallgatagabb volt, és szintelen maradt az ajka, és a keze hideg volt, mint a kő.

HUSZADIK FEJEZET.

»VEC: Ím, ez következik.

A HERCZEG: Óh, kedves úr, már ismét ez alak!
A SORSFORDULATOK.

Ez estén érkezett Londonba Beaufort Sidney; sajátossága a magánynak, hogy a szenvedély külsőleg nyugodtnak látszik benne, de a fölszín alatt azért forr és háborog. Sidney egy dologra tette fel egész lelkét, mindenét.

Midőn megkapta a levelet, mely azt mondotta neki, hogy ne reméljen többé, kezdetben inkább azt a szörnyű és borzalmas ürességet érezte — azt a tátongó örvényt — mely elnyelte hirtelen egész jövőjét, s nem törtek ki hevesen és böszülten indulatai. De Kamilla levele, mint láttuk, visszaadta bátorságát, és bizalmat öntött szívébe. Hogy Kamilla hű maradt hozzá, e gondolathoz a remény ösztönével ragaszkodott a legsötétebb kétségbeesés óráiban is. A híradásra, hogy máris jegyet váltott mással, alig, hogy őt visszautasította, féküket veszítették sötétebb és háborgóbb indulatai. Oly lélekállapotban, mely határos volt az örülettel, Londonba sietett — hogy felkeresse őt — hogy találkozzék vele; hogy minő célzattal — mily reménységgel, ha reményről egyáltalán lehetett szó — azt maga is alig tudta volna megmondani. De hol van az az ember, a ki forrón és igazán szeretett, és meg tudna békülni azzal a gondolattal, hogy mástól hallja meg az örök elválás ítéletét, mint az imádottnak és a hűtelennek ajkáról?

Kegyetlenül hideg volt az a nap. Estefelé sűrű és nagy hó esett. Sidney nem járt Londonban gyermekkora óta; és a fagyos téli ködbe burkolt óriási város, melynek szomorú és csatakos utczáin kísértetszerűen sietve mentek tova a járókelők és czammogva a kocsik — nem fogadta vendégszerető öleléssel a jövevényt. Sidney nem ismerte a járást az utcákon — lökdösték jobbra, lökdösték balra — türelmetlenül feleltek alig hallható kérdéseire — egészen belepte a hó — a hideg megdermesztette ereit. Végre egy ember, barátságosabb a többinél, látva rajta, hogy idegen Londonban, szerzett neki egy bérkocsit, s útba igazította a kocsit a távol Berkeley Square városnegyedébe. A hó reáfagyott a lovak patáira, a nyikorgó kocsi lomhán döcögött tova, mint egy halottas szekér. Végre, oly megszakításokkal, oly izgalmaival teli idő múltával, melyre életének későbbi szakában sohasem gondolhatott borzadály nélkül Sidney, a kocsi megállt — a jéggé dermedt kocsis nagy bajjal leszállt a bakról — az ajtókopogató hangja dübörögve morajlott végig a páratelt levegőn — és a mr. Beaufort előcsarnokából kiáradó fény elkápráztatta a jövevényt

ködbe borult szemét. Sidney félrelökte útjából a kapust, s egy szökéssel az előcsarnokban termett. Szerencse, hogy az egyik szolga, ki mrs. Beaufort kíséretében megfordult a tavak vidékén, felismerte; és válaszul elfulladó kérdésére, így szólt:

— Ej, csakugyan, mr. Spencer, miss Beaufort itthon van — fenn az emeleten a fogadószobában az úrral, az úrnővel és monsieur de Vaudemonttal; de — —

Sidney nem várt tovább. Felrohant a lépcsőn — benyitott a legközelebb talált ajtón, és bejelentetlenül, váratlanul a szobában ülő csoport elé toppant. Nem látta, mily ijedten szövik fel Beaufort Róbert — nem ügyelt az anya gyöngé, ideges felkiáltására — nem vette észre a Kamilla mellett ülő idegen sötét és csodálkozó pillantását — semmit sem látott mást, csak Kamillát, és egy pillanat alatt a lábához borult.

— Kamilla, itt vagyok! — Én, a ki annyira szeretlek — én, a kinek, terajta kívül, senkije sincs ezen a világon! Itt vagyok — hogy tőled, de csakis te tőled tudjam meg, hogy elhagytál-e igazán, hogy csakugyan a másé leszel-e!

Ledobta fejről a kalapot, a mint előre ugrott; szép hosszú fürtjei, a hótól nedvesen, ziláltan omlottak homlokára; szemei, mintegy az élet és halál kérdésének eldöntét várva, merően csüngtek Kamilla halovány arczán és vonagló ajkain. Beaufort Róbert, nagy nyugtalanságában, mert ismerte már Fülöp heves természetét, féktelen és erőszakos kitöréstől tartva, jövődöbeli vejére fordította szemét. De ennek arczán nem látszott most semmi harag és semmi dacz. Fülöp fölkelt, de testével előre hajolt — térdei összeverődtek — az ajka megnyílt — szemével meredten nézett a térdelő arczába.

Most Kamilla, maga is osztozva atyja félelmében, egyszerre félig fölemelkedett, és fél kezét öntudatlan ünnepélyességgel s mintegy védő mozdulattal, Sidney feje fölé terjesztette, és Fülöpre nézett. Sidney követte szemével tekintetét. Felszökött.

— Hogyan, tehát igaz? És ez az a férfi, a kiért elhagytál! De a míg te — *te* a saját ajkaddal ki nem mondd előttem, hogy már nem szeretsz — hogy nem engem

szeretsz, hanem mást — nem engedlek csak az életem árán.

Komorán és böszülten Fülöp felé tartott, ki hátrált, a mint vetélytársa hozzá közeledett. Úgy tetszett, mintha hirtelen kicserélődött volna e két férfi jelleme. Mintha rettenthetetlen katona lett volna a félénk álmodóból. A katona visszariadni — habozni látszott — ki-mondhatatlan rettegésében. Sidney, az ő vékony, gyöngye ujjáival megragadta ez erős kart, míg Fülöp mindegyre hátrált, megragadta erőszakosan és fenyegetőleg; és összeránczolt homlokkal nézve az arcába, melyet el-hagyott a sötét vér, tompa hangon suttogta:

— Hallotta, mit mondok? Megértett? Azt mon-dom, hogy ne kényszerítsék olyan házasságra, mely ellen, mint még mindig hiszem, fellázad a szíve. Az én jogom szentebb, mint az öné. Mondjon le róla, mert csak a vérem árán lehet az öné.

Úgy tetszett, hogy Fülöp nem is hallotta a hozzá intézett szavakat. Mintha a látás uralkodó érzékébe ol-vadt volna minden más érzéke. Mindegyre csak a be-szélőt nézte, míg meg nem akadt szeme a kezén, mely még mindig a karját szorította. És a mint azt meglátta, valami érthetetlen kiáltás hagyta el ajkát. Megragadta ezt a kezét mind a két kezével, és az ujján levő gyűrűre mutatott, de szótalan maradt. Mr. Beaufort közeledett hozzájuk és hebegő szóval kérlelni kezdte Sidneyt, de Fülöp intett, hogy ne szóljon semmit, és végre, mintegy nagy belső tusával erőt véve magán, pihegve kérdezte, nem Sidneytől, hanem Beauforttól:

— Hogy hívják? — a nevét! — a nevét!

— Mr. Spencernek — mr. Charles Spencernek, — kiáltotta Beaufort. — Hallgasson reám, mindent meg-magyarázok — mindent — —

— Csitt, csitt! — kiáltotta Fülöp; és Sidneyhez fordulva, kezét a vállára tette, és merőn a szeme közé nézve, így szólt hozzá:

— Nem szólították-e valaha más néven? Nem ön az a — igen, úgy van — úgy — úgy! Jőjön velem — kövessen!

S nem véve le róla kezét, és magával vezetve

Sidneyt, ki szót fogadott, meghunyászkodott, és ujjabb, hihetetlen sejtések rabságába esett, lassú léptekkel ment előbbre és előbbre — szemét e szép arczra szegezve — suttogó ajakkal — míg be nem zárult mögöttük az ajtó, elrejtve mindkettőjüket a három künnmardottnak szeme elől.

Fülöp a szomszédos szobába vezette vetélytársát. Az egész helyiséget csak egy kis asztali lámpa és a tűzhely egyenletes derült fénye világította meg; s e világosságnál csak nézték, nézték egymást, mintegy bűvölet hatalma alatt állva, némán, hallgatagon. Végre Fülöp, ellenállhatatlan érzéstől hajtva, nyakába borult Sidneynek és magához szorítva őt görcsös hévvel, így szólította lelke szakadtán:

— Sidney! — Sidney! — anyám gyermeke!

— Hogyan! — kiáltotta Sidney, kibontakozva öléből, és végre megszabadulva tőle; — tehát te vagy az! — te, a saját bátyám! Te, a ki eddig is pályám tövise, sorsom felhője voltál! *Te*, ki azért jöttél most, hogy nyomorúlttá tégy egész életemre! Szeretem azt a nőt, és te elszakítod tőlem! Te, a ki bajba döntöttél már gyermekkoromban, és mint ifjút, ha meg nem óv a gondviselés, példádval lealacsonyítottál volna a bűnbe és a gyalázatba!

— Hallgass! — hallgass! — kiáltotta Fülöp oly velőtrázó hangon, halálos gyötrelmében, hogy a szívébe nyilallott a szomszédos szobában levőknek, mint valami kétségbeeső lélek üvöltése. Egymásra néztek, de egyiknek sem volt bátorsága, hogy megszakítsa beszélgetésüket.

Magát Sidneyt is megrendítette ez a hang. Egy székre vetette magát, és megdőbbenve, láttára a soha addig nem ismert szenvedélynek és hatalmas izgalomnak, eltakarta arcát és zokogott, mint a gyermek.

Fülöp néhány pillanatig heves léptekkel járt fel s alá a szobában; végre megállt Sidney előtt, s a meggyötört lélek mélységes nyugalomával így szólt hozzá:

— Hallgass reám, Beauiori Sidney! Midőn anyám meghalt, gondjaimba, szeretetembe és védelmembe aján-

lott téged. Utolsó soraiban, melyeket papírra vetett, arra kért, hogy több gondom legyen reád, mint magamra; hogy atyád legyek, ne csak testvéred. Midőn végigolvastam azt a levelet, térdre estem, és megfogadtam, hogy teljesíteni fogom ezt a reám rótt feladatot — hogy feláldozom magam, ha neked ezzel vagyont, boldogságot szerezhetek. És ezt én nemcsak teérted tettem, Sidney; nem! hanem midőn anyám — a mi halálra bántott, elrágalmazott, megtört szívű anyánk! — — Oh, Sidney, Sidney! nincs könnye szemednek az ő számára sem? — Egy pillanatig végighúzta kezét a két szemén, aztán így folytatta: — Hanem azért, mert így szólt hozzám anyánk ez utolsó levelében: „Tárd fel szívedet annak a szeretetnek, melyet *én* éreztem iránta“, — azért hittem azt, Sidney, minden alkalommal, valahányszor csak tehettem éretted valamit, hogy anyám mosolyogva néz le rám, s hogy midőn szolgálatot teszek neked, voltaképpen anyámnak engedelmeskedem. Talán majd egykor, Sidney, ha multamnak arról a szakáról beszélünk, midőn a lealacsonyodást, melyet említesz (nem volt benne bűn!) örömmel tűrtem éretted, és tied volt az ünnepnap, enyém csak a munka — talán majd egykor igazságosabban ítélsz rólam. Elhagytál, vagy elraboltak tőlem, s én odaadtam az egész kis vagyont, anyánk hagyatékát, hogy hírt halljak felőled. Megkaptam leveled — azt a keserű levelet — és akkor már nem bántam többé, hogy koldús vagyok, mert hiszen magamra maradtam. Arról beszélsz, hogy miibe kerültem neked — *te* beszélsz! Most pedig azt kívánod tőlem, hogy — hogy — — irgalmas ég! Beszélj világosan — szeretted Kamillát? Szeret ő téged? Beszélj — beszélj — adj magyarázatot — micsoda új kinszenvedés vár reám?

És ekkor Sidney minden önző keservében is megilletődve és megszágyenülten bátyja szavain és magaviseletén, tőle telhető rövidséggel elmondotta Kamillához való szerelmének történetét, eljegyzésük körülményeit, és végezte azzal, hogy eléje tette a levelet, melyet mr. Beauforttól kapott.

Fülpönek, bármennyire igyekezett megőrizni önuralmát, oly nagy, oly szemmel látható volt a lelki

szenvédése, hogy Sidney, látva görcsösen vonagló arcát, remegő kezét, egy pillanatig úgy érezte, hogy természetének minden földi része nagylelkű rokonérzéssé és megbánássá olvad. Reáborúlt arra a szívre, melytől az imént még visszaborzadt, és így kiáltott:

— Bátyám, bátyám! bocsáss meg; belátom, hogy méltatlanul ítélttem rólad. Ha elfeledett engem, ha téged szeret, vedd el, és légy boldog!

Fülöp viszonzta ölelését, de melegség nélkül, azután elhúzódt tőle; és nagy izgalommal mérte végig újra a szobát. Öcscse csak szaggatott felkiáltásait hallotta, melyek öntudatlanul látszottak kitörni ajkán: „Azt mondták, hogy *engem* szeret! egek! adjatok erőt! Anyám — anyám! hagyd betöltenem fogadalmamat! Oh, mért nem haltam meg inkább! — Aztán hirtelen megállt, és nagy verejtékcseppek gyöngyöztek homlokán.

— Sidney! — mondotta — itt valami titok lapang, melyet én meg nem értek. De most nagyon zavart az elmém. Ha téged szeret — *ha!* — lehetséges-e, hogy egy nő *kettőt* szeressen? Jó, jó, megyek, megoldani ezt a rejtélyt: várj reám!

Eltűnt a szomszéd szobában, és Sidney, körülbelül fél óráig, magára maradt. A falon át suttogó hangokat hallott: mind világosabban megkülönböztette Kamilla ki-kitörő zokogását. Fülöp és Kamilla ez első négy szemközt való beszélgetésének részleteit (utóbb Beaufort Róbertet is bebocsátották ismét) sohasem árulta el Fülöp, és soha Sidney sem szerezhette róla tiszta képet Kamillától, ki évek multával sem emlékezhetett reá a legnagyobb lelki felindulás nélkül. De végre kinyílt az ajtó és belépett a szobába Fülöp, kézen vezetve Kamillát. Nyugodt volt az arcza, s az ajka mosolygott; a szokott-nál is nagyobb méltóság áradt el egész lényén. Kamilla a szemén tartotta zsebkendőjét és görcsösen zokogott. Mr. Beaufort megalázott, sunyi ábrázattal követte őket.

— Sidney, — mondotta Fülöp — már túl vagyunk rajta. Minden rendben van. Meghajlok a te régibb, és e szerint jogosabb igényeid előtt. Mr. Beaufort beleegyezik házasságtokba. Más, alkalmasabb időben meg fogja mondani neked, hogy születésünk joga végre kétség-

telenné vált, és hogy nem szennyezi be semmi folt azt a nevet, melyet ezentúl viselni fogunk. Sidney, öleld meg a menyasszonyodat!

Elkábúlva, elragadtatással, és félig-meddig még hitetlenül, megragadta és megcsókolta Kamilla kezét Sidney; s midőn aztán a mellére szorította, amaz, Fülöpre mutatva, így szólt hozzá:

— Oh! ha szeretsz, a mint mondod, benne lásd nagylelkű, nemes — — Ujabb zokogás fojtotta el szavát, de midőn Sidney újra meg akarta fogni a kezét, megható és nőies finom érzéssel suttogta: — Oh! tekintsd őt: nézd! — — és Sidney, a bátyjára nézve, látta, hogy ámbár még mindig mosolyogni igyekezett, az ajka vonaglik s a vonásai eltorzultak, mint a kinek kínpadra feszítették testét, de azért küzd magában, hogy fel ne jajdúljon.

Odaszaladt Fülöphöz, ki, megragadva kezét, távol-tartotta magától, és így szólt hozzá:

— Betöltöttem fogadalmamat! Lemondottam érted az ég legnagyobb áldásáról, mely ez életben osztályrészemül jutott. Mindegy, boldog vagy, és az leszek én is, ha megsegít az Isten, hogy elviselhessem ezt a csapást. Most pedig ne csodálkozzál rajta és meg ne ítéld, hogy elhagylak egy időre, kit oly későn taláلتalak meg. Egy szívességet kérek, tőled, Sidney — öntől, mr. Beaufort. Legyen az esküvő H — — ban, abban a kis falusi templomban, melynek árnyékában anyám pihen; halasz-szátok el akkorra, midőn véget ér a pör: akkor majd, remélem, találkozunk egymással újra — *veled* is, Kamilla, mint a hogy öcsém hitvesével találkozni óhajtok; de jelenlétem addig ne zavarja boldogságtokat. Ne kívánjatok látni; ne akarjatok hírt hallani rólam. Csitt! semmit se szóljatok; a szívem még vérzik és sajog. Oh, *Te*, — és e szóknál mély zengésűvé lőn a hangja, a két karját pedig fölemelte — Te, ki megóvtad ifjúságomat törtől és veszedelmektől, ki elvezetted lépteimet az örvénytől, melyhez közel jártak, s kinek keze alatt meghajlok most, hálásan, bár érezve súlyát, fogadd el ezt az áldozatot, és áldd meg ezt a frigyet! Isten veletek.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

»A hárfa hangján égi hang-varázs . . .
 Kivánnók, bárcsak mindig zengne;
 Ám elhal . . . És a lélek néma ház,
 Hol sohsem szól zene.
 Álomra álom száll a hosszú éjen át.«
 WILSON: A mult.

Önuralma, melyet egy ideig megőrzött, elhagyta Fülöpöt, mihelyt kívül volt a házon. Úgy érezte, hogy lelke megsemmisül a khaoszban; gépiesen, gyalogszerrel sietett tova; egyik utcát követte a másik, most pusztá és magános volt valamennyi, ahogy a lámpák fénye visszaverődött a nagy havon. Elmaradt mögötte a város. De ő nem tartott pihenőt, míg, lélekzete fogytán, és ha testben nem is, de lélekben kimerülve, a temetőbe ért, hol Katalin hamvai pihentek. A hó nem esett már, de vastagon borúlt a sírokra; a tiszafák, fehér halottas lepellebe borúlva, kísértetszerűen világítottak át a sötét-ségen. A sír rácsos kerítésén még ott volt egy koszorú, melyet Fanny keze tett rá. De virágai elrejtőzködtek; hőkoszorú volt! A temérdek és mozdulatlan felhők szakadékein át néhány bánatos csillag fénye világított. Még a szent hely nyugalma is végtelenül szomorúnak látszott. A tünő év Halála reánehazedett az ember Halálára. S midőn Fülöp lehajolt a sírra, belsejében és kívülről nem volt más, mint *Jég és Éjszaka!*

Órák hosszáig maradt e helyen, bánatával egészen egyedül, és mélyen elmerülve imádságába. Az éjfelet is rég elűtötte már, midőn Fanny meghallotta lépteit a lépcsőn, és azt, hogy szobájának ajtaja szokatlan erővel becsapódik. Egy darab ideig hallotta még lábainak nehéz dobogását a padlón, aztán hirtelen minden elcsöndesedett. Sárát másnap reggel, midőn, a szokott időben, belépett a szobába, hogy kinyissa az ablaktáblákat és megakadja a tüzet, vad kiáltások és még vadabb kacaj rémítették meg. A láz az agyra vetette magát — Fülöp félrebeszélt.

Beaufort Fülöp néhány hétig életveszélyben forgott; ez idő jelentékeny részén át nem volt eszméletén;

s midőn elmúlt a veszedelem, állapota csak lassan és fokonként javult. Ez volt az egyetlen betegség, mely valaha erőt vett egészséges szervezetén: s őt talán jobban kimerítette a láz, mint az olyant, kinek szervezete kevésbé lett volna képes ellenállni a betegségnek. Öcscsének, ki azt képzelte, hogy elutazott, sejtelve sem volt betegségről. Senki sem virrasztott betegágyánál, csak a felfogadott ápolónő, a megfizetett orvos, és a megvásárolható szíve amaz egyetlen lénynek, ki nem törődött Beaufort Court örökösének sem rangjával, sem gazdagságával. Itt várt reá a sors legfőbb tanulsága: a hiúságáról amaz emberi vágyaknak, melyek az aranyba és a hatalomba vetik reményeik horgonyát. Mennyi sok éven át esengett méltatlankodva születésének jogáért a száműzött és kitaszított fiú! — Lám! teljesült vágya: de a szíve megtépve, a teste megtörve. Midőn lassan-lassan visszanyerte értelmét és eszméletét, élénken tárultak elébe ezek a gondolatok. Úgy tetszett neki, hogy reászolgált a bünhödésre, a miért megvetette kora ifjúságában az élet kínálkozó örömeit. Hát olyan semmi-ség volt az a ragyogó egészség a győzhetetlen remény — a vergődő, háborgó, erős próbára tett, de a szenvedélyek, a szerelmi csalódottság és a szerelemféltes borzasztó gyötrelmeitől megkimélt szív? Ámbár most már bizonyos volt benne, hogy, ha életben marad, gazdagság, hatalom, joggal megillető név és köztisztelet vár reá, vajjon nem kellett-e irigységgel néznie betegágyáról életének elmúlt idejét, azt az időt, midőn együtt bolyongott árva öcscsével az elhagyott mezőkön, és érezte, hogy mily erőt önt az ember lelkébe, ha van valaki, ki védelmére szorult; vagy midőn szeretve és szerettetve, látta, mint mosolyog reá az élet Eugénia szeméből; vagy midőn, ama szomorú veszteség után, vakmerőn kelt birokra a sorssal, távol országban, a becsületért és a függetlenségért? Van valami a nagy betegségben, kívált ha éles ellentét van közte és a test megszokott épsége közt, a mi gyakran a legüdvösebb hatással van a lélekre; a mi, a test szenvedése árán, gyakran szabadítja meg kiméletlenül az embert a szív nagyon is beteges kínjaitól, mely érezteti velünk, hogy Isten Nagy

Erőforrása él és lüktet már magában a pusztá *Életben*, ha úgy élvezzük örömeit, mint a hogy az erős élvezi. Ezért van az, hogy megszelídülten és alázatos szívvel kelünk ki a betegágyból, és inkább vagyunk hajlandók, hogy oly üdvét keressük az életnek, melyet elérni még hatalmunkban áll.

Fülöp visszatérése, veszedelme, és az, hogy ápoló kézre szorúl, oly állapotból rázta fel Fannyt, mely e nélkül tartós veszedelmére vált volna csak imént megérlelődött értelmének. Hogy minő türelemmel, mily lelki erővel mily kimondhatatlan gonddal és feláldozással töltötte be a nőnek ezt a legnemesebb és legszentebb hivatását, — arról csak az a férfiú alkothat magának képzetet, ki élet és halál közt vergődve, érezte áldását annak az ápoló szeretetnek, mely virraszt és megment. És Fanny, minden félelme és rettegése közben, oly pillanatait érezte át a boldogságnak, melyeket csak bevallani is bűnnek tartott volna. Mert úgy tetszett, hogy Fülöpre még lázálmában is csillapító hatással van hangja, s a beteg nyugodtabb volt jelenlétében. S midőn végre föleszmélt, az ő arca volt az első, melyet meglátott s az ő neve volt az első, melyet ajkára vett. Midőn pedig lassan-lassan erőre kapott, s az ágyat félcserélhette a pamlaggal, még nagyobb gyönyörűséggel hallgatta, mint azelőtt, ha felolvasott neki, a mit oly érzéssel tett, hogy tanító arra nem oktathatta volna. És egyszer, a fölolvadás egy szünetében, nyíltan szólt hozzá — rövid vonásokban elmondta történetét — legutóbbi önfeláldozását. És Fanny könnyeit hullatva, megtudta, hogy már nem volt másé!

Említettük már, hogy ez a férfiú, az ő veleszületett nyughatatlan és türelmetlen vérmérsékletével, vajmi ritkán fordúlt azokhoz a segítő forrásokhoz, melyeket a könyvekben lehet megtalálni. De volt valami ebben a betegszobában — Fanny hangja — az ő hangja, kinek értelmi fogatkozása miatt egykor oly fölényesen panaszkodott, mely megtanította reá, hogy mennyi segítséget és vigasztalást merítenek az emberek milliói ama Kevesek halhatatlan szelleméből.

Apródonkint, és időről időre, pillanatról pillanatra, a mint így együtt éltek, és e szűk körben maradtak, gon-

dolataik (mert, ámbár még érezte sajtó fájdalmát a csapásnak, mely elrabolta egészségét és eszméletét, Fülöp azért mégsem volt annyira rabja a bűnös ábrándnak, hogy tudva táplálta — hogy komoly elszántsággal kerülni ne akarta volna azokat az érzelmeket, melyek szentségtelen vágyakozással fordultak öcscsének jegyéhez); — apródonkint, mondom, és lassan-lassan elkövetkeztek amaz elmaradhatatlan, édes perczek, melyek forradalmat jelentenek az érzelem világában: — a kimondhatatlan hála, a testvéri gyöngédség, a Fanny iránt érzett részvét és tisztelet egyesült hatalma még élénkebb és mélyebb érzelemmé látszott olvadni abban a mértékben, a mint egészsége visszatért. Nem áltathatta magát többé azzal a hiú és fenhéjázó gondolattal, hogy a tökéletlen értelem volt az, melynek a szíve pártjára kelt; mindinkább fogékonyrá lett ismét e bájos arcz ritka szépsége iránt — mely kedvesebb is volt talán most, midőn haloványság váltotta fel régi viruló színét. Vonzalma, melyet oly erőszakosan nyomott el — mielőtt megismerte Kamillát, visszaszállt lelkébe, és most már nem volt reá joga sem a büszkeségnek, sem a becsületnek, hogy elriassza szelid szárnyait. Egy este, midőn azt hitte, hogy egyedül van, mély álmodozásba merült; hirtelen megrázkódott s ezzel a kiáltással riadt föl merengéséből: — Igaz szerelem volt-e, a mit Kamilla iránt éreztem, vagy szenvedély, örület, önáltatás?

Kiáltására egy hang válaszolt, örömmel és fájdalommal telve. Föltekintett, és ott látta maga előtt Fannyt; alakját pazar fényvel árasztotta el a kelő hold, de arczát eltakarta a két keze; Fülöp hallotta zokogását.

— Fanny, édes Fanny! — kiáltotta, és le akarta vetni magát a pamlagra a lába elé. De amaz elfordult és kiszaladt a szobából, halkán, mint egy álomkép.

Fülöp felkelt, és betegsége óta először — bár imbolygó léptekkel — fel- s alájárt a szobában. De menynyire más érzelmekkel, mint legutóbb, midőn égető és elviselhetetlen kinnal mérte végig ezt a szűk teret. Visszatérő egészség áradozott ereiben — szívét derült, édes, mennyei öröm hatotta át. Tehát eljött mégis az idő, midőn elomlott, mint a hó, a régi ábránd; midőn kibonta-

kozott reményei előtt az új s az igazi kedves, meleg életével, szende bájával, szerelmének szívi teljességével? Megállt az ablak előtt; oly szűknek érezte a szoba terét, oly nyugodtnak és kedvesnek künn az éjszakát, hogy megfелеkedezett betegségéről, és feltárta az ablakot: a levegő szeliden és üdén játszadozott halántéka körül s életében először úgy tetszett neki, hogy a templomtorony nem is emelkedik csúcsával oly zordonan az egekbe. Úgy rémlett neki, hogy mosolygás veszi körül még Katalinnak félig holdfényben, félig árnyékban álló sirkövét is. Anyjának emlékezete együvé szövődött az élő Fannyval.

— Tisztán állsz a világ előtt — Sidney fiad boldog, — rebegte — *őt* illeti a hála.

Szép reményekkel és kedves gondolatokkal telve, állt az ablaknál, míg az egyre növekedő hidegség figyelmessé nem tette a veszélyre, melynek kitette magát.

Másnap az orvos, midőn meglátogatta, úgy vette észre, hogy láza visszatért. Napokon át ismét életveszedelemben forgott Fülöp — öntudatlanul feküdt ágyában, még Fanny lépte és szavai sem rázták fel érzéketlenségéből.

Végre magához tért, mintha hosszú álomból ébredt volna; oly üdülten, oly újjáéledve, hogy érezte azonnal, hogy nagy válságon esett át, és végre visszavergődött az Élet verőfényes révpartjára.

Ágyánál ott ült Liancourt, ki sokáig nyugtalankodva eltiünése miatt, végre, mr. Barlow segítségével, reáakadt Gawtrej házában, s napok óta felváltva virrasztott mellette a szegény Fannyval.

Aközben, hogy mindezt elmagyarázgatta Fülöpnek és szerencsét kívánt szemmel látható javulásához, belépett az orvos, és jóváhagyólag intett szerencsekívánataihoz. Néhány nap múlva már a szobát is elhagyhatta a beteg, és már csak levegőváltózásra volt szüksége a teljes felgyógyuláshoz. És akkor Liancourt, ki két nap óta alig bírt magával, hogy megszabadúljon valami mondanivalójától, így szólt hozzá:

— Kedves barátom, most már tudom a történetét Barlowtól, ki több ízben járt itt, mióta visszaesett beteg-

ségébe; s ki annál is inkább aggódott állapota miatt, mert eljött az idő, midőn ügye a döntés küszöbére ér. Minél előbb hagyja el ezt a házat, annál jobban teszi.

— Elhagyjam ezt a házat? és miért? Nem ebben a házban lakik-e az, kinek szerencsémet és életemet köszönhetem?

— De igen; és éppen azért mondom, „tágítson innen“, ez az egyetlen ellenszolgálat, melyet tehet neki.

— Ej! — beszéljen érthetően.

— Azt akarom, — szólt komolyan Liancourt. — Együtt virrasztottam vele a betegágyánál, és tudom azt, a mit önnek már sejténie kell: — sőt meg kell vallanom, hogy még az öreg cseléd is ki merte mondani. Oly érzelmeket ébresztett ebben a szegény leányban, melyek veszedelemmel fenyegetik a nyugalmát.

— Hah! — kiáltotta Fülöp, oly örömmel, hogy Liancourt összeránczolta homlokát és így szólt: — Eddig sokkal tisztességesebb férfiúnak ismertem önt, semhogy — —

— Így hát azt hiszi, hogy szeret? — vágott a szavába Fülöp.

— Igen, azt; de mi következik ebből? Ön, Beaufort Court — húszezer font sterling évi jövedelem — egy történelmi név örököse, — csak nem veheti feleségül ezt a szegény gyermeket!

— Helyes! — fontolóra veszem, a mit mond, és minden esetre elhagyom e házat, hogy bevárjam a pör eredményét. És most ne szóljunk többet erről a dologról.

Fülöpben volt annyi éleslátás, hogy észre vette, hogy Liancourt, kit nagyon meghatott Fanny szépsége, ártatlansága és védtelen helyzete, nem érte be azzal, hogy őt magát övta; hogy az ő jóhiszemű nyerseségével, és a korosabb embert megillető szabadsággal magának Fannynak is szólt: mert Fanny most kerülni látszott Fülöpöt, — szeme bánatos volt, magaviselete zavart. Fülöp látta a változást, de nem bántódott miatta; örült a jó jelnek, mert azt látta benne.

És végre ő is, Liancourt is eltávozott. Három hétig volt távol s ez idő alatt elintézték a barátságos per formáságait, a felperes győzelmével; és az emberek ma-

gukon kívül voltak Beaufort Róbert úr nemes és magasztos viselkedése miatt; ki abban a pillanatban, midőn felfedezett egy okiratot, melyet oly könnyűszerrel vehetett volna az örök feledség örvényébe, önként elhatározta magában, hogy lemond a birtokokról, melyeknek oly hosszú ideig volt ura, többre becsülván minden haszonnál a tiszta öntudatot. Némelyek megjegyezték erre, hogy hír szerint Beaufort Fülöp úr is nagylelkű módon viselkedett — hogy beleegyezett, hogy nagybátyja maradjon az úr a birtokain, a míg csak él, s a maga részére beérte addig a jövedelem negyed részével. De a közfelfogás mégis csak ez volt: „Kevesebbet nem tehetett!“ Beaufort Róbert úr, mint lord Lilburne egy ízben megjegyezte, már arra született, úgy volt megalkotva, és olyan volt a nevelése, hogy jó véleménynyel legyen róla a világ; és az a gondolat, hogy oly nagyra becsülik jellemét, csakugyan élénk megnyugvására szolgált most, a szegény embernek. Fülöp ha száz évig élne is, még sem volna a tömeg szemében oly tiszteletreméltó, népszerű férfiú, mint érdemes nagybátyja. De baj is az!

Fülöp visszatért H — — ba az előestéjén annak a napnak, melyre kitűzték öcsce és Kamilla esküvőjét.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

*Νυκτος—Αιθηρτε και
'Ημερα ἐξέγενοντο.*

HESIODOS

Éjnek öléből született a Világosság és a Nappal!

Vidáman süített le május elsejének napja H — —ra, a nyugalmas külvárosra. Az utcák átjáróin megmozdult az élet. Dél volt — az az órája a napnak, midőn élénk a kereskedelem, és megnépesülnek az utcák. Az öreg, nyugalomba vonult kalmár, éber figyelemmel kísérve a robogó kocsikat és a meg-megálló omnibuszokat, teli tüdővel szívtá a friss és fűszeres levegőt a legszelebb és legforgalmasabb úton, hova, a távol messzeség-

ből, oda látszottak a nagyváros ormai. Az iskolából elbocsátott gyermek hazafelé sietett az ebédre, táskával a hátán; az utczaí énekesnő felverte fülsértő hangjával a rejtettebb sikátorokat, hol figyelve állt meg a tálczán puddingot vivő pékinas, és a czifra szobaleány, kit porterért küldött le a gazdája. És a boltok körül, hol olcsó shawlok és kartonfélék ejtették meg a női szemet, nem egy lézengő kis leány állította meg türelmetlen mamáját, és szemlélte a kiczédulázott árakat, és számlálgatta keservesen megtakarított pénzecskéjét, melyet az ünneplóruhájára szánt. És az utczasarkokon gőzölögtek a pástétomsütők vándorkonyhái, és fülébe hangzott az éhes és rongyos gyermekeknek az átható kiáltás: „Forró a pástétom! forró!” És mind e nép között végig robogott kényelmes hintaján egy-egy kiérdemesült kereskedő vagy elvirúlt hajadon, nem is tudva róla, hogy van még más élet is, mint az, mely az ő renyhe ereikben forog. És az előtt a ház előtt, hol Katalin meghalt, sok henye nép ácsorgott, tereferélő kisvárosiak, a szomszéd olvasószoba előfizetői, találgatva, tudakolva és kíváncsian fürkészve, hogy ugyan miért is zeng oly vígan a menyegzői harangszó amonnan a templom tájékáról!

Végre a főváros irányából gyors vágatással jövő három kocsi tünt fel a széles úton, külsőre nézve ugyancsak más, mint a minőt a külvárosban szokás látni. Közeledtek; gyorsan befordultak a sarkon, a hol a templom felé kanyarodik az út; a drága lovak patkói vígan csattogtak a kövezeten; a szolgák ruháján lengő fehér szallagok fénylettek a napfényben. Boldog az a menyasszony, kinek esküvőjét napfény aranyozza be! S midőn így eltűntek a kocsik, a szétszórt csoportok egy tömegbe verődtek össze, és elindultak a templom felé. Megálltak henyén künn a temetőben; sokan a rácsos kerítés körül, mely megvédte Katalin sírját a lábaik taposásától. Minden vidám, derült, és mégis nyugalmas volt a természetben; friss szellő üdítette fel az enyhe levegőt; egy felhő sem látszott az ég mosolygó kékségén; örökzöld színökkel még a busongó vén tiszafák is örvendeni látszottak. A harangszó elhallgatott, csönd lett a sokaságban is; s egy pisszenés sem hallatszott ez áhitatot keltő téren.

melynek birodalmában egyaránt megleli áldását a Születés, a Nász és a Halál.

Végre kilépett a templom aiján a piros-pozsgás egyházfi jól táplált alakja. A csoportokhoz érve, összesúgott-búgott a jobbruhájakkal és reá rivalt a rongyosakra, szóba ereszkedett a vénekkel és megfenyegette nádpálczájával a fiatalokat; a vége pedig az lett a dolognak, hogy, nem minden zúgolódás és szóváltás nélkül, megtisztult a temető, s a tömeg a főbejárat mögött levő térségre vonúlt, hol körülfogta, megbámulta és körülzajongta a lakodalmas népre várakozó kocsikat.

Benn a templomban e közben véget ért a szertartás, és Beaufort Fülöp — kéz a kézben — szótlánul kísérté végig a főhajón az öcsce feleségét.

Botjára támaszkodva, hideg gúnymosolylyal vékony ajka körül, lord Lilburne biczegett, lépést tartva e párral, bár elmaradva tőlük egy kissé, s néha-néha reá pillantott Beaufort Fülöp arczára, remélve, hogy fájdalmat olvashat le róla, de azt bizony nem látott rajta. Lord Lilburne mind e mai napig gondosan kerülte a találkozást Fülöppel, s most csak úgy jött el az esküvőre, mint ahogy a kórházba megy az orvos, hogy megfigyeljen egy betegséget, melyet nagynak és súlyosnak mondtak előtte: de csalódott. Közvetlenül utána következett Sidney, az öröm, a viruló ifjúság és a szépség ragyogásában; s jószágos nevelőatyja, kinek patakozott a köny a szeméből, áldást rebegett, amint reája nézett. Mrs. Beaufort nem kívánt jelen lenni az esküvőn — gyöngék voltak nagyon az idegei — de sereghajtónak jött, meglehetősen elmaradva a többtől, Beaufort Róbert, józanul, higgadtan, uralkodva magán, mint külsőleg mindig; de az élesebben figyelő észrevehette volna, hogy szeme elvesztette megszokott előzékenyen alattomos kifejezését, hogy járása elnehezedett, hogy leereszkedése örömtelenebb. Volt valami csüggettség egész lényén. Lánczföldeinek öntudata lefoszlott tekintélyes egyéniségéről; nem volt ő már földesúr; csak nyugdíjas ember. A gazdag férfiú, ki kénye-kedve szerint határozott a mások boldogságáról, senkivé és semmivé lett; nem is érdekelte őt már semmi. Mit bánta ő most már, hogy leánya

férjhez megy? Gyermekai úgy sem lesznek Beaufort Court örökösei. Midőn Kamilla kedvesen hátra fordúlt és könyes szemmel várta, hogy megszorítsa kezét, mosolyogni igyekezett, de mosolya bágyadt és siralmas volt. Szeretett volna elkullogni és magára maradni.

— Atyám! — szólt Kamilla édes, halk beszédével; és kiszakította magát Fülöp karjából s a mellére borúlt.

— Jó gyermek ő, — mondotta révedezve Beaufort Róbert. És a csoport felé fordítva száraz szemét, ösztönszerűleg az ő szokott közhelyeinek egyikéhez folyamodott: — És a jó gyermekből lesz, mr. Sidney, a jó feleség.

A pap meghajolt, mintha neki szólt volna ez a bók: ő volt az egyetlen a jelenvoltak közt, kit Beaufort Róbert még megtéveszthetett.

— Hugom, — mondotta Beaufort Fülöp, midőn ismét karjára támaszkodott Kamilla s megálltak a templomajtóban — kívánom, hogy úgy szeressen és becsüljön meg téged Sidney, mint — ahogy én szerettelek és megbecsültelek volna; és higgyétek el nekem, mind a ketten, hogy nincs oly bánatom, nincs oly emlékem, mely sebet ütne rajtam.

Elbocsátotta kezét, és intett az atyjának, hogy vesse a kocsihoz. Aztán, karon fogva Sidneyt, így szólt:

— Várl, a míg elmentek: még van hozzád egy szavam. Indulás, uraim.

A pap meghajolt, és átvágott a temetőn. De Lilburne, megállva, és vizsga szemmel méregetve Beaufort Fülöpöt, suttogva így szólt hozzá:

— És mindez az érzelem — e bolondság miatt! Mindez a nagylelkűség — ez önáltatás miatt! Boldog ember!

— Az vagyok, egészen az, lord Lilburne.

— Csakugyan? — Nos, akkor nem volt az sem érzelem, sem nagylelkűség; minket pedig lóvá tettek! Jónapot! — És lassan a kapu felé biczegett.

Fülöp csak egy pillantással felelt a fulánkos beszédre. Mert ebben a pillanatban hangos riadal támadt a künn álló sokaságban — a nép meglátta a menyasszonyt.

— Jer velem, Sidney, — mondotta; — nem tartóztatlak sokáig.

Karonfogva mentek ki a templomból s az egészen közeli térre fordultak, hol virágok mosolyogtak le reájuk anyjuk sírkövére.

A régi sírfelirat eltűnt, és BEAUFORT KATALIN neve állt a kövön.

— Őcsém, — mondotta Fülöp — ne feledkezzél meg erről a sírról: évek múltával sem, midőn már gyermekek fognak játszadoxni saját tűzhelyed körül. Jegyezd meg, hogy a Beaufort Katalin név újabb keletű e kövön, mint a születés és a halál évszáma — a nevet csak ma vésték reá — a *te* menyegződ napján. Őcsém, ez a sír most már csakugyan egyesít bennünket.

— Oh, Fülöp! — kiáltotta Sidney mélyen megindulva, és megragadta a feléje nyújtott kezét; — érzem, érzem, hogy mily nemes vagy, s mily nagy a te lelked — hogy nagyobb áldozatot hoztál, mint a minőről álmodni mertem volna — —

— Csitt! — szólt mosolyogva Fülöp — szót se erről. Boldogabb vagyok, semmint hinnéd. Most eredj viszsza — Kamilla vár reád,

— És te? — elhagyjalak! — egyedül!

— Nem egyedül, — mondotta Fülöp és a sírra mutatott.

Alig, hogy kimondotta ezt, a kapú tájáról felhangzott lord Lilburne éles, tiszta szava:

— Beaufort Sidney urat várjuk!

Sidney megtörölte kezével a szemét, még egyszer kezet szorított bátyjával, és a következő pillanatban már ott volt Kamilla mellett.

Újabb riadal — a kerekek megzördültek — lódobogás — távolba vesző ujjongás és moraj hallatszott — és csend volt mindenütt.

Az egyházfi visszatért, hogy bezárja a templomot — nem vette észre Fülöpöt, ki a fal árnyékában állt — és hazament, mesélni a víg menyegzőről, és megtudni, hány órákor lesz a temetése holnap egy fiatal asszonynak, ki közvetetlen szomszédja volt.

Negyed óra telhetett el azóta, hogy Fülöp magára

maradt — és nem mozdult el helyéről — midőn érezte, hogy valaki meghúzza gyöngén a kabátja ujját. Megfordult és maga előtt látta Fanny merengő arczát!

— Tehát nem akartál eljönni az esküvőre? — kérdezte tőle.

— Nem. De gondoltam, hogy egyedül leszel itt — és bánkódol.

— És fel sem akarod venni azt a ruhát, melyet tőlem kaptál?

— Majd máskor. Mondd, boldogtalan vagy?

— Boldogtalan, Fanny? Nem; nézz körül. Még a temető is mosolyog. Nézd az aranyeső fürtjeit a falon, hallgasd a madarakat fenn a tiszafa ágai közt, és nézd, még a pillangó is reászáll az ő sírjára! — *Nem* vagyok boldogtalan. — Így szólva hozzá, komolyan a szemébe nézett, és megfogva mind a két kezét, szeliden magához vonta, és így folytatta: — Fanny, emlékszel-e, hogy arra a kapura hajolva, mit mondtam egykor neked a házasság boldogságáról, mikor két szív egyesül? De igen, Fanny, igen, tovább kell folytatnom. Itt ezen a helyen, — itt láttalak először, midőn visszatértem Angliába. Azért jöttem, hogy meglátogassam a halottat, és utóbb azt gondoltam magamban, hogy anyám őrző szelleme volt az, mely ide vont, hogy megtaláljalak *téged* — az élő! És sokszor jöttél ide velem, Fanny, azután is, midőn, vak-ságomban és ostobaságomban, azért jöttem, hogy emésztő bűnnek adjam fejem, és ügyet sem vetettem azokra a kincsekre, melyek talán már akkor az enyém lehettek volna. De jobb, hogy így történt: a megpróbáltatás, melyen keresztül mentem, csak hálásabbá tett azért a jutalomért, melyet most merek reményleni. E sírra minden nap új virágot szórt kezéd. E sírnál, az Idő és az Örökkévalóság ez összekötő láncszeménél, melynek együtt olvastuk tanulmányait, akarod-e, hogy e sírnál tegyük meg fogadásunkat? Fanny, te, ki legkedvesebb, legszebb, legdrágább, legjobb vagy a világon, szeretlek, és végre úgy, a mint egyedül kell, hogy szeresselek! — Feleségemül kérlek. Légy az enyém, de ne csak rövid ideig, hanem örökre — mindörökre, akkor is, midőn megnyílnak e sírok, és összeborúl a világ, mint a pergamen. Megértettél? —

figyelsz-e reám? — vagy csak álmodtam-e, hogy, hogy — —

Elhallgatott — döbbenet fogta el, némasága láttán. Csalódott volna isteni bizakodásában? — Félelme csak pillanatig tartott: mert Fanny, ki visszahúzódott beszéde közben, most halántékára szorítva két kezét, meredten nézve reá, visszafojtott lélekzettel és nyitva feledett szájával, mintha egyszerű lelke csak nagy kinnal és bajjal lett volna képes megérteni a reá szakadó boldogságot, félénken előre lépett, arczát sötét pir borította el; és a szeme közé nézve, mintha olvasni akart volna lelkének rejtékében, így szólt hozzá, határozott hangon, melynek bensősége kétségtelenné tette, hogy egész sorsa a válsától függ:

— De, úgy-e, száналomból teszed — azt mondták neked, hogy én — — szóval, nagyilelkű vagy — te — te — — Oh, ne csali meg! Még mindig szereted? — Szereteted-e — szereted-e a szegény, balga Fannyt?

— Isten is úgy legyen igaz bírám, én kedvesem, mint a hogy a lelkemből beszélek! Túléltem egy szerelmet — mely soha sem volt oly mély, oly gyöngéd, oly drága, oly odaadó, mint az, melyet most irántad érezek. És, oh, Fanny, hallgasd meg ezt az igaz vallomást! Te voltál az — te, kihez hajlott szívem, mielőtt megláttam Kamillát! — s e vonzalom ellen küzdöttem én gögös tévedésem vakságával!

Fanny az öröm és elragadtatás halk, elfojtott sikoltására fakadt. Fülöp hévvel folytatta:

— Fanny, tedd boldoggá azt az életet, melynek te voltál a megmentője. A sors egymásnak szánt bennünket. Számomra érlelte meg a sors kedves elmédet. A te számodra szelídítette meg a sors ezt a háborgó szívet. Meglehet, hogy sokat kell még túrnunk és okálnunk. Vigasztalni és oktatni fogjuk egymást!

— Így szólva, a mellére vonta őt — mellére vonta őt, ki reszketett, pirúlt, zavarban volt, de már nem ellenkezett; és itt, a *sírnál*, melynek oly emlékezetes szerepe volt mindkettőjük történetében, itt rebegették el azokat a fogadalmakat, melyekben felhalmozódik és bennfoglaltatik mindaz, a mit e világ az emberi üdvösségből magá-

ének ismer — szerelem, mely elveszi a gond töviseit, és hűség, mely örökkévalóságot ad a szerelemnek. Minden csendes, de minden vidám volt körülöttük! Fölöttük az ég, — lábuknál a sír! — A szerelemnek a sír! — a hűségnek a mennyország!

UTOLSÓ FEJEZET.

»A labore reclinat otium.«
HORATIUS.

Érzem, hogy van némi jogosultsága annak az előszeretetnek, melylyel a legtöbb olvasó amaz ódivatú, s mostanság egy kissé már elnyűtt szokás iránt viseltetik, hogy a történet végén elmondják neki a legfrisebb híreket azokról, kik az elbeszélés folyamán keresték vele az ismeretséget.

A gyenge és jóakarató Smith, megszabadulva bátyjának gonosz befolyásától, kényelemben és becsülettel morzsolta le napjait abból a jövedelemből, melyet Beaufort Fülöp rendelt számára. Morton Roger úr és Morton Rogerné asszony még életben vannak, s éppen az imént adták át üzletüket a legidősb fiuknak; ők maguk visszavonultak kisdud házukba, közel a városhoz, melyben vagyonukat gyűjtötték. Mrs. Morton, ha teára megy ismerőseihez, nagy előszeretettel emlegeti kedves elhalt sógornőjét, a megboldogult mrs. Beaufortot és a saját nagy jóságát, melylyel kisgyermekkorukban unokaöccsei iránt viseltetett. Megjegyzí, hogy a fiatal emberek tényleg mindent mr. Rogernek és neki köszönhetnek; és való igaz, hogy ámbár Sidney soha sem volt hálás természetű gyermek, és azóta sem közeledett hozzájuk, de a bátyja, az *igazi* mr. Beaufort, mindig bizonyosságot tesz irántuk való tiszteletéről azzal, hogy minden évben küld nekik ajándéknul egy kövér őzbakot. Aztán magyarázatokba bocsátkozik az élet útjairól, melyek hol fölemelik, hol meg lefelé viszik az embert; és megjegyzí, milyen kár, hogy Tom fia az orvosi pályára adta magát s nem lett belőle inkább pap. — Öccsük, mr. Beaufort, két egyházi javadalomról rendelkezik. Mr. Roger az efféle be-

szédre nem szól semmit, csak alkalomadtán jegyzi meg: — Hál' Istennek, nem szorultam reá senkire! Van olyan jó dolgom, mint bárki másnak. De ezt nem bolygatom.

Némely olvasó — ki nem mérlegeli a maguk valósága szerint az élet igazságait — azt is kérdezheti még: — De hogyan bűnhődött meg lord Lilburne? — Megbűnhődött? ej, és még hozzá, hogyan? A világ feleljen erre a kérdésre, nem pedig a költő. A Bűn kívülről veszi el büntetését. Ha a Véték bűnhődik meg, a bűnhődés csak belsőleg történhetik. E hivságos világ Lilburne-jait nem a költői igazságszolgáltatás szelíd rózsáival kell megdobálni. Azok, kik azt kérdezik, hogy miért nem bűnhődött meg, alighanem az elsők lennének, kik megsüvegelnék az úri fogatot, melyben ő lordsága végig robog az utcákon! Egyetlen megszokott bűnéről, mely, ha kitűdődik, maga után vonta volna büntetését, letett abban a pillanatban, midőn észrevette, hogy fenyegeti a leleplezés veszedelme! Fülöp célzása óta nem játszott többé soha. Néhány évvel ez után egyike volt azoknak, kik kérlelhetetlenül pálczát törtek egy bizonyos nemes úr fölött, ki a hamis játék gyanújába keveredett — egyike volt azoknak, kik bebizonyítottak vették a vádat; s kiknek tekintélye fölöslegessé tett e dologban minden vitakozást.

De ha nem sújtott is le a villám lord Lilburne fejére — ha úgy rendelte is sorsa, hogy tovább egyék és igyék, és ágyában haljon meg, alighanem megízlelte mégis a hamúját a Holttenger gyümölcének, melyet kezével szakított le. Nagy kort ért meg. Hova hamarább erőt vett rajta a testi szenvedés; örömeinek egyetlen forrása — az érzékei — elapadt. Az étel nem ingerli többé, a bor nem neki gyöngyözik, — nem érdeklik a férfiak, nem leli kedvét az asszonyokban. Magára van az Öreg Koral, és előtte a Halál.

Nem szólva Simonról, ki néhány nappal Sidney házassága után meghalt karosszékében, Beaufort Róbert az egyetlen ama jelentékenyebb, e történet utolsó jelenetében látott szerepvivők közül, ki már le is tűnt e földi élet színpadáról. Leányának esküvője után egy darabig emésztette magát és elsorvadt.

De Fülöp megtudta mr. Blackwelltől, hogy Róbert, a pör megindulása előtt megírta végrendeletét, melylyel őt, ha elveszti is a pört, visszahelyezte volna jogaiba. Mélyen meghatva e nagylelkűség által, melyet nem remélt volna nagybátyjától, és nem kutatva, hogy mennyiben volt része ez elhatározásban Arthur befolyásának, Fülöp oly melegen adott kifejezést hálájának, és oly gyöngéd figyelemmel vette körül nagybátyját, hogy a szegény ember lassan-lassan visszanyerte önbecsülését, — sőt kezdette fiának tekinteni az unokaöccsét, kitől oly sokáig rettegett, — és megbocsátotta neki, hogy nem vette feleségül Kamillát. És, talán, saját magát is csodálatba ejtve, vigasztalására szolgált életének egy oly cselekedete, melyen a világ ítélete (mely soha sem kedvez a vérség kötelékeinek, míg el nem ismeri őket a törvény) inkább megütközött, mintsem, hogy dícsérni valót talált volna benne, és valahányszor e tettére gondolt, mindig nagy mértékben büszke volt reá. Lassankint visszanyerte lelkierejét; nagy kedvveléssel nézegette ezt a végrendeletét: gondosan megőrizte: sőt hízelgett magának azzal a gondolattal, hogy szükséges volt megővni Fülöpöt minden később támasztható pör eshetőségeitől; mert ha a birtokok nem illetnék meg törvényszerűen Fülöpöt, nos, akkor, *rajta* állt, hogy úgy rendelkezék róluk, a hogy jónak látja. Soha sem érezte magát boldogabbnak, mint midőn közelében volt az utóda; és minden bizonynyal vidámabb, és, nem kétlem, jobb ember is volt — amaz egynéhány év alatt, melylyel túlélte a pört — mint bármikor azelőtt. Grófsági képviselő volt még mindig, s az emberek példaképe gyanánt emlegették a grófsági képviselőknek, midőn meghalt, Fülöp karjai közt; és az ajkán mosolygás ült, melyet még Lilburne is őszintének nyilvánított volna.

Mrs. Beaufort, férjének halála után, Londonba költözött; és soha sem lehetett reábirni, hogy ellátogasson Beaufort Courtba. Társalkodónőt fogadott maga mellé, ki szemében fölös módon kárpótolta Kamilla távolléteért.

És Kamilla — Spencer — Sidney. Ott élnek még a kies tó partján, boldogan egyszerű örömeikben; kerülve épp úgy a becsvágyat és minden megpróbáltatását, mint

a tevékeny életet és éles fordulatait; senkit sem irigylve, és semmire sem vágyva; a sürgő világ közepett a régi pásztorélet aranyos békéje árad körülöttük. Ha volt is idő, midőn Kamilla megrendült Sidneyhez való hűségében, egyszerű jó szívét régóta meghódította ismét Sidney odaadása; és, mint el is lehetett várni érzületétől, jobban szerette őt házasságuk óta, mint azelőtt.

Fülöp erősebb megpróbáltatásokat élt át, mint Sidney. De bár, ha megfordítva alakul előző sorsuk, s kényelemben és bőségben fejlődött volna ez az ifjú korában oly büszke és akaratos lélek, vajjon boldogabb és jobb ember vált volna-e Fülöpből? Meglehet, hogy most is kevésbé nyugalmas élet vár Fülöpre, mint az öcscsére; de jó sorsunktól függ, hogy nyugalom vagy küzdés jut-e számunkra osztályrészüil: a ki soha sem ismerte a szenvedést, csak felényire érzi az örömet is. A legnemesebb embereket nem viszi sorsuk e földön az epikureusok rózsaberkeibe. Ámbár irigységgel tölthet el bennünket az, ki örömeinek és nyugalmának él, de az ég derűje mégis inkább száll annak a homlokára, ki munkálkodik és előre tör.

És megbánta-e valaha Fülöp, hogy a körülmények Fannyt tették életének osztályosává? Azoknak, kik az eszményről alkotott fogalmaikat inkább a regények ismert szabályaiból, mint az igazság önálló megfigyeléséből merítik, talán jobban tetszett volna ez a történet, ha Fülöp soha sem szeretett volna mást, mint Fannyt. De mindaz, a mi e szerelemre vitt, csak az érzellem tartósságát és mélységét mozdította elő. A férfi legerősebb és legméltóbb vonzalma az utolsó vonzalom — az, melyben egyesül és testet ölt a tökéletességről szőtt minden álma — az, melyből a megelőző csalódások nyomán annál tisztultabban hajt ki a Remény — az, melyben a legédesebb és a legbőségesebb az *Emlékezés* — az, mely pótol valamennyi mást, de a melyet többé nem pótolhat semmi.

És most, mielőtt véget ér a színjáték, és a közönség, melyet valameddig talán érdekeltek a szereplők, elszéled, hogy a valódi élet forgatagában elfelejtse az Árnyakat, melyek egy-egy óra hosszúig szórakoztatták,

vagy elfeledtették vele gondjait, hadd tűnjék elő egy boldog kép, mielőtt lehull a kárpit.

Néhány év múlt el Fülöp és Fanny egybekelésé óta. Nyári reggel van. Beaufort Court egy kicsiny, ódivatú szobájában, melynek tárt ablakai a kertre néznek, Fülöpöt látjuk, ki éppen most lépett be; és az ablaknál ült Fanny, mellette a kis fia. Nehéz feladat foglalta el éppen — elsőszülött fiának első oktatgatása; s midőn a fiú — a megértés mosolyával arczán — feltekintett bájos, komoly arczára, látni lehetett az első szempillantásra, mennyire megértik egymást a tanító és a tanítványa. Igen: a mi hiányzott talán a Hajadonnak, hogy értelme teljesen kifejlődhessék, meghozta azt az édesanya gondja. Midőn megszületett az a lény, mely egyedül csak reá támaszkodhatott — melynek élete az ő gondviselésétől függött — akkor, óráról órára, lépésről lépésre, a mint előrehaladt rendeltetésének útján a kisded, az anya értelme is gyarapodott a gyermek növekedésével, alkalmazkodva minden szükséghez, melyről neki kellett gondoskodnia, és haladva, tökéletessé válva az Uj Szerelem fuvallatától!

A gyermek megpillantotta Fülöpöt és hozzászaladt, hogy megölelje.

— Nézd! — suttogetta Fanny, a mint maga is hozzásímult, és titokteljes gyermekkorának sajtószerű emlékei rajzottak föl elméjében, — nézd, — suttogetta, félig a szégyenkezés, félig a büszkeség pirosságával arczán, — a szegény bárgyú leány az oktatója gyermekednek!

— És, — felelte Fülöp — hol van az az oktató, ki anya vagy gyermeke számára tökéletesebb volna, mint a Szeretet?

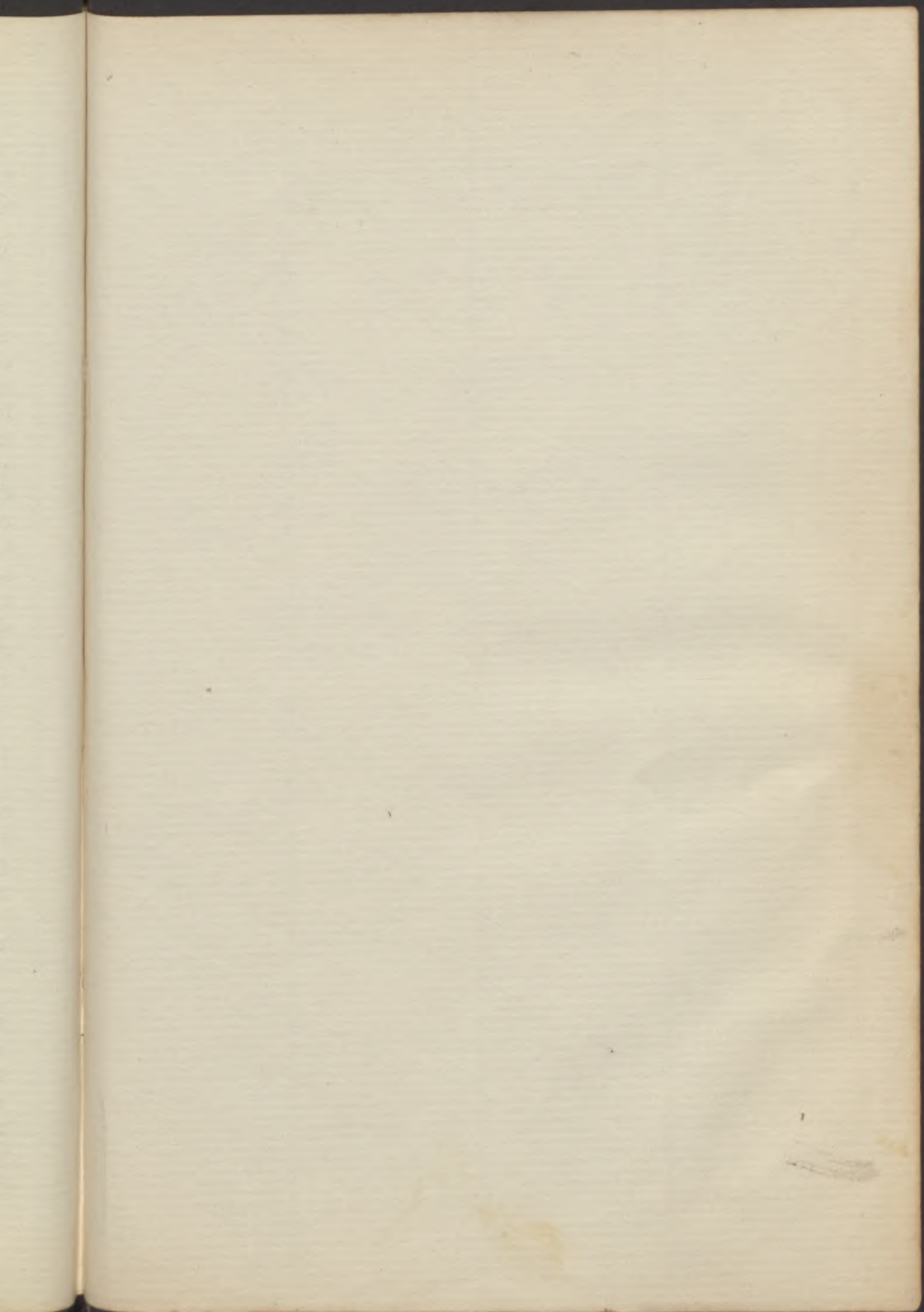
Így szólva, ölébe vette a gyermeket; és a mint rózsás arczára hajolt, ajkának mozgásáról és szemének nedvességéről látta Fanny, hogy hálát ad Istennek. Reátekintett az anya arczára, körüljártatta szemét a buja nyár virágain és lombozatán, és újra hálát adott Istennek: És künn és benn Világosság volt és VIRRADAT!

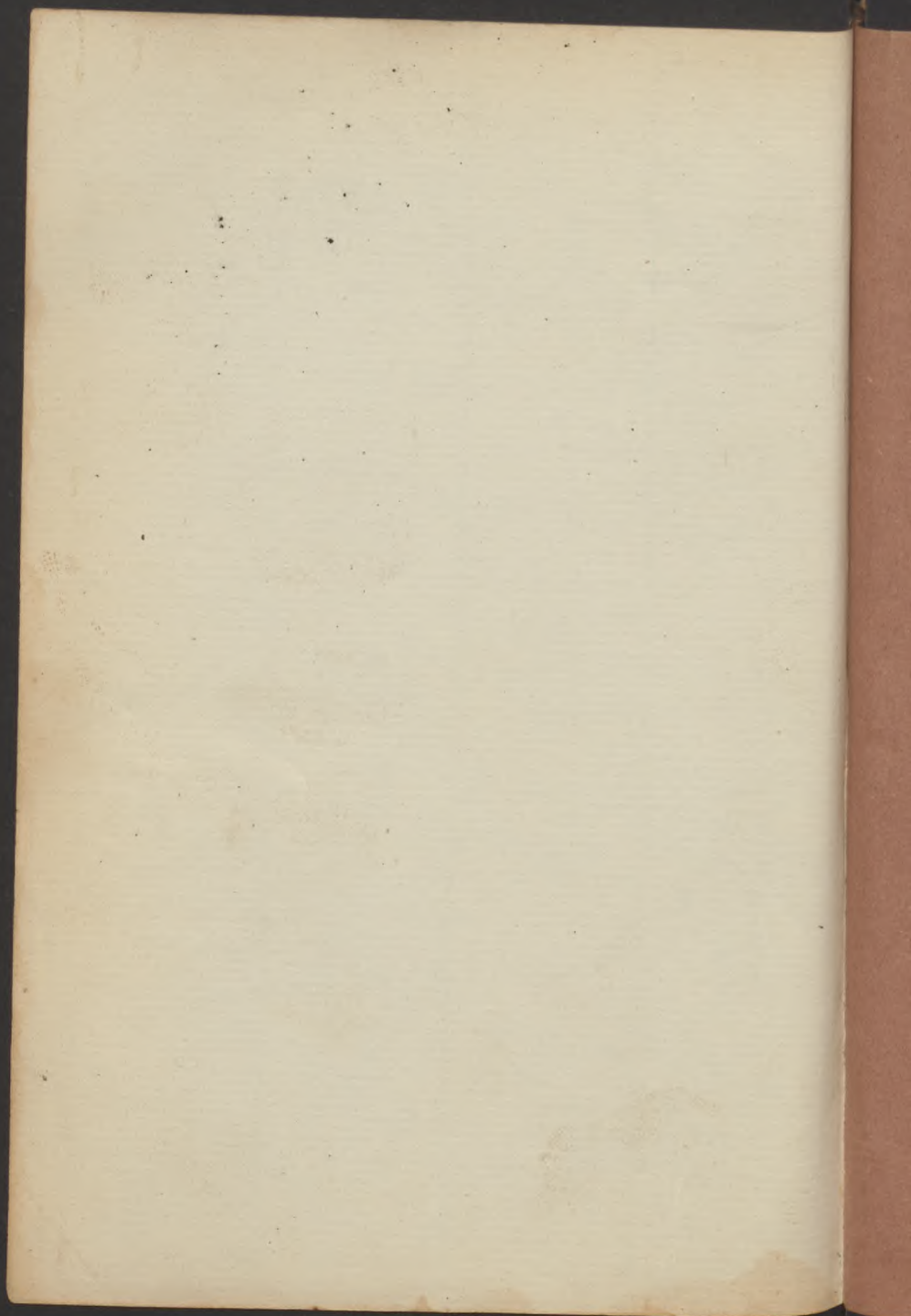
VÉGE.

Ezt a könyvet a Budapesti Hirlap szedőgépén szedték.

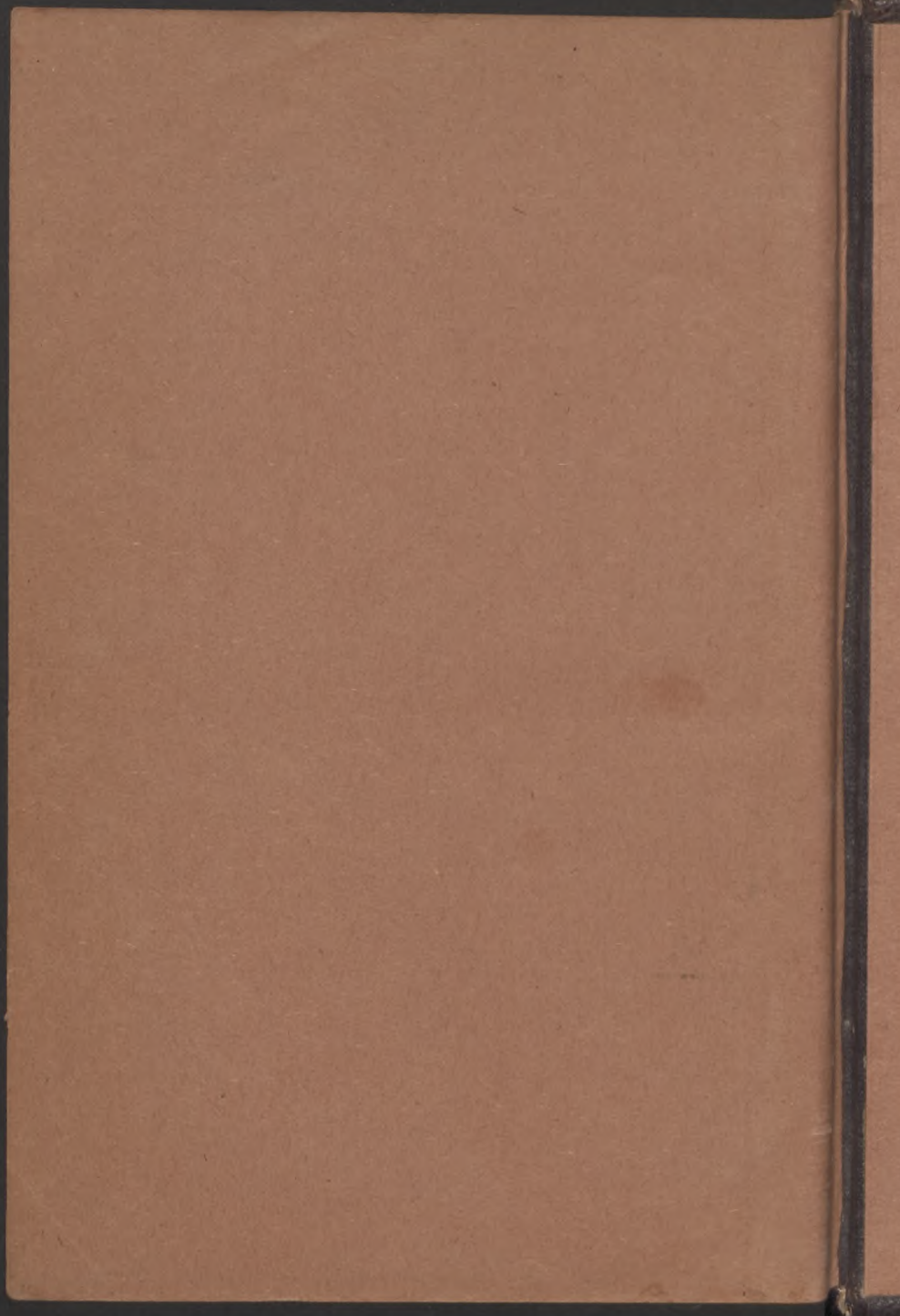

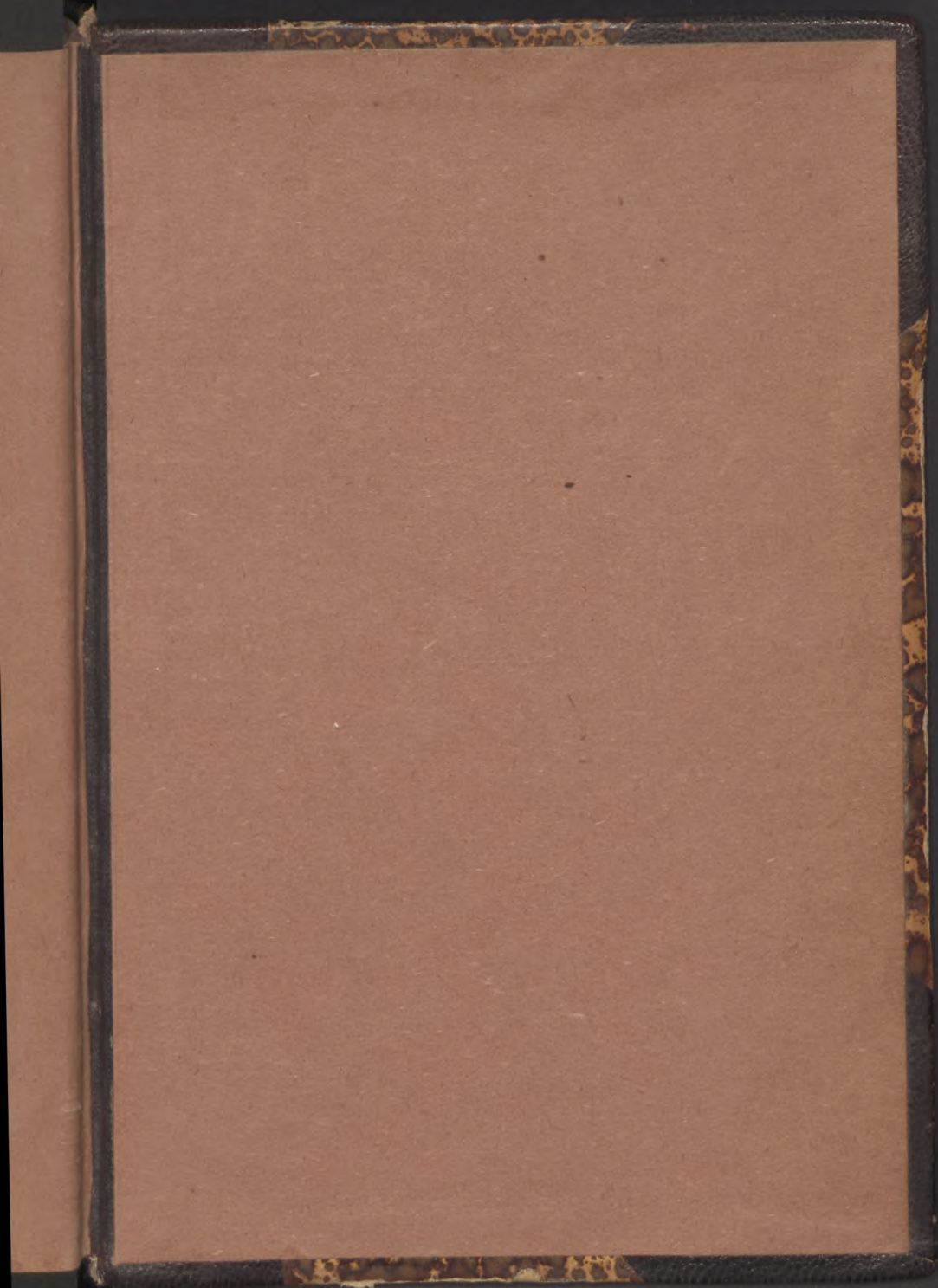

10.256

3/2

KLASSZIKUS

REGÉNYTÁ

—

BULWER.

ÉJ

S VIRRADA

II.

N. M.